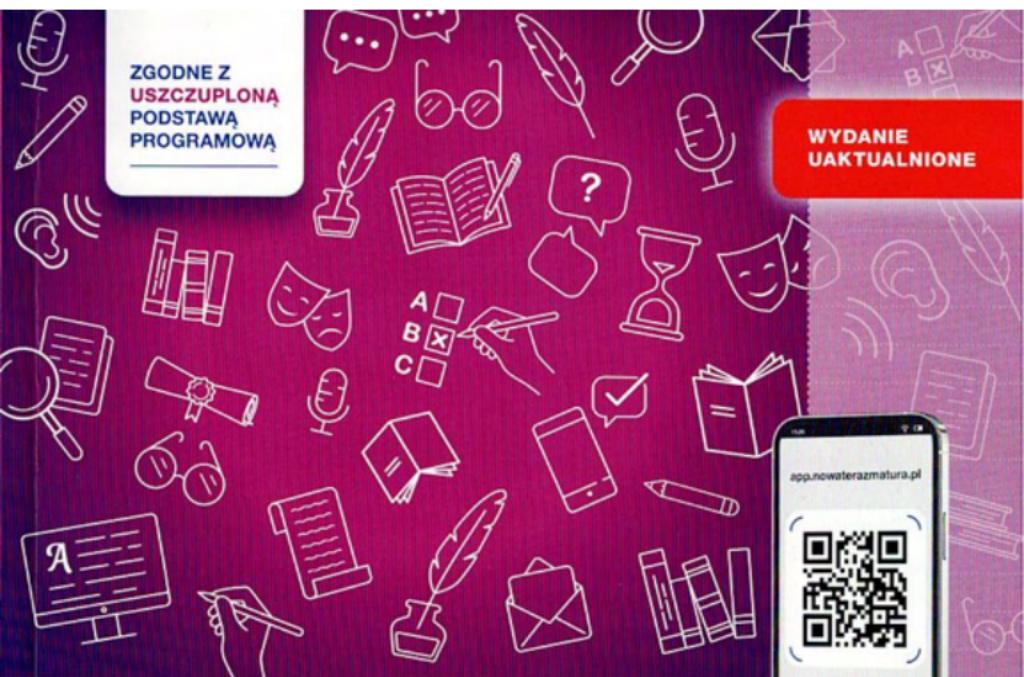

ZGODNE Z
USZCZUPLONĄ
PODSTAWĄ
PROGRAMOWĄ

WYDANIE
UAKTUALNIONE

ZBIÓR ZADAŃ MATURALNYCH

Nowa
teraz
matura

- komplet treści maturalnych
- zestawy zadań krok po kroku
- arkusze maturalne
- przykładowe realizacje wypracowań

JĘZYK POLSKI Matura pisemna

- Poziom podstawowy i rozszerzony

Korzystaj z cyfrowego wspomagania nauki

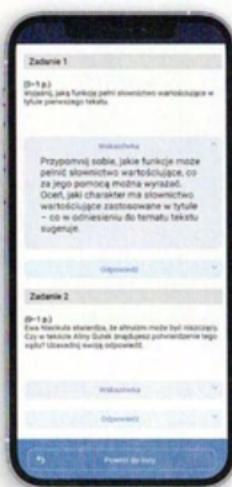

Zbiór zadań maturalnych połączony jest z aplikacją app.nowaterazmatura.pl.
Znajdziesz tam materiały cyfrowe, które ułatwiają i urozmaicają przygotowania do egzaminu.

KATALOG MOTYWÓW LITERACKICH

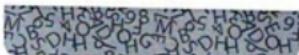
ZADANIA NATURALNE ZE WSKAZÓWKAMI

Jak uzyskać dostęp do materiałów cyfrowych?

- 1 Wejdź na app.nowaterazmatura.pl
- 2 Zarejestruj się / zaloguj się.
- 3 Wpisz w aplikacji kod dostępu **ukryty pod zdrapką**.
- 4 Korzystaj z materiałów cyfrowych w wybrany przez siebie sposób:
 - skanuj kody QR zamieszczone w publikacji **lub**
 - wpisz w aplikacji kody alfanumeryczne kodów QR **lub**
 - wyszukuj materiały w aplikacji.

KOD
DOSTĘPU

KOD UMOŻLIWI DOSTĘP DO MATERIAŁÓW
OD 1 WRZEŚNIA DO 31 SIERPNIA NASTĘPNEGO ROKU,
NIEZALEŻNIE OD DNIA AKTYWACJI.

Hanna Moszczeńska
Zofia Kolos
Marianna Gutowska
Anna Polńska
Agata Karolczyk-Kozyra
i inni

Nowa teraz matura

JĘZYK POLSKI

Poziom podstawowy i rozszerzony

ZBIÓR ZADAŃ MATURALNYCH. Matura pisemna

Nowa teraz matura

Nabyta przez Ciebie publikacja jest dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy o przestrzeganie praw, jakie im przysługują. Zawartość publikacji możesz udostępniać nieodpłatnie osobom bliskim lub osobom znanym, ale nie umieszczaj jej w Internecie. Jeśli cytuujesz jej fragmenty, to nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyto do dzieła. Możesz skopiować część publikacji jedynie na własny użytk. Szanujmy cudzą własność i prawo. Wiecej na www.legalnakultura.pl

Wykorzystywanie treści niniejszego Utworu, w jakiejkolwiek formie lub w jakimkolwiek procesie, do celów eksploatacji tekstu i danych, użycia maszynowego, rozwoju i/lub szkolenia i/lub wzbogacania sztucznej inteligencji jakiegokolwiek rodzaju jest surowo zabronione.

© Copyright by Nowa Era Sp. z o.o. 2025
ISBN 978-83-267-5322-0

Autorstwo zadań: Hanna Moszczeńska, Zofia Kołos, Marianna Gutowska,
Anna Polńska, Agata Karolczyk-Kozyra, Katarzyna Nowak, Izabela Deptuła,
Joanna Drozd, Małgorzata Matecka, Małgorzata Śliwicka.

Redakcja merytoryczna: Robert Chamczyk, Katarzyna Kośicka.

Współpraca redakcyjna: Karolina Cierzan.

Redakcja językowa: Justyna Dobrowska, Aleksandra Bednarska, Justyna Mroczkowska-Lepka.

Koordynacja prac: Robert Chamczyk.

Nadzór artystyczny: Ewa Kaleyń, Kaja Pichler.

Opleka graficzna: Małgorzata Galiski.

Projekt okładki: Ultra, Maciej Gajnicki, Marcin Oleksak.

Projekt graficzny: Klaudia Jarocka-Ciołek.

Opracowanie graficzne: Klaudia Jarocka-Ciołek, Marcin Kolacz, Marek Błoszko, Alicja Skupin-Podwojewska, Zuzanna Sri.

Ilustracje: Laura Maziewska.

Fotoedycja: Małgorzata Dzwonkowska.

Realizacja projektu graficznego: Katarzyna Bielejewska.

Zdjęcia pochodzą ze źródeł:

BEAW: AKG Images s. 14, Alamy/Natalie Picture Library s. 144, Alamy/The Picture Art Collection s. 47, Arkeos/Guenther Lutz s. 41, Fine Art Images s. 66, East News: Fotolia s. 43, Tyflineus/Silvana s. 47, Fotopress-Narutowicz/WFOp je Studio Klimowyc „Zetra“/Renata Popiel s. 34, Forum-Klempner/Janusz Klemperer s. 10, Getty Images/Alamy/Andrea Sbarra s. 10, Getty Images/Marko Marjanovic s. 10, Photopress/Bogdan Images/Luisa Ribeiro s. 102, Blutterstock/Roxana Savulescu s. 112, Tost im. Aleksandra Szwarcika w Elblągu/Sebastian Baumh s. 72, www.michaljagoda.art s. 140.

Wydawnictwo dokupiło wszelkie prawa, aby stosować posiadane prawa autorskie do wszystkich utworów zamieszczonych w publikacji.

Przedruk i dystrybucja przesyłki zgodnie z przepisami.

Nowa Era Sp. z o.o.

Al. Jerozolimskie 146 D, 02-305 Warszawa
www.nowaera.pl, e-mail: nowaera@nowaera.pl
Centrum Kontaktu: 68 721 48 00

Druk i oprawa: Quad-Graphics Europe Sp. z o.o.

Jak korzystać ze Zbioru zadań maturalnych do matury pisemnej z cyfrowym wspomaganiem nauki?

Ze Zbiorem zadań maturalnych w praktyczny sposób przygotujesz się do wszystkich części egzaminu pisemnego z języka polskiego.

Wskazówka

Sprawdź w Vademecum PP

Sprawdź w Vademecum PR

Anitygona, s. 53–58 Anitygona, s. 61–66

- Przykładowa realizacja zadania (konsept), s. 194–195

Wskazówki przy poleceniach w testach oraz przy tematach wypracowań podpowiadają, na co należy zwrócić uwagę, aby przygotować wyczerpującą odpowiedź.

Dzięki funkcjonalnym odsyłaczom do Vademecum dla poziomu podstawowego (PP) oraz do Vademecum dla poziomu rozszerzonego (PR) i łatwością dotrzesz do tych zagadnień, których znajomość jest niezbędna, by rozwiązać poszczególne zadania.

Odsyłacze do stron w Zbiorze zadań ułatwiają Ci poruszanie się po tej publikacji. Pomogą Ci np. w odnalezieniu strony, na której znajduje się odpowiedź do danego zadania.

Dzięki Zbiorowi zadań maturalnych do matury pisemnej zyskujesz dostęp do zasobów cyfrowych.

Połącz się więcej

app.nowa
terazmatura.pl
Kod: ESMWUB

dotacyjny test 1:
Język polski
w użyciu

Dowiedz się, jak zmierzyć się z zadaniem

app.nowa
terazmatura.pl
Kod: WIACSZ

Kliknij z rozwinięciem zadania:
Jak rozwiązać test historyczno-literacki?

Peszukaj motywów i kontekstów

app.nowa
terazmatura.pl
Kod: SAUHBS

Katalog motywów:
Indywidualista

Dodatkowe zadania i arkusze maturalne (w tym zadania CKE) wraz ze wskazówkami i odpowiedziami pomogą Ci w przećwiczeniu strategii rozwiązywania wszystkich typów zadań egzaminacyjnych.

Zobacz wskazówki

app.nowa
terazmatura.pl
Kod: ZWLB1W

Wskazówki pomogą Ci się zorientować, na co zwrócić uwagę przy rozwiązywaniu zadań, by nie stracić punktów. Krok po kroku naprowadzą Cię na właściwą odpowiedź.

Filmy z rozwiązaniami, w których doświadczeni nauczyciele krok po kroku podpowiadają, na co zwrócić uwagę podczas pracy z zadaniami maturalnymi i czego się wystrzegać, by nie popełnić błędu.

SPRAWDŹ AKTUALNOŚCI CKE

Kod: MYP5JH

app.nowa
terazmatura.pl

Sprawdź aktualności CKE, dzięki którym będziesz na bieżąco ze wszystkimi informacjami i zmianami, które zostaną wprowadzone.

Interaktywny katalog motywów literackich pokazuje, jak najczęściej występujące w zadaniach motywy, np. samotność czy miłość, realizowane są w lekturach obowiązkowych oraz innych teksthach kultury. Dzięki niemu nauczysz się funkcjonalnego dobierania kontekstów.

Spis treści

Konteksty na maturze	6
----------------------------	---

Dział 1. Matura pisemna – poziom podstawowy

Część 1. Język polski w użyciu

Jak rozwiązać test Język polski w użyciu?	8
Test Język polski w użyciu 1. – przykładowe rozwiązanie	11
Test Język polski w użyciu 2. do samodzielnego rozwiązania (+WSKAZÓWKI)	16
Test Język polski w użyciu 3. do samodzielnego rozwiązania	20
Test Język polski w użyciu 4. do samodzielnego rozwiązania	24

Część 2. Test historycznoliteracki

Jak rozwiązać test historycznoliteracki?	28
Test historycznoliteracki 1. – przykładowe rozwiązanie	30
Test historycznoliteracki 2. do samodzielnego rozwiązania (+WSKAZÓWKI)	38
Zbiór zadań: starożytność (antyk, Biblia), średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm	47
Zbiór zadań: Młoda Polska, 20-lecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.	71

Część 3. Wypracowanie – wypowiedź argumentacyjna

Jak napisać wypowiedź argumentacyjną na poziomie podstawowym?	82
Temat 1. – przykładowa realizacja	85
Temat 2. – ćwiczenia krok po kroku	88
Temat 3. do samodzielnej realizacji (+WSKAZÓWKI)	94
Temat 4. do samodzielnej realizacji (+WSKAZÓWKI)	96
Temat 5. do samodzielnej realizacji (+WSKAZÓWKI)	98
Temat 6. do samodzielnej realizacji (+WSKAZÓWKI)	100

Dział 2. Matura pisemna – poziom rozszerzony

Wypracowanie – wypowiedź argumentacyjna

Jak napisać wypowiedź argumentacyjną na poziomie rozszerzonym?	104
Temat 1. – przykładowa realizacja	107
Temat 2. – ćwiczenia krok po kroku	110
Temat 3. do samodzielnej realizacji (+WSKAZÓWKI)	116
Temat 4. ze wskazaną lekturą do samodzielnej realizacji: (+WSKAZÓWKI)	119
Temat 5. (z cytatem) – przykładowa realizacja	122
Temat 6. (z cytatem) – ćwiczenia krok po kroku	126
Temat 7. (z cytatem) do samodzielnej realizacji (+WSKAZÓWKI)	132

Dział 3. Arkusze maturalne – poziom podstawowy

Arkusz 1. do samodzielnego rozwiązania (+WSKAZÓWKI)	136
Arkusz 2. do samodzielnego rozwiązania	152

Dział 4. Arkusze maturalne – poziom rozszerzony

Arkusz 1. do samodzielnego rozwiązania	+WSKAZÓWKI	166
Arkusz 2. do samodzielnego rozwiązania		171

Odpowiedzi do zadań i arkuszy

174

SPRAWDŹ
AKTUALNOŚCI CKE

Kod:
MYP5JH

app.nowaterazmatura.pl

Konteksty na maturze

Na maturze **konteksty** będą odgrywać dużą rolę. Będziesz się do nich odwoływać w zadaniach **na egzaminie ustymy**, w **teście historycznoliterackim** oraz w **wyprowadzeniu** – zarówno na poziomie podstawowym, jak i rozszerzonym.

Kontekst to zbiór odniesień wykorzystywanych w celu zrozumienia utworu literackiego oraz pogłębienia jego odczytania, co jest możliwe poprzez odwołanie do świata poza danym utworem.

Poniższa tabela przedstawia wybrane konteksty, ich definicje oraz przykłady zastosowań.

KONTEKST	DEFINICJA I ZNACZENIE	PRZYKŁAD ZASTOSOWANIA
literacki (w tym biblijny i mitologiczny)	Odwofananie się do innych utworów, w których występuje omawiany problem, motyw czy topos.	Przywołanie losów Jacka Soplicy, bohatera <i>Pana Tadeusza</i> , oraz Kmicica, bohatera <i>Popatu</i> , w pracy dotyczącej przemiany wewnętrznej bohatera.
biograficzny	Wykorzystanie w interpretacji utworu faktów z życia twórcy i określenie ich wpływu na dzieło.	Odwofananie do biografii Jana Kochanowskiego – śmiertci córki poety i przebywanej załoby – w interpretacji trenów.
historyczny	Odwofananie się do wydarzeń i postaci historycznych oraz określenie ich roli w utworze.	Wykorzystanie w powieści Henryka Sienkiewicza <i>Popo</i> przebiegu wojny polsko-szwedzkiej toczącej na terenach Rzeczypospolitej.
polityczny	Odniesienie do sytuacji politycznej, ustroju, funkcjonowania władzy oraz określenie ich roli w utworze.	Przywołanie realiów stanu wojennego w interpretacji opowiadania <i>Profesor Andrews</i> w Warszawie Olgi Tokarczuk.
społeczny	Odwofananie do życia społecznego, przemian społecznych i ustrojowych oraz charakterystyka warstw społecznych.	Przywołanie losów Cezarego Bartyki, bohatera <i>Przedwiośnie</i> Stefana Żeromskiego, jako przykładu zmiany poglądów bohatera dotyczących rewolucji.
historycznoliteracki	Nawiązanie do znajomości konwencji charakterystycznych dla danej epoki, charakteru literatury w danym okresie, najważniejszych cech epoki.	Nawiązanie do światopoglądu epok romantyzmu i pozytywizmu w interpretacji postawy Stanisława Wokulskiego, bohatera <i>Laiki</i> Bolesława Prusa.
religijny	Wykorzystanie znajomości założenia danej religii w interpretacji postaw i zachowań bohaterów.	Przywołanie roli Biblii w życiu bohaterów powieści <i>Zbrodnia i kara Fiodora Dostojewskiego</i> – Soni wierzącej w zbawczą moc Ewangelii i Raskolnikowa, który dzięki Biblii oraz działaniom Soni pojmuję sens wiary i się nawraca.
filozoficzny	Nawiązanie do myśli filozofów oraz kierunków filozoficznych w celu uzasadnienia poglądów wyrażonych w danym utworze, podsumowania swoich wniosków.	Odwofananie do egzystencjalizmu w interpretacji postaw bohaterów <i>Dżumy</i> Alberta Camusa.
kulturowy	Odwofananie do innych tekstów kultury, pozaliterackich (np. obrazów, utworów muzycznych), w interpretacji dzieła literackiego.	Odwofananie do malarstwa ukazującego martwą naturę w temacie dotyczącym motywu przemiany.
teoretycznoliteracki	Zwracanie uwagi np. na konstrukcję dzieła (przynależność rodząną i gatunkową) i jej wpływ na sposób kreacji świata przedstawionego w utworze.	Odwofananie do <i>Dżumy</i> Alberta Camusa jako powieści paraboli w temacie dotyczącym postaw ludzi wobec zła.
egzystencjalny	Dotyczy pozatekstowej rzeczywistości uwzględniającej spektrum doświadczeń człowieka, jego życia, dilematów, emocji.	Odwofananie do doświadczeń ludzi, ich dilematów, rozterek i emocji, stawianych pytań o sens życia i różne wartości w konfrontacji z doświadczeniami bohaterów literackich.

1

**Matura
pisemna –
poziom
podstawowy**

Część 1. Język polski w użyciu

Jak rozwiązać test Język polski w użyciu?

KROK 1. Budowa testu w części 1. Język polski w użyciu

BUDOWA TESTU JĘZYK POLSKI W UŻYCIU	
TEKSTY	ZADANIA
<ul style="list-style-type: none"> dwa zestawione ze sobą teksty nieliterackie o charakterze publicystycznym lub popularnonaukowym poruszające ten sam lub podobny temat, dotyczące zagadnień z różnych dziedzin życia (np. archeologia, nowe technologie) prezentujące zbliżone lub odmienne poglądy autorów na omawianą kwestię liczące łącznie nie więcej niż 1000 wyrazów 	<ul style="list-style-type: none"> od 5 do 7 zadań maksymalna liczba punktów do zdobycia – 10 typy zadań: <ul style="list-style-type: none"> zadania zamknięte, np. wyboru wielokrotnego, na dobieranie, typu prawda-fałsz, w których należy wybrać odpowiedź spośród podanych zadania otwarte krótkiej odpowiedzi lub z luką, w których należy samodzielnie sformułować odpowiedzi (za te zadania będzie można otrzymać około 50% punktów możliwych do zdobycia w tej części arkusza) zadanie polegające na napisaniu notatki syntetyzującej liczącej od 60 do 90 wyrazów (zawsze jako ostatnie w wiązce zadań, można za nie uzyskać 4 p.)

Umiejętności potrzebne do rozwiązywania zadań

Zadania zamieszczone w tekście będą odwoływać się do treści załączonych tekstów: każdego z osobna oraz obu jednocześnie. Będą sprawdzały:

- rozumienie tekstów
- umiejętność skonfrontowania treści obu tekstów
- funkcjonalne postugowanie się językiem
- umiejętności retoryczne (środki retoryczne)
- tworzenie notatki syntetyzującej na temat wskazany w poleceniu.

Zadania mogą również zawierać odniesienia do innych utworów (np. cytaty z utworów), które trzeba będzie zderzyć z treścią jednego lub obu tekstów zamieszczonych w arkuszu egzaminacyjnym.

KROK 2. Przeanalizuj teksty i przygotuj się do rozwiązywania zadań

Aby jak najlepiej wykorzystać wiedzę oraz nabyte umiejętności, czyli poprawnie rozwiązać zadania, należy uważnie przeczytać oba teksty. W zrozumieniu tekstów i ich analizie pomogą Ci odpowiedzi na poniższe pytania.

- Jaki problem poruszą autorzy?
- Czy przyjmują taki sam punkt widzenia, czy odmienny?
- O czym informują tytuły poszczególnych tekstów? Jak są zbudowane? Do jakich wniosków prowadzi ich porównanie? Pamiętaj, że tytuł – choć bardzo ważny – nie musi być równoznaczny z tematem tekstu.
- Na czym polegają różnice, a na czym podobieństwa w wywołach autorów poszczególnych tekstów?
- Czy teksty mają charakter informacyjny, czy argumentacyjny? Czy dominują w nich wiedomości, czy komentarze (opinie)? Jakiś dostrzegasz podobieństwa i różnice w tym zakresie?
- Czy autorów sformułowali tezy, czy hipotezy? Jakiimi argumentami się posłużyli? Jaki przytoczyli przykłady?
- Czy powtórili się na źródła, autorytet? W jakim celu to zrobili? Jaki dzięki temu uzyskali efekt?
- Jakim słownictwem postużyli się autorzy? Czy zastosowali słownictwo wartościujące? W jakim celu go użyli?
- Jakie środki językowe i retoryczne występują w każdym z tekstów? Jaki ma to wpływ na ich wymowę?
- Czy w tekstach dominuje funkcja informatywna, ekspresywna, czy impresywna – perswazyjna? Jeżeli zauważasz różnice w tym zakresie, zastanów się, co z tego wynika dla sposobu przedstawienia problemu.
- Czy któryś z autorów posłużył się ironią? Jeśli tak, jak jej zastosowanie wpływa na odbiór tekstu?
- Czy do tekstu dodano przypisy? W jaki sposób ich lektura pomaga zrozumieć teksty?

Pamiętaj, że możesz podkreślać w tekstu ważne treści, pisać komentarze (egzaminator nie bierze ich pod uwagę przy ocenie rozwiązań). Taki sposób pracy z tekstami ułatwi Ci ich dobre poznanie, a w konsekwencji – rozwiązanie zadań.

KROK 3. Przeanalizuj zadania w teście

W zadaniach mogą znaleźć się różne polecenia w zależności od tego, jakie umiejętności będą sprawdzane. Ważne jest, aby uważnie czytać polecenia i odpowiadać zgodnie z ich treścią. Z tego względu warto zwrócić uwagę na czasowniki występujące w polecenях, ponieważ informują o tym, czego oczekuje się od zdającego.

CZASOWNIKI W POLECENIACH	OCZEKIWANY ZAKRES ODPOWIEDZI
podaj, wymień, nazwij	Udziel krótkiej odpowiedzi bez uzasadniania czy wyjaśniania.
określ, opisz	Przedstaw w zwiley sposób jakieś zjawisko lub jego przyczynę.
rozstrzygnij	Zajmij stanowisko i je uzasadnij.
wyjaśnij	Przedstaw przyczynę lub skutki zjawiska/problemu, którego dotyczy polecenie.
uzasadnij, sformułuj argument	Odnieś się do tezy, poglądu, opinii lub polemiki z jakimś poglądem.
wypisz, zacytuj, przytocz	Postuś się cytatem.

Udzielaj odpowiedzi precyzyjnie – podawaj zawsze tyle informacji (przykładów, argumentów, cech), ile wskazano w poleceniu.

KROK 4. Ćwicz rozwiązywanie zadań testowych

Zanim zaczniesz ćwiczyć, przeanalizuj przykładowe zestawy zadań z *Informatora o egzaminie maturalnym z języka polskiego* dotyczące części Język polski w użyciu. Rozwiązujeć te zadania, przyjmij następującą kolejność działania.

1. Przeczytaj wymagania wyszczególnione pod każdym zadaniem, ponieważ wyjaśniają one, jakie umiejętności są sprawdzane, i podpowiadają, na które zagadnienia zwrócić uwagę podczas przygotowań.
2. Rozwiąż zadanie. Porównaj swoje rozwiązanie z przykładową odpowiedzią i zapoznaj się z kryteriami oceniania – pozwoli Ci to zrozumieć, na co będą zwracać uwagę egzaminatorzy.
3. Zastanów się, czego dotyczą zadania, które sprawiają Ci trudność, jak są zbudowane. Podczas powtórek połącz naciisk na sprawdzane w nich umiejętności.

KROK 5. Notatka syntetyzująca ukierunkowana tematycznie

Notatka syntetyzująca jest formą zwięzłego przedstawienia informacji na podstawie obu zamieszczonych w teście tekstów. W arkuszu zetkniesz się z notatką ukierunkowaną tematycznie. Polecenie notatki ma następującą strukturę:

Przykład z *Informatora o egzaminie maturalnym z języka polskiego* – analiza budowy polecenia

Na podstawie obu tekstów napisz notatkę syntetyzującą na temat: współczesny człowiek wobec sztucznej inteligencji.

Twoja wypowiedź powinna liczyć 60–90 wyrazów.

Uwaga: w ocenie wypowiedzi będzie brana pod uwagę poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna.

Informacja o napisaniu notatki dotyczącej obu tekstów zamieszczonych w teście

Określenie formy

Wskazanie tematu notatki

Określenie liczby wyrazów, z których powinna składać się notatka

Informacja dotycząca oceny notatki pod względem poprawności językowej, ortograficznej i interpunkcyjnej

KROK 6. Naucz się pisać notatkę syntetyzującą

Rozwiązywanie zadań poprzedzających napisanie notatki będzie bardzo pomocne w jej zredagowaniu, dlatego nie rozpoczynaj rozwiązywania testu od ostatniego zadania.

Zanim zaczniesz redagować notatki:

- przeanalizuj temat określony w poleceniu
- przeczytaj oba teksty zamieszczone w arkuszu egzaminacyjnym, aby wybrać z nich najważniejsze informacje związane z tematem notatki
- na podstawie obu tekstów dokonaj syntezы wybranych informacji – dzięki temu określisz stanowisko każdego z autorów wobec zagadnienia, które zostało ujęte w temacie notatki
- porównaj stanowiska autorów obu tekstów i wskaz elementy wspólne i/lub rozbieżne w ich rozważaniach
- uporządkuj wnioski, tak aby notatka przedstawała stanowisko każdego z autorów w odniesieniu do tematu notatki, wskazywała podobieństwa i/lub różnice dotyczące ich stanowisk oraz aby w sposób ogólny odnosiła się do tematu wskazanego w zadaniu
- dopiero po wykonaniu powyższych czynności napisz notatkę.

Pisząc notatkę, pamiętaj o tym, aby:

- w sposób uogólniony odtworzyć stanowiska autorów obu tekstów na temat zagadnienia określonego w poleceniu
- zestawić stanowiska autorów, czyli poprawnie wskazać punkty wspólne albo zwrócić uwagę na różnorodne ujęcia zagadnienia określonego w temacie notatki
- nadać jej kształt ciągłego tekstu (bez wyliczeń, punktów i podpunktów), będącego logiczną i zorganizowaną całością, liczącą od 60 do 90 wyrazów.

Aby uzyskać 4 punkty, musisz też zadbać o poprawność językową, ortograficzną i interpunkcyjną.

SŁOWNICTWO PRZYDATNE W PISANIU NOTATKI

- Autorzy obu tekstów podjęli problem...
- W obu tekstach poruszony jest temat...
- Tematem obu tekstów jest...
- W obu tekstach указано...
- W obu tekstach przedstawiono odmienne poglądy na...
- Autor pierwszego tekstu uważa, że...
- Swój pogląd uzasadnia...
- Autor drugiego tekstu zgadza się z autorem tekstu pierwszego (lub ma odmienne, przeciwnie zdanie)...
- Pierwszy autor przyznaje, że...; Podobnie drugi z autorów...
- Zdaniem autorki tekstu 1. ...
- Autor tekstu 2. prezentuje odmienny pogląd na temat...
- Obaj autorzy są zgodni, że...
- Stanowiska obu autorów wobec podjętego tematu są...
- Obaj autorzy postulują...
- Obaj autorzy wskazują na potrzebę...
- Autorzy obu tekstów są przekonani...
- W ten sposób w obu tekstach uzasadniono, że...

Test Język polski w użyciu 1. – przykładowe rozwiążanie

Przeczytaj uważnie teksty, a następnie wykonaj zadania umieszczone pod nimi. Odpowiadaj tylko na podstawie tekstu i tylko własnymi słowami – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tylu odpowiedzi, o ile Cię poproszono.

Tekst 1.

Jarosław Komorowski

Wodozbiór rozumowany, czyli woda i jej mieszkańców na podziu ludzki wystawieni

Woda to życie, ale i śmierć, tak miła w spokojnej kąpieli bywa śmiertelnie niebezpieczna. Woda uzdrasza i zabija. „Woda żywa”, mogącą nawet wskrzeszać umarłych, obecna jest w wielu magicznych opowieściach, z legendą o świętym Graalu właściwie. Skoro zaś woda jest magiczna, można z niej wróżyć, przepowiadając przyszłość: „Hukul! hukul! pokaż się! W kole dębowym, w piance białej, w tumanie jasnym, zły ty czy dobry, pokaż się!” – zakлина wodę, poruszającą mityjskie koto, wiedźma Horpyny w Sienkiewiczowskim *Ogniem i mieczem*.

Woda gasi ogień, swego największego, pozbawionego zresztą szans przeciwnika (bo ogień wody nie spali). Dlatego w dawnej Rzeczypospolitej przy zawarciu pobraństwa z przeciwnikiem (na przykład Tarem) lano wodę na szable, by ostudzić ich gorącość. „Z jednymi murzami wodę na szable lań i pobraństwo zawart. Innych bijat” – powiada Sienkiewicz o panu Wołodyjowskim.

Woda, ze swojej natury przeźroczysta, od niepamiętnych czasów obecna jest w kulturze wizualnej, w tych zatem jej obszarach, które przeznaczone są dla ludzkich oczu: w sztukach plastycznych, w architektonicznych przestrzeniach miast i ogrodów – bo przecież przestrzeń architektoniczna sama w sobie jest widowiskiem, na podziu ludzki wystawionym – oraz w różnorodnych widowiskach sensu stricto¹ z wykorzystaniem wody jak najbardziej żywej, ale także kompletnie suchych. Temat jest niewyczerpany jak ocean, tu wskażać możemy, czarząc dotknąć jego niektórych tylko przejawów czy aspektów.

Ale jak zobaczyć wodę? Można ją oczywiście namalaować na murze czy na płótnie, ale co to za żywioł – trochę rozmazanej niebieskawej czy zielonkawej farby. Można wodę zabarwić – najlepiej krvią. Opowieści o rzekach sypiących krvią zabitych to nieodłączny składnik wojennych relacji, a wody Nilu przemienne w krew to pierwsza z biblijnych plag egipskich. W filmowym „Ogniem i mieczem” Jerzego Hoffmana po śmierci Horpyny jej krvią barą się woda spadająca z mityjskiego kota.

Najlepiej jednak wodę w taki jak inny sposób spersonifikować. Niekoniecznie poprzez alegorię. [...]

Żeby przedstawić potęgę żywiołu, lepiej [...] wykreować i przedstawić potężnego władcę wody albo jej tyleż niezwykłych co strasznych mieszkańców – oczywiście tych ukrytych w głębinach, niewypadających w rybackie sieci, lecz rozrywających je na strzepy wraz ze statkami i załogą. [...] Widowiskowość wszelkogarniąca to konstytutywna² cecha zwłaszcza epoki baroku – ale i wcześniej, i później ludzie lubili zobaczyć nieosiągalne. [...]

Antyczna tradycja kreowania morskich potworów miała się dobrze i w kolejnych epokach – a w kulturze masowej, zwłaszcza widowiskowej, ma się znakomicie do dziś. Obok pradawnej hydry w bezmiarze wód kryje się niejeden wąż morski (węże, które zaduszyły Laokoona, nastąpiło przecież z poduszczeniem³ Apollina Posejdon), a także gigantyczny głotonóg, czyli kraken, spopularyzowany w „20 000 mil podmorskiej żeglugi” Julesa Verne'a (1869–1870) i oczywiście, podobnie jak syreny, w filmowej serii „Piraci z Karaibów”. [...]

Wielkie potwory morskie, choć przerażające, są jednak daleko, można jedynie nie bez emocji obejrzeć ich wizerunki, wystawione na widok publiczny.

Jarosław Komorowski, *Wodozbiór rozumowany, czyli woda i jej mieszkańców na podziu ludzki wystawieni*,
<https://www.lazienki-krolewskie.pl/pl/edukacja/baza-wiedzy/wodozbiór-rozumowany>
{dostęp: 10.05.2022}.

¹ Sensus stricto – w dosłownym, ścisłym znaczeniu.

² Konstytutywna – będąca głównym składnikiem czegoś.

³ Poduszczyć (poduszczać) – namówić do czegoś, szczególnie do czegoś złego.

Tekst 2.

Joanna Pociask-Karteczka

Święta woda – w każdej kulturze czci się też żywioły

Człowiek odczuwa potrzebę przebywania *sacrum*¹ – to nieodłączny element jego duchowości. Obszary świętości w rozmaitych kulturach były lokowane różnie, ale bardzo często status świętych zyskiwały rzeki. Głównie za sprawą pierwiastka kosmogonicznego², jaki stanowi woda. W kosmogonii, w mitach i rytmatach niezależnie od kultury spełnia ona te same funkcje: jest zaczątkiem stworzenia, udziela „nowego narodzenia”, uzyźnia, wzmacnia siły witalne, leczy, zapewnia odrodzenie po śmierci.

Ptyniąca woda rzeki symbolizuje przemijanie, upływanie czasu, a więc drogę, życiową wędrówkę. Ma swój początek (źródło) i koniec, którym jest powrót do stanu chaosu, śmierci, gdy uchodzi do bezmiaru oceanu. Ponadto koryto rzeki rozcina obszar na dwa odrębne fragmenty, stanowiąc wyraźną naturalną granicę, której przekroczenie związane jest z niebezpieczeństwem. Pokonanie brodu³ czy mostu stanowi zatem ważne doświadczenie egzystencjalne na granicy świata żywych i krainy śmierci. Rzeka trafia do sfery *sacrum* zwykle wtedy, gdy wyróżnia się kształtem i wielkością, posiada „moc”, została konsekrowana⁴ albo znajduje się na obszarze ze połączonym sakralnością.

Wielu kultów i obrzędów było skoncentrowanych wokół rzek. Ich przekraczanie wymagało fizycznego trudu i miało sens symboliczny: oznaczało przejście do innego świata. Zgodnie z tą logiką droga w zaświaty musiała wieść przez rzekę. To dlatego Egipcjanie przenosili zmarłych na zachodni brzeg Nilu, tam gdzie zachodzi słońce. Z tego też powodu w mitologii Greków Hermes odprowadzał duszę nad brzeg rzeki Styks (Znienawidzona), a przeprawa łodzią Charona pozwalała umarłego pamiętać o poprzednim życiu. Afrykańscy wierzyli, że dusza przeprawia się promem, którego przewoźniki pobiera opatę w muszelkach. Dobrzy ludzie trafiają na drugi brzeg szybko i bez przeszkód, natomiast żli wypadają z promu i muszą płynąć w pławie nawet tyra laty. W dawnych wyobrażenях rosyjskich zmarły przekraczał rzekę Zabyt (Zapomnienie), by po 40 dniach zapomnieć o wszystkim.

Skoro po śmierci człowiek wyprawiał się za rzekę, automatycznie stawała się ona granicą oddzielającą żyjących od zaświatów. Na Białorusi wycinano na kładce ślad stopy na znak, że jest to kładka „zaduszna” i przechodząc przez nią, należy westchnąć za duszę zmarłego. Indianie byli przekonani, że woda ma zdolność zatrzymywania duchów i nawet pokonując kałuże, kładli na nich żółbko trawy – pomoł dla duszy zmarłego. Na Słowiańszczyźnie w chwili śmierci lub podczas pogrzebu nad potokami przerzucano kładki, by dusza mogła opuścić świat żywych. W tym samym celu ludy syberyjskie chowaty swoich zmarłych wzdłuż rzeki. [...]

Szczególne znaczenie ma obmycie się w rzece dokonane w wyjątkowych okolicznościach. Według wierzeń słowiańskich nabranie mocy witalnych sprzyjała kapiel w noc wigilijną, w Wielkanoc, gdy uderzy pierwszy wiosenny piorun, w wigilię św. Jana – w czasie, gdy woda miała niezwykłą moc sakralną. [...]

Skoro w wielu kulturach i religiach rzeki mają charakter sakralny, wydawałyby się, iż powinny cieszyć się czcią i poszanowaniem. Tymczasem na ogół są najbardziej zdegradowanymi elementami środowiska. Współczesna kultura duchowa, do której zalicza się naukę, sztukę i religię, została zdominowana przez ten pierwszy składnik, co doprowadziło do jednostronnego, wąskiego rozumienia człowieka, przyrody i ich wzajemnych relacji. Człowiek cywilizacji naukowo-technicznej zdesakralizował świat. [...]

Drogą do przewyciężenia obecnego kryzysu ekologicznego mogą być tylko zmiany w sferze moralności i etyki. A rzeki, ze względu na ogromne znaczenie w życiu człowieka, powinny być otoczone poszanowaniem i ochroną ze względu na wartości uniwersalne – nawet bez uzasadnień mitycznych i religijnych.

Joanna Pociask-Karteczka, *Święta woda – w każdej kulturze czci się też żywioły*,
<https://www.national-geographic.pl/artykul/swietna-woda?page=1>.
 [dostęp: 10.05.2022].

¹ *Sacrum* – сфера rzeczy świętych, skoncentrowana wokół wierzeń, praktyk religijnych, obrzędów.

² Kosmogonia – całość wyobrażeń o pochodzeniu świata w danej religii.

³ Bród – płytkie miejsce zbiornika wodnego, przez które można się przeprawić na drugi brzeg.

⁴ Konsekrowana – poświęcona.

Zadanie 1. (0–2)

Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń odnoszących się do obu tekstów. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W obu tekstuach jest mowa o roli wody w aspekcie kulturowym.	☒ P	F
2.	Autorzy obu tekstuów koncentrują się na obawach człowieka dotyczących wody.	P	☒ F
3.	Autorzy obu tekstuów są zgodni w kwestii nieprzydatności we współczesnym świecie rytuałów związanych z wodą.	P	☒ F

Zadanie wymaga oceny prawdziwości podanych stwierdzeń. Zauważ, że podane w tabeli stwierdzenia odnoszą się do obu tekstuów, dlatego należy je uważnie przeczytać, porównać treści w nich zawarte i wy ciągnąć wnioski.

Zasady oceniania

2 p. – trzy poprawne odpowiedzi.

1 p. – dwie poprawne odpowiedzi.

0 p. – jedna poprawna odpowiedź lub odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Zadanie 2. (0–1)

Na podstawie tekstu Joanny Pociask-Karteczkki podaj dwa przykłady nadawania rzekom charakteru sakralnego.

- Przypisywanie rzekom symbolicznego znaczenia drogi, przemijania, upływu czasu, wędrówki, początku i końca.
 - Traktowanie rzek jako źródła czystości, obmycia, uświecenia człowieka.
- lub
- Uznawanie rzek za granicę między światem żywych i umarłych.
 - Traktowanie rzek jako źródła siły i mocy człowieka.

Zadanie polega na podaniu dwóch przykładów potwierdzających sakralny charakter rzek. Zastanów się, jaką rolę na przestrzeni wieków przypisywano wodzie. Jak interpretowano jej symbolikę? Zauważ, że aby otrzymać 1 punkt, musisz podać dwa przykłady sakralnego charakteru rzek.

Zasady oceniania

1 p. – podanie dwóch przykładów.

0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Zadanie 3. (0–1)

W tekście Joanny Pociask-Karteczkki jest mowa o wodzie w kontekście przeżywania *sacrum*. Rozstrzygnij, czy w tekście Jarosława Komorowskiego znajdujesz potwierdzenie nadawania sakralnego charakteru temu żywotowi. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Tak, w tekście Jarosława Komorowskiego jest mowa o wodzie w kontekście przeżywania „*sacrum*”. Z tekstu wynika, że woda może być zarówno źródłem życia, jak i przyczyną śmierci, może również wskrzeszać umarłych, co niewątpliwie wiąże się ze sferą „*sacrum*” i odnosi się do duchowości człowieka oraz jego wyobrażeń na temat irracjonalnych właściwości wody, co zostało potwierdzone przykładem zwykłego oblewania szabli wodą.

Zadanie wymaga skonfrontowania obu tekstuów i ustalenia, czy w tekście pierwszym znajduje się potwierdzenie stanowiska autorki tekstu drugiego. Pamiętaj, że stanowisko wynikające z Twojego rozstrzygnięcia musisz przekonującą uzasadnić, odwołując się do tekstu Jarosława Komorowskiego.

Zasady oceniania

1 p. – poprawne rozstrzygnięcie wraz z uzasadnieniem.

0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Zadanie 4. (0–1)

Na podstawie obu tekstów podaj po jednym przykładzie, który postużył każdemu z autorów do zilustrowania wywodu.

Tekst 1.

Aby zilustrować swój wywód, autor postużył się cytatami z „Trylogii” Henryka Sienkiewicza oraz tytułami konkretnych utworów literackich i ekranizacji.

Tekst 2.

Dla zilustrowania swojego wywodu autorka przywołała przykłady rytuałów związanych z wodą, zaczerpnięte z różnych kultur, np. z Egiptu, ze Słowiańszczyzny.

Przeanalizuj oba teksty pod kątem użytych w nich przykładów. Zwróć uwagę, do czego odnoszą się te przykłady, jakiego typu działalności ludzi lub obszarów życia dotyczą. Zauważ, że z każdego tekstu wystellarzycie podać po jednym przykładzie, aby otrzymać punkt.

Zasady oceniania

1 p. – podanie po jednym przykładzie z każdego tekstu.

0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Zadanie 5. (0–1)

Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

W dwóch ostatnich akapitach tekstu Joanna Pociask-Karteczka nawiązała do wcześniejszych rozoważań, aby

- A. podważyć znaczenie wody w środowisku naturalnym.
- B. zanegować mityczne i religijne uzasadnienia roli wody.
- C. zachęcić do uczestniczenia w rytuałach związanych z wodą.
- D. wpłynąć na zachowania odbiorców związane z ochroną środowiska.**

Twoim zadaniem jest dokończyć zdanie poprzez wybór właściwej odpowiedzi. Zauważ, że zdanie to odnosi się do treści dwóch ostatnich akapitów, dlatego przeanalizuj ich treść uważnie i wyciągnij wnioski.

Zasady oceniania

1 p. – odpowiedź poprawna.

0 p. – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.

Zadanie 6. (0–4)

Na podstawie obu tekstów napisz notatkę syntetyzującą na temat: różne wyobrażenia wody w kulturze. Twoja wypowiedź powinna liczyć 60–90 wyrazów.

Uwaga: w ocenie wypowiedzi będzie brana pod uwagę poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna.

W obu teksthach przedstawiono wyobrażenia związane z wodą i przypisywane jej właściwości w różnych kulturach. Autor pierwszego tekstu skupił się na zaprezentowaniu różnych obrazów wody utrwalonych w literaturze oraz innych dziedzinach sztuk wizualnych. Autorka drugiego tekstu skoncentrowała się z kolei na wodzie jako „sacrum” w życiu człowieka, będącym integralną częścią jego duchowości. Oboje autorzy są zgodni, że woda jest żywiołem fascynującym ludzkość i mającym charakter sakralny.

[66 wyrazów]

Ostatnie zadanie w teście wymaga zawsze zredagowania notatki syntetyzującej – takiej formy wypowiedzi, w której przedstawiasz stanowiska autorów obu tekstów dotyczące zagadnienia wskazanego w temacie notatki, określasz podobieństwa i różnice lub różnorodność w sposobie ujęcia zagadnienia w podanych teksthach. Zauważ, że zadania poprzedzające notatkę przygotowują Cię do napisania tej formy wypowiedzi.

Zasady oceniania**Treść**

	3 p.	2 p.	1 p.	0 p.
		notatka spełnia kryteria A, B i C określone dla 3 p., ALE nie została zachowana dozwolona liczba wyrazów ALBO	notatka spełnia kryteria A, B i C określone dla 2 p., ALE nie została zachowana dozwolona liczba wyrazów ALBO	notatka spełnia kryteria A i C określone dla 1 p., ALE nie została zachowana dozwolona liczba wyrazów ALBO
A. przedstawienie stanowiska każdego autora	notatka przedstawia – oparte na kluczowych dla tematu informacjach – stanowisko każdego autora względem zagadnienia określonego w temacie notatki, odtworzone na podstawie informacji zawartych w tekście, na odpowiednim poziomie uogólnienia	notatka przedstawia – oparte na kluczowych dla tematu informacjach – stanowisko każdego autora względem zagadnienia określonego w temacie notatki, odtworzone na podstawie informacji zawartych w tekście, ale poziom uogólnienia jest zaburzony	notatka przedstawia stanowisko każdego autora względem zagadnienia określonego w temacie notatki, odtworzone na podstawie informacji zawartych w tekście ALBO	notatka nie spełnia żadnego z kryteriów określonych dla 1 p.
B. zestawienie stanowisk obu autorów	w notatce zestawiono stanowiska obu autorów; poprawnie wskazano np. punkty wspólne/ rozbieżne albo różnorodność aspektów zagadnienia określonego w temacie notatki ujętych w tekstach obu autorów	w notatce zestawiono stanowiska obu autorów; poprawnie wskazano np. punkty wspólne/ rozbieżne albo różnorodność aspektów zagadnienia określonego w temacie notatki ujętych w tekstach obu autorów	stanowisk obu autorów nie zestawiono albo zestawiono je niepoprawnie; nie wskazano np. punktów wspólnych/ rozbieżnych albo różnych aspektów zagadnienia określonego w temacie notatki ujętych w tekstach obu autorów	
C. spójność	notatka stanowi logiczną i zorganizowaną całość	notatka stanowi logiczną i zorganizowaną całość ALBO w notatce występują usterki w spójności	notatka stanowi logiczną i zorganizowaną całość ALBO w notatce występują usterki w spójności	
D. długość notatki	60–90 wyrazów	60–90 wyrazów	60–90 wyrazów	

Poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna

1 p. – poprawny zapis, dopuszczalne dwa błędy (językowe, ortograficzne lub interpunkcyjne).

0 p. – trzy i więcej błędów (językowych, ortograficznych lub interpunkcyjnych).

Uwaga: jeżeli w kryterium **Treść** przyznano 0 p., wówczas nie przyznaje się punktów w kryterium **Poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna**.

Źródło: *Informator o egzaminie maturalnym z języka polskiego jako przedmiotu obowiązkowego (część ustna oraz część pisemna na poziomie podstawowym) od roku szkolnego 2024/2025*, https://cke.gov.pl/images/_EGZAMIN_MATURALNY_OD_2023/Informatory/2024/Informator_EM2024_jezyk_polski_pp.pdf [dostęp: 10.04.2025].

Test Język polski w użyciu 2. do samodzielnego rozwiązania + WSKAŻÓWKI

Dowiedz się,
jak zmiędzyć
się z testem

app.nowa
terazmatura.pl
Kod: ENZAEW

film z rozwijaniem
lekcji
Jak rozwiązać
test Język polski
w użyciu?

Przeczytaj uważnie teksty, a następnie wykonaj zadania umieszczone pod nimi. Odpowiadaj tylko na podstawie tekstu i tylko własnymi słowami – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Uzielaj tylu odpowiedzi, o ile Cię poproszono.

Tekst 1.

Wojciech Hübner

Kicz sztuką czy sztuka kiczem

Kicz – kompozycja plastyczna, utwór literacki, film itp. o małej wartości artystycznej, przedmiot wykonany z przepychem, ale zupełnie pozbawiony gustu. Taką definicję podaje „Słownik PWN”.

W internecie znalazłem jeszcze jedną definicję: „utwór o miernej wartości, schlebiający popularnym gustom, który w opinii krytyków sztuki i innych artystów nie posiada wartości artystycznej”.

Podkreślenie „krytyków sztuki i innych artystów” jest moją sprawką, bowiem, czym pewnie zdziwić kilka znających mnie osób, zamierzam kiczu bronić. No może niezupublicznie. Zamierzam bronić tezy, że kicz, jako odrgbne od sztuki zjawisko, nie istnieje.

Określenie kicz (z niemieckiego Kitsch – lichota, tandeta, bubel) pojawiło się w latach 70. XIX w. w wypowiedziach krytyków sztuki z Monachium. Pierwotnie dotyczyło ono wyłącznie malarstwa i było odpowiedzią na pojawienie się serii obrazów, pejzaży nieznanego autorstwa.

Malowidła te były z lubością oprawiane w bogato zdobione, kapiące od złota ramy i były niczym innym jak wizytówką „nowobogackich” – tworzącej się nowej klasy społecznej, nagle wzbogaconych fabrykantów, kupców, mieszkańców. Mnie w tej „wizytówce”, bardziej niż treść obrazów, bardziej niż mniejszy czy większy talent twórców, przeszczadza forma prezentacji. Popularne „landszafty”¹, jelenie na rykowisku, znacznie lepiej prezentowałyby się w prostych, pozbawionych nadmiernej ornamentyki ramach. [...]

Dlaczego więc nieznany autor jelenia w miłośnym uniesieniu jest twórcą kiczu [...]? Bo tak orzekli krytycy! Odczucia odbiorcy niewiele tu znaczą. [...]

Według Hermanna Brocha (1886–1951), austriackiego filozofa i estetyka, sztuka to otwarty, rozwijający się system, którego cel – platońskie piękno – pozostaje poza systemem. Naturalnym efektem sztuki jest piękno, ale piękno w postaci pięknych zjawisk, nie zaś piękno samego w sobie. Sztuka ma za zadanie odzwierciedlenie świata i formowanie go. Kicz jedynie imituje formowanie świata. [...]

Zajmijmy się teraz, tak często uznawanymi za symbol kiczu, ulubionymi głównie przez naszych zachodnich sąsiadów, porcelanowymi, porcelitowymi, plastikowymi krasnoludkami.

Jeżeli stoją sobie w ogródku, postawione tam jako ozdoby przez właściciela, to są ozdobami. [...] Nie pretendują do miana dzieła. Można zauważać ich brzydotę, czasami wdzięk, ale są to wyroby rzemieślnicze, a nie artystyczne. [...]

Jeśli zaś jakiś artysta stworzy krasnoludkową instalację i nazwie ją, na przykład, „Małość świata”, bądźmy ostrożni z nazywaniem tego kiczem. [...]

Sztuka to pojęcie bardzo szerokie [...]. Jednocześnie bardzo subiektywne w ocenie. [...]

Dla mnie sztuka jest czymś wyłącznie ludzkim, przynależnym każdemu człowiekowi – posiada niem wstępnej wizji rzeczywistości, a artysta człowiekiem, który ma umiejętność przekazywania tej subiektywnej wizji innym tak, by wywołać w nich emocje.

Przy takiej definicji nie ma mowy o kicz. Możemy tylko mówić o sztuce dobrej i ztej, wysokiej i niskiej, pamiętając o przenikaniu się tych pojęć w zależności jedynie od gustów odbiorców.

To co nazywamy kiczem, tak naprawdę jest sztuką, tylko tą żtą, niską, niewyszukaną, powstałą w wyniku niezbyt wymakowanej wizji lub w skutek kiepskiej umiejętności przekazu.

¹ Landschaft – określenie o charakterze pogardliwym, odnoszące się do obrazów o małych walorach artystycznych.

Pozostałe wytwory, będące rzemieślniczą kopią rzeczywistości, to tylko ozdoby. Gustowne lub nie.

Ale pamiętajmy w naszym małym, prywatnym światku, nie to jest piękne, co jest piękne, ale to, co się komu podoba.

Wojciech Hübner, *Kicz sztuką czy sztuka kiczem*, <https://kempinsky.pl/kicz-sztuka-sztuka-kiczem/> [dostęp: 18.03.2022].

Tekst 2.

Piotr Sarzyński

Kicz jest wszechobecny: nie tylko w sztuce

Gdzieś ok. 1880 r. w kręgu malarzy monachijskich pojawił się termin na opisanie sztuki łatwej, efekciarskiej, dobrze sprzedającej się mało wyrobionym, acz bogatym klientom: kicz. I w takim kontekście jest najczęściej używany. [...]

Kicz jest wirus. Nie tylko anektuje wszelkie obszary, do których można przypisać kategorię złego lub dobrego smaku, ale błyskawicznie się na nich namnaża, zatruwając tandem i miętkością. [...] Nadejście wolnego rynku sprawiło, że wszelkie tamy pękły, a kicz szerokim nurtem włazi się w codzienne życie.

Dziś kicz nas otacza. [...] Poza sferą artystyczną zły smak i brak gustu hulają już na całego. Zalewają nas formy estetycznie miękkie, pozbawione oryginalności, konwencjonalne, efekciarskie. I treści tworzone pod publiczke, sprawnie grające na emocjach, demagogiczne. Widać to w architekturze, najlepiej pod postacią tzw. retrowersji, czyli naśladowania historii; w pseudodworkach, podrasowanych na ludowe karczmy, oczekujących złotą farbą hotelach, domach weselnych udających eklektyczne pałace oraz w postmodernistycznych kamieniczkach udających starsze niż są. [...] Wielu uwielbia wypoczywać w otoczeniu kiczu, kocha też tapiać się w kiczu na platformach społecznościowych; wystarczy się przyjrzeć stylowi selfie, by uświadomić sobie, jak bardzo poczucie piękna [...] jest przesiąknięte szmirą.

Sygnały zwrotne, które otrzymuje przeciwny Polak, tylko ów triumf kicz wzmacniają. Są bowiem dwa poważne ośrodkie emitujące non stop tandem estetyczne przestania. Pierwszy to przemysł i handel, toczące zażartą walkę o klientów. Reklamując swoje towary – samochód, płyn do naczyń, jogurt – siegają najczęściej po komunikaty korzystające z klasycznych właściwości kiczu: maksymalną komunikatywność, konwencjonalność, powierzchowność, przaśność. [...]

Ośrodkiem drugim są media. Kicz opanował przed wszystkim, zażarcie walczące o słupki oglądalności, stacje telewizyjne. Wszystko tu jest podszyte badzieliarskim blichrem, począwszy od samych pomostów na programy. Królują nieskomplikowane zasady, niewymagające jakiegokolwiek wysiłku intelektualnego, scenografie, przy których operetka ta himalaże dobrego smaku, głupkowaty kult młodości, bratania się, rechotu. Seriale telewizyjne operują tymi samymi kliszami, sprzedają widzom niemal wyłącznie to, co ci chcą bez wysiłku oglądać.

W promociji estetycznego i intelektualnego kiczu zaledwie krok z tytułu pozostają prasa, radio czy internetowe portale informacyjne, masowo zastępując złożone prostym, a wyjaśnienie – zabawieniem. Widz ma żyć życiem innych, a nie swoim własnym, przejmować się nie samorozwojem, ale ewolucją celebryckich znajomości [...]. W tej sytuacji trudno oczekiwać, by uchował się jakikolwiek obszar odporny na invazję kiczu. [...]

Mamy do tego wreszcie polityczny kicz etyczny. W stynnych rozważaniach na ten temat Hermann Broch przekonywał, że kicz estetyczny nastawiony jest nie na wartości, ale na efekt, zaś kicz polityczny – na interesowność, nie na добро wspólne. Kicz jest więc konsekwencją etycznej nikczemności – sugerował, łącząc w tych rozważaniach добро z pięknem jako wartości, które powinny ze sobą współpracować.

Piotr Sarzyński, *Kicz jest wszechobecny: nie tylko w sztuce*, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/1687118,1,kicz-jest-wszechobecny-nie-tylko-w-sztuce.read> [dostęp: 18.03.2022].

DZIAŁ 1. Matura pisemna – poziom podstawowy**Zadanie 1. (0–2)**

Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń odnoszących się do obu tekstów. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Obaj autorzy przywołują definicję kiczu Hermanna Brocha, aby z nią polemizować.	P	F
2.	Autorzy obu tekstów wykorzystują przykłady wytworów kiczowych do potwierdzenia swoich poglądów.	P	F
3.	Z obu tekstów wynika, że kicz odwołuje się do gustów mało wymagającego odbiorcy.	P	F

Wskazówki

Zauważ, że każde stwierdzenie w tabeli odnosi się do obu tekstów. Przeczytaj je uważnie, aby poprawnie ocenić, które stwierdzenie jest prawdziwe, a które – fałszywe.

Zadanie 2. (0–1)

Piotr Sarzyński uważa, że *kicz jest jak wirus*. Czy w tekście Wojciecha Hübnera znajdujesz potwierdzenie tego sądu? Uzasadnij swoją odpowiedź.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Wskazówki

Zastanów się, jakie znaczenie ma metafora użyta przez Piotra Sarzyńskiego – *kicz jest jak wirus*. Następnie przeanalizuj tekst Wojciecha Hübnera, aby zweryfikować, czy autor zgadza się z sądem Piotra Sarzyńskiego. Pamiętaj, że stanowisko przedstawione w drugim tekście nie musi być wyrażone bezpośrednio, może wynikać z rozważeń autora.

Zadanie 3. (0–1)

Jaką potrzebę, według Wojciecha Hübnera, zaspokaja otaczanie się kiczem? Uzasadnij swoją odpowiedź.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Wskazówki

Przeanalizuj tekst – zwróć uwagę, na jakie motywacje wybór kiczowych przedmiotów zwraca uwagę autor, co mówi o takich wyborach; jakie potrzeby kicz może zaspokajać.

Zadanie 4. (0–2)

Uzasadnij, że tekst Piotra Sarzyńskiego jest napisany stylem publicystycznym. W odpowiedzi podaj dwie cechy tego stylu i każdą z nich poprzyj przykładem z tekstu.

Wskazówki

Przypomnij sobie, czym się charakteryzuje styl publicystyczny. Następnie prześledź tekst pod kątem zastosowanych w nim środków językowych. Pamiętaj, żeby każdą cechę poprzedzić przykładem z tekstu.

Zadanie 5. (0–4)

Na podstawie obu tekstów napisz notatkę syntetyzującą na temat: wpływ kiczu na kulturę. Twoja wypowiedź powinna liczyć 60–90 wyrazów.

Uwaga: w ocenie wypowiedzi będzie brana pod uwagę poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna.

Wskazówki

- Zwróć uwagę na temat notatki sformułowany w poleceniu: wpływ kiczu na kulturę.
- Wróć do tekstów oraz przeanalizuj odpowiedzi udzielone we wcześniejszych zadaniach – ufał Ci to uchwycenie kluczowych informacji.
- Uporządkuj wnioski, aby w syntetyczny sposób przedstawić stanowiska obu autorów dotyczące zagadnienia określonego w temacie notatki – powinna ona:
 - wskazywać na podobieństwa i/lub różnice pomiędzy stanowiskami
 - zawierać ogólnie stwierdzenie na temat tego, w jaki sposób oba teksty odnoszą się do tematu notatki – w tym wypadku do zagadnienia wpływu kiczu na kulturę.
- Pamiętaj, że notatka powinna być pisana tekstem ciągłym (bez punktów i podpunktów) i liczyć od 60 do 90 wyrazów.
- Aby uzyskać maksymalną liczbę punktów, zadbaj również o poprawność językową, ortograficzną i interpunkcyjną.
- Jeżeli w kryterium Treść uzyskasz 0 punktów, nie otrzymasz także punktów w kryterium Poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna.

Test Język polski w użyciu 3. do samodzielnego rozwiązania

Przeczytaj uważnie teksty, a następnie wykonaj zadania umieszczone pod nimi. Odpowiadaj tylko na podstawie tekstu i tylko własnymi słowami – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tylko odpowiedzi, o ile Cię poproszono.

Tekst 1.

Dominika Robak

Zrozumieć alpinistę? O biologicznych uwarunkowaniach pasji do sportów ekstremalnych

[...] Negatywne opinie najczęściej klasyfikowały himalaistów jako skrajnych egoistów nastawionych na realizację indywidualnych potrzeb, którzy świadomie wystawiają się na ryzyko utraty życia, nie myśląc o swoich rodzinach czy osobach, które ewentualnie ich ratując, narażają również siebie na niebezpieczeństwo.

Ponieważ większość dyskusji dotyczących uprawiania takich sportów jak wspinaczka, czyli sportów ekstremalnych, bazuje przede wszystkim na osobiście wyznawanych moralnych wartościach kierujących – są one pełne subiektywnych opinii. [...]

Co łączy miłośników sportów ekstremalnych? Jak się okazuje, istnieje dość duża liczba biologicznie zdeteryminowanych aspektów naszej osobowości, które mogą predestynować nas, lub wręcz przeciwnie, do rozpoczęcia przygody ze sportami ekstremalnymi. [...] Miłośnicy sportów ekstremalnych okazują się bardziej otwarci na doświadczenia i bardziej ekstrawertyczni. [...] osoba uprawiająca sporty ekstremalne może nam się rysować jako osoba poszukująca doznań, potrzebująca dużej stymulacji i mogąca przetworzyć wiele silnych bodźców, aktywna, ekstrawertyczna i otwarta na nowe doświadczenia.

Czy to uzależnienie? [...] Sytuacje zagrożenia wywołują silną reakcję organizmu, a po ich przezwycięzeniu organizm jest nagradzany przyjemnym stanem ulgi, odprężenia, euforii. Przy częstym powtarzaniu sytuacji, w których wydziela się adrenalina, organizm przyzwyczaja się do jej podwyższonego poziomu – gdy nie zostaje dostarczona przez dłuższy czas jej nowa dawka, pojawia się potrzeba ponownego doświadczenia ekstremalnych przeżyć, które uruchomią cały mechanizm. Choć w języku potocznym możemy spotkać się np. ze stwierdzeniem, że osoba uprawiająca wspinaczkę górską jest uzależniona od pięknych widoków czy obcowania z naturą, to o prawdziwym uzależnieniu możemy właściwie mówić w odniesieniu do wyżej przedstawionych mechanizmów, których oczywiście bardzo często osoba uprawiająca sporty ekstremalne może nie być świadoma. [...]

Coś, co może nam się wydawać prawdopodobne, a sportowcy ekstremalni zdecydowanie to demontują, to kwestia nieodczuwania strachu. Oni także się boją, jednak ten lęk pokonują, ponieważ tylko tak mają szansę osiągnąć swoje cele. Co ciekawe, bardzo często wypowiadają się także o swojej pasji do sportów ekstremalnych jako o uzależnieniu. Mają tego świadomość. Wspinaczka Elisabeth Revol, udzielając wywiadu ze szpitala po akcji ratunkowej, w której udało się uratować tylko ją (Tomasza Mackiewicza niestety nie), z opatrunkami na odmrożonych rękach mówiła, że już teraz myśli o kolejnych wyprawach, których się podejmie, gdy tylko się wyleczy. Dodata także, że wie, że wspinaczki górskie to jej uzależnienie i nie myśli o ich zaprzestaniu. [...]

Jeśli faktem jest, że uwarunkowania biologiczne odgrywają bardzo dużą rolę w wyborze właśnie takiej aktywności jako pasji, by móc nie będzić w stanie nigdy zrozumieć takiego hobby, jeśli nie podzielamy cech charakteru z jego miłośnikami. [...]

Zakończeniem niech będą słowa jednego z największych himalaistów Simone'a Moro: „Jeśli spoać się na to, co robimy z perspektywy wyznawanych dzisiaj wartości, czyli wizerunku i pieniędzy, to wspinanie jest jednak czymś niezwykłym. Himalaisci nie zostają ani bogaczami, ani stawnymi ludźmi. Dlatego ludzie nie potrafią zrozumieć wspinania. Po co ktoś inwestuje wszystko, swoją energię i pieniądze, by osiągnąć coś, co jest całkowicie nieprzydatne w życiu? Wspinanie się nie ma wymiaru praktycznego. To nie jest wykonanie operacji i uratowanie komus życia. Dlatego sens wspinania, dla osób postronnych, jest bardzo trudny do uchwycenia”.

Tekst 2.

Anna Gawlik

Himalaizm – w poszukiwaniu wolności

„Musisz wiedzieć, co to jest głód. Musisz go przeżyć przez dzień, dwa, a nawet pięć, żeby wiedzieć, jak smakuje kromka suchego chleba. To jest szukanie smaku życia”. Smaku naszego szarego życia – takie słowa padły z ust Jerzego Kukuczki w odpowiedzi na pytanie, dlaczego się wspina. Wśród Polaków żyjących w PRL-u panował głód wolności i właśnie dlatego polscy himalaisiści byli świetni. W górach byli po prostu wolni.

Wyobraźcie sobie, że życie w komunistycznej Polsce, a każdy Wasz krok jest kontrolowany. Stajecie na głowie, by zapewnić swojej rodzinie dobry byt, a każde oderwanie od późniejszej rzeczywistości jest jak głęboki wdech po zbyt długim przebywaniu pod wodą. Tym właśnie była wspinaczka dla tych, którzy ją pokochali – darem swobody. W górach człowiek może myśleć. [...]

Polacy mogli zadać sobie pytanie: „Co nowego możemy wnieść w himalaizm? Większość szczytów jest już zdobyta, a my pozostajemy daleko w tyle za resztą świata”. Bytaby to całkiem dobra wymówka, ale jednak znalezili pole własne dla działania – wyprawy zimowe i alpinizm kobiecy. [...]

Mimo złych skojarzeń rywalizacja wcale nie musi być zła. Wręcz przeciwnie, jest tym, co nas napędza i nie pozwala się poddać. Zdrowa rywalizacja przynosikie małe efekty. W himalaizmie też jej nie brakuje. Media na całym świecie śledzą kroki dwóch wybitnych wspinaczy – Reinholda Messnera i Jerzego Kukuczki – którzy walczyli o pierwsze miejsce w wyścigu po Koronę Himalajów i Karakorum. Niestety walka nie była równa. Gdy Polak zdobył swój pierwszy ośmiotysięcznik, Włoch miał ich już na swoim koncie sześć. Kukuczka był szybki i wytrzymał, ale nie miał tego co Messner – środków finansowych. Nic dziwnego, że wyścig zakończył się ostatecznie zwycięstwem Włocha. Kukuczka nie poddał się i rok później sfinalizował swój własny wyścig. Od przyjaciół w obozie otrzymał czternaście klusek śląskich z nazwami wszystkich ośmiotysięczników.

W krótkim czasie otrzymał też telegram od Messnera o treści: „Nie jesteś drugi, jesteś wielki!”. Gest ten pokazał, jak wielkim szacunkiem Włoch darzył swojego przeciwnika, a przecież w rywalizacji jest to bardziej ważne. Obaj stali się ikonami himalaizmu i wzorem dla przyszłych pokoleń wspinaczy. [...]

W starciu z górami człowiek od początku jest na straconej pozycji. Nigdy nie wie, czy bezpiecznie wróci do bazy, a jednak podejmuje ryzyko. [...] Kukuczka po zdobyciu Korony mógł przestać się wspinać, ale sami dobrze wiemy, że nie łatwo porzucić to, co się kocha. Podczas samotnych wypraw jesteś tylko ty, lina i poczucie wolności. W strefie śmierci myślisz tylko o podążaniu w górę. Nie ma w tym nic skomplikowanego, a mimo to cena jest bardzo wysoka. Rodzinom w najgorszym wypadku pozostało tylko wiara, że ich najbliżsi zginęli w miejscu, które kochali i które traktowali jak drugi dom.

Anna Gawlik, *Himalaizm – w poszukiwaniu wolności*,
<http://www.magazynsuplement.us.edu.pl/himalaizm-poszukiwaniu-wolnosci/>
 [dostęp: 14.01.2022].

Zadanie 1. (0–1)

Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń odnoszących się do obu tekstów. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Oba teksty wskazują na to, że pasja himalaistów negatywnie wpływa na życie ich rodzin.	P	F
2.	Z obu tekstu wynika, że finanse wpływają na motywację miłośników wspinaczki wysokogórskiej.	P	F

DZIAŁ 1. Matura pisemna – poziom podstawowy**Zadanie 2. (0–1)**

Wyjaśnij, jaką funkcję w kompozycji tekstu Dominiki Robak pełni cytat przytoczony w zakończeniu.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 3. (0–1)

Z tekstu Dominiki Robak wynika, że pasja alpinisty jest niezrozumiała dla postronnych obserwatorów. Rozstrzygnij, czy w tekście Anny Gawlik występuje potwierdzenie tego poglądu. Uzasadnij swoją odpowiedź.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 4. (0–1)

Czy myśl zawarta w tekście Anny Gawlik: *nietrudno porzucić to, co się kocha* znajduje potwierdzenie w tekście Dominiki Robak? Uzasadnij odpowiedź.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 5. (0–2)

Wypisz z przytoczonego niżej fragmentu tekstu Anny Gawlik dwa przykłady środków retorycznych, które wzmacniają sugestywność przekazu, i je nazwij.

Wyobraźcie sobie, że życie w komunistycznej Polsce, a każdy Wasz krok jest kontrolowany. Stajecie na głowie, by zapewnić swojej rodzinie dobry byt, a każde oderwanie od posepnej rzeczywistości jest jak głęboki wdech po zbyt długim przebywaniu pod wodą.

Przykład środka retorycznego	Nazwa środka retorycznego

Zadanie 6. (0–4)

Na podstawie obu tekstów napisz notatkę syntetyzującą na temat: przyczyny podejmowania ekstremalnych wyzwań przez człowieka. Twoja wypowiedź powinna liczyć 60–90 wyrazów.

Uwaga: w ocenie wypowiedzi będzie brana pod uwagę poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna.

→ Rozwiązanie
testu, s. 176

Test Język polski w użyciu 4. do samodzielnego rozwiązania

Przeczytaj uważnie teksty, a następnie wykonaj zadania umieszczone pod nimi. Odpowiadaj tylko na podstawie tekstu i tylko własnymi słowami – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Uziej-
laj tuż odpowiedzi, o ile Cię poproszono.

Tekst 1.

Mateusz Groen

„Łacina XXI wieku”, czyli język współczesnej młodzieży

Młodzieżowy język w porównaniu z czystą i poprawną polszczyzną zawsze cechował się dość oryginalną odmiennością. W tworzonych przez nastolatków słowach krążą neologizmy, zapożyczenia i skróty. Język ewoluje tak szybko, że wielu rodziców [...] często ma problem ze zrozumieniem nowo powstających słów. Postanowiliśmy przyjrzeć się bliżej młodzieżowej nowomowie.

Język jest żywą formą pozwalającą nam na swobodne wyrażenie siebie i jasną komunikację. Nie kiedy jednak nie dla wszystkich jest on do końca klarowny. W obecnym języku używanych jest sporo słów, które dla wielu mogą być uznawane za „zabrudzanie” języka ojczystego. [...]

Liczba zapożyczeń, ich pochodzenie oraz sposób przeniknięcia do języka powszechnie używanego przez Polaków sprawiają, że stały się one integralną częścią polszczyzny. Podobnie jest z gwarą młodzieżową, branżową, jak i gwarą używaną przez różne grupy etniczne. [...]

– Dzisiejsza młodzież mówi zupełnie inną odmianą polszczyzny w porównaniu z odmianą znaną dawniejszym pokoleniom. Łamie normy językowe, aby podkreślić dystans między światem dorosłych. Język młodzieżowy jest kreatywny i żywotowy. Młodzież reaguje spontanicznie na zjawiska zachodzące w życiu społeczno-politycznym kraju, tworząc własne środki wyrażania i specyficzny kod. Objawia się to m.in. brakiem staranności językowej: stosowaniem licznych błędów językowych, występujących także na płaszczyźnie fonetycznej, co przejawia się m.in. w niewłaściwym akcentowaniu wyrazów i chaosie merytorycznym – mówi dr hab. Zenon Lica, językoznawca z Instytutu Logopedii Uniwersytetu Gdańskiego.

Używanie gwary młodzieżowej wzmacnia więź środowiskową oraz przekonanie młodych ludzi o swojej wyjątkowości. Tworzą własny język, będący specyficznym kodem, aby pokazać, że jest niezrozumiałym dla niewtajemniczonych. Pozwala też uniknąć kontroli dorosłych. Jest to pewien wyraz buntu młodych ludzi, a także ich niezależności. Język dostosowuje się także do rzeczywistości, w której przenika się świat realny z tym wirtualnym.

– Język młodzież charakteryzuje się pewnością ekonomicznością, widoczną w postugiwaniu się licznymi skrótami, np.: „ta” zamiast „tak” [...]. Ponadto używane są akronimy, czyli skróty rozbudowanych wyrażeń, stosowane zwłaszcza w internetowych dyskusjach: „nwm” – „nie wiem”, [...] „imo” – „in my opinion (moim zdaniem)” [...]. Warto podkreślić, że w mediach społecznościowych wielkość liter w skrótach wpływa na interpretację intencji rozmówcy, np. „xd” „zabawne”, ale „XDDDD” „bar-dzo zabawne” – tłumaczy Zenon Lica. [...]

– Młodzież nadużywa form „mega” czy „masakra”, podkreślających wielkość komentowanego przedmiotu lub wydarzenia. [...] – mówi Zenon Lica. [...]

Do slangu¹ używanego na co dzień dochodzi jeszcze komunikacja w sieci pełna skrótów i współczesnych hieroglifów w formie emotikonów i gifów. Obrazują one często dużo więcej niż słowo pisane oraz pokazują emocje.

Mateusz Groen, „Łacina XXI wieku”, czyli język współczesnej młodzieży,
<https://kultura.trojmiasto.pl/Lacina-XXI-wieku-czyli-jezыk-wspolczesnej-mlodziezy-n154022.html>
 [dostęp: 10.06.2022].

¹ Slang – gwarę miejską, język jakiejś grupy społecznej, środowiskowej.

Tekst 2.

Magdalena Wasylewicz

Język dzieci i młodzieży w dobie nowych mediów – charakterystyka zjawiska

„Mówta, co chceta” to bardzo popularne w Polsce i często stosowane powiedzenie. Prowokuje ono jednak środowisko naukowców, językoznawców do dyskursu nad kwestią norm języka. Żyjemy w epoce mediów, w epoce pluralizmu językowego, a to znaczy, że przybywa ludzi, którzy niechętnie podchodzą do wyznaczonych dawno temu norm w dziedzinie językowej, zwłaszcza do norm kodyfikowanych¹, ustalonych odgórnie przez autorytety językowe. [...]

Przemiany cywilizacyjne zmieniają nie tylko metafory i pojęcia, ale przede wszystkim mają wpływ na kształcanie się nowych form językowych. Młodzież wieku dorastania bardzo aktywnie uczestniczy we wszelkiego rodzaju komunikacji za pośrednictwem sieci internetowej. Język współczesnej młodzieży niewątpliwie podlega transformacjom, różni się od języka starszych pokoleń. Język młodego pokolenia to inaczej mówiąc slang młodzieżowy, czyli język specyficzny, który nieustannie się zmienia, a ponadto wyróżnia młodych ludzi i podkreśla ich indywidualność. [...] Młodzież traktuje język jako narzędzie nie tylko do porozumiewania się, lecz także jako wyznacznik oryginalności i przynależności do określonej grupy społecznej. Charakteryzuje język młodzieżowy, można wyrazić przekonanie, iż jego najważniejszymi cechami są kreatywność oraz łamanie utartych konwencji. Jest wyrazem buntu przeciwko światu oraz specyficznym kodem, który dzięki temu, iż jest niezrozumiały dla osób spoza środowiska, pozwala uniknąć kontroli dorosłych i spowodowanych nią sankcji kontrolnych. Używanie gwary wzmacnia więź środowiskową oraz przekonanie członków grupy o swojej wyjątkowości. [...]

Media też tworzą młodzież, której próbują się przypodobać. Oto przykładowa porada internetowa:

„Jeśli *love* przynosi bóle, problemów *crazy girl* chętnie wysłucha *frendzia* (ang. *friend*). Oczywiście, jeśli dziewczyna będzie dbała o *fejs*, starała się być szkolną *trendsetterką* i często się *smile*, nie powinna mieć problemów z *love* i szybko zostać szkolną *prawdziwą star*”. [...]

W przypadku komunikacji za pośrednictwem mediów dodatkowo istnieje możliwość stosowania elementów graficznych, które cieszą się największą popularnością wśród młodzieży. Stosowanie elementów graficznych, szczególnie w przypadku młodych ludzi, ma dużą siłę oddziaływania, pozwala na ekspresję samego siebie i jest elementem pomocniczym w pisany słowie. Obraz stanowi element pomocniczy w dyskusji pomiędzy jej uczestnikami i jest przede wszystkim stosowany na forach dyskusyjnych. [...]

Młodzież zawsze miała, ma i będzie miała swój specyficzny język, którym pragnie wyrażać siebie i definiować otaczający świat, do którego chce w jakimś stopniu się dopasować. Ważne jest, żeby jednak nie zatracić się w skrótach językowych, zapożyczeniach i wulgaryzmach i potrafiła postugiwać się piękną polszczyzną, wyrafinowanym słownictwem świadczącym o poziomie człowieka.

Na podsumowanie mojego wywodu chcę przytoczyć cytat Andrzeja Zwolińskiego, który tak pisze: „Język polski należy do najcenniejszych dóbr kultury narodowej i to dóbr niezniczalnych, duchowych. Godny jest więc poszanowania, wyjątkowej opieki i ochrony ze względu na swoją rolę społeczną i historyczną. [...] Poprawnego używania języka polskiego powinniśmy się nauczyć wszyscy. A właściwie – uczyć się – bo tak do końca nikt z nas tego nie potrafi” [...]. A zwłaszcza w epoce wszechobecnych mediów.

Magdalena Wasylewicz, *Język dzieci i młodzieży w dobie nowych mediów – charakterystyka zjawiska*,
<https://docplayer.pl/6024261-Jezyk-dzieci-i-mlodziezy-w-dobie-nowych-mediow-charakterystyka-zjawiska-magdalena-wasylewicz.html>
{dostęp: 10.06.2022}.

¹ Normy kodyfikowane – uregulowane (zebrane i sformułowane) normy danego języka.

DZIAŁ 1. Matura pisemna – poziom podstawowy**Zadanie 1. (0–1)**

Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń odnoszących się do obu tekstów. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Autorzy w obu tekstach zwracają uwagę na łamanie norm językowych przez młodzież.	P	F
2.	Autorzy w obu tekstach zauważają wpływ świata wirtualnego na sposób porozumiewania się młodzieży.	P	F

Zadanie 2. (0–1)

Czy w tekście Mateusza Groena znajduje się potwierdzenie poglądu autorki drugiego tekstu, że język służy młodzieży nie tylko jako narzędzie do porozumiewania się? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Zadanie 3. (0–2)

Rozstrzygnij, czy podane przez autorów przykłady slangu młodzieżowego pełnią taką samą funkcję w obu tekstach. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do obu tekstów.

Zadanie 4. (0–1)

Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Mateusz Groen użył terminu *nowomowa* na określenie języka służącego do

- A. podporządkowania się ideologii.
- B. manipulowania nastrojami społecznymi.
- C. nazywania elementów świata wirtualnego.
- D. porozumiewania się w obrębie grupy środowiskowej.

Zadanie 5. (0–1)

Jaką postawę wobec języka współczesnej młodzieży przyjmuje Magdalena Wasylewicz? Uzasadnij odpowiedź na podstawie dwóch ostatnich akapitów.

Zadanie 6. (0–4)

Na podstawie obu tekstów napisz notatkę syntetyzującą na temat: współczesny język młodzieży a współczesna polszczyzna. Twoja wypowiedź powinna liczyć 60–90 wyrazów.

Uwaga: w ocenie wypowiedzi będzie brana pod uwagę poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna.

Połącz się więcej

app.nowa
terazmatura.pl
Kod: ESMWUB

dodatekowy test 1:
Język polski
w użyciu

Połącz się więcej

app.nowa
terazmatura.pl
Kod: CYTU9S

dodatekowy test 2:
Język polski
w użyciu

→ Rozwiązanie
testu, s. 177

Część 2. Test historycznoliteracki

Jak rozwiązać test historycznoliteracki?

KROK 1. Budowa części 2. Test historycznoliteracki

Test historycznoliteracki będzie liczył od 6 do 15 zadań, za które maksymalnie można zdobyć 15 punktów.

Podział na grupy epok oraz maksymalną liczbę punktów możliwych do zdobycia w każdej grupie ilustruje poniższa tabela.

GRUPY EPOK	MAKSYMALNA LICZBA PUNKTÓW
starożytność (antyk i Biblia), średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm	7 p.
Młoda Polska, 20-lecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.	8 p.

KROK 2. Informacje o zadaniach i punktacji

- W teście pojawią się różne typy zadań:
 - zadania zamknięte, np. wyboru wielokrotnego, na dobieranie, typu prawda-fałsz, w których należy wybrać odpowiedź spośród podanych
 - zadania otwarte krótkiej odpowiedzi lub z luką, w których należy samodzielnie sformułować odpowiedzi.
- Za rozwiązanie zadań otwartych możesz uzyskać około 70% punktów możliwych do zdobycia za test.
- Zadania mogą zawierać fragmenty tekstów literackich lub nieliterackich oraz teksty ikonograficzne.

Wiedza i umiejętności potrzebne do rozwiązywania zadań

Zadania zamieszczone w teście będą sprawdzały, m.in.:

- wiedomości z zakresu historii literatury (np. periodyzacja epok, rozpoznawanie elementów fantastyki, symbolizmu, realizmu), teorii literatury (np. terminy literackie, cechy rodzajów i gatunków literackich, funkcja środków stylistycznych) oraz języka (np. funkcja środków językowych)
- znajomość treści i problematyki lektur obowiązkowych wskazanych w podstawie programowej
- umiejętność wykorzystania kontekstów w interpretacji dzieł, czyli pogłębionego odczytywania ich sensów, oraz dostrzegania kontynuacji i nawiązań (zob. *Konteksty na maturze*, s. 6)
- umiejętność interpretowania fragmentów tekstów, wyjaśniania ich sensu, konfrontowania tekstów (np. utworu literackiego z tekstem ikonicznym), wyszukiwania w tekstuach konkretnych informacji
- umiejętność formułowania argumentów (dowadzenia, uzasadniania swojego stanowiska), podawania przykładów, budowania wniosków.

KROK 3. Przygotuj się do rozwiązywania zadań z testu historycznoliterackiego

1. Zaczynaj powtarzać materiał epokami lub grupami epok, za które będą przyznawane punkty w teście. W tym celu podziel materiał na partie powtarzeniowe.
2. W trakcie powtarzania wiedzy o epokach przypomnij sobie pojęcia kluczowe dla zrozumienia danego okresu literackiego (światopogląd, filozofia, prady i kierunki, ważne tematy, poglądy i postulaty, popularne rodzaje i gatunki literackie), popularne motywy, tytuły lektur.
3. W trakcie powtórek z lektur przypomnij sobie informacje o cechach rodzajowych i gatunkowych poszczególnych dzieł, a ponadto:
 - w utworach epicznych zwróć uwagę na świat przedstawiony (np. czas i miejsce akcji, zdarzenia, bohaterów) oraz sposób jego kreacji (np. realistyczny, fantastyczny, groteskowy), problematykę, występujące motywy
 - w utworach lirycznych określ sytuację liryczną, kim jest podmiot liryczny (czy się ujawnia, w czym imieniu się wypowiada, jakie poglądy reprezentuje)
 - w tekstach dramatycznych określ, co jest istotą akcji, czego dotyczą dialogi bohaterów, jakie postawy wobec konfliktu przyjmują, o czym informują didaskalia.

4. Zastanów się nad kontekstami, dzięki którym możesz dane dzieło odczytać w sposób pogłębiony, np. literacki (w tym mitologiczny i biblijny), historyczny, biograficzny, filozoficzny. Niektóre zadania mogą sprawdzać umiejętność kontekstowego odczytywania dzieł, np. Przeczytaj „Tren X” Jana Kochanowskiego. Wyjaśnij, czego dotyczy i na czym polega dramat światopoglądowy wyrazony w tym trencie.
5. Pamiętaj, że popełnienie błędu merytorycznego w zadaniu sprawdzającym znajomość problematyki i treści lektur obowiązkowych przyjmuje charakter błędu kardynalnego i skutkuje przyznaniem 0 punktów za całe zadanie.
6. W teście historycznoliterackim nie będzie sprawdzana znajomość treści wierszy, musisz się jednak wykazać umiejętnością analizy i interpretacji utworów poetyckich, ponieważ takie utwory będą zamieszczone w tej części arkusza.

KROK 4. Ćwicząco-rozwiązywanie zadań testowych

Przeanalizuj przykładowe zestawy zadań z Informatora o egzaminie maturalnym z języka polskiego oraz z arkuszy CKE dotyczące testu historycznoliterackiego. Rozwiązuając te zadania, przyjmij następującą kolejność działania.

1. Zapoznaj się z poleceniem oraz materiałem, w który wyposażone jest zadanie, np. z fragmentem utworu literackiego, fragmentem tekstu krytycznego lub z obrazem.
2. Rozwiąż zadanie, a następnie porównaj swoje rozwiązanie z przykładową odpowiedzią i zapoznaj się z kryteriami oceniania – pozwoli Ci to zrozumieć, na co będą zwracać uwagę egzaminatorzy.
3. Zastanów się, czego dotyczy zadania, które sprawiają Ci trudność, jak są zbudowane oraz jaką wiedzę i umiejętności sprawdzają.

KROK 5. Wskazówki do pracy podczas egzaminu

1. Czytaj uważnie kolejne polecenia oraz teksty dołączone do zadań. Przyjrzyj się tekstem ikonicznym zamieszczonym w poszczególnych zadaniach.
2. Jeśli polecenie wymaga skonfrontowania dwóch tekstów i rozstrzygnięcia postawionego problemu, pamiętaj, że w odpowiedzi musisz się odnieść do obu utworów.
3. Jeżeli w poleceniu występuje liczba mnoga, w odpowiedzi musisz uwzględnić co najmniej dwa elementy lub tyle, ile zostało określone.
4. Zamieszczone w zadaniach teksty literackie, nieliterackie czy ikoniczne analizuj pod kątem problemu sformułowanego w poleceniu – od właściwego ich odczytania zależy poprawność udzielonej odpowiedzi.
5. Pamiętaj, że skutecznym sposobem pracy, zwłaszcza w przypadku skomplikowanego zadania, jest praca na tekście – podkreślaj słowa kluczowe, zapisuj na marginesie ważne treści i wnioski wynikające z interpretacji.
6. Nie lekceważ przypisów – są bardzo ważnym źródłem wiedzy, pomagają we właściwy sposób odczytać utwór, wyjaśniają sensy sformułowane.
7. Odpowiedzi redaguj w sposób jasny, konkretny, logiczny, zgodny z poleceniem (np. jeśli masz podać dwa przykłady, zapisz tyle, o ile poproszono w poleceniu).
8. Odpowiadaj swoimi słowami, nie cytuj, jeśli nie sformułowano takiej prośby w poleceniu.
9. Pamiętaj, że w czasie trwania egzaminu maturalnego zdającomu nie udziela się żadnych wyjaśnień dotyczących zadań egzaminacyjnych i nie może on korzystać ze słowników oraz innych pomocy.

Test historycznoliteracki 1. – przykładowe rozwiążanie

Zadanie 1. (0-1)

Przeczytaj podaną definicję oraz fragment psalmu.

Tekst 1.

HYMN (gr. *hymnos pieśń*) [...] W Biblii – stanowi pieśń skierowaną ku Bogu, wielbiącą jego majestat, chwałę i dobroć; [...]. Wyróżnia się następujące elementy hymnu – w prawdzeniu, czyli wezwanie do uwielbienia Boga, część zasadniczą, [...] która jest uwielbiającą wypowiedzią o wielkich dziełach Boga i pełniąą rołę motywacji uwielbienia, zakończenie, które powtarza wstępna inwokację, podsumowuje motywy uwielbienia bądź przybiera formę błogosławieństwa lub wezwania.

Encyklopedia katolicka, t. 6, Lublin 1993.

Tekst 2.

Psalm 8

⁸ O Panie, nasz Boże,
jak przedziwne Twe imię po wszystkiej ziemi!
Tyś swój majestat wyniósł nad niebiosa. [...]

⁴ Gdy patrzę na Twe niebo, dzieło Twych palców,
księżyce i gwiazdy, które Ty utwierdziłeś:
⁵ czym jest człowiek, że o nim pamiętasz,
i czym syn człowieczy, że się nim zajmujesz?

⁶ Uczyniłeś go niewiele mniejszym od istot niebieskich,
chwałą i cczągą go uwieńczyłeś.
⁷ Obdarzyłeś go władzą nad dziełami rąk Twoich;
ztożyłeś wszystko pod jego stopy:
⁸ owce i bydro wszelakie,
a nadto i polne stada,
⁹ ptactwo podniebne oraz ryby morskie,
wszystko, co szlaki mórz przemierza.

¹⁰ O Panie, nasz Panie,
jak przedziwne Twe imię po wszystkiej ziemi!

Księga Psalmów, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Poznań 2012.

Na podstawie podanej definicji określ dwie cechy *Psalmu 8*, które potwierdzają jego hymniczny charakter. Każdą z cech poprzyj przykładem z tekstu.

O tym, że „*Psalm 8*” ma charakter hymniczny, świadczą następujące cechy:

- zawiera apostrofy/zwroty skierowane do Boga: „O Panie, nasz Boże”
- zawiera słowa wielbiące majestat Boga: „Tyś swój majestat wyniósł nad niebiosa”.

- Aby rozwiązać zadanie, należy zapoznać się z definicją hymnu – zauważ, że podano w niej informacje dotyczące budowy (kompozycji) i treści hymnu.
- Przeanalizuj fragment psalmu. Ustal, co świadczy o jego hymnicznym charakterze.
- Pamiętaj, aby każdą cechę poprzedz przykładem z psalmu.
- Nie cytuje definicji – udzielaj odpowiedzi własnymi słowami.

Zasady oceniania

- 1 p. – określenie dwóch cech hymnu zgodnie z definicją i poparcie każdej z nich przykładem.
- 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Zadanie 2. (0–1)

Przypisz każdej postaci mitologicznej spośród podanych w tabeli (1–4) odpowiadający jej opis wybrany spośród A–F.

- A. Ptak, który jest uznawany za symbol odradzania się życia.
- B. Heros, który wykonał 12 prac króla Eurysteusa.
- C. Trójgłowy pies, który strzegł wejścia do świata zmarłych.
- D. Istota o pięknym głosie, którym wabiła żeglarzy.
- E. Heros, który dzięki nici Ariadny pokonał Minotaura.
- F. Kobieta, która sprowadziła na ludzi nieszczęście.

	Postać mitologiczna	Opis
1.	Cerber	C
2.	Tezeusz	E
3.	Feniks	A
4.	Pandora	F

• Aby trafnie przyporządkować opisy do postaci wymienionych w tabeli, przypomnij sobie, co wiesz o każdej z nich.

• Zauważ, że aby otrzymać jeden punkt, musisz poprawnie przyporządkować opisy do wszystkich postaci.

Zasady oceniania

1 p. – poprawne uzupełnienie wszystkich wskazań.

0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Zadanie 3. (0–1)

Przeczytaj podany fragment tekstu.

Ukształtował się typ idealny – *Miles Christianus* (rycerz chrześcijański), którego najważniejszym zadaniem miała być obrona chrześcijaństwa. Inne wartości miały zakorzenienie w feudalnym porządku społecznym – jak wierność swemu panu [...] czy honor.

Adam Talarowski, *Kształtowanie się etosu rycerskiego w Polsce*,

<https://teologiapolityczna.pl/adam-talarowski-ksztaltowanie-sie-etosu-rycerskiego-w-polsce> [dostęp: 27.06.2024].

Na podstawie znanych Ci fragmentów *Pieśni o Rolandzie* oraz przytoczonego tekstu uzasadnij, że Roland jest uosobieniem etosu rycerskiego charakterystycznego dla średniowiecznego rycerstwa.

• Roland jest uosobieniem etosu rycerskiego charakterystycznego dla średniowiecza, ponieważ jako chrześcijanin swoje życie podporządkował służbie Bogu (rycerz chrześcijański), cesarzowi Karolowi Wielkiemu oraz „stolicie Francji” (wierność władcy). Zgodnie z etosem rycerskim był człowiekiem przymy, brzydzącym się kłamstwem czy podstępem (honor).

Lub

• W ostatnich chwilach życia Roland odprawił rytuał śmierci, który koncentrował się wokół najistotniejszych dla niego wartości: wiary, ojczyzny i króla. Był odważny, wolczył za swoją ojczyznę, był wierny królowi. Przed śmiercią modlił się, dokonał rachunku sumienia, prosił Boga o przebaczenie. Wspominał swój kraj i władcę.

• Przypomnij sobie cechy Rolanda: kim był, jakie wyznawał wartości, jaki był jego stosunek do kraju, władcy i religii.

• Twoim zadaniem jest uzasadnić, że Roland spełnia cechy etosu rycerskiego przytoczone w powyższym fragmencie tekstu.

DZIAŁ 1. Matura pisemna – poziom podstawowy

Zasady oceniania

- 1 p. – poprawne uzasadnienie z odniesieniem do wybranych fragmentów lektury oraz przytoczonego tekstu.
0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Zadanie 4. (0–1)

Przeczytaj słowa Tadeusza Boya-Żeleńskiego.

Można by rzec, iż to sam pieniądz [...] zbulował się przeciw władztwu człowieka i ze stugi stał się jego panem.

Tadeusz Żeleński (Boy), Wstęp, [w:] Molier, Skąpiec, Wrocław 1974.

Czy słowa Tadeusza Boya-Żeleńskiego trafnie określają sytuację Harpagona, tytułowego bohatera komedii *Skąpiec* Moliera? Odpowiedź uzasadnij.

Tak, słowa Tadeusza Boya-Żeleńskiego trafnie określają sytuację tytułowego bohatera komedii Moliera. Harpagon nie korzystał ze zgromadzonego majątku, lecz podporządkował mu całe swoje życie (pieniądze były dla niego ważniejsze niż dobro dzieci). W rezultacie żył w ciągłym lęku, że straci dobra, swoimi decyzjami unieszczał najbliższych (np. chciał wydać córkę wbrew jej uczuciom i woli za starego Anzelma, ponieważ ten zgodził się zrezygnować z posagu).

- Zastanów się, jak rozumiesz sens słów Tadeusza Boya-Żeleńskiego.
- Przypomnij sobie, kim był tytułowy bohater, co było dla niego najważniejsze, jak wyznawane wartości wpłynęły na jego życie.
- Odpowiedz na pytanie zawarte w poleceniu i uzasadnij odpowiedź, wykorzystując znajomość utworu Moliera.

Zasady oceniania

- 1 p. – uzasadnienie odpowiedzi z odwołaniem do znajomości utworu *Skąpiec*.
0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Zadanie 5. (0–1)

Przeczytaj podaną definicję.

Prometeizm [...] – postawa indywidualistycznego buntu przeciw Bogu, sitom natury i skrępowaniu wolności ludzkiego ducha oraz zgody na poświęcenie się, a także samotne cierpienie za ideę i szczęście ludzkości.

Michał Główński, Teresa Kostkiewiczowa, Aleksandra Okopień-Sławirska, Janusz Sławirski,
Słownik terminów literackich, Wrocław 2008.

Uzasadnij, że Konrada z Dziadów części III charakteryzuje postawa prometejska. W odpowiedzi odwołaj się do znajomości dramatu Adama Mickiewicza.

Konrada charakteryzuje postawa prometejska. Bohater nie godzi się na cierpienie ludzi, zniewolenie, kocha cały naród, dlatego chce dla niego wolności. W tym celu zdolny jest do największych poświęceń. Jest przekonany, że wie, jak uratować ludzkość. Chce tego dokonać za wszelką cenę, dlatego jest gotów zburzyć się przeciwko Bogu i ponieść tego konsekwencje (cierpieć za miliony) niczym mitologiczny tytan. W Wielkiej Improwizacji uważa się za kogoś lepszego niż inni ludzie i żąda od Boga „rzędu dusz”.

- Prometeizm wywodzi się od mitologicznego tytana, Prometeusza, który wykradł Zeusem ogień, aby dać go ludziom, za co został skazany na mękę. Przypomnij sobie, czym kierował się Prometeusz w swoim działaniu, jaką przyjął postawę wobec władczy Olimpu?
- Jakie widzisz podobieństwo do Prometeusza w postawie Konrada? Zwróć uwagę szczególnie na Wielką Improwizację – o co i dlaczego Konrad prosi Boga?

Zasady oceniania

- 1 p. – poprawne uzasadnienie zawierające odwołanie do znajomości dramatu Adama Mickiewicza.
0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Zadanie 6. (0–2)

Zapoznaj się z fragmentem utworu Jacka Kaczmarskiego.

Jacek Kaczmarski

Łalka, czyli polski pozytywizm

(wg Bolesława Prusa)

Nad Wistą gnieżdżą się nędzarze
W kościotach – dobrocynne tłumy.
Arystokraci i bogacze
Topią w wyścigach ciężkie sumy.
Nikt nie wie, co naprawdę warte
Poświęcenie po powstańczym dziele –
Rzeckiemu śni się Bonaparte,
Wokulski kocha Izabelę. [...]

Prosty kolejarz nie chce pojąć,
Że można z życiem chcieć się rozstać.
Figurki w oknie sklepu stoją,
Sklep zmienia pana, a świat – postać.
W powietrzu wylatuje zamek
Stając się marzeń rozpadliną –
Rzecki umiera weteranem,
Wokulski – znika pod ruiną.

Jacek Kaczmarski, *Łalka, czyli polski pozytywizm*, [w:] tegoż, *Antologia poezji*, Warszawa 2012.

Uzasadnij, że podane fragmenty utworu Jacka Kaczmarskiego ukazują Stanisława Wokulskiego i Ignacego Rzeckiego jako idealistów. W odpowiedzi wykorzystaj przytoczony utwór oraz znajomość losów obu bohaterów.

W podanym fragmencie utworu Stanisław Wokulski i Ignacy Rzecki zostali ukazani jako idealiści.

- O idealizmie Wokulskiego świadczą m.in. słowa: „kocha Izabelę” – bohater był całkowicie zaślpany miłością, nie patrzył realistycznie na obiekty swoich westchnień, w imię uczucia dokonywał czynów szalonych (kupił licytowaną kamienicę Łęckich za kwotę przekraczającą jej wartość). Piosenka nawiązuje także do zakończenia powieści – Wokulski być może zginął pod gruzami ruin w Zastawiu, jak przystało na romantycznego idealistę. Na pewno symbolicznie zginęły tam jego marzenia o wielkiej miłości („W powietrzu wylatuje zamek / Stając się marzeń rozpadliną”).
- Na idealizm Rzeckiego wskazuje fragment: „śni się Bonaparte”. Doświadczenia Rzeckiego jako wojennego weterana z czasów Wiosny Ludów uczyniły z niego człowieka, który wyidealizował postać wielkiego Francuza, ale równocześnie zamknął się w swoim świecie pięknych, sklepowych marionetek i jakby zatrzymał w czasie („Figurki w oknie sklepu stoją / sklep zmienia pana, a świat – postać”).

- Aby rozwiązać zadanie, przeanalizuj fragmenty utworu Jacka Kaczmarskiego pod kątem znajomości losów Wokulskiego i Rzeckiego.
- Zastanów się, kogo można nazwać idealistą, czym się kierują osoby, które określa się tym słowem.
- Czy Stanisława Wokulskiego i Ignacego Rzeckiego można nazwać idealistami? Co na to wskazuje?
- Pamiętaj, że w odpowiedzi masz się odwołać do znajomości lektury oraz do słów zacytowanej piosenki.

Zasady oceniania

2 p. – uzasadnienie z odwołaniem się do utworu Jacka Kaczmarskiego oraz do losów obu bohaterów.

1 p. – uzasadnienie z odwołaniem się do utworu Jacka Kaczmarskiego oraz do losów jednego z bohaterów.

0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Zadanie 7. (0–2)

Przyjrzyj się poniższemu zdjęciu.

Kadr przygotowany do filmu *Wesele*, reż. Andrzej Wajda, 1973
(ostatecznie w filmie niewykorzystany)

Któż z postaci dramatu *Wesele* ukazuje zamieszczone zdjęcie? Odpowiedź uzasadnij, podając dwa elementy scenografii, które zgodnie z utworem Stanisława Wyspiańskiego wykorzystano w kreacji tej postaci.

Zdjęcie przedstawia Stańczyka, nadwornego błazna trzech ostatnich królów z dynastii Jagiellonów. Świadczą o tym następujące elementy scenografii, np.:

- charakterystyczny czerwony strój, czapka z dwoneczkiem – wizerunek ten jest znany z obrazu Jana Matejki i tak też błazen został przedstawiony w dramacie Wyspiańskiego
- dzwon, na którym kotysze się postać – jest nawiązaniem do słynnego dzwonu Zygmunt na Wawelu, nazwanego tak w celu upamiętnienia fundatora
- gazeta – w utworze Wyspiańskiego Stańczyk ukazał się Dziennikarzowi, którego pierwowzorem był Rudolf Starzewski, redaktor konserwatywnego czasopisma „Czas”; przedstawiona na fotografii postać w ręce trzyma egzemplarz tej gazety.

- Zadanie polega na rozpoznaniu postaci dramatu i porównaniu jej filmowej kreacji z literackim pierwowzorem.
- Zwróć uwagę na ubiór postaci, jej nakrycie głowy oraz na gazetę, którą trzyma w dłoni.
- Zastanów się, jakie znaczenie może mieć fakt, że bohater sceny kotysze się na sercu dzwonu.
- Pamiętaj, że w uzasadnieniu wskazane elementy scenografii musisz odniesić do dramatu Stanisława Wyspiańskiego.

Zasady oceniania

2 p. – podanie, kim jest bohater, i uzasadnienie dwóch elementów scenografii z odniesieniem do dramatu.

1 p. – podanie, kim jest bohater, i uzasadnienie jednego elementu scenografii z odniesieniem do dramatu.

0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Zadanie 8. (0–2)

Przeczytaj podany fragment tekstu.

Jerzy Jarzębski

Miedzy chaosem a formą – Witold Gombrowicz

Ferdydurke ukazuje mityczną historię człowieka współczesnego, zdeformowanego odbiciem w świadomości innych ludzi, zdegradowanego przez kulturę, która go przerasta, formowanego i ugniatanego nieustannie przez różne ideaty i światopoglądy, człowieka rozdartego między pragnieniem formy skonczonej, dojrzałej, a sekretnym pociagiem ku oceanowi treści niedojrzałych [...]. Powieść ukazuje nieustanny proces uchylania się formie, ucieczki przed „gębą” i „pupą”, a jednocześnie fiasco tych dążeń.

Jerzy Jarzębski, *Miedzy chaosem a formą* – Witold Gombrowicz,
[w:] *Prozaicy dwudziestolecia międzywojennego*, red. Bolesław Faron, Warszawa 1972.

Na podstawie znanych Ci fragmentów Ferdydurke uzasadnij stusznosć sądów Jerzego Jarzębskiego, że powieść Witolda Gombrowicza ukazuje proces uchylania się formie i fiasco tych dążeń. W odpowiedzi podaj po jednym przykładzie wydarzenia obrazującym oba stwierdzenia badacza.

Powieść ukazuje zwiewolenie człowieka przez formę. Przejawia się to m.in. poprzez przyprawianie komus „gębę”, czyli narzucanie mu jakiejś roli społecznej, lub robienie „pupy” (upupianie), czyli wpędzanie drugiego w sytuację podległości, niedojrzalosci, powrotu do dzieciństwa. W powieści mamy próbę „uchylania się formie”, np. gdy podczas lekcji języka polskiego Gałkiewicz buntuje się przeciwko wtłaczanej przez nauczyciela pustej formułce, że „Stowacki wielki poeta był”, lub kiedy specjalnie dobrane grono pedagogiczne ma za zadanie utrzymać uczniów w formie niedojrzalosci, oni jednak usiłują pokazać, że są dorosli (np. rozmawiając o kobietach lub używając wulgarnyzmów). Jednak ucieczka przed formą okazuje się daremna („fiasco dążień”), gdyż można wpaść w inną formę, czego przykładem jest Józio. Bohater trafia do Bolimowa, gdzie Zosia przyprawia mu głębkę kochanka, przed którą także nie ma ucieczki, zaś bunt Gałkiewicza zostaje zdławiony przez Pyłaszkiewicza czytającego wieszcza.

- Przypomnij sobie problematykę powieści Gombrowicza. Zwrć uwagę, że przytoczony tekst badacza podkreśla to, co najważniejsze w utworze – człowiek nie ma ucieczki od formy, a jeśli nawet podejmuje taką próbę, to wpada w inną formę.
- Twójm zadaniem jest uzasadnić, że opinia o utworze jest słusna. Dlatego aby udzielić pełnej odpowiedzi, podaj przykłady ze znanych Ci fragmentów powieści – jeden potwierdzający bunt przeciwko formie, drugi obrazujący niepowodzenie takiego sprzeciwu.

Zasady oceniania

- 2 p. – poprawne uzasadnienie z podaniem dwóch przykładów z powieści.
 1 p. – poprawne uzasadnienie z podaniem jednego przykładu z powieści.
 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Zadanie 9. (0–2)

Przeczytaj podany fragment *Przedwiośnie*.

Stefan Żeromski

Przedwiośnie

Tego dnia właśnie od Nowego Świata, przez plac Trzech Krzyżów ciągnęła wielka manifestacja robotnicza w stronę Belwedera. [...]

Manifestacja wyszła nagle z placu i ruszyła pod Belwedera. W pierwszym szeregu znacznego tłumu szli ujawszy się pod ręce ideowici przedstawiciele, między innymi Lulek i Baryka. Baryka w samym środku, ubrany w lejblik żołnierski i czapkę żołnierską. – Śpiewali.

Właśnie konna policja pokazała się w jednej z ulic poprzecznych. Oficer na pięknym koniu, w płaszczu gumowym spiętym na piersiach, w skokach konia i lansadach przejeżdżał obok tłumu szarego i rudego, który się ściskał i zbiał w jedno ciało. Oficer przypatrywał się pilnie ideowcom. Specjalnie pilnie temu w czapce żołnierskiej. Gdy tłum zbliżył się pod sam już pałacyk belwederski, z wartowni żołnierskiej wysunął się oddział piechoty i stanął w poprzek ulicy, jakby tam nagle ściana szara, parkan niezłomny, mur niezdobyty wyrósł.

Baryka wyszedł z szeregu robotników i partii oddziennie, wprost na ten szary mur żołnierz – na czele zbiegzonego tłumu.

Stefan Żeromski, *Przedwiośnie*, Wrocław 1982.

Rozstrzygnij, czy scena zamkająca powieść Stefana Żeromskiego *Przedwiośnie* ukazuje Cezarego Barykę jako człowieka, który odnalazł swoją drogę życiową. Odpowiedź uzasadnij dwoma argumentami.

- Tak, można uznać, że Cezary Baryka odnalazł drogę życiową. Bohater przyłączył się do protestu, co świadczy o kształcaniu się jego poglądów – jako młody człowiek poszukiwał drogi życiowej, a doświadczenia z Nowłocią, Chłodką, obserwacją życia w Warszawie oraz przeżycia wojenne skłaniały go do buntu wobec niesprawiedliwości społecznej. Równocześnie Cezary w Baku poznął negatywne skutki rewolucji. W ostatniej scenie Cezary odłącza się od grupy manifestujących, co potwierdza, że nie identyfikuje się w pełni z komunistami. Dotąd przyjmował ich poglądy, aby podejmować polemikę z Szymonem Gajowcem. Teraz pojedzie własną drogą.

Lub

- Nie, sam udział w marszu na Belweder nie potwierdza, że Cezary Baryka odnalazł swoją drogę życiową. Bohater przyłączył się do marszu komunistów w proteście przeciwko wyzyskowi, jednak maszeruje samotnie. Cezary idzie ubrany w żołnierski strój z wojny polsko-bolszewickiej, w której brał udział. Może to świadczyć o ciągłym rozdarciu bohatera i poszukiwaniu własnej drogi.

• Zadanie sprawdza znajomość treści i problematyki lektury *Przedwiośnie*.

• Przypomnij sobie zakończenie powieści. Jaki zdarzenia poprzedziły udział Cezarego w manifestacji robotniczej? Dlaczego przyłączył się do niej i ruszył razem z komunistami? O czym świadczy odłączenie się bohatera od manifestacji?

• Zauważ, że swoją odpowiedź musisz uzasadnić dwoma argumentami.

Zasady oceniania

2 p. – rozstrzygnięcie z podaniem dwóch argumentów.

1 p. – rozstrzygnięcie z podaniem jednego argumentu.

0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Zadanie 10. (0–1)

Zapoznaj się z fragmentami wiersza Krzysztofa Kamila Baczyńskiego.

Krzysztof Kamil Baczyński

Elegia o... [chłopcu polskim]

Oddzielili cę, syneczkę, od snów, co jak motyl drzą,
haftowali ci, syneczkę, smutne oczy rudą kwią,
malowali krajobrazy w żółte ściegi późog,
wysyiali wiślicami drzew płynące morze. [...]

I wyszedłeś, jasny synku, z czarną bronią w noc,
i poczułeś, jak się jeży w dźwięku minut – złoto.
Zanim padłeś, jeszcze ziemię przeżegnałeś ręką.
Czy to była kula, synku, czy to serce pękło?

Krzysztof Kamil Baczyński, *Elegia o... [chłopcu polskim]*, [w:] tegoż, *Utwory zebrane*, t. 2, Kraków 1970.

Oceń prawdziwość stwierdzeń odnoszących się do podanych fragmentów wiersza Krzysztofa Kamila Baczyńskiego. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest falszywe.

1.	Występujący w utworze kontrast wzmacnia dramatyczną sytuację adresata wiersza.	☒ P	F
2.	Zastosowane w utworze zdobnienia nadają sytuacji lirycznej osobisty charakter.	☒ P	F

- Przeanalizuj przytoczone fragmenty wiersza. Zwróć uwagę na środki językowe, których dotyczą podane stwierdzenia, i zastanów się, jaką pełnią funkcję.
- Zauważ, że aby otrzymać jeden punkt, należy poprawnie ocenić prawdziwość obu stwierdzeń.

Zasady oceniania

1 p. – dwie poprawne odpowiedzi.

0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Zadanie 11. (0–1)

Czy opowiadanie *Profesor Andrews w Warszawie* Olgi Tokarczuk ma charakter groteskowy? Zajmij stanowisko i uzasadnij je, odwrotując się do treści opowiadania.

- Nie, opowiadanie „Profesor Andrews w Warszawie” Olgi Tokarczuk nie ma charakteru groteskowego. Brak łączności, brak możliwości zrobienia zakupów, kolejki to realia stanu wojennego, a nie hiperbola czy deformacja, które to zabiegły są charakterystyczne dla groteski.

Lub

- Tak, opowiadanie „Profesor Andrews w Warszawie” Olgi Tokarczuk ma charakter groteskowy, ponieważ w sposobie ukazania wydarzeń i postaci przepisła się komizm z tragiczmem, wzniastość z przyziemnością. Profesor psychologii przyjeżdża do Polski z wykładem i zostaje wpławiony w nieznany mu rzeczywistość (puste sklepy, kolejki za karpiem, brak sygnału w telefonie; profesor jest przekonany, że ma epizod psychotyczny). Jego wiedza okazuje się bezużyteczna, a jedyną potrzebą, jaką zaczyna odczuwać, jest chęć zaspokojenia głodu (w domu spotkanego Polaka, przy gorącej kiełbasie, opowiada gospodarzom o ludzkiej jaźni; w tazience patrzy na rybę w wannie, jest przekonany, że ryba wieźi go wzrokiem).

- Zadanie sprawdza znajomość kategorii groteski – czym się charakteryzuje, jakie są jej funkcje.
- Przypomnij sobie opowiadanie Olgi Tokarczuk – kiedy toczy się akcja utworu, jakich wydarzeń dotyczy, jak został wykreowany świat przedstawiony.
- Odpowiedź na pytanie zawarte w poleceniu. Pamiętaj, że kluczowym elementem polecenia jest uzasadnienie stanowiska z odniesieniem się do treści opowiadania.

Zasady oceniania

1 p. – poprawne uzasadnienie stanowiska wraz z odwołaniem się do treści opowiadania.

0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Test historycznoliteracki 2. do samodzielnego rozwiązyania + WSKAZÓWKI

Dowiedz się,
jak zmiernić
się z testem

app.nowa
terazmatura.pl
Kod: W8AC5Z
Film z rozwijaniem
testu:
**Jak rozwiązać
test historycz-
noliteracki?**

Zadanie 1. (0–1)

Przeczytaj poniższe teksty.

Tekst 1.

Księga Rodzaju

¹ Na początku Bóg stworzył niebo i ziemię. ² Ziemia zaś była bezładem i pustkowiem: ciemność była nad powierzchnią bezmiaru wód, a Duch Boży unosił się nad wodami.

³ Wtedy Bóg rzekł: «Niechaj się stanie światłość!» I stała się światłość. ⁴ Bóg, widząc, że światłość jest dobra, oddzielił ją od ciemności. ⁵ I nazwał Bóg światłość dniem, a ciemność nazwał nocą.

I tak upłynął wieczór i poranek – dzień pierwszy. [...]

²⁰ Potem Bóg rzekł: «Niechaj się zaroja wody od istot żywych, a ptactwo niechaj lata nad ziemią, pod sklepieniem nieba!» ²¹ Tak stworzył Bóg wielkie potwory morskie i wszelkiego rodzaju pływające istoty żywe, którymi zarożyły się wody, oraz wszelkie ptactwo skrzydlate różnego rodzaju. Bóg, widząc, że były dobre, ²² po błogosławieństwie tymi słowami: «Bądźcie ptodne i mnóżcie się, abyście zapełniały wody w morzach, a ptactwo niechaj się rozmnaża na ziemi».

²³ I tak upłynął wieczór i poranek – dzień piąty.

²⁴ Potem Bóg rzekł: «Niechaj ziemia wyda istoty żywe różnego rodzaju: bydło, zwierzęta pejące i dzikie zwierzęta według ich rodzajów!» I stało się tak: ²⁵ Bóg uczynił różne rodzaje dzikich zwierząt, bydła i wszelkich zwierząt pejących po ziemi. I widział Bóg, że były dobre.

Księga Rodzaju, [w:] Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Poznań 2012.

Tekst 2.

Krzysztof Kamil Baczyński

Przypowieść

Matce

Pan Bóg uśmiechnął się i wtedy powstała ziemia,
podobna do jabłka złotego i do zwierciadła przemian.
Po niej powoli się sączą zwierzęta dojrzałe krople
wstępując z wód w powietrza – drgające srebrem – stopnie.
A śpiew najcichszego z ptaków zamienia się w miękki obłok
i wtedy powstają chmury do ziemi i gwiazd podobne.
Więc knieje do mórz przychodzą i kładą włosy na wodę
i wtedy fale się barwią na kolor dojrzałej jagody.
Światło przenika do ziemi, a ziemia blask przygarnia;
bory wrastają w powietrze, powietrze od lasów – czarne.
Zwierzęta wnikają w korę, a kora porasta życie
i niewidzialne, w przestrzeni, wiruje ziemi odbicie. [...]

Krzysztof Kamil Baczyński, Przypowieść, [w:] tegoż, Wybór poezji, Wrocław 1989.

Rozstrzygnij, czy obraz stworzenia świata w wierszu Krzysztofa Kamila Baczyńskiego jest zgodny z biblijnym pierwotorem ukazanym w Księdze Rodzaju. Uzasadnij swoją odpowiedź, odwołując się do obu dzieł.

Wskazówki

- Przeczytaj uważnie oba utwory i rozważ, czy wizja poetycka pokrywa się z biblijnym opisem stworzenia, czy się od niego różni. Jeśli się różni, to w jakich aspektach, czy są to istotne różnice? Jeśli jest podobna, to czy jest to całkowite podobieństwo? Jakich elementów dotyczy?
- Pamiętaj, aby w uzasadnieniu odwołać się do obu tekstów.

Zadanie 2. (0–2)

2.1. Wyjaśnij, dlaczego losy Kreona, bohatera *Antygony*, mogły wzbudzać litość i trwogę w odbiorach tragedii. W uzasadnieniu odwołaj się do utworu Sofoklesa oraz do znajomości kategorii *katharsis*.

Sprawdź
w Vadémecum
PR

Antygona,
s. 53–58

Sprawdź
w Vadémecum
PR

Antygona,
s. 61–66

Wskazówki

- Aby rozwiązać zadanie, przypomnij sobie, jak według zaleceń poetyki starożytnej powinna oddziaływać na widza dobrze skomponowana tragedia. W jaki sposób mała go doprowadzić do przejęcia *katharsis*?
- Przypomnij sobie losy Kreona i rozważ, co w postępowaniu bohatera mogło wzburzyć i przerazić widza, a co – wywołać jego litość i trwogę. Przywołaj te wydarzenia i odnieś je do kategorii *katharsis*.

2.2. Uzasadnij, że *Antygona* Sofoklesa jest wzorcową tragedią klasyczną. W odpowiedzi podaj dwie cechy i każdą z nich zilustruj przykładem z utworu.

Wskazówki

- Na przykładzie *Antygony* można stwierdzić, że jest ona przykładem wzorcowej tragedii klasycznej. Przypomnij sobie budowę, treść i problematykę utworu, ponieważ wszystkie te informacje posłużą Ci do udzielenia odpowiedzi.
- Zauważ, że za zadanie można otrzymać maksymalnie 1 p., na który składają się aż cztery elementy – podanie dwóch cech tragedii i zilustrowanie każdej z nich przykładem z utworu.

DZIAŁ 1. Matura pisemna – poziom podstawowy

Zadanie 3. (0–2)

Zapoznaj się z poniższymi tekstami.

Tekst 1.

Epigramat (gr.) [...] – zwięzły utwór poetycki o charakterze aforystycznym, [...] zamknięty wyraźną i zaskakującą pointą [...]. Pierwotnie wierszowany napis [...] umieszczany w starożytnej Grecji na pomnikach, grobowcach, przedmiotach ofiarowywanych bóstwu lub na dziełach sztuki. Za twórcę literackiego epigramatu uważany jest Simonides [Symonides] z Keos.

Michał Głowiński, Teresa Kostkiewiczowa, Aleksandra Okopień-Sławińska, Janusz Sławiński,
Słownik terminów literackich, Wrocław 2008.

Tekst 2.

Simonides

Gościu, co tedy idziesz, Lacedemończykom¹ oznajmij,
Że ich rozkazom postuszní spoczywamy tu.

Zygmunt Kubiak, *Literatura Greków i Rzymian*, Warszawa 1999.

¹ Lacedemończycy – Spartanie.

Tekst 3.

Jan Kochanowski

Na sokalskie mogity

Tusmy² się mniejnie prze ojczynę³ bili
I na ostatek gardła położyli.
Nie masz przecz, gościu, złez nad nami tracić⁴,
Taką śmierć mógłbyś sam drogo zapłacić.

Jan Kochanowski, *Na sokalskie mogity*, [w:] tegoż, *Dzieła polskie*, t. 1, Warszawa 1976.

¹ Pod Sokalem w 1519 r. Polacy stoczyli bitwę z Tatarami.

² Tusmy – tu, pod Sokalem.

³ Prze ojczynę – za ojczynę.

⁴ Nie masz przecz, gościu, złez nad nami tracić – nie masz powodu [...] płakać nad nami.

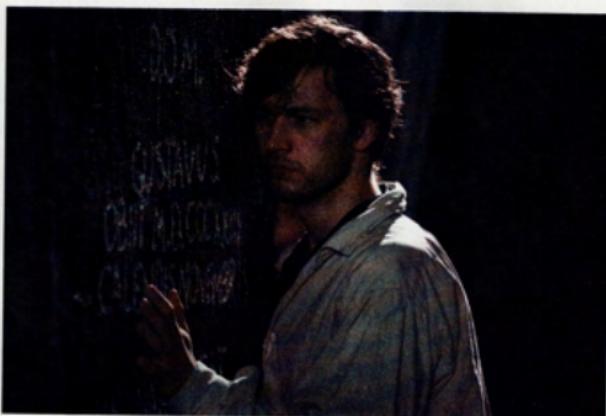
Uzasadnij, że Jan Kochanowski w swojej fraszce nawiązuje do antycznego epigramatu Symonidesa. W odpowiedzi odwołaj się do definicji słownikowej epigramatu oraz do treści i formy obu tekstów.

Wskazówki

- Znajdź w podanej definicji epigramatu elementy odnoszące się do treści oraz formy utworu.
- Przeanalizuj fraszkę *Na sokalskie mogity*, aby ustalić, które cechy epigramatu w niej dostrzegasz. Jakie wydarzenia przywołuje poeta? W czym imieniu się wypowiada i do kogo się zwraca? Jakich środków językowych używa? Czym tekst wyróżnia się pod względem formy? Na te same pytania odpowiedz w odniesieniu do epigramatu Symonidesa.
- Pamiętaj, aby w odpowiedzi do zadania odnaleźć się do wszystkich trzech przytoczonych tekstów.

Zadanie 4. (0–1)

Obejrzyj zdjęcie ze spektaklu *Dziady* w reżyserii Jana Englerta.

Kadr ze spektaklu Teatru Telewizji *Dziady*, reż. Jan Englert, 1997

na zdjęciu: Michał Żebrowski

Wyjaśnij symboliczne znaczenie sceny przedstawionej na zdjęciu. Odwołaj się do znajomości *Dziadów* części III.

Sprawdź
w Vademecum
PP
Dziady cz. III,
s. 161–168

Sprawdź
w Vademecum
PR
Dziady cz. III,
s. 185–191

Wskazówki

- Zwróć uwagę na napis widoczny na fotografii. Przypomnij sobie, co napisał na murze bohater, co w ten sposób chciał wyrazić.
- Zastanów się nad symboliką tej sceny i jej znaczeniem dla całego dramatu.

Zadanie 5. (0–1)

Czy zgadzasz się ze stwierdzeniem, że miasto w *Zbrodni i karze* Fiodora Dostojewskiego to przestrzeń sprzyjająca złym uczynkom? W uzasadnieniu odpowiedzi odwołaj się do znajomości catej powieści.

Sprawdź
w Vademecum
PP
Zbrodnia i kara,
s. 218–221

Wskazówki

- Przypomnij sobie, jaką rolę odgrywa Petersburg jako miejsce wydarzeń w powieści Dostojewskiego. Jak zostało przedstawione to miasto – czy daje możliwość szczęśliwego życia, czy popycha człowieka do złych uczynków?
- Zwróć uwagę nie tylko na wygląd ulic i obiektów, lecz także na życie ludzi w tym mieście, wygląd ich mieszkań, zajęcia.

Sprawdź
w Vademecum
PR
Zbrodnia i kara,
s. 246–249

Zadanie 6. (0–2)

Przeczytaj podane fragmenty utworów.

Tekst 1.

Władysław Stanisław Reymont

Chłopi

Wieś była cicha mimo święta, drogi były puste, karczma zamknięta, gdzieniegdzie tylko przez małe, zapocone szybki błyskaty światelka i płytnęły ciche śpiewy pobożnych i głośne modlitwy odmawiane za umarłych...

Z trwogą wysuwano się przed domy, z trwogą nastuchiwano szumów drzew, z trwogą patrzano w okna, czy nie stoją, nie jawią się ci, co w dniu tym błądzą, przygnani tęsknotą i wolą Bożą... czy nie jeczą pokutniczo na rozstajach... czy nie zaglądają przez szyby żałośnie?...

A gdzieniegdzie, starym zwyczajem świętym, gospodynie wystawiały na przyzby¹ resztki wieczery, żegnali się poboźnie i szepiąc...

– Naści², pożyw się, duszo krześciańska, w czyścu ostającą...

Wśród ciszy, smętku, rozpamiętywań, lęku płynął ten wieczór Zaduszek.

Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi*, t. I i II, Warszawa 1998.

¹ Przyzba – wzniesienie usypane z ziemi dookoła wiejskiej chaty.

² Naści – masz, weź.

Tekst 2.

Adam Mickiewicz

Dziady cz. II

GUŚLARZ

Aniołku, duszeczkó!
Czego chciateś, macie obie.
To ziarneckzo, to ziarneckzo,
Teraz z Bogiem idźcie sobie.
A kto prošby nie postucha,
W imię Ojca, Syna, Ducha.
Widzicie Pański krzyz?
Nie chcięcie jadła, napoju,
Zostawcie nas w pokoju!

A kysz, a kysz!

Adam Mickiewicz, *Dziady cz. II, [w:] tegoż, Dziady*, Warszawa 1998.

Rozstrzygnij, czy we fragmentach obu przywołanych utworów karmienie czyściowych dusz podczas Zaduszek pełni taką samą funkcję. Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do obu zacytowanych fragmentów dzieł.

Wskazówki

- Zwrócić uwagę na okoliczności, w jakich społeczność w danym utworze karmi dusze zmarłych, i zastanów się, po co to robi.
- Twoim zadaniem jest rozstrzygnąć problem zawarty w poleceniu, dlatego możesz zająć stanowisko na tak lub na nie, jednak musisz pamiętać, że najważniejsze jest uzasadnienie rozstrzygnięcia.
- Aby otrzymać 2 p., należy w uzasadnieniu odwołać się do treści obu przytoczonych fragmentów dzieł.

Zadanie 7. (0–2)

Przyjrzyj się fotografii z filmu *Wesele* w reżyserii Andrzeja Wajdy.

Kadr z filmu *Wesele*, reż. Andrzej Wajda, 1973

- 7.1. Odwołując się do znajomości *Wesela*, wyjaśnij, jakie znaczenie miał złoty róg oraz jakie były konsekwencje zdarzenia przedstawionego na fotografii.

Sprawdź
w Vademecum
PP
Wesele,
s. 247–255

Sprawdź
w Vademecum
PR
Wesele,
s. 278–286

Wskazówki

- Przypomnij sobie, jakie symboliczne znaczenie ma w utworze Wyspiańskiego złoty róg. Jaki związek ma ten symbol z wymową całego dramatu?
- Ustal, jakie wydarzenie z dramatu przedstawiono na zdjęciu. Co się stało z rogiem, jakie konsekwencje ponieśli bohaterowie.

- 7.2. Uzasadnij, że *Wesele* Stanisława Wyspiańskiego jest dramatem symbolicznym. W odpowiedzi odwołaj się do znajomości lektury.

Wskazówki

- Przypomnij sobie, na czym polega symbolizm, a następnie odnieś jego cechy do dramatu Wyspiańskiego.
- Zauważ, że symboliczne mogą być kreacje bohaterów, osób dramatu, przedmioty – zastanów się jakiego znaczenia nabierają w utworze.
- W uzasadnieniu musisz wykazać się znajomością utworu, czyli potwierdzić swoją argumentację nazwaniem bohatera, wyjaśnieniem roli przedmiotu lub sytuacji.

DZIAŁ 1. Matura pisemna – poziom podstawowy**Zadanie 8. (0–1)**

Przeczytaj zamieszczony poniżej wiersz Juliana Tuwima.

Julian Tuwim

Rzecz Czarnoleska

Rzecz Czarnoleska – przypływa, otacza,
Nawiedzonego niepokoi dziwem.
Słowo się z wolna w brzmieniu przeistacza,
Staje się tem prawdziwem.

Z chaosu ład się tworzy. Ład, konieczność,
Jedyność chwili, gdy bezmiar tworzywa
Sam się układa w swoją ostateczność
I woła, jak się nazywa.

Głuchy nierożum, ciemny sens człowieczy
Ostrym promieniem na wskroś prześwietlony,
Oddechem wielkiej Czarnoleskiej Rzeczy
Zbudzony i wyzwolony.

Julian Tuwim, *Rzecz Czarnoleska*, [w:] tegoż, *Wiersze wybrane*, Wrocław 1986.

Uzasadnij, że Julian Tuwim w wierszu *Rzecz Czarnoleska* nawiązuje do twórczości Jana Kochanowskiego jako wzoru poezji.

Wskazówka

- Przypomnij sobie, co wiesz o twórczości Jana Kochanowskiego.
- Zwróć uwagę, jakie walory poezji Kochanowskiego eksponuje Tuwim. Co w jego twórczości uważa za szczególnie inspirujące i uniwersalne?

Zadanie 9. (0–2)

Przeczytaj poniższy fragment tekstu.

Albert Camus

Dżuma

Rieux wyprostował się nagle. Patrzył na Paneloux z całą siłą i namiętnością, do jakich był zdolny, i potrąsnął głową.

– Nie, mój ojciec – powiedział. – Inaczej rozumiem miłość. I nigdy nie będę kochał tego świata, gdzie dzieci są torturowane. [...] Lecz nie chcę spierać się z księdzem. [...] Nienawidzę śmierci i zła, ksiądz wie o tym dobrze. I czy ksiądz tego chce, czy nie, jesteśmy razem, żeby je znośić i żeby z nimi walczyć.

Albert Camus, *Dżuma*, tłum. Joanna Guze, Warszawa 1957.

9.1. Dokończ zdanie. Wybierz odpowiedź A albo B i jej uzasadnienie 1., 2. albo 3.

W wypowiedzi Bernarda Rieux dominuje funkcja

A.	ekspresywna,	ponieważ doktor	1.	przekonuje księdza do wspólnego działania na rzecz chorych.
B.	impresywna,		2.	wyraża emocje związane z istnieniem zła na świecie.
			3.	przedstawia zagrożenia związane z epidemią dżumy.

Wskazówki

- Przypomnij sobie, czym charakteryzują się dwie wskazane w zadaniu funkcje językowe – ekspresywna i impresywna.
- Przeanalizuj wypowiedź Bernarda Rieux pod kątem użytych w niej środków językowych. To pozwoli określić funkcję dominującą w tekście.
- Gdy ustalisz, która funkcja dominuje w wypowiedzi bohatera, wybierz właściwe uzasadnienie swojego wyboru spośród 1–3.

Sprawdź w Vademecum
PP

Funkcje wypowiedzi,
s. 414–418

Sprawdź w Vademecum
PR

Funkcje wypowiedzi,
s. 476–480

9.2. Uzasadnij, że doktor Bernard Rieux swoją postawą przypomina mitologicznego Syzyfa.

W odpowiedzi odwołaj się do znajomości całej lektury oraz mitu o Syzyfie.

Sprawdź w Vademecum
PP

Dżuma,
s. 326–329

Sprawdź w Vademecum
PR

Dżuma,
s. 376–379

Wskazówki

- Przypomnij sobie treść mitu o Syzyfie oraz losy Bernarda Rieux, bohatera *Dżumy* Alberta Camusa.
- Zastanów się, co łączy Rieux z Syzyfem. W jakich warunkach doktor pracuje? Jak postrzega swoją pracę? W sformułowaniu odpowiedzi może się przydać znajomość kontekstu filozoficznego – egzystencjalizmu.
- Pamiętaj, żeby nie streszczać losów Bernarda Rieux. Ogranicz się do uzasadnienia podobieństwa losów obu bohaterów.

Zadanie 10. (0–1)

Przeczytaj zamieszczony poniżej fragment utworu.

Agnieszka Osiecka

Kołeda z pretensjami

Wielki Boże białych koźląt,
czarnych owiec i Ameryk,
oddali od nas chmurę groźną
i pożaru żar.

Biednym dzieciom Twojej ery,
słabym dzieciom Twojej ery
podaj białą dłoń.

Ta dziewczyna, co tak płacze,
że sukienka nazbyt droga,
ten wodzirej, co wciąż skacze,
choć się skończył bal –
to zabawki Pana Boga,
to zabawki Pana Boga,
których trochę żał.

Ta kobieta, która nie śpi,
bo ją dręczy ciemna trwoga,
ten mężczyzna udręczony,
co hartował stal –
to zabawki Pana Boga,
to zabawki Pana Boga,
których trochę żał.

Tą kołędą z pretensjami
chcę ci dzisiaj dopiec,
bo też Ty się bawisz nami
jak niegrzeczny chtopiec. [...]

Agnieszka Osiecka, Kołeda z pretensjami, [w:] tejże, Najpiękniejsze wiersze i piosenki, Warszawa 2010.

Wyjaśnij, jaką funkcję w utworze Agnieszki Osieckiej Kołeda z pretensjami pełni motyw świata jako teatru.

.....
.....
.....
.....
.....

Wskazówka

- Przypomnij sobie, jak można interpretować motyw świata jako teatru. Jaką pełni funkcję? Jaką niesie ze sobą wizję relacji: siła wyższa – świat – człowiek?
- Przeanalizuj treść utworu Agnieszki Osieckiej. Zwróć uwagę, w jaki sposób podmiot liryyczny mówi o życiu ludzkim, o jakich doświadczeniach wspomina.
- Zauważ, że w ostatnim fragmencie wiersza podmiot liryyczny zwraca się bezpośrednio do adresata. Określ, jaki wydźwięk mają jego słowa. Zwróć uwagę na tytuł utworu. Podpowie on, jak można interpretować wypowiedź podmiotu lirycznego.

Zbiór zadań: starożytność (antyk, Biblia), średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm

Antyk

Zadanie 1. (0–2)

Przyjrzyj się zamieszczonemu poniżej obrazowi Petera Paula Rubensa *Orfeusz i Eurydyka*.

Peter Paul Rubens, *Orfeusz i Eurydyka*, 1636–1638

- 1.1. Do jakiego zdarzenia z mitu o Orfeuszu i Eurydycie nawiązuje przedstawiony obraz?

- 1.2. Wyjaśnij, jaką rolę w mowie o Orfeuszu i Eurydycie odegrała muzyka.

Zadanie 2. (0-1)

Przeczytaj fragment *Mitologii* Jana Parandowskiego oraz fragment tekstu Mircei Eliadego.

Tekst 1.

Jan Parandowski

Mitologia

Bыł sobie młodzieнец imieniem Narcyz. Wszystkie nimfy go знаły, bo wciąż przesiadywały w lasach i górzach. A był tak piękny, że wszystkie się w nim kochały. Ale on nawet nie obejrzał się na żadną. Kochał tylko towy i nie chciał słyszeć o innej mitości. Gdy jednak raz nachylił się nad strumieniem, by napić się wody, ujrzał w czystej toni własne odbicie. Zdziumiał się nad swą pięknością i z owego zdumienia zrodziła się najniewyklejsza mitość. Narcyz zakochał się sam w sobie. O całym świecie zapomniał, wpatrzały w zwierciadło wodne. W końcu umarł z prostej tęsknoty, a gdy go złożono w ziemi, na grobie wyrósł kwiat o białych płatkach i złotym sercu, który nazwano – narcyzem.

Jan Parandowski, *Mitologia*, Warszawa 1984.

Tekst 2.

Mircea Eliade

Aspekty mitu

[...] [M]it opowiada historię świętą, opisuje wydarzenie, które miało miejsce w okresie wyjściowym, legendarnym czasie „początków”. Inaczej mówiąc: mit opowiada, w jaki sposób, za sprawą dokonanego istot Nadnaturalnych, zaistniała nasza rzeczywistość; bądź rzeczywistość globalna – Kosmos, bądź tylko pewien jej fragment: wyspa, gatunek rośliny, ludzkie zachowania, instytucja. Tak więc zawsze jest to opowieść o „stworzeniu”, relacja o tym, jak coś powstaje, zaczęto być.

Mircea Eliade, *Aspekty mitu*, tłum. Piotr Mrówczyński, Warszawa 1998.

Uzasadnij, że mit o Narcyzie ma charakter uniwersalny. W odpowiedzi odwołaj się do sensu mitu oraz tekstu Mircei Eliadego.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 3. (0-1)

Przeczytaj fragment *Antygony* Sofoklesa.

Sofokles

Antygona**EXODOS****KREON**

Złe się jak burza nade mną zerwało,
Nie widzę końca mej męce:
Syna zmarłego dźwigałem ja w ręce,
A teraz żony martwe widzę ciało.
O biada! matczyna
Rozpacz dagnała już syna. [...]
O, ja nieszczęsnym! O, biada mi! biada!
W toń nieszczęść sunę spienioną. [...]

O, biada! Win mi nie ujmie nikt inny,
Nie ujmie męki ni kaźni!
Ja bo nieszczęsny, ja twej śmierci winny.
[...]

CHÓR

Nad szczęścia błysk, co złudą mar,
Najwyższy skarb – rozumu dar.
A wyzwie ten niechybny sąd,
Kto bogów lży i wali rząd.
I ześlą oni swą zemstę i kary
Na pychę słowa w człowieku,
I w kleks odmęcie – rozumu i miary
W późnym nauczą go wieku.

Sofokles, *Antygona*, tłum. Kazimierz Morawski, Warszawa 1998.

Sprawdź
w *Vademecum*
PP

Antygona,
s. 53–58

Sprawdź
w *Vademecum*
PR

Antygona,
s. 61–66

Na podstawie podanego fragmentu *Antygony* Sofoklesa wyjaśnij, na czym polega tragiczne rozpoznanie sytuacji przez Kreona.

Zadanie 4. (0–1)

Każdemu z podanych fragmentów wierszy (A–C) przyporządkuj bohatera mitologicznego, o którym jest mowa w zacytowanym fragmencie. Wpisz w odpowiednie miejsca w tabeli numer postaci wybrany spośród 1–4.

Postać

1. Atena
2. Narcyz
3. Orfeusz
4. Nike

	Fragment wiersza	Nr postaci
A.	Maria Pawlikowska-Jasnorzewska <i>Nad sadzawką oprawną w modre rozmaryny Kleczętem, zapatrzony w moją twarz młodzieńczą, By się w niej doszukać przyczyny, Czemu mnie nie kochają i za co mnie męczą?</i>	
B.	Leopold Staff <i>Pośpiech potężnych skrzydeł twych powietrze chłoszcze, Niosąc zwycięstwo, stawę i liście laurowe. Nie pragnę ich. I temu jedynie zazdrośćczę, Dla którego w porywie swym straciłaś głowę.</i>	
C.	Czesław Miłosz <i>Na swoją obronę miał lirę dziewięciostrotną. Niósł w niej muzykę ziemi przeciw otchłani: Zasypujączej wszelkie dźwięki ciszą.</i>	

Biblia

Zadanie 5. (0–1)

Przeczytaj fragment Księgi Koheleta.

Księga Koheleta

1 [...]

² Marność nad marnościami, powiada Kohelet, marność nad marnościami – wszystko jest marnością.

[...]

³ Cóż przyjdzie człowiekowi z całego trudu, jaki zadaje sobie pod słońcem?

⁴ Pokolenie przychodzi i pokolenie odchodzi, a ziemia trwa po wszystkie czasy.

[...]

3 ¹ Wszystko ma swój czas,
i jest wyznaczona godzina
na wszystkie sprawy pod niebem:
Jest czas rodzenia i czas umierania,
Czas sadzenia i czas wyrywania tego,
co zasadzono [...].

Księga Koheleta, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Poznań 2012.

Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń odnoszących się do fragmentu Księgi Koheleta. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Z przytoczonego fragmentu Księgi Koheleta wynika, że to, o co człowiek zabiega w życiu, przemija.	P	F
2.	Pytanie zawarte w przytoczonym fragmencie Księgi Koheleta zachęca do tego, aby ludzie unikali wysiłku.	P	F

Zadanie 6. (0–2)

Przeczytaj fragment tekstu *Biblia w kulturze świata* Tomasza Jelonka i fragment Apokalipsy św. Jana.

Tekst 1.

Tomasz Jelonek

Biblia w kulturze świata

Słowo *apokaliptyczny* pochodzi [...] nie od opisu katastrof, a od greckiego słowa oznaczającego objawienie, a ono odnosi się nie tylko do przyszłości, ale także do teraźniejszości, nie ukrywa wprawdzie tego, że liczne trudności i przeciwności są i będą udziałem ludzi, lecz nawet wśród nich ukazuje zwycięstwo Boga. [...] Czas apokaliptyczny to nie czas katastrof, a czas zwyciężającego Boga pomimo wszelkich przeciwności.

Tomasz Jelonek, *Biblia w kulturze świata*, Kraków 2007.

Tekst 2.**Apokalipsa św. Jana**

Nowe stworzenie – Jeruzalem niebiańskie

21

¹ I ujrzałem *niebo nowe i ziemię*
nową,
bo pierwsze niebo i pierwsza ziemia
przeminęły,
i morza już nie ma.

² I Miasto Święte – Jeruzalem Nowe
ujrzałem zstępującą z nieba od Boga,
przystrojone jak *oblubienica zdobna w*
klejnoty dla swego męża.

³ I usłyszałem donośny głos mówiący od
tronu:

«*Oto przybytek Boga z ludźmi:*

i zamieszka wraz z nimi,
i będą oni Jego ludem,

a On będzie „BOGIEM Z NIMI”.

⁴ I otrze z ich oczu wszelką tzę,
a śmierć już nie będzie.

Ani żałoby, ni krzyku, ni trudu
już nie będzie,

bo pierwsze rzeczy przeminęły».

Apokalipsa św. Jana, [w:] Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Poznań 2012.

Uzasadnij, że przytoczony fragment Apokalipsy św. Jana ma cechy objawienia, o którym pisze Tomasz Jelonek. Odpowiedź zilustruj przykładem z podanego fragmentu biblijnej księgi.

Zadanie 7. (0–1)

Przypisz każdemu z podanych w tabeli związków frazeologicznych pochodzących z Biblii (1–4) odpowiadające mu przenośne znaczenie A–E.

- A. tragiczne informacje, nieszczęście
- B. coś zabronionego, ale pożądanego
- C. nieoczekiwany dar, ratunek
- D. piętno zbrodniarza
- E. zamęt, brak porozumienia

Związek frazeologiczny	Znaczenie
1. zakazany owoc	
2. kainowe znamień	
3. wieża Babel	
4. hiobowe wieści	

DZIAŁ 1. Matura pisemna – poziom podstawowy**Zadanie 8. (0–1)**

Przeczytaj podany fragment Księgi Koheleta.

Księga Koheleta

⁹ Ciesz się, młodzieńcze, w młodości swojej,
a serce twoje niech się rozwesela za dni młodości twojej.

I chodź drogami serca swego
i za tym, co oczy twe pociąga;
lecz wiedz, że z tego wszystkiego
będzie cię sądzić Bóg!

¹⁰ Usuń przygnębienie ze swego serca
i oddal ból od twoego ciała,
bo młodość jak zorza poranna szybko
przemija.

Sprawdź
w Vademecum
PP
Księga Koheleta,
s. 62

Sprawdź
w Vademecum
PR
Księga Koheleta,
s. 70

Księga Koheleta, [w:] Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Poznań 2012.

Uzasadnij na podstawie podanego fragmentu, że Księga Koheleta ma charakter mądrościowy.

Średniowiecze**Zadanie 9. (0–2)**

Przeczytaj fragment Lamentu świętokrzyskiego.

Lament świętokrzyski

Postuchajcie, bracia mita¹,
Kczę wam skorzyć krwawą głowę²;
Usłyszycie moj zamętek³,
Jen⁴ mi się [z]stał w Wielki Piątek. [...]

Zamęt ciężki dostał się mie, ubogiej żenie⁵,
Widzę rozkrwawione me mite narodenie⁶;
Ciężka moja chwila, krwawa godzina,
Widzę niewiernego Żydowina,
Iż on bije, męczy mego miłego Syna. [...]

Synku, bych cię nisko miała,
Niecoć bych ci wspomagała.
Twoja głowka krzywo wisa, tęć bych ja podparta;
Krew po tobie płynie, tęć bych ja utarta,
Picia wołasz, picia-ć bych ci dafa,
Ale nie lza dosiąć⁸ twego świętego ciała. [...]

¹ Bracia mita – mili bracia.

² Kczę wam skorzyć krwawą głowę – chcię się wam poskarżyć, użalić.

³ Zamętek – cierpienie, żałosć.

⁴ Jen – który.

⁵ Żenie – kobiecie.

⁶ Narodzenie – potomek.

⁷ Nie lza – nie można.

⁸ Dosiąć – dosiegnąć.

Lament świętokrzyski, [w:] Polskie pieśni pasyjne. Średniowiecze i wiek XVI, red. Juliusz Nowak-Dtużewski, Warszawa 1977.

Uzupełnij tabelę na podstawie przytoczonego fragmentu *Lamentu świętokrzyskiego*. Podaj przykład środków stylistycznych oraz określ funkcję każdego z nich.

Nazwa środka stylistycznego	Przykład z tekstu	Funkcja
epitet		
apostrofa / zwrot do adresata		

Zadanie 10. (0–1)

Przeczytaj zamieszczoną definicję oraz fragment *Bogurodzicy*.

Tekst 1.

Deesis, Deisis [gr. *déēsis* 'prośba', 'modlitwa wstawiennicza'], ikon. scena przedstawiająca Chrystusa Władcę i Sędziego (Pantokratora) pomiędzy Matką Bożą po jego prawej stronie a św. Janem Chrzcicielem po lewej, w pozach modlitewnych, wyrażająca ideę ich wstawiennictwa za ludzkością [...].

Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Deesis;3891271.html>
[dostęp: 8.07.2022].

Tekst 2.

Bogurodzica dziewica, Bogiem sławiona Maryja,
U twego syna Gospodzina¹, matko zwolenna², Maryja!

Zyszczy³ nam, spu[ś]ci⁴ nam.
Kyrieleison⁵.
Twego dzieła Krzciela⁶, Bozyce⁷,
Usłysz głosy, napętni myśli⁸ czowiecze.
Stysz modlitwę, jąż nosimy,

A dać raczy, jegoż prosimy:
A na świecie zbożny⁹ pobyt,
Po żywocie raj[ski] przebyt¹⁰.
Kyrieleison.

Bogurodzica, [w:] Poeci polscy od średniowiecza do baroku, oprac. Kazimiera Żukowska, Warszawa 1977.

¹ Gospodzina – Pana (tu oznacza Boga).

² Zwolenna – wybrana.

³ Zyszczy – pozyskaj.

⁴ Spu[ś]ci – ześlij.

⁵ Kyrieleison – gr. *Kyrie eleison* 'Panie, zmiluj się'.

⁶ Krzciela – Chrzciciela (Jana Chrzciciela).

⁷ Bozyce – Bożycu, synu Boga.

⁸ Napętni myśli – spełnij pragnienia, zamiary.

⁹ Zbożny – pobożny (bogobojny), ale także szczęśliwy, dostatni.

¹⁰ Przebyt – przebywanie, bytowanie, istnienie.

Sprawdź
w Vademecum
PP

Motyw deesis,
s. 75 i 78

Sprawdź
w Vademecum
PR

Motyw deesis,
s. 83 i 86

Uzasadnij, że w przytoczonym fragmencie *Bogurodzicy* występuje motyw *deesis*. W odpowiedzi odwołaj się do podanej definicji oraz do fragmentu utworu.

DZIAŁ 1. Matura pisemna – poziom podstawowy

Zadanie 11. (0–1)

Zapoznaj się z obrazem Arnolda Böcklina oraz fragmentem *Rozmowy mistrza Polikarpa ze Śmiercią*.

Tekst 1.

Arnold Böcklin, *Autoportret ze Śmiercią przygrywającą na skrzypcach*, 1872

Tekst 2.***Rozmowa mistrza Polikarpa ze Śmiercią***

Toć jest mojej mocy znamię¹ –
Morzę wszystko² ludzkie³ plemię;
Morzę mądre i też wity⁴,
W tym skazuję⁵ swoje siły;
I chorego, i zdrowego,
Zbawię⁶ żywota każdego;
Lubo⁷ stary, lubo młody,
Każdemu ma kosa zgodzi⁸;
Bądź ubodzy i bogaci,
Szwytki⁹ ma kosa potraci; [...]

Przetoč ten przykład przywodzę:
Każdego w żywocie szkodzę.
By się podnosił na powietrze,
Musisz płacić świętopietrze¹⁰;
Jen ma grody i patace,
Każdy przed mą kosą skacze;
By też miał żelazne wrota,
Nie ujdzie ze mną kłopota.

Rozmowa mistrza Polikarpa ze Śmiercią, [w:] Poeci polscy od średniowiecza do baroku,
oprac. Kazimiera Żukowska, Warszawa 1977.

¹ Znamię – znak, oznaka.

² Wszystko – całe.

³ Ludzkie – ludzkie.

⁴ Wita – tu: głupiec, szaleniec.

⁵ Skazywać – ukazywać; w tym skazuję swoje siły;
poprzez te ukazuję swoją siłę.

⁶ Zbawić żywota – pozbawić życia.

⁷ Lubo – czy.

⁸ Zgodzić komu – dogodzić komu.

⁹ Szwytki – wszyscy; dziś: wszystkich.

¹⁰ Świętopietrze – w średniowieczu danina płacona
na rzecz papieża.

Rozstrzygnij, czy motyw śmierci na obrazie Arnolda Böcklina pełni taką samą funkcję, jak w przytoczonym fragmencie *Rozmowy mistrza Polikarpa ze Śmiercią*. Uzasadnij swoje zdanie, odwołując się do obu dzieł.

Sprawdź
w Vademeicum
PP

Motyw danse
macabre, s. 74

Sprawdź
w Vademeicum
PR

Motyw danse
macabre, s. 82

Zadanie 12. (0-1)

Przeczytaj poniższe fragmenty *Pieśni o Rolandzie*.

Pieśń o Rolandzie

CLXXXIV

Roland czuje, że śmierć go bierze całego; z głowy zstępuje do serca. Biegnie rycerz pędem na szczyt góry, potożył się na zielonej murawie, twarzą do ziemi. Pod siebie kładzie swój miecz i róg. Obrócił głowę ku zgrai pagan; tak czyni, chcąc, aby Karol powiedział i wszyscy jego ludzie, że umarł jako zwycięzca i jako zacny hrabia. Raz po raz słabnącą ręką uderza się w piersi. Za grzechy swoje wyciąga ku niebu rękawicę.

CLXXXV

Roland czuje, że dobiegła już kresu. Leży na stromym pagórku twarzą ku Hiszpanii. Jedną ręką bije się w pierś: Boże, przez twoją łaskę, *mea culpa*; za moje grzechy, wielkie i małe, jakie popełniłem od godziny urodzenia aż do dnia, w którym oto poległiem! Wyciągnął do Boga prawą rękawicę. Anioto-wie z nieba zstępują ku niemu.

CLXXXVI

Hrabia Roland leży pod sosną. Ku Hiszpanii obrócił twarz. [...] Bóg zsyła mu swego anioła Cherubina i Świętego Michała opiekuna; z nimi przyszedł i Święty Gabriel. Niosą duszę hrabiego do raju.

Pieśń o Rolandzie, przet. Tadeusz Boy-Żeleński [w:] Arcydzieła francuskiego średniowiecza, red. nauk. Zygmunt Czerny, Warszawa 1968.

Uzasadnij, że w przytoczonym fragmencie utworu został wykorzystany motyw *ars moriendi* (sztuki umierania). W odpowiedzi uwzględnij przykłady z utworu.

Sprawdź
w Vademeicum
PP

Pieśń o Rolandzie,
s. 82–85

Sprawdź
w Vademeicum
PR

Pieśń o Rolandzie,
s. 92–95

Renesans

Zadanie 13. (0–1)

Przeczytaj poniższy fragment tekstu.

[...] *Treny* są przede wszystkim liryczną manifestacją bólu i rozpaczki, lirycznym dokumentem kryzysu światopoglądowego człowieka myślącego i jego prób poszukiwania, odzyskania utraconej równowagi. Są pierwszym w literaturze polskiej, a jednocześnie jakże wybitnym i dojrzałym, poematem ukazującym filozoficzny, światopoglądowy dramat człowieka.

Janusz Pelc, „*Treny*” Jana Kochanowskiego, Warszawa 1972.

Czy zgadzasz się z opinią Janusza Pelca, że treny są lirycznym zapisem bólu i kryzysu światopoglądowego poety? Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do znajomości wybranych trenów Jana Kochanowskiego.

Sprawdź
w Vademeicum
PP
Treny,
s. 97–99

Sprawdź
w Vademeicum
PR
Treny, s. 111–115

Zadanie 14. (0–1)

Przeczytaj fragment Pieśni IX Jana Kochanowskiego.

Jan Kochanowski

Pieśń IX (Księgi pierwsze)

Chcemy sobie być radzi²?
Rozkaż, panie, czeladzi³,
Niechaj na stół dobrego wina przynaszają,
A przy tym w złote geśli³ albo w lutnią grają.

Kto tak mądry, że zgadnie,
Co nań jutro przypadnie?
Sam Bog wie przyszłe rzeczy, a śmieje się z nieba,
Kiedy sie człowiek troszcze więcej, niżli trzeba.

Szafuj gotowym⁴ bacznie!
Ostatek, jako zacznie⁵,
Tak Fortuna⁴ nich kona⁶: raczy li łaskawie,
Raczy li też inaczej; my siedzim w jej prawie⁸.

U Fortuny to snadnie⁹,
Że kto stojąc upadnie¹⁰;
A który był dopiero u niej pod nogami,
Patrzajże go po chwili, a on gardzi nami.

Wszystko sie dziwnie plecie
 Na tym tu biednym świecie;
 A kto by chciał rozumem wszystkiego dochodzić,
 I zginie, a nie będzie umiał w to ugodzić.
 [...]

A nigdy nie zabłdzi,
 Kto tak umysł narządzi¹¹,
 Jakoby umiał szczęście i nieszczęście znosić,
 Temu mążnie wytrzymać, w owym się nie wznośić.
 [...]

Jan Kochanowski, Pieśń IX (Księgi pierwsze), [w:] tegoż, Poezje, Warszawa 1970.

¹¹ Sobić być radzi - radować się wspólnie.

¹² Czeladź - służba.

¹³ Gęle - stary instrument smyczkowy.

¹⁴ Szafuj gotowym - rozporządzał majątkiem (gotówką).

¹⁵ Ostatek, jako zacznie - koniec będzie taki jak początek.

¹⁶ Fortuna - rzymska bogini losu, tu utożsamianego ze ślepym przypadkiem.

¹⁷ Niech kona - tu: niech dokona, niech sprawi.

¹⁸ Siedzim w jej prawie - podlegamy jej prawom.

¹⁹ Snadnie - łatwo.

²⁰ Ze kto stoiąc upadnie - że ten, kto stoi (tu: dobrze mu się wiedzie), upadnie.

²¹ Narządzi - przygotuje.

Jaką postawę życiową zaleca podmiot liryczny Pieśni IX Jana Kochanowskiego? Uzasadnij odpowiedź.

Sprawdź
w Vademeuc
PP

Pieśń, s. 94–97

Sprawdź
w Vademeuc
PR

Pieśń, s. 108–111

Zadanie 15. (0–1)

Przeczytaj podane fragmenty utworów.

Tekst 1.

Jan Kochanowski

O żywocie ludzkim

Fraszki to wszystko, cokolwiek myślemy,
 Fraszki to wszystko, cokolwiek czyniemy.
 Nie masz na świecie żadnej pewnej rzeczy,
 Próżno tu człowiek ma co mieć na pieczy¹.
 Zacność, uroda, moc, pieniądze, stawa,
 Wszystko to minie jako polna trawa.
 Naśmiaszys sie nam i naszym porządkom,
 Wemkną nas w mieszek, jako czynią łađkom².

Jan Kochanowski, O żywocie ludzkim, [w:] tegoż, Fraszki, Wrocław 1991.

¹ Mieć na pieczy - dbać, troszczyć się, zabiegać o coś.

² Wemkną nas w mieszek, jako czynią łađkom - wrzucą nas do worka jak kukiełki po przedstawieniu.

Tekst 2.**Księga Koheleta**

1 [...]

¹² Ja, Kohelet, byłem królem nad Izraelem w Jeruzalem.

¹³ I skierowałem umysł swój ku temu,
by zastanawiać się i badać,
ile mądrości jest we wszystkim,
co dzieje się pod niebem.

[...]

¹⁴ Widziałem wszelkie sprawy, jakie się dzieją pod słońcem.

A oto: wszystko to marność i pogoń za wiatrem.

¹⁵ To, co krzywe, nie da się wyprostować,
a czego nie ma, tego nie można liczyć.

Księga Koheleta, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Poznań 2012.

Czy przestanie fraszki Jana Kochanowskiego jest zgodne z motywem przemijania, obecnym w przytoczonym fragmencie Księgi Koheleta? Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do obu tekstów.

Zadanie 16. (0–2)

Zapoznaj się z fragmentem pieśni Jana Kochanowskiego.

Jan Kochanowski

Pieśń V (Księgi wtóre)

Wieczna sromota¹ i nienagrodzona
Szkoda², Polaku, ziemia spustoszona
Podolska leży, a pohaniec³ "sprosny",
Nad Niestrem⁴ siedząc, dzieli łup żałosny⁵!

Niewierny⁶ Turczyn psy zapuścił swoje,
Którzy zagnali piękne fanie twoje
Z dziećmi po spotu, a nie masz nadzieje,
By kiedy miały nawiedzić swe knieje.

Jedny⁸ za Dunaj Turkom zaprzedano,
Drugie do hordy dalekiej zagnano;
Córy szlacheckie (żal sie, mocny Boże!)
Psom bisurmańskim⁹ brzydkie ścięłą łożę. [...]

Jakiego serca Turkowi dodamy¹⁰,
Jesli tak lekkim¹¹ ludziom nie zdotamy¹²? [...]

Zetrzy sen z oczu, a czuj w czas¹³ o sobie,
 Cny Lachu! Kto wie, jemu czyli tobie
 Szczęście chce służyć? A dokąd wyroku
 Mars nie uczynił¹⁴, nie ustępuj krok!.

A teraz k'temu obróć myśli swoje
 Jakoby-ć szkody nieprzyjaciel twoje
 Krwią swą nagrodził i omyle tą zmazę,
 Której dziś niesiesz prze swej ziemie skazę. [...]

Wsiadamy? Czy nas półmiski trzymają?
 Bledne półmiski, czego te czekają?
 To pan, i jadać na śrebrze godniejszy,
 Komu żelazny Mars będzie chętniejszy.

Skujmy talerze na talery, skujmy,
 A żołnierzowi pieniądze gotujmy!
 Insy to darmo po drogach miotali¹⁵,
 A my nie damy, bychmy wcale trwali¹⁶?

Dajmy; a naprzód dajmy! Sami siebie
 Ku gwałtowniejszej chowajmy potrzebie;
 Tarczej niż piersi pierwej nastawiają,
 Późno puklerza przebici macają.

Cieszy mię ten rym: Polak mądr po szkodzie;
 Lecz jesli prawda i z tego nas zbodzię¹⁷,
 Nową przypowieść Polak sobie kupi,
 Że i przed szkodą, i po szkodzie głupi.

Jan Kochanowski, Pieśń V (Księgi wtóre), [w:] tegoż, Pieśni, Warszawa 1970.

¹³ Sromota – wstęp, hańba.

¹⁴ Szkoda – strata.

¹⁵ Pohaniec – pogardliwe określenie muzułmanina.

¹⁶ Sprosny – odrażający.

¹⁷ Źałosny – tu: wywołujący żal.

¹⁸ Nad Niestrem – nad Dniestrem.

¹⁹ Niewierny – niechrześcijanin.

²⁰ Jedny – jedne.

²¹ Bisurmańskim – muzułmańskim.

²² Dodać serca – dodać odwagi.

²³ Lekkim – nędznym, słabym.

²⁴ Nie zdątamy – nie poddajemy.

²⁵ Czuj w czas – myśl zawsze.

²⁶ Dokąd wyroku Mars nie uczyni – dopóki wojna nie rozstrzygnie.

²⁷ Insy to darmo po drogach miotali – inni bez celu rozrzucali [pieniądze] po drogach.

²⁸ Bychmy wcale trwali – żebyśmy pozostawali nienaruszeni, bezpieczni.

²⁹ Jesli prawda i z tego nas zbodzię – jeśli prawda i temu [przystawiu] zaprzeczy.

DZIAŁ 1. Matura pisemna – poziom podstawowy

16.1. Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń odnoszących się do fragmentu utworu Jana Kochanowskiego. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W Pieśni V podmiot liryyczny wyraża niepokój o losy ojczyzny.	P	F
2.	Podmiot liryyczny utworu krytycznie wypowiada się o postawach polskiej szlachty.	P	F

16.2. Uzupełnij tabelę. Każdy ze wskazanych w tabeli środków retorycznych zilustruj przykładem z utworu i określ jego funkcję.

Nazwa środka retorycznego	Przykład z utworu	Funkcja
pytanie retoryczne		
tryb rozkazujący		

Barok

Zadanie 17. (0–2)

Przeczytaj wiersz Jana Andrzeja Morsztyna *Niestatek*.

Jan Andrzej Morsztyn

*Niestatek*¹

Oczy są ogień, czoło jest zwierciadłem,
Włos złotem, perłą żab, płeć mlekiem zsiadłem,
Usta koralem, purpurą jagody²,
Póki mi, panno, dotrzymujesz zgody.
Jak się zwadzimy³ – jagody są trudem,
Usta czerwienią, płeć blejwasem⁴ bladem,
Żab szkapią kością, włosy pajęczyną,
Czoło maglowią⁵, a oczy perzyną⁶.

Jan Andrzej Morsztyn, *Niestatek*, [w:] Poeci polscy od średniowiecza do baroku, oprac. Kazimiera Żukowska, Warszawa 1977.

Sprawdź
w Vademecum
PP
Cechy literatury
barokowej,
s. 104

Sprawdź
w Vademecum
PR
Cechy literatury
barokowej,
s. 120

¹ Niestatek – tu: zmienność uczuć.

² Jagody – policzki.

³ Zwadzimy – pokłócimy.

⁴ Blejwasem – właściwie: blejwajsem, czyli biłą otowaną farbą.

⁵ Maglowią – tu: pokryte rowkami jak deska do maglowania.

⁶ Perzyną – popiółem.

17.1. Wyjaśnij, na czym polega koncept w wierszu *Niestatek*.

.....

.....

.....

III.2. Oceń prawdziwość stwierdzeń odnoszących się do wiersza *Niestatek*. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Porównania zastosowane do opisania wybranki oddziałują na różne zmysły.	P	F
2.	Wycielenia składające się na wizerunki wybranki cechuje hiperbolizacja.	P	F

Zadanie 18. (0–2)

Zapoznaj się z obrazem Pietera Claezza oraz utworem Daniela Naborowskiego.

Tekst 1.

Pieter Claeisz, *Martwa natura z posągiem Spinario*, 1628

Tekst 2.

Daniel Naborowski

Krótkość życia

Godzina za godziną niepojęcie chodzi:
 Był przodek, byłeś ty sam, potomek się rodzi.
 Krótka rozprawa: jutro – coś dziś jest, nie będziesz,
 A żeś był, nieboszczyka imienia nabędziesz;
 Dźwięk, cień, dym, wiatr, błysk, głos, punkt, żywot ludzki stynie.
 Stońce więcej nie wschodzi to, które raz minie,
 Kolem niehamowanym lotny czas uchodzi,
 Z którego spadł niejeden, co na starość godzi¹.
 Wtenczas, kiedy ty myślisz, jużeś był, nieboże;
 Między śmiercią, rodzeniem byt nasz ledwie może
 Nazwan być czwartą częścią mgnienia; wielom była
 Kolebką grobem, wielom matka ich mogiła.

Daniel Naborowski, *Krótkość życia*, [w:] tegoż, *Poezje*, Kraków 2003.

¹Na starość godzi – sens: zamierza dożyć podeszłego wieku.

DZIAŁ 1. Matura pisemna – poziom podstawowy

Jaki motyw łączy obraz Pietera Claesza i wiersz Daniela Naborowskiego *Krótkość żywota*? Uzasadnij swoją odpowiedź, odwołując się do elementów obrazu i treści wiersza.

Sprawdź
w Vadencemum
PP

Krótkość żywota,
s. 113

Sprawdź
w Vadencemum
PR

Krótkość żywota,
s. 129

Motyw:

Wyjaśnienie:

.....

.....

.....

Zadanie 19. (0–2)

Sprawdź
w Vadencemum
PP

Makbet,
s. 117–121

Sprawdź
w Vadencemum
PR

Makbet,
s. 133–137

Oceń prawdziwość stwierdzeń odnoszących się do dramatu Williama Szekspira *Makbet*. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

		P	F
1.	Akcja utworu rozgrywa się w różnych miejscach.	P	F
2.	Losy głównego bohatera są uzależnione od ciążącego nad nim fatum.	P	F
3.	Świat realny w utworze współistnieje ze światem fantastycznym.	P	F

Zadanie 20. (0–1)

Przeczytaj poniższy wiersz Jana Andrzeja Morsztyna.

Jan Andrzej Morsztyn

Cuda miłości

Przeból! Jak żyję, serca już nie mają?
Nie żyjąc, jako ogień w sobie czuję?
Jeśli tym ogniem sam się w sobie psuję,
Czemuż go pieszczyć, tak się w nim kochając?

Jak w płaczu żyję, wśród ognia pałając?
Czemu wesuszyć ogniem nie próbuję
Płaczu? Czemu tak z ogniem postępuję,
Że go nie gaszę, w płaczu opływając?

Ponieważ wszystkie w oczach u dziewczyny
Pociechy, czemuż muszę od nich stronić?
Czemuż zaś na te narażam się oczy?

Cuda te czyni miłość, jej to czyny,
Którym kto by chciał rozumem się bronić,
Tym przedzej w sidło z rozumem swym wskoczy.

Jan Andrzej Morsztyn, *Cuda miłości*, [w:] *Poeci polscy od średniowiecza do baroku*,
oprac. Kazimiera Żukowska, Warszawa 1977.

Janusz Pelc tak napisał o epoce baroku:

[...] sztuka baroku wydobywała przeciwieństwa, dziwności, dążyła do zadziwienia odbiorcy. To też przyjmujemy i dziś, gdy po przewyciężeniu zwłaszcza późniejszych, dziewiętnastowiecznych, a po trosze i dwudziestowiecznych niechęci, uprzedzeń wobec sztuki i literatury baroku, wydobywamy jej wielobarwność, dostrzegamy i ukazujemy w niej świat przeciwieństw i paradoksów.

Janusz Pelc, *Barok – epoka przeciwieństw*, Kraków 2004.

Czy zgadzasz się z tą opinią? Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do podanego wiersza Jana Andrzeja Morsztyna.

Oświadczenie

Zadanie 21. (0–2)

Przeczytaj poniższą bajkę Ignacego Krasickiego.

Ignacy Krasicki

Wstęp do bajek

Był młody, który życie wstrzemięźliwie pędził;
Był stary, który nigdy nie łatał, nie zrzędził;
Był bogacz, który zbiorów potrzebnym¹ udzielał;
Był autor, co się z cudzej sławy rozweselał;
Był celnik, który nie kradł; szewc, który nie pijał;
Zołnierz, co się nie chwaliał; tor, co nie rozbijał;
Był minister rzetelny, o sobie nie myślał;
Był na koniec poeta, co nigdy nie zmyślał;

A cóż to jest za bajka? Wszystko to być może!
Prawda, jednakże ja to między bajki włożę.

Ignacy Krasicki, *Wstęp do bajek*, [w:] tegoż, *Bajki, przypowieści, satyry*, Rzeszów 1989.

¹Potrzebny – tu: potrzebującym.

1. Wyjaśnij, jaką wizję świata przedstawił w bajce Ignacy Krasicki.

DZIAŁ 1. Matura pisemna – poziom podstawowy

21.2. Wyjaśnij znaczenie związku frazeologicznego *między bajki włożyć*.

.....
.....
.....
.....

Zadanie 22. (0–2)

Przeczytaj *Hymn do miłości ojczyzny* Ignacego Krasickiego.

Ignacy Krasicki

Hymn do miłości ojczyzny

Święta miłości kochanej ojczyzny,
 Czują cię tylko umysły poczciwe!
 Dla ciebie zjadte¹ smakując trucizny,
 Dla ciebie więzy, pęta niezelżywe².
 Kształcisz kalectwo przez chwalebne blizny,
 Gnieździsz w umyśle rozkoszy³ prawdziwe,
 Byle cię można wspomóc, byle wspierać,
 Nie żałyć w nędzy, nie żał i umierać.

Ignacy Krasicki, *Hymn do miłości ojczyzny*, [w:] tegoż, *Wybór liryków*, Kraków 1985.

¹ Zjadte – jadowite.

² Nielżywe – niedające się poluźnić.

³ Rozkoszy – dziś poprawna forma B. Im: rozkosze.

Określ trzy cechy gatunkowe hymnu obecne w wierszu Ignacego Krasickiego i każdą z nich potwierdź przykładem z utworu. Uzupełnij tabelę.

Cecha gatunkowa hymnu	Przykład z utworu

Sprawdź
w Vademecum
PP
*Hymn do miłości
ojczyzny,
s. 133–134*

Sprawdź
w Vademecum
PR
*Hymn do miłości
ojczyzny,
s. 155–156*

Zadanie 23. (0-1)

Zapoznaj się z podanymi tekstami.

Tekst 1.

Bajka [...] miała charakter dydaktyczny, zawierała pouczający morał, otwierała pole do refleksji intelektualnej, która zmuszała do zastanowienia się nad sprawami moralności indywidualnej i publicznej, do przemyślenia złożonych zagadnień życia zbiorowego.

Zdzisław Libera, Oświadczenie, Warszawa 1967.

Tekst 2.

Ignacy Krasicki

Wiersz:

Dwa portretów malarze słynęli przed laty:
 Rembrandt, a ubogi, Jan zły, a bogaty.
 Remmalaował wybornie, a głód go uciskał,
 Jarmalo i zie robił, więcej jednak zyskał.
 Gdziegoś los tak różny mieli ci malarze?
 Remmalaował podobne, Jan piękniejsze twarze.

Ignacy Krasicki, Malarze, [w:] tegoż, Bojki, Kraków 1975.

Czy bajka Malarze Ignacego Krasickiego wpisuje się w dydaktyczny charakter oświadczenia? Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do obu przytoczonych tekstów.

Sprawdź
w Vademecum
PR

Bajki, s. 134–137

Sprawdź
w Vademecum
PR

Bajki, s. 156–159

Zadanie 24. (0-1)

Przeczytaj podany fragment tekstu.

Jerzy Snopk

Oświadczenie. Szkic do portretu epoki

Oświadczenie wierzyło, że rozum jest jeden i niezmienny, że przenika wszelkie myślące jednostki, narody i kultury wszystkich epok. Istota rozumu, jego esencja, stanowi element stały w zmienności teorii naukowych, kierunków filozoficznych, światopoglądów, przekonań religijnych.

Jerzy Snopk, Oświadczenie. Szkic do portretu epoki, Warszawa 1999.

Czy zgadzasz się z opinią Jerzego Snopka na temat oświadczenia? Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do wiedzy o epoce.

Romantyzm

Zadanie 25. (0–2)

Zapoznaj się z mottem do ballady *Romantyczność* Adama Mickiewicza.

Methinks, I see... Where?

- *In my mind's eyes.*

Shakespeare¹

Zdaje mi się, że widzę... Gdzie?

Przed oczyma duszy mojej.

Adam Mickiewicz, *Romantyczność*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, t. 1, Wrocław 1997.

Sprawdź
w Vademecum
PR
np. *Dziady* cz. II,
s. 158–161

¹ Cytat z *Hamleta* – jednego z najbardziej znanych dramatów Williama Szekspira.

Czy zacytowane motto wpisuje się w światopogląd epoki romantyzmu? Uzasadnij swoją odpowiedź, odwołując się do znajomości wybranej lektury obowiązkowej oraz wiedzy o epoce.

Sprawdź
w Vademecum
PR
np. *Dziady* cz. II,
s. 181–184

Zadanie 26. (0–1)

Zapoznaj się z obrazem Caspara Davida Friedricha oraz sonetem Adama Mickiewicza.

Tekst 1.

Caspar David Friedrich, *Wschód księżyca nad morzem*, 1823

Tekst 2.

Adam Mickiewicz

Ajudah

Lubię poglądać wspanię na Judahu¹ skale,
 Jak śpienione bałwany to w czarne szeregi
 Scisnąłwszy się buchają, to jak srebrne śniegi
 W milijonowych tęczach kołują wspaniale.

Trzącą się o mieliznę, rozbiją na fale,
 Jak wojsko wielorybów zaledając brzegi,
 Zdobędą ląd w tryumfie i, na powrót, zbiegi,
 Mieią za sobą muszle, perły i korale.

Podobnie na twe serce, o poeto młody!
 Namiętność często groźne wzburza niepogody;
 Lecz gdy podniesiesz bardon², ona bez twej szkody

Ucieka w zapomnienia pogrążyć się toni
 I nieśmiertelne pieśni za sobą uroni,
 Z których wieki upłotą ozdobę twych skroni.

Adam Mickiewicz, *Ajudah*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, t. 2, Wrocław 1997.¹ Judah – Ajudah, masyw górski na południowym wybrzeżu Krymu.² Bardon – instrument strunowy, podobny do liry.

Czy w obu przytoczonych dziełach romantyczny krajobraz skłania obserwującego go człowieka do refleksji? Uzasadnij swoje stanowisko, odwołując się do obu dzieł.

Zadanie 27. (0–1)Przeczytaj fragmenty wiersza Juliusza Słowackiego *Testament mój*.

Juliusz Słowacki

Testament mój

Żyłem z wami – cierpiatem i płakałem z wami.
 Nigdy mi, kto szlachetny, nie był obojętny.
 Dość was rzucać i dalej idę w cień – z duchami –
 A jak gdyby tu szczęście było – idę smętny. [...]

Lecz zaklinam – niech żywi nie tracą nadziei
 I przed narodem niosą oświaty kaganiec¹;
 A kiedy trzeba – na śmierć idą po kolej,
 Jak kamienie przez Boga rzucane na szaniec...

DZIAŁ 1. MATURA PISEMNA – POZIOM PODSTAWOWY

Co do mnie – ja zostawiam maleńką tu drużę
 Tych, co mogli pokochać serce moje dumne;
 Znać, że srogą spełniłem, twardą bożą służbę...
 I zgodziłem się tu mieć – niezłakaną trumnę. [...]

Jednak zostanie po mnie ta siła fatalna,
 Co mi żywemu na nic... tylko czoło zdobi –
 Lecz po śmierci was będzie gniotta niewidzialna,
 Aż was, zjadacze chleba – w aniołów przerobi.

Juliusz Słowacki, *Testament mój*, [w:] tegoż, *Wiersze*, Wrocław 2013.

Sprawdz
w Vademeum
PP
Testament mój,
s. 179–180

¹ Nieść oświaty kaganiec – krzewić oświatę.

Wyjaśnij, do kogo podmiot liryczny kieruje w utworze przestanie oraz czego oczekuje od adresata swoich słów.

Sprawdz
w Vademeum
PR
Testament mój,
s. 200–201

Zadanie 28. (0–2)

Uzasadnij, że w *Salonie warszawskim* przedstawionym w *Dziadach* części III Adama Mickiewicza bohaterowie zostali ukazani kontrastowo. W odpowiedzi podaj dwa argumenty.

Sprawdz
w Vademeum
PP
Dziady cz. III,
s. 161–168

Zadanie 29. (0–1)

Przypisz każdej z podanych w tabeli scen wizyjnych (1–3), które mają miejsce w *Dziadach* cz. III Adama Mickiewicza, odpowiadające im tematy w dramacie spośród A–D.

- A. Wizja męczeństwa narodu i jego mesjańskiej roli w świecie.
- B. Spór bohatera z Bogiem o władzę i deklaracja poświęcenia się dla ojczyzny.
- C. Wizja miłości i nadziei, w czasie której Matka Boska podaje kwiaty matemu Jezusowi.
- D. Uzakowanie prawdziwego charakteru bohatera i jego strachu przed utratą władzy.

Scena wizyjna	Temat
1. Wielka Improwizacja	
2. Widzenie Księcia Piotra	
3. Sen Senatora	

Pozytywizm

Zadanie 30. (0–1)

Przeczytaj fragment *Lalki* Bolesława Prusa.

Bolesław Prus

Lalka

Wyszedł przed bramą i zatrzymał się na chodniku. Ulica szerska, wysadzona drzewami. W jednej chwili przełatuje oko niego ze sześć powozów i żółty omnibus, nałożowany podróżnymi wewnątrz i na dachu. Na prawo, gdzieś bardzo daleko, widać plac, na lewo – pod hotelem – niewielką markizę a pod nią gromadę mężczyzn i kobiet, którzy siedzą przy okrągłych stoliczkach, prawie na chodniku, i piją kawę. Panowie są jak wydekoltowani, mają w dziurkach od guzików kwiaty lub wstążeczki i zakładają nogi na kolana akurat tak wysoko, jak przystoi w sąsiedztwie pięciopiętrowych domów; kobiety – szczupłe, małe, śniade, z ognistymi spojrzeniami, lecz skromnie ubrane.

Wokulski idzie w lewo i za wegiem tego samego hotelu, w tymże samym hotelu, widzi drugą markizę i drugą gromadę ludzi pijących coś, obok chodnika. Tu siedzi ze sto osób, jeżeli nie więcej; panowie mają miny impertynentów, damy są ożywione, przyjacielskie i pełne prostoty. Powozy jedno- i dwukonne toczą się w dalszym ciągu, gromady pieszych pędzą co chwila w jedną i drugą stronę, przesuwa się żółty i zielony omnibus, tym zaś przecinają drogę omnibusy brunatne, wszystkie mapelnięte wewnątrz, wszystkie obładowane podróżnymi na dachach.

Bolesław Prus, *Lalka*, wydanie i elektroniczne, Wrocław 2019.

Francuski pisarz, Stendhal, w jednym ze swoich dzieł napisał, że powieść to jest zwierciadło przechodzące się po gościńcu. Czy słowa te są stłuszne w odniesieniu do *Lalki* Bolesława Prusa? W uzasadnieniu odwołaj się do przytoczonego fragmentu oraz całej powieści.

Sprawdź
w Vademecum
PP

Lalka, s. 203–210

Sprawdź
w Vademecum
PR

Lalka, s. 231–238

Zadanie 31. (0–1)

Zinterpretuj tytuł powieści Fiodora Dostojewskiego *Zbrodnia i kara*, odwołując się do znajomości treści utworu.

Sprawdź
w Vademecum
PP

Zbrodnia i kara,
s. 218–221

Sprawdź
w Vademecum
PR

Zbrodnia i kara,
s. 246–249

DZIAŁ 1. Matura pisemna – poziom podstawowy

Zadanie 32. (0-2)

Przeczytaj fragment *Lalki* Bolesława Prusa.

Bolesław Prus

Lalka

Od południa składano sobie i oddawano wizyty i rewizyty albo zjeżdżano się w magazynach¹. Ku wieczorowi bawiono się przed obiadem, w czasie obiadu i po obiedzie. Potem jechano na koncert lub do teatru, ażeby tam zobaczyć inny sztuczny świat [...]. Potem zasiadano do kolacji, gdzie usta jadły, żołądkie trawiły, a buciiki rozmawiały o uczuciach lodowatych serc i marzeniach głów niezawrotnych. A potem – rozjeżdżano się, ażeby w śnie rzeczywistym nabräć sił do snu życia.

Bolesław Prus, *Lalka*, wydanie i elektroniczne, Wrocław 2019.

¹ Magazyn – duży sklep.

32.1. Oceń prawdziwość stwierdzeń odnoszących się do podanego fragmentu *Lalki*. Zaznacz P, jeżeli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest falszywe.

V			
Sprawdź w Vademecum PP <i>Lalka</i> , s. 203–210	1.	Zastosowane w tekście uosobienia podkreślają brak autentycznych więzi w relacjach arystokratów.	P F
Sprawdź w Vademecum PR <i>Lalka</i> , s. 231–238	2.	Paradoks występujący w ostatnim zdaniu wskazuje na nieprzystosowanie arystokratów do rzeczywistości.	P F

32.2. Józef Bachórz zauważa, że arystokracja w *Lalce* funkcjonuje jako kasta. Czy zgadzasz się z opinią badacza literatury? W odpowiedzi odwołaj się do znajomości całej lektury.

.....

.....

.....

Zadanie 33. (0-2)

Przeczytaj fragmenty utworów Adama Asnyka *Do młodych* oraz *Ody do młodości* Adama Mickiewicza.

Tekst 1.

Adam Asnyk

Do młodych

[...] Każda epoka ma swe własne cele
I zapomina o wzorajszych snach...
Nieście więc wiedzy pochodnię na czele
I nowy udział bierzcie w wieków dziele,
Przyszłości podnoście gmach! [...]

Ale nie depczcie przeszłości ołtarzy,
Choć macie sami doskonalsze wznieść;
Na nich się jeszcze święty ogień żarzy,
I miłość ludzka stoi tam na straży,
I wy winniście im cześć!

Adam Asnyk, *Do młodych*, [w:] tegoż, *Wiersze wybrane*, Warszawa 1988.

Tekst 2.

Adam Mickiewicz

Oda do młodości

Bez serc, bez ducha, to szkieletów ludy;
 Młodości! dodaj mi skrzydła!
 Niech nad martwym wzleć światem
 W rajską dziedzinę utudy:
 Kiedy zapał tworzy cuda,
 Nowości potrząsa kwiatem
 I obieka w nadziei złote malowidła.

Niechaj, kogo wiek zamroczy,
 Chyląc ku ziemi poradlone czoło,
 Takie widzi świata koto,
 Jaki teprymi zakreśla oczy.

Adam Mickiewicz, *Oda do młodości*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, t. 1, Wrocław 1997.

Podaj jedno podobieństwo i jedną różnicę, które wynikają z porównania przytoczonych dzieł.

→ Rozwiążania zadań
 starożytność (antyk i Biblia), średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm s. 181–186

Więcej zadań do grupy epok

app.nova
terazliteratura.pl
Kod: L433A3

starożytność (antyk, Biblia), średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm

Zbiór zadań: Młoda Polska, 20-lecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.

Młoda Polska

Zadanie 1. (0–1)

Przeczytaj fragment wiersza Kazimierza Przerwy-Tetmajera.

Kazimierz Przerwa-Tetmajer

[Konaj, me serce...]

Konaj, me serce – – po co żyć ci dalej?
 Zadne z twoich pragnień nigdy się nie iści – –
 wrzej, aż cię ogień wewnętrzny przepali,
 i uschnij, na kształt oderwanych liści.

DZIAŁ 1. Matura pisemna – poziom podstawowy

Milcz i umieraj. Ileż-eś to razy
zadrgało późno; klątwy ileż-krotne
na twe szalone rzucateś ekstazy,
i znów milczało – dumne i samotne.

Kazimierz Przerwa-Tetmajer, [Konaj me serce...], [w:] tegoż, Poezje, Warszawa 1980.

Uzasadnij, że słownictwo obecne w podanym fragmencie wiersza Kazimierza Przerwy-Tetmajera stuży wyrażeniu postawy dekadencji. Odpowiedź zilustruj przykładami z utworu.

Zadanie 2. (0–2)

Zapoznaj się z plakatem Sebastiana Baumana do spektaklu *Wesele* w reżyserii Mirosława Siedlера.

Sebastian Bauman, plakat do spektaklu *Wesele* w reżyserii Mirosława Siedlera, 2021

Na plakacie za pomocą różnych elementów graficznych przedstawiono interpretację utworu Stanisława Wyspiańskiego. Wybierz dwa elementy graficzne i wyjaśnij ich sens w kontekście problematyki dramatu *Wesele*.

V
Sprawdź
w Vademeicum
PP
Wesele,
s. 247–255

V
Sprawdź
w Vademeicum
PR
Wesele,
s. 278–286

Zadanie 3. (0-1)

Zapoznaj się z podanym fragmentem wiersza.

Kazimierz Przerwa-Tetmajer

Widok ze Świnicy do Doliny Wierchcichej

Taki tam spokój... Na gó r zbocza
światła się z lewa mgła przezroczą,
na senną zieleń gó r.

Szumiący z dala wśród kamieni
w słońcu się potok skrzy i mieni
w srebrnotoczowy sznur.

Ciemnozielony w mgle złocistej
wśród ciszy drzemie uroczej
głuchy smrekowy las.

Na jasnych, bujnych traw pościeli,
pod słońce się gdzieniegdzie bieli
w zieleni martwy głąz.

O ścianie nagiej, szarej, stromej,
spiętrzone wokoło skał rozłomy
w świetlnych zasnęły mgłach.

Kazimierz Przerwa-Tetmajer, *Widok ze Świnicy do Doliny Wierchcichej*, [w:] Antologia liryki Młodej Polski, Wrocław 1990.

Dokończ zdanie. Wybierz odpowiedź A albo B i jej uzasadnienie 1., 2. albo 3.

W przytoczonym fragmencie wiersza zastosowano technikę

A.	impresjonistyczną,	ponieważ ukazano w nim	1.	nieustannie zmieniającą się rzeczywistość i związane z nią ułotne wrażenia.
			2.	wierny i obiektywny obraz rzeczywistości.
B.	ekspresjonistyczną,		3.	wewnętrzne przeżycia i gwałtowność emocji.

Zadanie 4. (0-1)

Przeczytaj wiersz Leopolda Staffa.

Leopold Staff

Nic mi, świecie...

Nic mi, świecie, piękności twej zmąć niezdolne!

Błogosławione, które wydało mnie, plemię.

Patrzę na gwiazdy górne i na kwiaty polne

I w oczach swych jednoczę i niebo, i ziemię.

Choć danyś mi jest jeno na krótki ciąg godzin,
Cień śmierci mojej duszy nie straszy weselnej.

Przez wieczność już nie było mnie przed dniem narodzin,

A mędrczec dawno uczył mnie, że m jest śmiertelny.

Leopold Staff, *Nic mi, świecie...*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, Wrocław 1963.

Sprawdź
w Vademecum
PP

Młodopolscie
-izmy, s. 235–236

Sprawdź
w Vademecum
PR

Młodopolscie
-izmy, s. 267–268

DZIAŁ 1. Matura pisemna – poziom podstawowy

Rozstrzygnij, czy postawa podmiotu lirycznego wobec życia jest nacechowana optymizmem, czy pesymizmem. Uzasadnienie zilustruj przykładami z utworu.

20-lecie międzywojenne

Sprawdź
w Vademecum
PP

Przedwiośnie,
s. 275–283

Zadanie 5. (0–1)

Wyjaśnij, dlaczego główny bohater *Przedwiośnia* Stefana Żeromskiego – Cezary Baryka – doznał bolesnego roczarowania Polską. W odpowiedzi wykorzystaj znajomość utworu.

Sprawdź
w Vademecum
PR

Przedwiośnie,
s. 308–314

Zadanie 6. (0–1)

Przeczytaj podany fragment *Przedwiośnia* Stefana Żeromskiego.

Stefan Żeromski

Przedwiośnie

Nakryto stół i piorunem wniesiono koszyki z chlebem żytnim, z bułkami własnego wypieku, z suchemi ciasteczkami i rogalikami. Maciejunio własnорęcznie naznosił stoików z miodem, konfiturami, konserwami, sokami. Tu podstawił „masetkę”, tam rogaliki. Pod siwym przystrożonym wąsem uśmiechał się spoglądając na pewien stoik, który nieznacznie wskazywał, i coś „osmiał się” szepotać z cichą na jego wielką, bardzo wielką pochwałę. Cezary przysiągł mi oczyma, iż odwijaże opakowanie stoika i skosztuje, a nawet siegnie dokumentnie do wnętrza. Od wczorajszych doświadczeń polegał na zdaniu Maciejunia. Wniesiono uroczyście tacę z kamiennymi imbrykami. W jednym była kawa, kawa jednym słowem – nie jakiś sobaczy ersatz niemiecki – „kawusia”, rozlewająca aromat swój na dom cały. W kamiennych także garnuszach podsuwano porcję śmietanki. Z kożuszkami zagorzałymi od ognia uśmiechały się do gościa te kamienne garnuszki, przypiekane przez ogień zewnętrzny.

Stefan Żeromski, *Przedwiośnie*, Wrocław 1982.

Uzasadnij, że atmosfera panująca w nawłockim dworze nawiązuje do nastroju charakterystycznego dla dworku w Soplicowie. W odpowiedzi odwołaj się do przytoczonego fragmentu *Przedwiośnia* oraz znajomości treści *Pana Tadeusza*.

Zadanie 7. (0–1)

Przeczytaj podane fragmenty wiersza Juliana Tuwima oraz Ewangelii według św. Jana.

Tekst 1.

Julian Tuwim

Prośba o piosenkę

Jezelim, Stwórco, posiadł Słowo, dar twój świętyny,
Spraw, by mi serce bito gniewem oceanów,
Bym, jak dawni poeci, prosty i szlachetny,
Wlichurą krwi uderał w moźnich i tyranów. [...]

Lecz słowom mego gniewu daj błysek ostrej stali,
Brawurę i fantazję, rym celny i cienki,
Aby ci, w których palnę, prosto w łeb dostali
Kulą z sześciostrałowej, błyszczącej piosenki!

Julian Tuwim, *Prośba o piosenkę*, [w:] tegoż, *Wiersze*, t. 2, Warszawa 1986.

Tekst 2.**Ewangelia według św. Jana**

© ŚCOWIE

Prolog

1

Na początku było Słowo,

a Słowo było u Boga,

i Bogiem było Słowo.

Ono było na początku u Boga.

Wszystko przez Nie się stało,

a bez Niego nic się nie stało,

[z tego], co się stało.

Ewangelia według św. Jana, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Poznań 2012.

Wiersz Juliana Tuwima rozpoczyna apostrofa do Stwórcy będąca nawiązaniem do biblijnej Ewangelii według św. Jana. Wyjaśnij, jakie znaczenie ma to nawiązanie dla określonej w wierszu roli poety i poezji.

DZIAŁ 1. Matura pisemna – poziom podstawowy**Zadanie 8. (0–1)**

Przeczytaj fragment wiersza Juliana Przybosia.

Julian Przyboś

Gmachy

Poeta,
wykrzyknik ulicy!

Masy wpółzatrzymane, z których budowniczy
uprowadził ruch: znieruchomiałe piętra.

Dachy
przerwane w sklonie.

Mury
wynikłe ściśle.

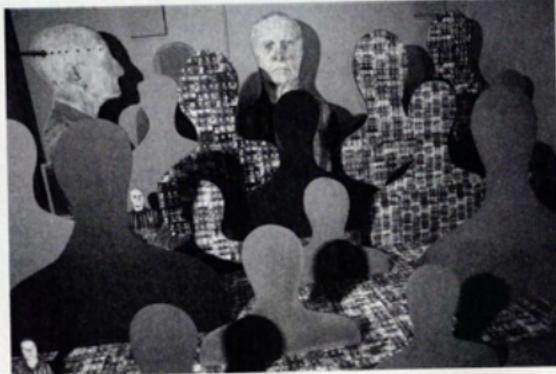
Góry naftadowane trudem człowieczym:
gmachy. [...]

Julian Przyboś, *Gmachy*, [w:] tegoż, *Utwory poetyckie*, t. 1, Kraków 1984.

Uzasadnij, że podany wiersz oddaje atmosferę epoki dwudziestolecia międzywojennego. W odpowiedzi odwołaj się do przytoczonego utworu oraz wiedzy o epoce.

Literatura wojny i okupacji**Zadanie 9. (0–1)**

Zapoznaj się z instalacją Józefa Szajny oraz fragmentem opowiadania Tadeusza Borowskiego.

Tekst 1.

Józef Szajna, *Reminiscencje*,

Wystawa Józefa Szajny w teatrze Studio w Warszawie, marzec 1982

Tekst 2.

Tadeusz Borowski

Proszę państwa do gazu

Tymczasem na rampie robiło się coraz gwarniej i tłoczniej. Vorarbeiterzy dzielili sobie grupy, przeznaczając jednych do otwierania i rozładowywania wagonów, które przyjść mają, innych pod drewniane schodki i wyjaśniając im celowe działanie. [...]

Różnopasisty tłum leżał pod szynami w wąskich pasach cienia, oddychał ciężko i nierówno, gapił po swojemu, leniwie i obojętnie patrzył na majestatycznych ludzi w zielonych mundurach, na szeregi drzew, bliską i nieosiągalną, na wieżę dalekiego kościołka, z której dzwoniono właśnie na śpiewiony Anioł Pański.

- Transport idzie – rzekł któryś i wszyscy unieśli się w oczekiwaniu. Zza zakrętu wychodziły towarowe wagony: pociąg pchał się tym, kolejiarz stojący na breku² wychylił się, zamachał ręką, gwizdał. Lokomotywa przerząliwie odgwizdęła, sapnęła, pociąg potoczył się wolno wzduż stacji. W matycznych zakratowanych okienkach widać było twarze ludzkie, bladé, zmietę, jakby niewyspane, rzuczone – przerzalone kobietą, mężczyzną, którzy, rzecz egzotyczna, mieli włosy. Mijali powoli, przyglądali się stacji w milczeniu. Wtedy wewnątrz wagonów zaczęło się coś kotłować i dudnić w drenowane ścinany.

- Wody! Powietrza! – zerwały się głucho, rozpaczliwe okrzyki.

Z okien wychylały się twarze ludzkie, usta chwytyły rozpaczliwie powietrze. Zaczerpnawszy kilka rycyków powietrza, ludzie z okien nikli, na ich miejsce wdzierali się inni i tak samo znikali. Krzyki i rzeki żemii stawały się coraz głośniejsze. [...]

Światła migocą upiorne, fala ludzi plynęła bez końca, mętna, zgorączkowana, ogłupiała. Wydaje się tym ludziom, że rozpoczynają nowe życie w obozie i psychicznie przygotowują się na ciężką walkę o byt. Nie wiedzą, że zaraz umrą [...].

Tadeusz Borowski, *Proszę państwa do gazu*, [w:] tegoż, *Wspomnienia. Wiersze. Opowiadania*, Warszawa 1974.

¹Vorarbeiterzy – pomocnicy kapo nadzorujący pracę więźniów.

²Brek – pojazd bez bocznych oston.

Rozstrzygnij, czy powielenie ludzkich kształtów w instalacji Józefa Szajny pełni taką samą funkcję co opisy ludzi w opowiadaniu Tadeusza Borowskiego. Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do obu dzieł.

Sprawdź
w Vademeicum
PR

Proszę państwa
do gazu,
s. 296–299

Sprawdź
w Vademeicum
PR

Proszę państwa
do gazu,
s. 342–344

Zadanie 10. (0–2)

Uzasadnij, że nawet w najgorszych warunkach można ocalić człowieczeństwo. W odpowiedzi podaj dwa przykłady z poznanych fragmentów *Innego świata* Gustawa Herlinga-Grudzińskiego.

Sprawdź
w Vademeicum
PR

Inny świat,
s. 298–303

Sprawdź
w Vademeicum
PR

Inny świat,
s. 344–348

DZIAŁ 1. Matura pisemna – poziom podstawowy**Zadanie 11. (0–1)**

Zapoznaj się z fragmentem wiersza Czesława Miłosza.

Czesław Miłosz

Piosenka pasterska

Gdy wiatr powieje, mienią się ogrody
Jak wielkie ciche i łagodne morza.
Piana po liściach przebiegnie, a potem
Znowu ogrody i zielone morza.

Góry zielone schodzące ku rzekom,
Gdzie tylko tańczy fletnik pastuszka.
Kwiaty różowe ze złotą powieką,
Które tak cieszą dziecięce serduszka.

Ogrody, piękne moje ogrody!
Takich ogrodów nie znajdziesz na świecie.
Ani tak czystej, wiecznie żywej wody,
Ni takiej wiosny, zatopionej w lecie.

Tu trawa bujna do kolan się kłoni,
A kiedy jabłko w trawę się potoczy,
To musisz całą twarz przytulić do niej,
Kiedy za jabłkiem gonią twoje oczy.
[...]

Warszawa, 1942

Czesław Miłosz, *Piosenka pasterska*, [w:] tegoż, *Wiersze wszystkie*, Kraków 2021.

Czy wiersz Czesława Miłosza można uznać za próbę przeciwwstawienia rzeczywistości okupacyjnej wizji świata idealnego? Uzasadnij swoje stanowisko, odwołując się do fragmentu przytoczonego utworu.

Zadanie 12. (0–1)

Przeczytaj fragment wiersza Czesława Miłosza *Campo di Fiori*.

Czesław Miłosz

Campo di Fiori

I ci ginący, samotni,
Już zapomniani od świata,
Język nasz stał się im obcy
Jak język dawnej planety.
Aż wszystko będzie legendą
I wtedy po wielu latach
Na nowym Campo di Fiori¹
Bunt wznieci słowo poety.

Czesław Miłosz, *Campo di Fiori*, [w:] tegoż, *Wiersze wszystkie*, Kraków 2021.

¹ Campo di Fiori – miejsce egzekucji Giordana Bruna, skojarzone przez poetę z zagładą getta w Warszawie okupowanej przez hitlerowców.

Jaka jest powinność poety wobec dramatycznych wydarzeń czasu wojny i okupacji? Odpowiedź na podstawie podanego fragmentu wiersza Czesława Miłosza *Campo di Fiori*.

Literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.

Zadanie 13. (0–2)

Uzasadnij, że Artura, bohatera *Tanga* Sławomira Mrożka, można uznać za współczesną wersję romantycznego buntownika. W odpowiedzi odwołaj się do znajomości *Tanga* oraz *Dziadów* cz. III Adama Mickiewicza. Podaj dwa podobieństwa, które łączą tych bohaterów.

Sprawdź
w Vademecum
PP

Tango, s. 333–336

Sprawdź
w Vademecum
PR

Tango, s. 383–385

Zadanie 14. (0–1)

Przeczytaj fragment *Miejsca* Andrzeja Stasiuka.

Andrzej Stasiuk

Miejsce

– Co tu było? – zapytał mnie mężczyzna. Miał plecak, w ręku mapę, a na szyi aparat fotograficzny.

– Cerkiew – odpowiedziałem.

– I co się stało?

– Nic. Zabrali ją do muzeum.

– Całą?

– Całą, ale po kawałku.

[...] Lecz miejsca nie można przenieść. Miejsce nie ma wymiarów. Jest punktem i nieuchwytną przestrzenią. Dlatego wciąż nie mam pewności, czy rzeczywiście ją zabrano.

Mężczyzna zamknął futerał aparatu.

– A w którym miejscu było wejście? – zapytał.

– Tu. Stoi pan na progu.

Andrzej Stasiuk, *Miejsce*, [w:] tegoż, *Opowieści galicyjskie*, Wołówiec 2012.

Na podstawie zamieszczonych fragmentów oraz znajomości całego opowiadania Andrzeja Stasiuka uzasadnij, że dialogowi bohaterów, dotyczącemu miejsca po cerkwi, towarzyszy metafizyczna refleksja.

Sprawdź
w Vademecum
PP

Miejsce,
s. 337–340

Sprawdź
w Vademecum
PR

Miejsce,
s. 392–395

DZIAŁ 1. Matura pisemna – poziom podstawowy**Zadanie 15. (0–1)**

Zapoznaj się z wierszem Stanisława Barańczaka *Jeżeli porcelana, to wyłącznie taka*.

Stanisław Barańczak

Jeżeli porcelana, to wyłącznie taka

Jeżeli porcelana, to wyłącznie taka,
 której nie żał pod butem tragarza lub gąsienicą czołgu;
 jeżeli fotel, to niezbyt wygodny, tak aby
 nie było przykro podnieść się i odejść;
 jeżeli odzież, to tyle, ile można unieść w walizce,
 jeżeli książki, to te, które można unieść w pamięci,
 jeżeli plany, to takie, by można o nich zapomnieć,
 kiedy nadejdzie czas następnej przeprowadzki
 na inną ulicę, kontynent, etap dziejowy
 lub świat:

kto ci powiedział, że wolno ci się przyzwyczajać?
 kto ci powiedział, że cokolwiek jest na zawsze?
 czy nikt ci nie powiedział, że nie będziesz nigdy
 w świecie
 czuł się jak u siebie w domu?

Stanisław Barańczak, *Jeżeli porcelana, to wyłącznie taka*, [w:] tegor., Wiersze zebrane, Kraków 2007.

Wyjaśnij, na czym polega w wierszu realizacja motywu przemijania.

.....

Zadanie 16. (0–2)

Zapoznaj się z wierszem Zbigniewa Herberta *Nike która się waha*.

Zbigniew Herbert

Nike która się waha

Najpiękniejsza jest Nike w momencie
 kiedy się waha
 prawa ręka piękna jak rozkaz
 opiera się o powietrze
 ale skrzydła drżą

widzi bowiem
 samotnego młodzieńca
 idzie długą kolejną
 wojennego wozu
 szarą drogą w szarym krajobrazie
 skały i rzadkich krzewów jałowca

dwumłodzieniec niedługo zginie
wstępnie szala z jego losem
gwałtownie opada
na ziemi

Nike ma ogromną ochotę
prodejście
pracałować go w czoło

ale boi się
że on który nie zaznał
stydzy się pieszczyć
poznawszy ją
mogłby uciekać jak inni

w czasie tej bitwy
więc Nike wahę się
i w końcu postanawia
pozostać w pozycji
której nauczyli ją rzeźbiarze
wystydząc się bardzo tej chwili wzruszenia

rozumie dobrze
że jutro o świecie
muszą znaleźć tego chłopca
z otwartą piersią
zamkniętymi oczyma
i cierpiącym obolem ojczyzny
pod drzewnym językiem

Zbigniew Herbert, *Nike która się wahę*, [w:] tegoż, *Wiersze zebrane*, Kraków 2021.

16.1. Oceń prawdziwość stwierdzeń odnoszących się do wiersza Zbigniewa Herberta. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W wierszu bogini Nike została ukazana jako istota obdarzona ludzkimi uczuciami.	P	F
2.	Losy chłopca obserwowanego przez Nike potwierdzają destrukcyjny wpływ wojny na ludzkie życie.	P	F

16.2. Wyjaśnij w kontekście utworu Zbigniewa Herberta znaczenie sformułowania *cierpi obol ojczyzny*.

→ Rozwiązania
zadania: Młoda Polska, 20-lecie międzynarodowe, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r., s. 187–189

Więcej zadań do grupy epok

app.nowa.literatura.pl
Kod: DEZYCM
Młoda Polska,
20-lecie
miedzynarodowe,
literatura wojny
i okupacji,
literatura lat
1945–1989
krajowa
i emigracyjna,
literatura
po 1989 r.

Część 3. Wypracowanie – wypowiedź argumentacyjna

Jak napisać wypowiedź argumentacyjną na poziomie podstawowym?

KROK 1. Budowa arkusza w części 3. Wypracowanie

Arkusz egzaminacyjny będzie zawierał listę lektur obowiązkowych, do których należy się odwołać w wypracowaniu, oraz dwa tematy wypracowania do wyboru poprzedzone szczegółową instrukcją. Forma wypracowania nie została określona w poleceniu, ale Twoim zadaniem będzie napisanie wypowiedzi argumentacyjnej – może to być np. rozprawka, szkic krytyczny, esej, przemówienie.

- Każdy z tematów będzie wymagał odwołania się do czterech elementów:
 - dwóch utworów literackich, w tym do lektury obowiązkowej – utworu epiciego albo dramatycznego wybranego z listy lektur zamieszczonej w arkuszu egzaminacyjnym
 - dwóch kontekstów (zob. Konteksty na maturze na s. 6).
- Innym utworem literackim, do którego można się odwołać w wypracowaniu, może być:
 - inną lekturą obowiązkową
 - lektura uzupełniająca
 - utwór literacki niebędący lekturą
 - dowolny utwór poetycki.
- Wypracowanie powinno liczyć co najmniej 300 wyrazów.
- Maksymalnie możesz uzyskać 35 punktów.
- Każdy temat wymaga odwołania się do lektury obowiązkowej.

Etapy pracy nad wypowiedzią argumentacyjną

KROK 2. Analiza tematu

1. Przeczytaj uważnie temat i podkreśl problem do rozważenia.
2. Zaznacz w temacie słowa kluczowe i zastanów się, jak rozumiesz problem sformułowany w temacie, jakie stanowisko wobec niego zajmiesz.
3. Wypisz do słów kluczowych wyrazy bliskoznaczne. Dzięki temu unikniesz w wypracowaniu powtórzeń, a poza tym upewnisz się, że dobrze rozumiesz problem.
4. Pamiętaj o stałych elementach, które musisz uwzględnić w swojej pracy. Aby w pełni zrealizować warunki polecenia, musisz odwołać się do lektury obowiązkowej, innego utworu literackiego oraz dwóch kontekstów pogłębiających rozumienie omawianego zagadnienia.

KROK 3. Wybór lektury obowiązkowej, innego utworu i kontekstów

1. Zastanów się, do której lektury obowiązkowej spośród wymienionych w arkuszu odwołasz się, aby uzasadnić zajęte stanowisko.
2. Przemyśl, do jakiego innego utworu odwołasz się w swojej pracy – wybierz taki utwór, który pozwoli Ci zrealizować temat w sposób wszechstronny, ukazać inny aspekt, perspektywę problemu.
3. Pamiętaj, że utwory należy przywoić w sposób funkcjonalny, tzn. wykorzystać w pracy takie elementy fabuły, które są istotne dla problemu sformułowanego w temacie i ilustrują Twój stanowisko. Nie wystarczy tylko streszczyć wybrane wątki, trzeba przeanalizować przywocone fakty, np. sytuacje, zdarzenia, działania bohaterów literackich, i na ich podstawie sformułować refleksje oraz wyciągnąć wnioski.
4. Osadź wybrane utwory w kontekstach interpretacyjnych, np. historycznoliterackim, teoretycznoliterackim, literackim (w tym mitologicznym i biblijnym), biograficznym, kulturowym, religijnym, historycznym, filozoficznym, egzystencjalnym, politycznym, społecznym. Mogą to być dwa konteksty z tej samej kategorii, ale dokonując wyboru, pamiętaj o tym, że konteksty także należy wykorzystać funkcjonalnie, tzn. powinny być adekwatne do rozważanego problemu, aby pogłębiały i poszerzały Twoje rozważania.
5. Zastanów się, jakie zagadnienia z wiedzy przedmiotowej będą pomocne w zrealizowaniu tematu – funkcjonalnym wykorzystaniu tekstu i kontekstów (np. na temat epoki, w której powstał tekst, prądu literackiego, motywu, gatunku, wykorzystanych środków artystycznych).

KROK 4. Pisanie wypracowania

11. Twóim zadaniem jest napisać wypowiedź argumentacyjną. To oznacza, że należy zająć stanowisko wobec problemu postawionego w temacie oraz uzasadnić je trafnie dobranymi argumentami i przykładami.
12. Kompozycja wypowiedzi argumentacyjnej powinna być **uporządkowana**, odpowiadając Twojemu tokowi rozumowania. W wypracowaniu nie musisz omawiać utwórz literackich w porządku chronologicznym ani w porządku przedstawionym w temacie, tj. lektura obowiązkowa, inny utwór literacki, konteksty. Możesz mówić o temat zgodnie z przyjętą przez siebie koncepcją. Zadbaj o to, aby przywoływać argumenty i wynikające z nich przykłady w porządku od najważniejszego do najmniej ważnego lub odwrotnie.
13. Pamiętaj o podziale na **wstęp, rozwinięcie i zakończenie**, a w obrębie tych części zadbaj o **graficzne wydzielenie akapitów** świadczących o wprowadzeniu nowej myśli.
14. **Zacznij od wstępu.** Opracuj go tak, aby dobrze spełnił swoją funkcję: zawierał **wprowadzenie do tematu** (ogólne rozważania na temat problemu) oraz **Twoje stanowisko wobec problemu**. Jeżeli masz pewność, że Twoje stanowisko jest słusne – sformułuj założenie wstępne lub tezę. Jeżeli masz wątpliwości, czy zajęte stanowisko jest słusne, sformułuj hipotezę, którą rozstrzygniesz w rozwinięciu.
15. Rozwiniecie to część argumentacyjna pracy. Każdy **argument** należy zilustrować trafnie dobranymi przykładami z utworów. Istotne jest uwzględnienie własnych reakcji oraz sformułowanie **wniosków cząstkowych**.
16. Przywołaj tyle argumentów, ile uznas za konieczne, aby uzasadnić przyjęte stanowisko. Pamiętaj, że na podstawie jednego utworu możesz zbudować więcej niż jeden argument.
17. Pomyśl nad **zakończeniem**. Jest to istotna część pracy – ujawnia, czy wypracowanie jest dobrze przemyślane. W zakończeniu należy dokonać **podsumowania wcześniejszych rozważań**, uwzględnić **własne refleksje i wnioski**.
18. Zachowaj stosowny styl pracy, czyli odpowiedni do tematu, o którym piszesz, do gatunku wypowiedzi i sytuacji komunikacyjnej (egzamin). Pisz w sposób zwięzły, przejrzysty i komunikatywny.

PRZYDATNE SŁOWNICTWO

Wprowadzanie tezy	<ul style="list-style-type: none"> • Jestem przekonana/przekonany, że... • Sądzę, że...; Myślę, że...; Uważam, że... • Moim zdaniem... Według mnie... • Zagadzam/nie zgadzam się ze stwierdzeniem, że...
Wprowadzanie hipotezy	<ul style="list-style-type: none"> • Przypuszczam, że...; Wydaje mi się, że... • Nie jestem pewna/pewny, czy... • Być może należy przyjąć/zatoczyć...
Zapowiadanie dalszych rozważań	<ul style="list-style-type: none"> • Świadczą o tym przykłady z utworów literackich... • Warto zauważać, że przekonują o tym przykłady z literatury... • Dowodzą tego przykłady...
Porządkowanie argumentów	<ul style="list-style-type: none"> • Stosunek mojej tezy potwierdza argument... • Sprawa, którą warto poruszyć na samym początku, jest... • Warto także zauważać, że... • Kolejną wątpliwość zauważenia kwestią jest... • Kolejnym argumentem przemawiającym za tym jest...
Porządkowanie kontrargumentów	<ul style="list-style-type: none"> • Należy spojrzeć na problem również z innej strony... • Nie jest to jednak jednoznaczne, ponieważ... • Należy też rozważyć rację przeciwną...
Wprowadzanie cytatów	<ul style="list-style-type: none"> • Na potwierdzenie tezy przytoczę słowa znanego pisarza: „...” • Świadczą o tym słowa: „...” • Powtóram się na słowa..., który przekonywał: „...”
Podsumowanie rozważań	<ul style="list-style-type: none"> • Z moich rozważań wynika, że... • Myślę, że przedstawione przeze mnie argumenty pozwalały... • Z przedstawionych argumentów jasno wynika, że ...

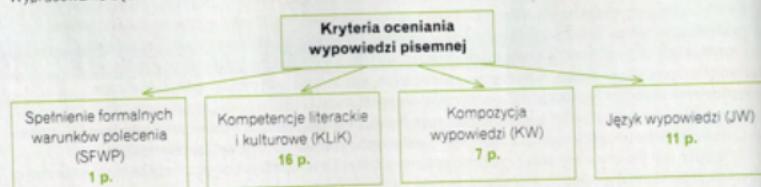
9. Zadbaj o spójność wypowiedzi. Używaj środków językowych, które wiążą poszczególne akapity, np. nawiązując do..., równie istotną sprawą jest...; nie można zapominać, że...; należy zaznaczyć, że...; można też zwrócić uwagę na... (unikaj określających opisujących wykonywanie przez Ciebie czynności, np. We wstępie mojej pracy...; W tej rozprawie udowodniłem...; Mój pierwszym argumentem będzie...).

10. Pamiętaj o tym, aby Twoja praca była poprawna pod względem językowym, ortograficznym i interpunkcyjnym. Zadbaj też o różnorodność składni (stosuj zdania pojedyncze, złożone, pytania retoryczne), dobór słownictwa, ponieważ wypracowanie będzie oceniane także pod kątem użytych środków językowych.

Kryteria oceniania wypracowania

KROK 5. Informacje o kryteriach oceniania

Wypracowanie będzie oceniane na podstawie ścisłe określonych kryteriów.

1. Pierwsze kryterium to **Spełnienie formalnych warunków wypowiedzi (SFWP)**, za które można uzyskać **1 punkt** – to kryterium jest swego rodzaju „bramką” – egzaminator zweryfikuje, czy w pracy zostały uwzględnione wszystkie elementy polecenia, czy nie ma w pracy **błędu kardynalnego** (uwaga: błąd kardynalny to błąd rzeczowy, który dotyczy wyłącznie lektur obowiązkowych poznawanych w całości, świadczy o niezajomości lektury w zakresie głównych wątków utworu, losów głównych bohaterów lub wiąże się z całkowicie nieuprawnioną interpretacją) oraz czy Twoje wypracowanie przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu i przynajmniej częściowo jest wypowiedzią argumentacyjną. Jeśli nie, otrzymasz 0 punktów za całą pracę.

2. Drugie kryterium to **Kompetencje literackie i kulturowe (KLIK)**, za które można uzyskać **az 16 punktów**. W tym kryterium egzaminator oceni, czy:

- wybrane utwory i konteksty zostały wykorzystane funkcjonalnie
- argumentacja jest bogata, trafna czy jednak zadowalająca lub powierzchowna

argumentacja bogata	Cechuje się rzecznym ujęciem problemu, jest poparta trafnie dobranymi przykładami, uwzględnia funkcjonalnie wykorzystane konteksty, jest wzmacniana refleksją własną, świadcząca o głębszym namyśle nad problemem (zawiera nie tylko informacje z utworów, lecz także zdania analityczne, interpretacyjne).
argumentacja trafna	Z tak ocenioną argumentacją mamy do czynienia w sytuacji, gdy znajomość utworów literackich została wykorzystana częściowo funkcjonalnie.
argumentacja zadowalająca	To argumentacja rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami.
argumentacja powierzchowna	Argumentacja oparta na uogólnieniach, niewnikająca w problem sformuowany w temacie, poprzestająca na pobieżnych obserwacjach, mało dokładna, czasami niepoparta przykładami; również argumentacja, w której próba zbudowania argumentu opiera się jedynie na doborze środków językowych typowych dla wypowiedzi argumentacyjnych.

- piszący wykazał się wiedzą przedmiotową (np. umiejętnością wykorzystania kontekstów, kodów kulturowych, terminologii, znajomości kultury, w tym literatury i sztuki)

- w pracy nie ma błędów rzeczowych zarówno w odniesieniu do przywołanych tekstów literackich oraz kontekstów, jak i terminologii historyczno-literackiej oraz/lub teoretyczno-literackiej.

- 3.** Trzecie kryterium, czyli **Kompozycja wypowiedzi (KW)**, dotyczy struktury wypowiedzi, jej spójności i stylu – możesz uzyskać **7 punktów** (3 punkty za strukturę wypowiedzi, 3 punkty za spójność, 1 punkt za styl). Egzaminator zwróci uwagę na to, czy:

- kompozycja Twojej pracy ułatwia zrozumienie zaprezentowanego toku rozumowania
- została zachowana spójność między akapitami i zdaniami wewnętrz akapitów
- zostały zastosowane zabiegi językowe budujące spójność wypowiedzi
- styl wypowiedzi jest adekwatny do jej formy (neutralny, obiektywny, bez zbędnych ekspresywizmów, poetyzmów, patosu).

- 4.** Czwarte i ostatnie kryterium to **Język wypowiedzi (JW)**, w którym można uzyskać **11 punktów** (7 punktów za zakres i poprawność środków językowych, 2 punkty za poprawność ortograficzną, 2 punkty za poprawność interpunkcyjną). Tu oceniający weźmie pod uwagę, czy:

- postępujesz się różnymi rodzajami zdań, bogatym słownictwem (np. synonimami, frazeologizmami, terminologią przedmiotową), środkami językowymi pozwalającymi na precyzyjne wyrażenie myśli
- w pracy są błędy językowe (gramatyczne), stylistyczne, ortograficzne i interpunkcyjne.

Temat 1. – przykładowa realizacja

Wypowiedź argumentacyjna z komentarzami

Temat: Między dobrem a złem – człowiek w obliczu wyborów moralnych.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki
- wybranych kontekstów.

WSTĘP

ROZWIINIĘCIE

W manicheizmie – systemie filozoficzno-religijnym powstającym w III wieku w Persji – zakładano, że światem rządzą dwie przeciwnostki – światło (dobre) i ciemność (zło). Człowiek jako wolna istota podlega im, gdyż nieustannie musi dokonywać wyborów. Często wiąże się to z doświadczaniem walki wewnętrznej wywołanej nie tylko sytuacjami zagrożenia, lecz także różnorodnymi emocjami, takimi jak zazdrość, pragnienie zemsty, chciwość czy nadmierne ambicje. Egzystencjalisci w XX wieku dowodzili, że wolność wyboru jest dla człowieka przekleństwem, ponieważ przytaczają go moralną odpowiedzialność za czyny. Dylematy związane z maniejskimi przeciwnostkami dotyczą wielu bohaterów literackich. Niejednokrotnie stają one przed pytaniem, w którym kierunku podążać – ku dobru czy ku zлу. Jedni postępują nietycznie i dopiero z czasem zaczynają rozumieć swoje błędy, dzięki czemu przechodzą przemianę wewnętrzną, inni zaś z prawych i uczciwych stają się ludźmi nikczemnymi i zbrodniarzami.

Zdarza się, że człowiek gubi się w ocenie tego, co dobre, a co złe. Postacią literacką, której losy ilustrują taki stan zagubienia, jest Rodion Raskolnikow, bohater *Zbrodni i kary* Fiodora Dostojewskiego. Rodion dopuścił się strasznej zbrodni – zabójstwa lichwiarki Alonę Iwanowną i jej siostrę Lizawię. Czy były to działania celowe? Decyzja o dokonaniu zbrodni dojrzała w bohaterze, który w działalności lichwiarki dostrzegał niesprawiedliwość (po roku przed odebraniem jej życia napisał artykuł do gazety o zasadności zbrodni popełnianych przez ludzi wielkich). Rozmowa, którą zaszyfrował w szynku, ostatecznie wpłynęła na podjęcie decyzji o odebraniu życia kobiecie. Można powiedzieć, że zbrodnia popełniona na Alonie była przemyślana: bohater najpierw przyjrzał się mieszkaniu ofiary, a ostatecznie udał się do jej domu z siekierą. Z kolei zabójstwo Lizawiety nie było planowane – kobieta stała się przypadkowym, niewygodnym dla Rodiona świadkiem śmierci siostry i w konsekwencji także zginęła. Rodion działał w panice, pod wpływem silnego wzburzenia. Czy można na podstawie tych czynów jednoznacznie powiedzieć, że Raskolnikow okazał się bezwzględnym i okrutnym człowiekiem, który jest bliżej zła niż dobra? Mimo zdaniem – nie. Wiele sytuacji z jego życia świadczy o tym, że był wrażliwy na krzywdę ludzi i zwierząt, potrafił postępować szlachetnie: przed zbrodnią uratował dzieci z pożaru, opiekował się chorym na gruźlicę kolegą i jego ojcem, wspomagał Marmietadową i Katarzynę Iwanowną. Nie gardził ludźmi biednymi, uwikłanymi w trudne sytuacje życiowe, nie odtrącił Soni z powodu wykonywanej przez nią pracy, ale ją pokochał. Był zdolny do miłosći – kochał matkę i siostrę, o której szczęście walczył (nie chciał, by wyszła za małżona za prawnika Piotra Łużyna i wiodła nieszczęśliwe życie). Należy też podkreślić, że po popełnieniu zbrodni Raskolnikow cierpił, miał wyrzuty sumienia ujawniające się w halucynacjach, myślach samobójczych, strasznych snach. Nie potrafił żyć ze świadomością popełnionego zla. Choć wrzmiał sobie, że nie zabił „staruchy”, tylko siebie, i wzbraniał się przed skruchą, a nawet złośćć na Sonię, która m.in. opowieścią o wskrzeszonym Łazarzu zmotywowała go do przyjęcia odpowiedzialności za swój czyn, ostatecznie poszedł na komisariat policji, by przyznać się do zbrodni i przyjąć nałożoną na niego karę.

Wprowadzenie w problem dobra i zła: nawiązanie do manicheizmu – kontekst filozoficzny

Nawiązanie do egzystencjalizmu – kontekst filozoficzny

Zajęcie stanowiska

Argument 1.

Odwołanie się do lektury obowiązkowej – *Zbrodni i kary* Fiodora Dostojewskiego

Pytanie porządkujące wywód

Analiza zachowania Rodiona Raskolnikowa poparta przykładami z utworu

Pytanie porządkujące wywód, ukierunkowujące na rozważania o dobrej stronie natury Raskolnikowa

Przykłady pozytywnych zachowań i postaw bohatera

ROZWINIĘCIE

ZAKOŃCZENIE

Jako czytelnicy powieści *Zbrodnia i kara* jesteśmy świadkami duchowego odrodzenia Rodiona i zwycięstwa w jego życiu dobra nad złem. Dzięki zbawczej mocy Ewangelii i działańom Soni bohater pojął sens wiary i nawrócił się. Postawę Rodiona można podsumować słowami Fiodora Dostojewskiego, który uważa, że człowiek gdy upada, to dopuszcza się grzechu, jednak kiedy żałuje swojego czynu, odradza się na nowo.

Bywa jednak odwrotnie niż w wypadku Raskolnikowa. Czasami człowiek, który stynie z działalności i szlachetności, świadomie wybiera zło i z pełną odpowiedzialności mu służy. Losy Makbeta, tytułowego bohatera tragedii Williama Szekspira, są tego przykładem. Makbet przeszedł przemianę negatywną – początkowo wspaniały rycerz, wierny swoim władcy i krajowi, pod wpływem przepowiedni czarownicy uległ żądzy zdobycia władzy, podporządkował jej życie. Makbet nie czekał na wypełnienie się losu. Owładnięty pragnieniem osiągnięcia władzy natychmiast, wszelkimi, nawet niegodnymi rycerzu sposobami, i dodatkowo utwierdzony w zamiarach przez żonę, dokonał zbrodni. Zło miało destrukcyjny wpływ na Makbeta – zniszczeniu uległy wszystkie przybrane przez niego pozytywne uczucia, także miłość do żony, która, w przeciwieństwie do niego, zaczęła doświadczać wyrzutów sumienia. Lady Makbet, uświadomiwszy sobie bezmarną popełnioną zbrodni, dokonała swoistego oczyszczenia przez śmierć samobójczą.

Poprzez kreację Makbeta i jego żony William Szekspir dowódził, że często przyczyną zwycięstwa za nad dobrem są ludzkie namiętności, które sprawiają, że bohaterowie odrzucają zasady moralne. W wypadku tytułowej postaci to żądza władzy i nadmierne ambicje przyczyniły się do przemiany wspaniałego rycerza w nikczemnika, zabójcę i zdrajcę.

Podobnie destrukcyjny wpływ uczuć i namiętności na bohaterów został ukazany w innych utworach dramatopisarza ze Stratfordu. Dzięki lekturze *Otella* poznajemy historię tytuловego bohatera, jego wiernej i dobrej żony Desdemony oraz chorążego Jaga – człowieka kierującego się żądzą zemsty z powodu braku awansu. W wyniku umiejętności snutych przed podwładnymi intrig, według których Desdemona dopuściła się zdrady, Otello dał się zaspieć zazdrości. Uczucie do skonczonego go do najgorszego czynu – zabicia ukochanej. Choć postępowanie Otella było wynikiem wiary w misternie utożmione kłamstwo, a zdecydowanie negatywną i złą postacią okazał się Jago, można w kreacji tytułowego bohatera dostrzec podobieństwo do Makbeta – obaj pod wpływem uczuć i namiętności utracili ogląd sytuacji, odrzucili zasady moralne, wybrali drogę zła.

Przywołane przykłady bohaterów odzwierciedlają złożoność ludzkiej natury, skłonność do opowiadania się za złem, podejmowania czynów niegodziwych w imię żądań i namiętności. Czy istnieją zatem wartości, które mogą pomóc człowiekowi w walce z jego ciemną stroną? Niektórzy twierdzą, że miłość pozwala przezwyciężyć зло, jednak trudno mi się jednoznacznie z tą opinią zgodzić. Choć w wypadku Rodiona Raskolnikowa miłość przyczyniła się do wstępienia na drogę odnowy duchowej, to w dramatach Szekspira nie zdołała uchronić bohaterów przed zbrodniami. Można więc powiedzieć, że życie jest ciągłą walką dobra ze złem i to od nas samych zależy, jaką drogę wybierzemy. Warto jednak przypominać sobie o kreacjach bohaterów, którzy ulegli destrukcyjnej siле zła, i mimo doświadczania negatywnych uczuć, popełniania błędów, starać się kierować dobrem, ponieważ – jak twierdzą niektórzy – ono zawsze do nas wraca.

Wniosek cząstkowy potwierdzający założenia sformuowane we wstępie, poparty cytatem.

Argument 2.

Odwofanie się do innego utworu literackiego – *Makbeta Williama Szekspira*

Analiza postawy Makbeta

Wniosek cząstkowy

Kontekst literacki – odwołanie do *Otella* Williama Szekspira

Wniosek cząstkowy

Pytanie porządkujące wnioski, prowadzące do rozstrzygnięć

Wnioski końcowe

Kryteria oceny przykładowej realizacji wypowiedzi argumentacyjnej

Prezentowana praca została oceniona we wszystkich kryteriach na maksymalną liczbę punktów.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 p. – wypracowanie w całości spełnia formalne warunki:

- nie zawiera błędu kardynalnego
- znajduje się w nim odwołanie do lektury obowiązkowej (*Zbrodnia i kara Fiodora Dostojewskiego*)
- w całości dotyczy problemu wskazanego w poleceniu
- jest wypowiedzią argumentacyjną.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 16 p.

- przywobrane utwory zostały wykorzystane w pełni funkcjonalnie: odniesienia do powieści *Zbrodnia i kara Fiodora Dostojewskiego* ukazują bohatera, który przechodzi przemianę wewnętrzną, odradza się; odniesienie do *Makbeta* (inny utwór literacki) ukazuje proces odwrotny – złamanie etosu rycerskiego i czynienie zła przez bohatera; wywód w pełni odpowiada problemowi sformułowanemu w poleceniu, zawiera argumenty i wnioskowo przedstawione przykłady w funkcji argumentacyjnej
- funkcjonalnie wykorzystano dwa konteksty: filozoficzny (odniesienia do manicheizmu i egzystencjalizmu) i literacki (odwołanie do dramatu *Otello*)
- bogata argumentacja
- wypowiedź świadczy o erudycji zdającego – przywołanie terminów filozoficznych: *manicheizm, egzystencjalizm*; wykazanie się znajomością *Otella*.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura, spójność, styl

- 3a. Struktura wypowiedzi: 3 p. – elementy treściowe zostały w pracy zorganizowane problemowo; podział wypowiedzi poprawny zarówno w skali ogólnej, jak i w zakresie struktury akapitów.
- 3b. Spójność wypowiedzi: 3 p. – wywód w całości uporządkowany i spójny.
- 3c. Styl wypowiedzi: 1 p. – adekwatny do sytuacji komunikacyjnej, jednorodny.

4. Język wypowiedzi

- 4a. Zakres i poprawność środków językowych: 7 p. – szeroki zakres środków językowych (zróżnicowana składnia, bogata leksyka) umożliwiających pełną i swobodną realizację tematu – praca bez błędów językowych.
- 4b. Poprawność ortograficzna: 2 p. – praca bez błędów ortograficznych.
- 4c. Poprawność interpunkcyjna: 2 p. – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Temat 2. – ćwiczenia krok po kroku

Poszukaj motywów i kontekstów

app.nawiajera.pl
Kod: VPPGIK
Katalog motywów:
Emocje

Temat: Od radości do smutku. Jak emocje wpływają na życie człowieka?

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki
- wybranych kontekstów.

Krok 1. Czynności wstępne

- Przeczytaj uważnie polecenie. Podkreśl zawarty w nim problem.
- Zastanów się nad kluczowymi dla zrozumienia tego problemu słowami: *radość, smutek, wpływ emocji na życie człowieka*.
- Postaw pytania, na które odpowiedzi pomogą Ci zglebić problem sformułowany w temacie, np. Jak radość wpływa na człowieka? Co dzieje się z człowiekiem pod wpływem smutku? Jakie mogą być powody przejawiania przez człowieka różnych emocji?
- Zwróć uwagę, że w temacie wskazano cztery elementy, które musisz uwzględnić w swojej pracy: odwołanie do lektury obowiązkowej, odwołanie do innego utworu literackiego, odwołanie do wybranych kontekstów (przynajmniej dwóch, mogą to być konteksty z tej samej kategorii).
- Określ, jakie znaczenie ma sformułowanie problemu w formie pytania.
- Zastanów się, do której lektury obowiązkowej oraz do którego utworu odwołasz się, aby w pełni uzasadnić swoje stanowisko wobec problemu. Którzy bohaterowie doświadczali radości i smutku, jak te uczucia wpływały na ich życie, na decyzje?
- Które konteksty pogłębiają Twoje rozważania oparte na wybranych dziełach?

Wstępne rozpoznanie problemu

Ćwiczenie 1.

Dopisz po trzy synonimy do podanych nazw uczuć.

radość –

smutek –

Ćwiczenie 2.

Przeczytaj zamieszczone definicje.

emocja «silne uczucie wywołane jakąś sytuacją»

- emocyjny • emocjonujący

radość «uczucie wielkiego zadowolenia»

- radocha

smutek

1. «stan psychiczny będący następstwem przykrych przeżyć, kłopotów»

2. «przygnębający, smutny nastrój panujący gdzieś»

- smuteczek

a) Jak uczucia radości i smutku mogą wpływać na człowieka? Uzupełnij schematy odpowiedziami.

dodaje się

wywołuje
uczucie
rezygnacji

b) Zredaguj wstępne rozważania na temat doświadczania radości i smutku oraz ich wpływu na człowieka.

Ćwiczenie 3.

Wybierz stanowisko, z którym się zgadzasz. Uzasadnij swój wybór.

- Emoce – zarówno radość, jak i smutek – wpływają na podejmowane przez człowieka decyzje, a zarazem wiążą się z pozytywnymi lub negatywnymi konsekwencjami.
- Emoce wpływają na podejmowane przez człowieka decyzje, które wiążą się z pozytywnymi skutkami.
- Emoce wpływają na podejmowane przez człowieka decyzje, które wiążą się z doświadczaniem negatywnych konsekwencji.

Wybór stanowiska:

Uzasadnienie:

DZIAŁ 1. Matura pisemna – poziom podstawowy**Krok 2. Interpretacja problemu****Wybór lektury obowiązkowej****Ćwiczenie 4.**

Sprawdź
w Vademeicum
PP
Potop, s. 210–217

Odwolując się do znajomości wybranych fragmentów *Potopu* Henryka Sienkiewicza, podaj po jednym przykładzie sytuacji, w której Kmicic doświadczał smutku i radości. Wyjaśnij, jak te uczucia wpływały na decyzje bohatera.

.....
.....
.....

Sprawdź
w Vademeicum
PR
Potop, s. 238–245

Ćwiczenie 5.

Jak miłość do Billewiczówny wpłynęła na losy Kmicica? Uzasadnij swoją odpowiedź dwoma przykładami postępowania bohatera.

.....
.....
.....

Analiza i interpretacja wybranych utworów**Ćwiczenie 6.**

Sprawdź
w Vademeicum
PP
mit o Demeter
i Persefonie,
s. 47

Uzupełnij tabelę. Określ postawę bohaterki wobec problemu sformułowanego w temacie. Pozostate dwa wiersze tabeli uzupełnij własnymi przykładami z lektur obowiązkowych.

Utwór	Bohater	Postawa bohatera spowodowana doświadczaniem radości i smutku
mit o Demeter i Korze (Persefonie)	bogini Demeter	

Sprawdź
w Vademeicum
PR
mit o Demeter
i Persefonie,
s. 51

Wykorzystanie kontekstów**Ćwiczenie 7.**

Wyjaśnij, jaką rolę miały odegrać *Potop* i pozostałe części *Trylogii* w życiu społeczeństwa polskiego w epoce pozytywizmu.

.....
.....
.....
.....

Cwiczenie 8.

Przyjrzyj się przedstawionym obrazom o charakterze symbolicznym i wykonaj polecenia.

Józef Mehoffer, *Dziwny ogród*, 1902–1903Jacek Malczewski, *Śmierć*, 1917

- a) Uzupełnij tabelę informacjami o przedstawionych wyżej dziełach.

Dzieło	Sytuacja przedstawiona na obrazie	Kolorystyka	Nastrój
Józef Mehoffer, <i>Dziwny ogród</i>			
Jacek Malczewski, <i>Śmierć</i>			

- b) Wyjaśnij, jaki dostrzegasz związek między nastrojem przedstawionych obrazów a wymową mitu o Demeter i Korze (Persefonie).
-
-
-
-
-

DZIAŁ 1. Matura pisemna – poziom podstawowy**Podsumowanie i sformułowanie wniosków****Ćwiczenie 9.**

Zaznacz odpowiedź, która najlepiej obrazuje wpływ uczuć na życie człowieka. Uzasadnij swój wybór.

- A. Decyzje podjęte pod wpływem uczuć dają satysfakcję.
- B. Poddawanie się uczuciom prowadzi do życiowej katastrofy.
- C. Podejmując decyzje pod wpływem uczuć, trzeba pamiętać o konsekwencjach.
- D. Za decyzje podjęte pod wpływem uczuć trzeba ponieść negatywne konsekwencje.

Wybór stanowiska:

Uzasadnienie:

KROK 3. Planowanie wypracowania – kompozycja**Ćwiczenie 10.**

- a) Przeczytaj informacje dotyczące elementów, które powinny znaleźć się w poszczególnych częściach pracy.

WSTĘP

- wprowadzenie do tematu – ogólna refleksja na temat wpływu radości i smutku na życie człowieka (może to być np. objaśnienie słów kluczowych występujących w temacie i istotnych dla zrozumienia rozważanego zagadnienia)
- zajęcie stanowiska wobec problemu zawartego w temacie – sformułowanie **tezy** lub **hipotezy**, lub **założenia wstępnego**

ROZWINIĘCIE

- sformułowanie **argumentów** wynikających z odwołania się do **lektry obowiązkowej** oraz **innego utworu literackiego**
- przywołanie **przykładów** ilustrujących słuszność argumentów
- sformułowanie **wniosków cząstkowych** będących podsumowaniem argumentów
- funkcjonalne przywołanie **kontekstów** (przynajmniej dwóch) pogłębiających rozważany problem

ZAKOŃCZENIE

- podsumowanie rozważań – sformułowanie **wniosków końcowych** wynikających z podanej argumentacji i ostateczne potwierdzenie lub zanegowanie przyjętego stanowiska

- b) Napisz szczegółowy plan (konspekt) swojej pracy. Pamiętaj o odwołaniu się do lektury obowiązkowej, innego utworu literackiego oraz wybranych kontekstów (przynajmniej dwóch) pogłębiających Twoje rozważania. Wykorzystaj materiał zebrany w ćwiczeniach.

Wstęp

Rozwinięcie

Zakończenie

DZIAŁ 1. MATURA PISEMNA – POZIOM PODSTAWOWY

Temat 3. do samodzielnej realizacji + WSKAZÓWKI

Dowiedz się,
jak zmierzyć się
z zadaniem

app.nova
terazmatura.pl
Kod: NJXTLV

Film z rozwinięciem
zadania:
Jak przygotować wypowiedź argumentacyjną?

Poznaj
motywów
i kontekstów

app.nova
terazmatura.pl
Kod: 4L77E5

Katalog motywów:
Dobro i zło

Sprawdz
w Vademecum
PP

Dżuma,
s. 326–329

Sprawdz
w Vademecum
PR

Dżuma,
s. 376–379

Sprawdz
w Vademecum
PP

Zdążyć przed
Panem Bogiem,
s. 303–306

Sprawdz
w Vademecum
PR

Zdążyć przed
Panem Bogiem,
s. 349–352

Temat: Jakie postawy wobec zła może przyjąć człowiek?

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki
- wybranych kontekstów.

Wskazówki

CZYNNOŚCI WSTĘPNE

1. Przeczytaj uważnie temat. Zauważ, że w **wypracowaniu** musisz koniecznie uwzględnić **cztery elementy**:
 - odwołać się do dwóch utworów literackich: wybranej lektury obowiązkowej i innego utworu (pamiętaj, że to może być również inna lektura obowiązkowa)
 - przywołać dwa konteksty pogłębiające rozumienie omawianych utworów – możesz wybrać m.in. kontekst historyczno-literacki, literacki (biblijny, mitologiczny), historyczny, biograficzny, religijny, społeczny, polityczny (zob. **Konteksty na maturze**, s. 6).
2. Zaznacz w temacie słowa oddające istotę problemu, który należy rozważyć w wypracowaniu. Wypisz do nich wyrazy bliżkoznacznne – dzięki temu unikniesz w wypracowaniu powtórzeń.
3. Zastanów się, w których utworach ukazano postawy ludzkie wobec zła (np. *Makbet* Williama Szekspira, *Zbrodnia i kara* Fiodora Dostojewskiego, *Dżuma* Alberta Camusa, *Zdążyć przed Panem Bogiem* Hanny Krall). Czym było зло, z którym bohaterowie się zetknęli, jak wobec niego się zachowali? Jak зло wpłynęło na ich postawy?

Zajęcie stanowiska wobec problemu

4. Zajmij stanowisko wobec problemu postawionego w temacie.
 - Jeżeli masz pewność, że przyjęte przez Ciebie stanowisko jest słusne, sformułuj tezę lub założenie wstępne.
 - Jeżeli masz wątpliwości, czy określone przez Ciebie stanowisko jest słusne – sformułuj hipotezę.
5. Pamiętaj, że argumenty, przykłady i konteksty, którymi postuśysz się w rozwinięciu, muszą potwierdzać Twoje stanowisko.

ANALIZA I INTERPRETACJA UTWORÓW, WYBÓR KONTEKSTÓW

6. Zaczynij od wyboru lektury obowiązkowej – lista lektur obowiązkowych, do których można się odwołać, będzie opublikowana w arkuszu egzaminacyjnym.

Wybór lektury obowiązkowej i innego utworu literackiego

7. Jeżeli lektura obowiązkowa, którą wybierzesz, będzie *Dżuma*, to pamiętaj, że to powieść parabola. Przypomnij sobie, czym charakteryzują się utwory paraboliczne, co jest dla nich typowe – dzięki temu uruchomisz **kontekst teoretyczno-literacki**, zwróciś uwagę na różne sposoby rozumienia dżumy – jako choroby, wojny, kataklizmu, zła, także w człowieku.
8. Przypomnij sobie treść *Dżumy*.
 - Jakie postawy wobec dżumy przyjęli bohaterowie, czym się kierowali? (Pamiętaj, że postacie występujące w powieści kierowały się różnymi przesłankami, niektórzy bohaterowie doświadczyli przemiany). Dzięki analizie ich postaw przywołasz **kontekst filozoficzny** – odwołasz się do egzystencjalizmu.
 - Przywołaj postacie z powieści, których losy będą stanowiły potwierdzenie Twojego stanowiska zajętego we wstępnie. Nazwij ich postawy i krótko zilustruj je przykładami.
 - Określ swoje stanowisko wobec bohaterów i ich postaw w obliczu zła, sformułuj na tej podstawie wnioski częstokrotnie potwierdzające Twoje stanowisko.
9. Przywołaj inny utwór literacki, który będzie kontynuacją Twoich wcześniejszych rozważań (może to być także lektura obowiązkowa), np. *Zdążyć przed Panem Bogiem* Hanny Krall – tę lekturę możesz odczytać w **kontekście historycznym**, aby zwrócić uwagę na okrucieństwo wojny i jej wpływ na postawy ludzi.
10. Scharakteryzuj bohaterów wytypowanego utworu. Określ swoje stanowisko wobec ich postaw – sformułuj wnioski częstokrotnie wynikające z rozważań, uwzględnij w nich własne refleksje.

PODSUMOWANIE

11. Sformułuj wnioski końcowe. Upewnij się, że wynikają one z Twoich wcześniejszych rozważań i są zgodne ze stanowiskiem przedstawionym we wstępnie.

Zadanie

Napisz szczegółowy plan (konspekt) swojej pracy. Pamiętaj o odwołaniu się do wybranej lektury obowiązkowej, innego utworu literackiego oraz wybranych kontekstów (przynajmniej dwóch) pogłębiających Twoje rozważania.

A series of horizontal dashed lines for handwriting practice, spanning the width of the page and divided into three sections by blue curly braces on the right side.

Wstęp

Rozwinięcie

Zakończenie

→ Przykładowa realizacja zadania (konspekt), s. 192–194

Temat 4. do samodzielnej realizacji + WSKAZÓWKI

Poszukaj
motywów
i kontekstów

apo-matura.pl
Kod: ZWRYS
Katalog motywów:
Władza

Temat: W jaki sposób władza wpływa na człowieka?

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki
- wybranych kontekstów.

Wskazówki

CZYNNOŚCI WSTĘPNE

1. Przeczytaj uważnie temat. Podkreśl w nim słowa kluczowe (władza, wpływ, człowiek). Wypisz do nich wyrazy bliskoznacznne – dzięki temu unikniesz w wypracowaniu powtórzeń.
2. Zastanów się, jak rozumieś problem sformułowany w poleceniu. W tym celu odpowiedz sobie na pytania: Czym jest władza? Jakie korzyści wynikają z posiadania władzy? Czego oczekuje się od osób mających władzę? Jak władza może wpływać na człowieka?
3. Przypomnij sobie, jak przedstawiano władzę i władców w różnych epokach, np. w średniowieczu (*Piesń o Rolandzie*), w renesansie (Jan Kochanowski wybrane pieśni), w romantyzmie (Adam Mickiewicz *Dziady* część III, Juliusz Słowacki *Balladyna*) – dzięki temu uruchomisz kontekst historyczno-literacki.
4. Zastanów się, jak władza wpłynęła na bohaterów. Jaki ich cechy wydobyła? Jak ukształtały ich relacje z otoczeniem (np. Sofokles *Antygona*, William Szekspir *Makbet*, George Orwell *Rok 1984*)?
5. Pamiętaj, że w wyprowadzeniu musisz uwzględnić cztery elementy:
 - odwołać się do dwóch utwórz literackich: wybranej lektury obowiązkowej i innego utworu (pamiętaj, że to może być również inna lektura obowiązkowa)
 - przywołać dwa konteksty pogłębiające rozumienie omawianych utworów – możesz wybrać m.in. kontekst historyczno-literacki, literacki (w tym biblijny i mitologiczny), historyczny, biograficzny, religijny, społeczny, polityczny.

Sprawdź
w Vademecum
PP

Makbet,
s. 117–121

Sprawdź
w Vademecum
PR

Makbet,
s. 133–137

Sprawdź
w Vademecum
PP

Antygona,
s. 53–58

Sprawdź
w Vademecum
PR

Antygona,
s. 61–66

Zajęcie stanowiska wobec problemu

6. Zauważ, że temat ma formę pytania. Zajmij stanowisko wobec zawartego w nim problemu.
7. Pamiętaj, że argumenty, przykłady i konteksty, którymi posłużysz się w rozwinięciu, muszą potwierdzać Twoje stanowisko.

ANALIZA I INTERPRETACJA UTWORÓW, WYBÓR KONTEKSTÓW

8. Po wstępnych refleksjach dotyczących zagadnienia sformułowanego w temacie zacznij od wyboru lektury obowiązkowej – lista lektur obowiązkowych, do których można się odwołać, będzie opublikowana w arkuszu egzaminacyjnym.

Wybór lektury obowiązkowej i innego utworu literackiego

9. Jeśli lekturą obowiązkową, którą wybierzesz, będzie *Makbet*, to przypomnij sobie treść tego utworu. Zastanów się, które wątki tragedii są istotne dla problemu postawionego w temacie. Pamiętaj, że należy przywołać tylko te aspekty utworu, które wspierają Twój tok rozumowania, są zgodne z zajętym przez Ciebie stanowiskiem.
 - Przypomnij sobie te momenty z życia Makbeta, które były przełomowe w jego dążeniu do uzyskania i utrzymania władzy.
 - Przeanalizuj kolejne etapy przemiany bohatera i nazwij emocje, które nim kierowały (zwróć uwagę, w jaki sposób, obudzone podczas pierwszego spotkania z wiedźmami pragnienie władzy narastało w bohaterze, stawało się jego obsesją).
 - Na podstawie zebranych wniosków sformułuj argument, który potwierdzi Twoje stanowisko. Zilustruj go przykładem z lektury, sformułuj refleksje oraz wnioski cząstkowe.
10. Zastanów się, do jakiego innego utworu literackiego odwołasz się, aby pogłębić swoją argumentację. Trafnym wyborem może być *Antygona* Sofoklesa. Przypomnij sobie treść tragedii.
 - Czego dotyczył konflikt między Antygoną a Kreonem?
 - Jakimi zasadami kierował się Kreon jako władca?
 - Dlaczego Kreon nie cofnął swoich rozkazów?
 - Do czego doprowadziło Kreona sprawowanie władzy?

11. Antygonę możesz odczytać w **kontekście filozoficznym** poprzez zwrócenie uwagi na nieuchronność losów, rolę fatum oraz w **kontekście literackim** – poprzez przywołanie pojęcia *ironia tragiczna*, które określa działania bohatera tragicznego podejmującego decyzje prowadzące do nieuchronnej katastrofy.
12. Na podstawie zebranych wniosków sformułuj argument, który potwierdzi Twoje stanowisko. Zilustruj go przykładem z lektury, wz bogac rozważania kontekstami, sformułuj refleksje oraz wniosek cząstkowy.

PODSUMOWANIE

13. W zakończeniu sformułuj wnioski podsumowujące Twoje wcześniejsze rozważania. Pamiętaj, że muszą być one spójne z całym Twoim wywodem.

Zadanie

Napisz szczegółowy plan (konspekt) swojej pracy. Pamiętaj o odwołaniu się do wybranej lektury obowiązkowej, innego utworu literackiego oraz wybranych kontekstów (przynajmniej dwóch) pogłębiających Twoje rozważania.

	Wstęp
	Rozwinięcie
	Zakończenie

→ Przykładowa realizacja zadania (konspekt), s. 194–195

Temat 5. do samodzielnej realizacji + WSKAZÓWKI

Temat: Poświęcenie, walka, praca. Różne sposoby manifestowania miłości do ojczyzny.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki
- wybranych kontekstów.

Wskaźówki

CZYNNOŚCI WSTĘPNE

1. Przeczytaj uważnie temat. Zaznacz w nim słowa oddające istotę problemu.
2. Zastanów się, jak rozumiesz problem sformułowany w poleceniu. W tym celu odpowiedz sobie na pytania: Jaką wartością jest ojczyzna? W jaki sposób można ją chronić i kochać? Kiedy należy o nią walczyć, a kiedy dla niej pracować? Czy w hierarchii wartości miłość do ojczyzny powinna być na pierwszym miejscu? Jakie działania mogą podejmować ludzie kochający ojczyzny – poświęcenie szczęścia osobistego, walkę, pracę?
3. Zauważ, że w **wyprowadzeniu** musisz uwzględnić **cztery elementy**:
 - odwołać się do lektury obowiązkowej
 - odwołać się do innego utworu literackiego (pamiętaj, że to może być również inna lektura obowiązkowa)
 - przywołać dwa konteksty pogłębiające rozumienie omawianych utworów – możesz wybrać m.in. kontekst historycznonliteracki, literacki (w tym biblijny i mitologiczny), historyczny, biograficzny, religijny, społeczny, polityczny.
4. Polecenie nie określa formy gatunkowej wypowiedzi. Pamiętaj jednak, że praca musi mieć charakter argumentacyjny.
5. Zastanów się, w których utworach przedstawiono bohaterów manifestujących różne rodzaje miłości do ojczyzny i troskę o jej losy. Przypomnij sobie utwory, w których występuje motyw miłości do ojczyzny, np. *Dziady* cz. III Adama Mickiewicza, *Laika* Bolesława Prusa, *Gloria victis* Elizy Orzeszkowej, *Przedwiośnie* Stefana Żeromskiego.

Zajęcie stanowiska wobec problemu

6. Zajmij stanowisko wobec problemu zawartego w temacie.
 - Jeżeli masz pewność, że przyjęte przez Ciebie stanowisko jest słuszne, sformułuj tezę lub założenie wstępne.
 - Jeżeli masz wątpliwości, czy określone przez Ciebie stanowisko jest słuszne – sformułuj hipotezę.
7. Pamiętaj, że argumenty, przykłady i konteksty, którymi postużysz się w rozwinięciu, muszą potwierdzać Twoje stanowisko.

ANALIZA I INTERPRETACJA UTWORÓW, WYBÓR KONTEKSTÓW

8. Po wstępnych refleksjach dotyczących zagadnienia sformułowanego w temacie zacznij od wykorzystania lektury obowiązkowej wskazanej w poleceniu.

Lektura obowiązkowa oraz wybór innego utworu literackiego

9. Jeśli lekturą obowiązkową, którą wybierzesz, będzie *Przedwiośnie*, to przypomnij sobie treść tego utworu.
 - Zwróć uwagę na problematykę utworu, kreację głównych bohaterów, ze szczególnym uwzględnieniem Cezarego Baryki – kim jest, kim się staje, jakie momenty są przełomowe w jego życiu, jakie podejmuje decyzje i dlaczego wybiera taką drogę?
 - Zastanów się, jakie trzy koncepcje rozwoju Polski zostały zawarte w powieści. Co je charakteryzuje? Czy z koncepcji tych wynika miłość do ojczyzny, troska o jej losy?
 - Jaki obraz rewolucji został ukazany w powieści? Czy koncepcja ta ma szansę na powodzenie?
 - Warto podkreślić również rolę utopii (wilży szkłanych domów) i narodowych mitów.
 - Możesz pogłębić swoją argumentację **kontekstem historycznym**, wskazując na realia życia w odrodzonej Polsce i próbę jej odbudowy po latach niewoli.

Wybór innego utworu literackiego

10. Zastanów się, do jakiego innego utworu literackiego się odwołasz, aby pogłębić swoją argumentację. Pamiętaj, że warunkiem koniecznym do zrealizowania tematu wypracowania jest ukazanie różnych sposobów manifestowania miłości do ojczyzny. Trafnym wyborem może być *Laika* Bolesława Prusa, w której został zaprezentowany inny sposób troski o ojczyznę – nie tylko zaangażowanie w sprawy narodowowyzwoleńcze (Ignacy Rzecki – wiara w mit Napoleona i powrót do władzy jego potomków, Stanisław Wokulski – udział w powstaniu styczniowym), lecz także poprzez realizację założeń epoki, np. pracy u podstaw. Przypomnij sobie treść powieści pod kątem realizacji motywów ojczyzny oraz pracy.
11. Zastanów się, za pomocą jakich kontekstów pogłębisz swoją argumentację oraz sena przywoływanych utworów. Możesz wykorzystać **kontekst literacki** i przywołać inne utwory, w których bohaterowie walczą za ojczyznę, pracują dla niej lub poświęcają się w jeszcze inny sposób, np. *Dziady cz. III* Adama Mickiewicza.
12. Sformułuj na podstawie argumentów i przykładów wniosek częstotliwy i refleksje potwierdzające Twoje stanowisko.

PODSUMOWANIE

13. W zakończeniu sformułuj wnioski podsumowujące Twoje wcześniejsze rozważania. Pamiętaj, że muszą być one zgodne ze stanowiskiem przedstawionym we wstępnie oraz spójne z całym Twoim wywodem.

Ładanie

Napisz szczegółowy plan (konspekt) swojej pracy. Pamiętaj o odwołaniu się do lektury obowiązkowej, innego utworu literackiego oraz wybranych kontekstów (przynajmniej dwóch) pogłębiających Twoje rozważania.

Wstęp
Rozwinięcie
Zakończenie

→ Przykładowa realizacja zadania (konspekt), s. 195–196

Temat 6. do samodzielnej realizacji + WSKAZÓWKI

Temat: Człowiek szukający ocalenia. Co może uratować ludzkie życie, człowieczeństwo, godność...?

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki
- wybranych kontekstów.

Wskazówki

CZYNNOŚCI WSTĘPNE

1. Przeczytaj uważnie temat. Zaznacz w nim słowa kluczowe, oddające istotę problemu (**człowiek, szukający, ocalenie, ludzkie życie, człowieczeństwo, godność**). Zanotuj wyrazy bliżkoznaczące do nich – dzięki temu unikniesz powtórzeń w wypracowaniu.
2. Zastanów się, jak rozumiesz problem sformułowany w poleceniu. W tym celu poszukaj odpowiedzi na pytania: Jak należy rozumieć sformułowanie: szukając ocalenia? Jaki sytuacje sprawiają, że człowiek szuka ocalenia? Czy ocalić życie w sensie biologicznym oznacza to samo co ocalić człowieczeństwo? Jak zachowują się ludzie, którzy znajdują się w takich sytuacjach? W czym ludzie upatrują ratunku, co daje im nadzieję?
3. Pamiętaj, że w **wypracowaniu** musisz uwzględnić **cztery elementy**:
 - odwołać się do lektury obowiązkowej
 - odwołać się do innego utworu literackiego (może to być również inna lektura obowiązkowa)
 - przywołać dwa konteksty pogłębiające rozumienie omawianych utworów – możesz wybrać m.in. kontekst historycznoliteracki, literacki (w tym biblijny i mitologiczny), historyczny, biograficzny, religijny, społeczny, polityczny.
4. Polecenie nie określa formy gatunkowej wypowiedzi. Pamiętaj jednak, że praca musi mieć charakter argumentacyjny.
5. Zastanów się, w których utworach przedstawiono bohaterów znajdujących się w trudnych sytuacjach, jakie okoliczności do tego doprowadziły oraz w jaki sposób bohaterowie próbowały szukać ocalenia, w czym widzieli nadzieję na ocalenie. Koniecznie musisz odwołać się do lektury obowiązkowej – może to być utwór dotyczący wojny i okupacji, np. opowiadanie *Proszę państwa do gazu* Tadeusza Borowskiego, *Inny świat* Gustawa Herlinga-Grudzińskiego czy *Zdążyć przed Panem Bogiem* Hanny Krall. Możesz wybrać inne przykłady bohaterów, którzy pragnęli ocalenia poprzez odkupienie swoich nikczemnych czynów, np. Jacek Soplica z epopei *Pan Tadeusz* Adama Mickiewicza, Rodion Raskolnikow z powieści *Zbrodnia i kara* Fiodora Dostojewskiego. Możesz odwołać się do poezji, np. utworów Ocalony Tadeusza Różewicza czy *Wyroki Krzysztofa Kamila Baczyńskiego*.
6. Zauważ, że temat daje wiele możliwości jego realizacji, dlatego warto poszerzyć swoje rozważania poprzez wprowadzenie kontekstów, np. literackiego i historycznego.

Zajęcie stanowiska wobec problemu

7. Zajmij stanowisko wobec problemu zawartego w temacie.
 - Jeżeli masz pewność, że przyjęte przez Ciebie stanowisko jest słusze, sformułuj tezę lub założenie wstępne.
 - Jeżeli masz wątpliwości, czy określone przez Ciebie stanowisko jest słusze – sformułuj hipotezę.
8. Pamiętaj, że argumenty, przykłady i konteksty, którymi posłużysz się w rozwinięciu, muszą potwierdzać Twoje stanowisko.

ANALIZA I INTERPRETACJA UTWORÓW, WYBÓR KONTEKSTÓW

9. Po wstępnych refleksjach dotyczących zagadnienia sformułowanego w temacie zacznij od wykorzystania lektury obowiązkowej – lista lektur obowiązkowych, do których można się odwołać, będzie opublikowana w arkuszu egzaminacyjnym.

Wybór lektury obowiązkowej i innego utworu literackiego

10. Zastanów się, którą lekturę obowiązkową wykorzystasz do uzasadnienia swojego stanowiska.

11. Trafnym wyborem może być opowiadanie Tadeusza Borowskiego *Proszę państwa do gazu*. Przypomnij sobie treść utworu i zastanów się, w jaki sposób przywołane opowiadanie pogłębi Twoją argumentację. Weź pod uwagę m.in.:
- kreację wybranych bohaterów oraz narratora
 - problematykę moralną utworu – określenie trudnej sytuacji i sposoby na ocalenie
 - złagrowanie człowieka
 - przykłady zachowań bohaterów i sytuacji potwierdzające zajęte przez Ciebie stanowisko.
12. Przywołane opowiadania możesz odczytać w **kontekście biograficznym** – pobyt Tadeusza Borowskiego w niemieckich obozach – oraz w **kontekście historycznym** – II wojna światowa, obozy koncentracyjne, dzięki czemu pogłębisz swoją argumentację.
13. Sformułuj na podstawie argumentów i przykładów wniosek cząstkowy i refleksje potwierdzające Twoje stanowisko.
14. Zastanów się, do jakiego innego utworu literackiego się odwołasz, aby pogłębić swoją argumentację. Dobrze jest pokazać inną perspektywę szukania ocalenia w trudnej sytuacji, dlatego trafnym wyborem może być *Zbrodnia i kara Fiodora Dostojewskiego*.
- Zwróć uwagę, że w powieści wielu bohaterów znajduje się w sytuacji trudnej, granicznej i poszukuje wyjścia z niej, np. Rodion Raskolnikow, Sonia Marmietadowa.
 - Określ sytuację tych bohaterów. W przypadku głównego bohatera, Rodiona Raskolnikowa – co skłania go do morderstwa i jakie niesie ono konsekwencje, jaką postawę po zbrodni przyjmuje bohater. W przypadku Soni – co daje jej tarczę ochronną od upodlenia i odrzucenia społecznego.
 - Kto i w jaki sposób pomaga Raskolnikowowi przejść przemianę wewnętrzną?
 - Jaką rolę w życiu tych bohaterów odgrywają miłość i wiara?
15. Zastanów się, za pomocą jakich kontekstów pogłębisz swoją argumentację oraz sens przywołanych utworów. Możesz wykorzystać **kontekst literacki** i przywołać inne utwory, w których bohaterowie szukają ocalenia w trudnych sytuacjach, co daje im nadzieję, a może nie widzą nadziei na ocalenie, np. wiersze Tadeusza Różewicza *Ocalony* czy Krzysztofa Kamila Baczyńskiego *Wyroki*.
16. Sformułuj na podstawie argumentów i przykładów wniosek cząstkowy i refleksje potwierdzające Twoje rozważania.

PODSUMOWANIE

17. W zakończeniu sformułuj wnioski podsumowujące Twoje wcześniejsze rozważania. Pamiętaj, że muszą być one zgodne ze stanowiskiem określonym we wstępie oraz spójne z całym Twoim wywodem.

Zadanie

Napisz szczegółowy plan (konspekt) swojej pracy. Pamiętaj o odwołaniu się do wybranej lektury obowiązkowej, innego utworu literackiego oraz wybranych kontekstów (przynajmniej dwóch) pogłębiających Twoje rozważania.

Sprawdź
w Vademecum
PR
*Proszę państwa
do gazu,
s. 296–298*

Sprawdź
w Vademecum
PR
*Proszę państwa
do gazu,
s. 342–344*

Wstęp

Rozwiniecie

Zakończenie

→ Przykładowa
realizacja
zadania
(konспект),
s. 196–197

Poćwicz więcej

aop.nowa
terazmatura.pl
Kod: XZFUU9

dodatekowe zadania:
Wypowiedź
argumentacyjna

2

**Matura
pisemna –
poziom
rozszerzony**

Wypracowanie – wypowiedź argumentacyjna

Jak napisać wypowiedź argumentacyjną na poziomie rozszerzonym?

Budowa tematów wypracowań

- W arkuszu zostaną podane dwa tematy wypracowania do wyboru, poprzedzone szczegółową instrukcją.
- Forma wypracowania nie została określona w poleceniu, ale Twoim zadaniem będzie napisanie wypowiedzi argumentacyjnej – może to być np. rozprawka, esej, szkic krytyczny, przemówienie.
- Kazdy z tematów będzie wymagał odwołania się do **czterech elementów**:
 - trzech utworów literackich, w tym jednej lektury z listy lektur obowiązkowych wskazanych w podstawie programowej i zamieszczonej w arkuszu egzaminacyjnym
 - jednego kontekstu do wyboru spośród: historycznoliterackiego, teoretycznoliterackiego, literackiego, biograficznego, kulturowego, mitologicznego, biblijnego, religijnego, historycznego, filozoficznego, egzystencjalnego, politycznego, społecznego (zob. Konteksty na maturze na s. 6).
- Różnica między tematami może polegać na tym, że jeden może być poprzedzony cytem.
- Innym utworem literackim, do którego można się odwołać w wypracowaniu, może być: inna lektura obowiązkowa, lektura uzupełniająca, utwór literacki spoza kanonu lektur obowiązkowych i uzupełniających.
- Wypracowanie powinno liczyć co najmniej 400 wyrazów.
- Maksymalnie możesz uzyskać 35 punktów.

Etapy pracy nad wypowiedzią argumentacyjną

1. Przeczytaj uważnie temat.
 - Jeśli wybierzesz temat poprzedzony cytem, przeanalizuj jego treść (zweryfikuj, czy jest definicją, prezentuje stanowisko autora, ilustruje problem; wyodrębnij główne pojęcia lub słowa klucze) – ustal, na jakie aspekty zagadnienia ukierunkowuje Twój uwagę zacytowany fragment (jak go rozumiesz) – cytat jest integralną częścią tematu i ma stanowić punkt wyjścia Twoich rozważań, nadać im ramy.
 - Przeanalizuj dalszą część tematu i upewnij się, jak rozumiesz sformułowany w nim problem w kontekście cytatu.
 - Jeśli wybierzesz temat bez cytatu – upewnij się, że dobrze rozumiesz jego treść – podkreśl problem, który ma być przedmiotem Twoich rozważań (pierwsze zdanie w temacie zawiera ukierunkowanie dotyczące problemu). Wypisz słowa kluczowe.
2. Stwórz wstępную koncepcję wypracowania – w tym celu poszukaj odpowiedzi na pytania: Jakie jest moje stanowisko? Do których utworów chce się odwołać? Na jakie aspekty problemu sformułowanego w temacie zwracając uwagę wybrane przez mnie utwory? Jaką argumentację pozwalać przygotować? Do jakich wniosków prowadzą argumenty? Jaką nadać im kolejność i dlaczego? Funkcjonalna analiza tematu wypracowania stuży wstępnej selekcji argumentów i nadaniu wypowiedzi ram kompozycyjnych.
3. Pamiętaj o stałych elementach, które musisz uwzględnić w wypracowaniu – wybór lektury obowiązkowej, dwóch innych utworów literackich i kontekstu.
4. Pamiętaj, że każdy z utworów należy w argumentacji wykorzystać w pełni funkcjonalnie, to znaczy musisz wykazać, że obecność podanego w poleceniu problemu wpływa na sposób kreacji świata przedstawionego w dziele literackim. Rozważanie tych zagadnień na poziomie rozszerzonym wymaga od Ciebie znajomości zagadnień teoretycznoliterackich – wykaż się w pracy wiedzą przedmiotową.
5. W swoich rozważaniach masz wykorzystać jeden z kontekstów – przemyśl, który z nich pozwoli Ci pogłębić i rozwijać rozważania (pogłębienie i omówienie danego zagadnienia poprzez konteksty nie oznacza konieczności dogłębnej analizy samych kontekstów jako takich: w szczególności nie może prowadzić do dygresji stosowanej niefunkcjonalnie).
6. Twoim zadaniem jest napisać wypowiedź argumentacyjną. To oznacza, że należy zająć stanowisko wobec problemu postawionego w temacie oraz uzasadnić je trafnie dobranymi argumentami i przykładami.
7. Twój praca powinna się odróżniać wyraźnym zamysłem kompozycyjnym, a zastosowany układ przekazywanych treści powinien ufałtwać zrozumieniu Twojego toku myślenia. W wypracowaniu nie musisz omawiać utworów literackich w porządku chronologicznym ani w porządku przedstawionym w temacie. Możesz zrealizować temat zgodnie z przyjętą przez siebie koncepcją.
8. Nie opowiadaj i nie streszczaj lektur, lecz przywołaj te treści, które odnoszą się do tematu. Jeśli wprowadzasz cytaty, musisz je skomentować, chyba że są one ilustracją jakiejś myśli albo stanowią podsumowanie wydruku.

9. Zachowaj stosowny styl pracy, czyli odpowiedni do tematu, o którym piszesz, do formy wypowiedzi i sytuacji komunikacyjnej (egzamin). Pisz w sposób zwięzły, przejrzysty i komunikatywny.

PRZYDATNE SŁOWNICTWO	
Wprowadzanie tezy	<ul style="list-style-type: none"> Jestem przekonana/przekonany, że... Sądzę, że...; Myślę, że...; Uważam, że... Moim zdaniem... Według mnie... Zgadzam/nie zgadzam się ze stwierdzeniem, że...
Wprowadzanie hipotezy	<ul style="list-style-type: none"> Przypuszczam, że... Wydaje mi się, że... Nie jestem pewna/pewny, czy... Być może należy przyjąć/założyć...
Zapowiedź dalszych rozważań	<ul style="list-style-type: none"> Świadczą o tym przykłady z utworów literackich... Warto zauważyc, że przekonują o tym przykłady z literatury... Dowodzą tego przykłady...
Porządkowanie argumentów	<ul style="list-style-type: none"> Stosunek mojej tezy potwierdza argument... Sprawa, którą warto poruszyć na samym początku, jest... Warto także zauważyc, że... Kolejną wartą zauważenia kwestią jest... Kolejnym argumentem przemawiającym za tym jest...
Porządkowanie kontrargumentów	<ul style="list-style-type: none"> Należy spojrzeć na problem również z innej strony... Nie jest to jednak jednoznaczne, ponieważ... Należy też rozważyć rację przeciwną...
Wprowadzanie cytatów	<ul style="list-style-type: none"> Na potwierdzenie tezy przytoczę słowa znanego pisarza: ..." Świadczą o tym słowa: ..." Powtóram się na słowa..., który przekonywał: ..."
Podsumowanie rozważań	<ul style="list-style-type: none"> Z moich rozważań wynika, że... Myślę, że przedstawione przeze mnie argumenty pozwalały... Z przedstawionych argumentów jasno wynika, że ...

10. Zadbaj o spójność wypowiedzi.

- Używaj środków językowych, które wiążą poszczególne akapity, np. nawiązując do...; również istotną sprawą jest...; nie można zapominać, że...; należy zaznaczyć, że...; można też zwrócić uwagę na... (unikaj określeń opisujących wykonywanie przez Ciebie czynności, np. Westępnie mojej pracy...; W tej rozprawie udowodnię...; Moim pierwszym argumentem będzie...).
- Postuj się słownictwem łączącym poszczególne zdania, np. więc, zatem, toteż, ponieważ, jednak, w szczególności, poza tym, w dodatku, ponadto.
- Stosuj słownictwo sygnalizujące wyliczanie i wnioskowanie, np. między innymi, na przykład, następnie, dalego, z tego względu, a więc, a zatem.

Informacje o kryteriach oceniania

1. Pierwsze kryterium to *Spełnienie formalnych warunków wypowiedzi (SFWP)*, za które uzyskuje się 1 punkt – to kryterium jest swego rodzaju „bramką” – egzaminator zweryfikuje, czy w wypracowaniu nie ma **błędu kardynalnego** (uwaga: błąd kardynalny to błąd rzeczowy, który dotyczy wyłącznie lektur obowiązkowych poznawanych w całości, świadczy o niezajmości lektury w zakresie głównych wątków utworu, losów głównych bohaterów lub wieje się z całkowicie nieuprawnioną interpretacją), czy jest odwołanie do lektury obowiązkowej oraz czy Twoje wypracowanie przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu i przynajmniej częściowo jest wypowiedzią argumentacyjną. Jeśli nie, otrzymasz 0 punktów za całą pracę.

2. Drugie kryterium to *Kompetencje literackie i kulturowe (KLIK)*, za które można uzyskać 16 punktów. W tym kryterium egzaminatorzy oceniają, czy:

- wybrane utwory i kontekst zostały wykorzystane funkcjonalnie
- argumentacja jest bogata, trafna czy jednak zadowalająca lub powierzchowna

argumentacja bogata	Cechuje się rzecznym ujęciem problemu, jest poparta trafnie dobranymi przykładami, uwzględnia funkcjonalnie wykorzystany kontekst (lub konteksty), jest wzbogacona refleksją własną, świadcząca o głębszym namysle nad problemem (zawiera nie tylko informacje z utworów, lecz także zdania analityczne, interpretacyjne).
---------------------	--

DZIAŁ 2. Matura pisemna – poziom rozszerzony

argumentacja trafna	Z tak ocenioną argumentacją mamy do czynienia w sytuacji, gdy znajomość utworów literackich została wykorzystana częściowo funkcjonalnie.
argumentacja zadowalająca	To argumentacja rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami.
argumentacja powierzchowna	Argumentacja oparta na uogólnieniach, niewnikająca w problem sformułowany w temacie, poprzestająca na pobeżnych obserwacjach, mało dokładna, czasami niepoparta przykładami; również argumentacja, w której próba zbudowania argumentu opiera się jedynie na doborze środków językowych typowych dla wypowiedzi argumentacyjnych.

- piszący wykazał się wiedzą przedmiotową (np. umiejętności wykorzystania kontekstów, kodów kulturowych, terminologii, znajomości kultury, w tym literatury i sztuki)
- w pracy nie ma błędów rzeczowych zarówno odniesieniu do przywołanych utworów literackich oraz kontekstów, jak i terminologii historyczno-literackiej oraz/lub teoretyczno-literackiej.

3. Trzecie kryterium Kompozycja wypowiedzi (KW) dotyczy struktury wypowiedzi, jej spójności i stylu – możesz uzyskać **7 punktów** (3 punkty za strukturę wypowiedzi, 3 punkty za spójność, 1 punkt za styl). Egzaminator zwróci uwagę na to, czy:

- kompozycja Twojej pracy ułatwia zrozumienie zaprezentowanego toku rozumowania
- została zachowana spójność między akapitami i zdaniemami wewnętrz akapitów
- stosujesz zabiegi językowe budujące spójność wypowiedzi
- styl wypowiedzi jest adekwatny do jej formy (neutralny, obiektywny, bez zbędnych ekspresywizmów, poetyzmów, patosu).

4. Czwarte kryterium to Język wypowiedzi (JW), w którym można uzyskać **11 punktów** (7 punktów za zakres i poprawność środków językowych, 2 punkty za poprawność ortograficzną, 2 punkty za poprawność interpunkcyjną). Tu oceniający weźmie pod uwagę, czy:

- posługujesz się różnymi rodzajami zdań, bogatym słownictwem (np. synonimami, frazeologizmami, terminologią przedmiotową), środkami językowymi pozwalającymi na precyzyjne wyrażenie myśli
- w pracy są błędy językowe (gramatyczne), stylistyczne, ortograficzne i interpunkcyjne.

O czym należy pamiętać podczas pisania wypowiedzi argumentacyjnej na poziomie rozszerzonym?

- Pamiętaj, że jeśli przywołujesz lekturę poznaną w całości, musisz uważać, aby nie popełnić błędu kardynalnego, który spowoduje wyzerowanie całej pracy (najlepiej wybierz lekturę, którą znasz bardzo dobrze).
- Jeśli cytujesz, rob to wiernie. Jeśli nie masz pewności, czy dobrze pamiętasz cytat, lepiej dokonaj jego parafrazy.
- Pamiętaj, że Twоя praca powinna liczyć co najmniej 400 wyrazów. Jeżeli wypowiedź będzie zawierała mniej niż wskazana liczba wyrazów, zostanie oceniana wyłącznie w kryteriach: Spełnienie formalnych warunków poleceń oraz Kompetencje literackie i kulturowe. W pozostałych kryteriach otrzymasz 0 punktów.
- Zadbaj o czytelność pracy. Jeżeli Twоя wypowiedź będzie nieczytelna (w rozumieniu czytelności zapisu), zostanie oceniona na 0 punktów.
- Pamiętaj, aby nie pisać wypowiedzi obraźliwych, wulgarnych lub propagujących postępowanie niezgodne z prawem. W przypadku takich wypowiedzi Twоя praca nie zostanie oceniona za styl i język lub nawet za całą wypowiedź otrzymasz 0 punktów.

Temat 1. – przykładowa realizacja

Wypowiedź pisemna z komentarzami

Bajka, przypowieść, legenda...

Rozważ, jakie znaczenie w kreacji świata przedstawionego ma włączenie do utworu innej formy literackiej.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innych utworów literackich
- wybranego kontekstu.

WSTĘP

Kreując świat przedstawiony w utworze literackim, autorzy często włączają do struktury dzieła inne formy gatunkowe, takie jak bajka, legenda, powiastka czy list. Odbiegające pod względem stylistycznym partie tekstu mogą poznawne wydawać się niezwiązane z fabułą utworu, sprawiać wrażenie jedynie ozdobników, które skutkują skąpaniem czytelnika do większego wysiłku. Osadzenie w powieści czy dramacie wspomnianych gatunków jest celownym zabiegiem konstrukcyjnym. Wplecone formy – z racji cech gatunkowych i wynikających z nich funkcji – stają się wykładebnikami ogólnych znaczeń znajdujących się poza światem przedstawionym, stanowią klucz do interpretacji.

Włączenie do utworu innych form literackich miało szczególne znaczenie w epoce romantyzmu, w której odrzucono klasycystyczne reguły ograniczające wolność wypowiedzi, hamujące swobodę twórczą. W rezultacie wiele gatunków literackich tej epoki ma synkretyczny charakter. Ich ukształtowanie, różnorodność stylistyczna służą wyrażeniu treści istotnych dla wymowy dzieła. Przykładem utworu, w którym wykorzystano inne formy gatunkowe, są *Dziady* część III Adama Mickiewicza. W strukturze tego dramatu występują liczne opowieści (np. opowiadanie Sobolewskiego, historia Cichowskiego), piosenki (np. pieśń zemsty Konrada, piosenka Feliksa) czy też bajka (*Bajka Góreckiego*). Ten ostatni z wymienionych utworów poznajemy dzięki wierności Żegocie. Opowiadają ją w celu towarzyszącym niedoli, dzielącym się informacjami o carskich represjach i zastanawiającym się, czy carowi uda się zniszczyć wszystkich. Bajka o diable i ziarnie, odwrotniącą się do sensów mitologicznych i biblijnych, stanowi odpowiedź na wątpliwości zebranych, w metaforyczny sposób obrazując ich sytuację, a do tego w wymowie wybiera w przyszłość. Diabeł jest w niej alegorią carskiego zaborcy, ziarno, które bezskutecznie próbuje zniszczyć, odradza się – to odrodzenie obrazuje los młodych patriotów. Opowiedziana historia daje współwczniomu nadzieję na wolność.

Wykorzystanie konwencji bajki sprawia, że doświadczenia młodych patriotów zyskują uniwersalny charakter, uwznuśnia ich czyny, a tym samym wzmacnia mesjanistyczną wymowę utworu, pozwala odbiorcom tekstu wieźyć, że dobro nad złem zatrumfuje. Takie przeistanie wynikające z *Dziadów* części III, które Mickiewicz napisał pół roku po upadku powstania listopadowego, w pewnością spełniło funkcję terapeutyczną, nadano sens cierpieniu w perspektywie nadprzyrodzonej.

Włączenie do utworu innej formy gatunkowej nie musi dotyczyć całościowej wymowy utworu. Może za to wpływać na sposób kreacji bohatera, obrzędować prawdę dotyczącą jego sytuacji i stworzyć czytelnikowi pole do interpretacji. W powieści *Lalka* Bolesław Prus umieścił w fabule legendę, a więc formę gatunkową, która odbiega od realistycznego obrazowania (charakterystycznego dla literatury pozytywizmu), zawiera elementy fantastyczne. Na kartach utworu legenda o kamieniu, uśpionej kobiecie leżącej na dnie potoku i wiejskim kowalu opowiedział Węgieltek. Odbiorcom jego opowieści nieprzypadkowo był Izabela Łęcka i Wokulski, choć wątpiąwe, aby chłopak miał wiedzę na temat relacji łączących kupca i arystokratkę. W jego opowieści możemy jednak dostrzec metaforę losów Izabeli i Wokulskiego. Kowal od pierwszego wejrzenia zakochał się w uśpionej kobiecie (jak Wokulski

Wprowadzenie do tematu

Zajęcie stanowiska

Kontekst historyczno-literacki

Argument 1.

Odwodzenie do lektury obowiązkowej
Dziadów części III
Adama Mickiewicza

Wskazanie bajki jako innej formy literackiej w drama-
cie i określenie jej wpływu na kreację świata przedstawio-
nego w utworze

Wniosek cząstkowy
wzbogacony kon-
tekstem historycz-
nym

Argument 2.

Odwodzenie do *Lalki*
Bolesława Prusa
i wskazanie legendy
jako innej formy
literackiej

ROZWIINIĘCIE

DZIAŁ 2. Matura pisemna – poziom rozszerzony

w Izabelli) i wręcza obsesyjnie czekając na okazję, aby móc uratować dziewczynę i się z nią ożenić. Niestety, odnióst porażkę, obudzona dziewczyna nie odwzajemnia uczucia, bohater na zawsze został uwieziony pod kamieniem, nie wrócił do realnego życia. Wokulski także nie zdążył zdobyć uczuć Izabelli, jego losy pozostają dla czytelników nienane, przypuszczalnie popełnił samobójstwo w Zastawiu.

Legenda opowiadana przez Węgielka jest nie tylko projekcją przyszłości Wokulskiego darzącego uczuciem bez wzajemności arystokratkę, lecz także skierowanym do bohatera i czytelników ostrzeżeniem przed miłosnym zaślepieniem, idealizacją uczucia. Można ją również interpretować jako zapowiedź tragicznego finatu Wokulskiego.

Wykorzystanie w tekście innej formy literackiej może także służyć uogólnieniu i zuniwersalizowaniu przesłania utworu. Z takim zabiegiem mamy do czynienia w Procesie Franza Kafki. Powieść ta, będąca utworem o charakterze parabolicznym, a więc z założenia ilustrującym uniwersalne prawdy, zawiera w swojej konstrukcji przypowieść o odźwiernym, którą błądzącemu w ciemnościach katedry Józefowi K. (everymanowi) opowiada Ksiądz Historię tą – przez analogię do sytuacji człowieka ze wsi oczekującego, aż strażnik otworzy mu drzwi do prawa – można odczytać jako parabolę losu głównego bohatera, bowiem ukazuje ona problem winy. Winą tą było dążenie do poznania prawdy zarówno przez wieśniaka, jak i Józefa K., jednak dla każdego z nich dostępu do niej broniła zorganizowana maszyna biurokratycznego państwa. Podporządkowując się jej, nieświadomie poddali się całkowitej kontroli. Józef K. uświadomił sobie absurdalność sytuacji człowieka ze wsi, ale przede wszystkim bezsens własnej egzystencji. Przypowieść o odźwiernym nadaje sytuacji Józefa K. filozoficzo-etyczną perspektywę. Jest również uogólnieniem losu każdego bezskutecznie poszukującego sensu życia człowieka, zniewolonego przez anonimowe instytucje lub potężne siły, których istoty i zasady działania nie rozumie.

W okresie międzywojennym wykorzystanie w utworze innych form literackich nie było rzadkością. Oprócz Kafki zabieg ten zastosował m.in. Witold Gombrowicz w Ferdydurke. Kompozycję powieści wyznaczają trzy etapy wewnętrzki bohatera (najpierw perpetię w szkole, potem stancję u Młodziaków, na koniec dwór wujostwa Hurleckich), pomiędzy które zostały włączone powieści o Filidorze i Filibercie, poprzedzone przedmowami (jedna dotyczy sztuki pisania i komponowania utworu, druga zawiera objaśnienie powodu napisania rozdziału), minirozprawy filozoficzne, które pozornie stanowią odrebną część.

W pierwszej z powieści dwaj uczeni, Filidor – Mistrz Syntezy i anti-Filidor – profesor Analizy, z uporem dzieci prowadzą groteskowy spór. Mistrz Syntezy uważa, że całość jest ważniejsza od części. Jego oponent prezentuje odmienny pogląd – część jest ważniejsza od całości. W wyniku konfliktu bohaterowie strzelają do swoich partnerek i ogarnięci pasją trafiają w rozmaitą cele roznoszącą się z dziecięcymi zabawami pasja objawia podszycie dzieckiem). W drugiej powieści podczas meczu tenisowego na zasadzie efektu domina dochodzi do absurdalnych sytuacji i zamieszania, którego nie da się opanować, zwycięża żywioł niedojrzalości, której symbolem jest dziecko,

Wynikające z powieści morala stanowią komentarz do doświadczeń Józefa, uogólniają je i nadają im uniwersalne znaczenie. Nadają też utworowi Gombrowicza charakter traktatu o Formie dotyczącego sfery prawd nie tylko obyczajowych i spotecznych, lecz także psychologicznych i artystycznych, ilustrując prawdę, że wszystko podszyte jest dziekiem.

Jak wynika z przywołanych przykładów, wykorzystanie w utworze innej formy literackiej wpływa na kreację świata przedstawionego w dziele. Formy te, dzięki wyznacznikom gatunkowym, uniwersalizują wymowę tekstu i ilustrują odwieczne prawdy moralne (Bajka Goreckiego w Dziedach części III), pozwalają na metaforeczne odczytywanie sytuacji egzystencjalnej bohaterów (Laika) bądź stanowią komentarz pogłębiający wymowę dzieła (Proces, Ferdydurke). Tym samym dają czytelnikom nowe możliwości interpretacyjne, które w wartościowy sposób wzbogacają odbiór tekstu.

Wniosek cząstkowy

Argument 3.

Odwodzenie do Procesu Franca Kafki i wskazanie przypowieści jako innej formy literackiej

Wniosek cząstkowy

Kontekst literacki – odwołanie do Ferdydurke Witolda Gombrowicza i wskazanie powieści jako innej formy literackiej

Wniosek cząstkowy

Wnioski końcowe

Kryteria oceny wypowiedzi pisemnej

Prezentowana praca została oceniona we wszystkich kryteriach na maksymalną liczbę punktów.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 p. – wypracowanie w całości spełnia formalne warunki polecenia:

- znajduje się w nim odwołanie do utworów literackich: lektury obowiązkowej z listy zamieszczonej w arkuszu egzaminacyjnym (*Dziady* cz. III Adama Mickiewicza), dwóch innych utworów literackich (*Laika* Bolesława Prusa oraz *Proces Franzka Kafki*)
- w całości dotyczy problemu wskazanego w poleceniu
- jest wypowiedzią argumentacyjną
- nie zawiera błędu kardynalnego.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 16 p.

- przywócone utwory zostały wykorzystane w pełni funkcjonalnie: *Dziady* cz. III (rola bajki w utworze w kontekście sytuacji przedstawionej w scenie wiejskiej i przestania całego utworu); *Laika* Bolesława Prusa (wskazanie aluzjnego charakteru legendy i jej związku z losami bohatera); *Proces Franzka Kafki* (funkcjonalna analiza roli przypowieści o odzwiernym powiązana z wpływem wprowadzonej formy na sytuację psychiczną i losy bohatera oraz wymowę całego utworu)
- funkcjonalnie wykorzystano konteksty interpretacyjne: historycznoliteracki – charakter literatury romantycznej (swoboda twórcza), rola *Dziadów* części III po upadku powstania listopadowego; literacki – nawiązania do innych utworów literackich; *Ferdynandke* Witolda Gombrowicza (funkcjonalna analiza sposobu wykorzystania powieści w kontekście wymowy utworu); teoretycznoliteracki – określenie funkcji wprowadzanych do utworów innych form gatunkowych (bajka, przypowieść, legenda, powieška)
- bogata argumentacja
- funkcjonalność omówionych dzieł literackich i wykorzystane konteksty interpretacyjne (uczeń wykazuje się wiedzą przedmiotową i kontekstową) świadczą o erudycji zdającego.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura, spójność, styl

- **3a.** Struktura wypowiedzi: 3 p. – elementy treściowe zostały w całej pracy zorganizowane problemowo; podział wypowiedzi poprawny zarówno w skali ogólniej, jak i w zakresie struktury akapitów; zamysł kompozycyjny zrealizowany w sposób wyrazisty i konsekwentny.
- **3b.** Spójność wypowiedzi: 3 p. – wywód w całości uporządkowany i spójny.
- **3c.** Styl wypowiedzi: 1 p. – adekwatny do sytuacji komunikacyjnej, jednorodny.

4. Język wypowiedzi

- **4a.** Zakres i poprawność środków językowych: 7 p. – szeroki zakres środków językowych (zróżnicowana składnia, leksyka) umożliwiających pełną i swobodną realizację tematu.
- **4b.** Poprawność ortograficzna: 2 p. – praca bez błędów ortograficznych.
- **4c.** Poprawność interpunkcyjna: 2 p. – praca nie zawiera błędów interpunkcyjnych.

Temat 2. – ćwiczenia krok po kroku

Wspomnienia – źródło i tworzywo literackie. Rozważ, jakie znaczenie w kreacji świata przedstawionego w dziele literackim mają wspomnienia.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innych utworów literackich
- wybranego kontekstu.

Krok 1. Czynności wstępne

- Przeczytaj uważnie temat. Zastanów się, czego dotyczy zawarty w nim problem.
- Zastanów się nad kluczowymi dla zrozumienia tego problemu słowami: wspomnienia, źródło wspomnień, kreacja świata przedstawionego w utworze.
- Postaw pytania, na które odpowiedzi pozwolą Ci zglebić problem sformułowany w temacie:
 - Jaką rolę odgrywają wspomnienia w życiu ludzi?
 - Czego dotyczą wspomnienia w dziełach literackich (np. nawiązania do biografii autora lub wspomnienia bohaterów istotne w kontekście fabuły)?
 - W jakim celu pojawiają się w utworach?
 - W jakiej formie wspomnienia są wprowadzane do utworów?
 - Jak wpływają na strukturę dzieła?
- Zwróć uwagę, że w temacie wskazano cztery elementy, które musisz uwzględnić w swojej pracy: odwołanie do lektury obowiązkowej, odwołanie do utworów z dwóch różnych epok oraz kontekst.
- Zastanów się, do której lektury obowiązkowej oraz do jakich utworów literackich z dwóch różnych epok odwołasz się, aby ukazać rolę wspomnień w kreacji świata przedstawionego.
- Zastanów się, jaki kontekst pozwoli Ci pogłębić rozważania.

Wstępne rozpoznanie problemu

Ćwiczenie 1.

Do podanego słowa dopisz trzy bliżkoznaczne wyrazy lub sformułowania.

Wspomnienie –

Ćwiczenie 2.

Czemu mogą służyć wspomnienia w utworach? Dla każdej z podanych kategorii określ funkcję, jaką może pełnić związane z nią wspomnienie.

miejsce –

osoba –

zdarzenie –

Krok 2. Interpretacja problemu

Wybór lektury obowiązkowej oraz dwóch innych utworów

Ćwiczenie 3.

Przeczytaj fragment *Sklepów cynamonowych*.

Bruno Schulz

Sklepy cynamonowe

W taką noc niepodobna iść Podwalem ani żadną inną z ciemnych ulic, które są odwrotną stroną, niejako podszewką czterech linij rynku, i nie przypomnieć sobie, że o tej późnej porze bywają czasem jeszcze otwarte niektóre z owych osobliwych a tyle nęczących sklepów, o których zapomina się w dniu zwyczajne. Nazywam je sklepami cynamonowymi [...].

[...]

Pamiętam tych starych i pełnych godności kupców, którzy obsługiwały klientów ze spuszczonymi oczyma, w dyskretnym milczeniu, i pełni byli mądrości i wyrozumienia dla ich najtajniejszych życzeń. Ale nade wszystko była tam jedna księgarnia, w której raz oglądłem rzadkie i zakazane druki, publikacje tajnych klubów, zdejmując zastonę z tajemnic dręczących i upojnych.

Bruno Schulz, *Sklepy cynamonowe*, [w:] tegoż, *Opowiadania, wybór esejów i listów*, Wrocław 1989.

Określ, czego dotyczą wspomnienia w przytoczonym fragmencie oraz jaką funkcję pełni w nich stownictwo wartościujące.

Ćwiczenie 4.

Przeczytaj fragment wypowiedzi Jerzego Kwiatkowskiego dotyczący *Sklepów cynamonowych* Brunona Schulza.

[...] [P]unkt wyjścia: ewokowanie wspomnień z dzieciństwa i wczesnej młodości przez dorosłego narratora. O fakcie, iż opowiadania te są tak bardzo niepodobne do innych realizacji owego „wspomnieniowego” gatunku, decyduje przede wszystkim – dominujący w nich – rewelacyjny oniryzm [...].

Jerzy Kwiatkowski, *Dwudziestolecie międzywojenne*, Warszawa 2001.

Uzasadnij trafność oceny sformułowanej przez badacza literatury. W odpowiedzi odwołaj się do znajomości wybranego opowiadania z tomu *Sklepy cynamonowe*.

Sprawdź
w Vademecum
PR

Sklepy
cynamonowe,
s. 318–322

DZIAŁ 2. Matura pisemna – poziom rozszerzony**Analiza i interpretacja wybranych utworów****Ćwiczenie 5.**

Uzupełnij tabelę dotyczącą wspomnień. W tym celu określ, jakie mają one znaczenie w kreacji świata przedstawionego w każdym z podanych dzieł.

Sposób wprowadzenia wspomnień do utworu	Autor i tytuł	Znaczenie w kreacji świata przedstawionego
wywiad	Hanna Krall <i>Zdążyć przed Panem Bogiem</i>	
spowiedź przedśmiertna	Adam Mickiewicz <i>Pan Tadeusz</i>	

Ćwiczenie 6.

Uzupełnij tabelę dotyczącą wspomnień w *Dziadach* części II Adama Mickiewicza. Ostatnią kolumnę uzupełnij własnym przykładem z innego utworu dramatycznego.

Sposób wprowadzenia wspomnień do utworu	Autor i tytuł	Znaczenie w kreacji świata przedstawionego
wprowadzenie do utworu ducha dziewczyny wywołanego podczas obrzędu dziadów	Adam Mickiewicz <i>Dziady cz. II</i>	

Ćwiczenie 7.

Przeczytaj sonet Adama Mickiewicza *Stepy akermanijskie*.

Adam Mickiewicz

Stepy akermanijskie

Wpłynąłem na suchego przestwór oceanu,
Wąż nurza się w zieloność i jak tódka brodzi,
Szumiących, wśród kwiatów powodzi,
Koralowe ostrowy burzanu.

Noc zapada, nigdzie drogi ni kurhanu;
W niebo, gwiazd szukam przewodniczek łodzi;
Tam z dala błyszczy obtok? tam jutrenka wschodzi?
To błyszczy Dniestr, to weszła lampa Akermanu.

Stójmy! – jak cicho! – słyszę ciągnące żurawie,
Których by nie dościęgły żrenice sokota;
Słyszę, kiedy się motyl kołysa na trawie,

Kiedy wąż śliniką piersią dotyka się ziota.
W takiż ciszy! – tak ucho natężam ciekawie,
Że słyszałbym głos z Litwy. – Jedźmy, nikt nie woła!

Adam Mickiewicz, *Stepy akermanijskie*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, t. 2, Wrocław 1997.

Wyjaśnij, jakie znaczenie dla kreacji podmiotu liryckiego mają wspomnienia.

Wykorzystanie kontekstów**Ćwiczenie 8.**

Przyjrzyj się fotografii, która przedstawia pomnik upamiętniający ofiary wojny.

Pomnik Buty na brzegu Dunaju, według projektu Gyuli Pauera, odsłonięty w 2005 r. w Budapeszcie, upamiętnia ofiary Holokaustu. Tworzy go 60 par butów odlanych z brązu, które symbolizują buty rozstrzelanych osób.

Jakich środków wyrazu użył twórca pomnika, aby wykreować wspomnienie o ofiarach Holokaustu?

Ćwiczenie 9.

Przeczytaj fragment opowiadania Andrzeja Stasiuka.

Andrzej Stasiuk

Miejsce

- Panie, byłem na Syberii, byłem w Kazachstanie i widziałem mahometan, byłem i w Mongoli, widziałem buddystów. Widziałem i Ruskich, którzy od urodzenia w nic nie wierzyli. Mój ojciec w 95 roku pomagał zmieniać tutaj dach. Gont przykrywali blachą. A potem tutaj mnie chrzcieli.

Szedłem później obok wozu, a stary człowiek wskazywał miejsca, gdzie stany domy, wymieniając imiona, opowiadał okruchy jakichś zdarzeń. Jechał przez wieś, która istniała w jego pamięci. An czas, ani ogień, ani kruchosć nie miały do niej dostępu. W końcu, na pożegnanie, uśmiechnął się trochę kpiaco. Jego twarz przypominała zwarzone mrozem jabłko.

Andrzej Stasiuk, *Miejsce, [w:] tegoż, Opowieści galicyjskie*, Wołowiec 2012.

Okreś funkcje, jaka pełni wspomnienie w przytoczonym fragmencie.

Podsumowanie i sformułowanie wniosków

Ćwiczenie 10.

Czy zgadzasz się ze stwierdzeniem, że wspomnienia wpływają na kreację świata przedstawionego w utworze? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Krok 3. Przygotowanie do napisania wypracowania

Konspekt wypracowania

Ćwiczenie 11.

Napisz plan (konspekt) swojej wypowiedzi uwzględniający jej główne części.

Wstęp

Rozwinięcie

Zakończenie

Temat 3. do samodzielnej realizacji + WSKAZÓWKI

Obecność motywów w dziełach jako sieganie po tradycję literacką. Rozważ, jaką rolę w kreacji świata przedstawionego w utworze odgrywa motyw literacki.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innych utworów literackich
- wybranego kontekstu.

Wskazówki

CZYNNOŚCI WSTĘPNE

1. Przeczytaj uważnie temat – zwróć uwagę, że składa się on z zagadnienia głównego i polecenia.
2. Zauważ, że w poleceniu wskazano cztery elementy obowiązkowe, które musisz uwzględnić w swojej pracy (wskazuje na nie czasownik operacyjny odwołuj się). Są to:
 - odwołanie do lektury obowiązkowej
 - odwołanie do dwóch innych utworów literackich
 - odwołanie do kontekstu pogłębiającego argumentację.
3. Zwróć uwagę na kluczowe słowa i zagadnienia z tematu: *motyw, tradycja literacka, kreacja świata przedstawionego*. Zastanów się nad ich znaczeniem i uczyń je punktem wyjścia swoich rozważań.

• Tradycja literacka to zbiór dokonań literackich minionych epok, które są wykorzystywane w dziełach powstających w późniejszych okresach literackich. Elementem tradycji literackiej, który może być wykorzystany w kreacji świata przedstawionego w utworze, jest motyw literacki. Wprowadza on treści istotne dla właściwego odczytania dzieła, np. motyw dobra i zła, cierpienia, winy i kary, miłości.

• Motyw jest najmniejszą całością kompozycyjną świata przedstawionego w utworze. Może być nim postać, cecha postaci, zdarzenie, postawa bohatera wobec zdarzenia, przeżycie.

• Topos to motyw literacki, który powtarza się w wielu utworach na przestrzeni wieków (w różnych epokach).

4. Słowa z tematu oddające istotę problemu zastąp wyrazami oraz sformułowaniami bliskoznaczymi – wykorzystasz je w tworzeniu wprowadzenia do wypowiedzi.

Zajęcie stanowiska

5. Zajmij stanowisko wobec zagadnienia sformułowanego w temacie.
 - Jeżeli masz pewność, że przyjęte przez Ciebie stanowisko jest słusze, sformułuj tezę lub założenie wstępne.
 - Jeżeli masz wątpliwości, czy określone przez Ciebie stanowisko jest słusze – sformułuj hipotezę.
 - Pamiętaj, że argumenty, przykłady i konteksty, które zawrzesz w rozwinięciu, muszą potwierdzać Twoje stanowisko.

ANALIZA I INTERPRETACJA UTWORÓW

6. Zastanów się, na którym motywów lub na których motywach skupisz się, aby pokazać, jak wpływają na kreację świata przedstawionego, w jaki sposób są wykorzystywane w kontekście tradycji literackiej, jakie treści wnoszą, jak wpływają na odczytanie dzieła.

Propozycje utworów literackich, w których występuje motyw dobra i zła

- Michaił Butchakow *Mistrz i Małgorzata* – zwrócenie uwagi na sposób kreacji dobra i zła (reinterpretacja motywu); nawiązania do motywów biblijnych.
- William Szekspir *Macbeth* – skłonność do zła wpisana w ludzką naturę, zgubny wpływ zła na jednostkę żądnią władzy; dynamika zdarzeń uwarunkowanych decyjami tytułowego bohatera.
- Albert Camus *Dżuma* – dobro i zło w powieści parabol wzmacniające uniwersalną wymowę utworu.
- Tadeusz Konwicki *Mała apokalipsa* – zło symbolizowane przez ustroj komunistyczny przenosi się na społeczeństwo, które nie potrafi odróżnić dobra od zła.
- Zygmunt Krasiński *Nie-Boska komedia* – obecność motywów dobra i zła w kreacji świata przedstawionego jako polemika z romantyczną koncepcją poety i poezji, ukazanie destrukcyjnej siły rewolucji.
- William Golding *Władca much* – zwrócenie uwagi na funkcję motywów dobra i zła, niegodziwość człowieka i jego potrzeb dominacji.

Sprawdź
w Vademecum
PR

np. *Mistrz i Małgorzata*,
s. 330–333

Sprawdź
w Vademecum
PR

np. *Dżuma*,
s. 376–379

Sprawdź
w *Vademecum PR*
np. Dziedziny cz. III,
s. 185–191

Propozycje utworów literackich, w których występuje motyw cierpienia

- Michaił Butchakow *Mistrz i Małgorzata* – motyw cierpienia ukazany w dwóch różnych światach i przestrzeniach – w Moskwie i w Jerozolimie, cierpienie spowodowane brakiem możliwości pozostaania wiernym samemu sobie.
- William Szekspir *Makbet* – cierpienie jako konsekwencja zła, wyrzuty sumienia oraz kara za popełniane czyny (Lady Makbet).
- William Golding *Włodzca much* – zadawanie cierpienia, wzbudzanie lęku i strachu jako sposób na przejęcie władzy; znaczenie postaci Simona – wzorowanego na Chrystusie – i jego poświęcenia dla innych w wyniku bezinteresownej miłości.
- Adam Mickiewicz *Dziady* część III – cierpienie narodu polskiego – „Chrystusa narodów” – jako zapowiedź wolności i zmartwychwstania (nadanie sensu cierpieniu).
- Gustaw Herling-Grudziński *Inny świat* – cierpienie jako walka z systemem totalitarnym (Kostylew przypalający rękę, aby nie podporządkować się zbrodniciemu systemowi).

WYBÓR KONTEKSTU

7. Pamiętaj, że kontekst to element wypowiedzi pogłębiający rozważania na podstawie wybranych utworów. Odwołaj się zatem do wybranego kontekstu w taki sposób, aby wnoсиł on dodatkową wiedzę o danym zagadnienniu.

Konteksty proponowane do realizacji tematu – biblijny i mitologiczny

- Odwołaj się do Biblii lub mitologii jako źródeł popularnych motywów literackich, np. dobra i zła, cierpienia (Księga Hioba, Księga Rodzaju – historia pierwszych ludzi, mit o Prometeusz, okrucieństwo bogów – Kronos okaleczający ojca w celu zdobycia władzy).
- Zastanów się, które z nich funkcjonują w wybranych przez Ciebie utworach literackich.
- Zwróć uwagę na ich interpretację i reinterpretację.
- Zastanów się, jaką pełnię funkcję w kreacji świata przedstawionego. Jak zostały wykorzystane w wybranych dziełach – czy stanowią kontynuację, czy są reinterpretacją?

PRZYGOTOWANIE DO PISANIA WYPRACOWANIA

8. Twoja praca powinna odznaczać się wyraźnym zamysłem kompozycyjnym, który ułatwi zrozumienie Twojego toku myślenia. Przemyśl kompozycję, którą chcesz zastosować.
9. Pamiętaj, aby nie wybierać zbyt wielu motywów – skup się na jednym lub dwóch, na ich roli w kontekście tradycji literackiej i wpływie na sposób kreacji świata przedstawionego – pamiętaj, że więcej nie znaczy lepiej.
10. Przygotuj w brudnopisie konspekt wypracowania – dzięki temu podczas pisania pracy łatwiej Ci będzie zadbać o zrealizowanie zaplanowanej kompozycji wypowiedzi.
11. Pamiętaj, że do każdej z lektur użytych w argumentacji należy odnieść się w pełni funkcjonalnie – musisz wykazać, że wykorzystywanie motywów literackich jest dowodem na sięganie po tradycję literacką, oraz określić, jaką rolę w kreacji świata przedstawionego w utworze odgrywa dany motyw literacki.
12. Nie zapomnij o konieczności odwołania się do kontekstu – w omawianym temacie szczególnie warto wykorzystać konteksty biblijny i mitologiczny, które pogłębią rozważania o tradycji literackiej.

Zadanie

Napisz plan (konspekt) swojej wypowiedzi uwzględniający jej główne części.

Wstęp

Wstęp	<hr/>
Rozwojście	<hr/>
Zakończenie	<hr/>

Temat 4. ze wskazaną lekturą do samodzielnej realizacji + WSKAZÓWKI

Rozważ, jaką funkcję w utworze literackim pełni mitologizacja świata przedstawionego.

W pracy odwołaj się do:

- *Wesela Stanisława Wyspiańskiego*
- innych utworów literackich
- wybranego kontekstu.

Wskazówki

CZYNNOŚCI WSTĘPNE

1. Przeczytaj uważnie temat – zwróć uwagę, że składa się on z zagadnienia głównego i polecenia.
2. Zauważ, że w poleceniu wskazano cztery elementy obowiązkowe, które musisz uwzględnić w swojej pracy (wskazuje na nie czasownik operacyjny *odwołaj się*). Są to:
 - odwołanie do lektury obowiązkowej wskazanej w poleceniu
 - odwołanie do dwóch innych utworów literackich
 - odwołanie do kontekstu pogłębiającego argumentację.
3. Zwróć uwagę na kluczowe słowa i zagadnienia z tematu: *mitologizacja, kreacja świata przedstawionego*. Zastanów się nad ich znaczeniem i uczyj się punktem wyjścia swoich rozważań.
4. Przypomnij sobie, czym są mity, jaką pełnią funkcję. Czy tworzenie mitów jest charakterystyczne tylko dla starożytnej kultury? Dlaczego twórcy w swoich dziełach wykorzystywali mitologizację? Przypomnij sobie, czym jest świat przedstawiony w utworze, jakie są jego składniki. Będzie Ci to potrzebne, aby określić, jaką rolę w kreacji tego świata pełni mitologizacja.

• Mitologizacja – to zabieg polegający na przekształcaniu rzeczywistości w mit, nadawaniu cech mitycznych wydarzeniom, postaciom realnym lub fikcyjnym, a czasem także całej rzeczywistości przedstawionej w utworze. Mitologizacja służy podwyższeniu rangi, nadaniu podniosłości lub nawet patosu zjawiskom lub wartościom ważnym dla autora lub grupy, z którą on się identyfikuje.

Zajęcie stanowiska

5. Zajmij stanowisko wobec zagadnienia sformułowanego w temacie.
 - Jeżeli masz pewność, że przyjęte przez Ciebie stanowisko jest słuszne, sformułuj tezę lub założenie wstępne.
 - Jeżeli masz wątpliwości, czy określone przez Ciebie stanowisko jest słuszne – sformułuj hipotezę.
 - Pamiętaj, że argumenty, przykłady i konteksty, które zawrzesz w rozwinięciu, muszą potwierdzać Twoje stanowisko.

ANALIZA I INTERPRETACJA UTWORÓW

Lektura obowiązkowa wskazana w poleceniu

6. Zwróć uwagę, że w poleceniu została wskazana lektura obowiązkowa – dramat Stanisława Wyspiańskiego pt. *Wesele*. Utwór ten musi stanowić podstawkę Twoich rozważań.
 - Przypomnij sobie jego problematykę.
 - Rozważ, na czym polega mitologizacja świata przedstawionego w utworze, jak i po co została ona wykorzystana.
 - Określ przeznanie ideowe utworu.
 - Określ, jakie symbole pojawiają się w utworze, jaką pełni funkcję każdy z nich.
 - Ustal, jakie konwencje literackie zastosowano w dramacie.

Inne utwory literackie

7. Pamiętaj, że w wybranych przez siebie utworach również musisz określić funkcję, jaką pełni mitologizacja w świecie przedstawionym. Utwory, które wybierzesz, mogą być lekturą obowiązkową, ale również mogą być tekstami spoza kanonu lektur.

Sprawdź
w Vademeum
PP

Wesele,
s. 247–255

Sprawdź
w Vademeum
PR
Wesele,
s. 278–286

DZIAŁ 2. Matura pisemna – poziom rozszerzonyZadanie
Napisz**Propozycje innych utworów literackich, w których występuje mitologizacja**

- Pan Tadeusz Adama Mickiewicza – płynąca z troskoty mitologizacja Litwy, kraju lat dziecięcych.
- Dziedzy częst III Adama Mickiewicza – mitologizacja Polski jako Chrystusa narodów.
- Gloria victis Elizy Orzeszkowej – mitologizacja postaci Romualda Traugutta jako świętego narodowej sprawy.
- Chłopi Władysława Stanisława Reymonta – mitologizacja życia chłopskiego jako wartości niezmiennej, zależnej tylko od rytmu natury, a nie od czasu czy historii.
- Wybrane opowiadanie, np. Sklepy cynamonowe Brunona Schulza – mitologizacja przeszłości jako sposób na poszukiwanie prawdy o sobie.

WYBÓR KONTEKSTU

- 8.** Pamiętaj, że kontekst to element wypowiedzi pogłębiający rozważania na podstawie wybranych utworów. Odwołaj się zatem do wybranego kontekstu w taki sposób, aby wnosił on dodatkową wiedzę o danym zagadnieniu.

Kontekst proponowany do realizacji tematu – literacki

- Aby pogłębić omawiany problem, możesz wykorzystać inne utwory literackie, np. Miejsce Andrzeja Stasiuka (utwór realizuje wiele cech mitu: czas, ahistoryczność, przestrzeń, narracyjność) czy Noc listopadową Stanisława Wyspiańskiego – autor nie tylko dokonuje mitologizacji na wielu płaszczyznach (bohaterowie, wydarzenia), lecz także dokonuje demitologizacji.
- Zwróć uwagę na różne płaszczyzny mitologizacji w utworach – mogą one dotyczyć nie tylko wydarzeń, lecz także bohaterów, przestrzeni, języka.
- Przywołując pojęcie demitologizacji, określ jej funkcje oraz podaj przykłady.

PRZYGOTOWANIE DO PISANIA WYPRACOWANIA

- 9.** Twoja praca powinna odznaczać się wyraźnym zamistem kompozycyjnym, który ułatwia zrozumienie Twojego toku myślenia. Przemyśl kompozycję, którą chcesz zastosować. Swoją argumentację możesz rozpocząć od przywołania wskazanej lektury obowiązkowej, a następnie odwołać się do wybranych utworów literackich.
- 10.** Przygotuj w brudnopsisie konspekt wypracowania – dzięki temu podczas pisania pracy łatwiej Ci będzie zadbać o zrealizowanie zaplanowanej kompozycji wypowiedzi.
- 11.** Pamiętaj, że do każdego utworu użytego w argumentacji należy odnieść się w pełni funkcjonalnie – musisz wykazać, że wykorzystywanie motywów literackich jest dowodem na sieganie po tradycję literacką, oraz określić, jaką rolę w kreacji świata przedstawionego w utworach odgrywa mitologizacja.
- 12.** Nie zapomnij o konieczności odwołania się do kontekstu – w omawianym temacie szczególnie warto wykorzystać kontekst literacki, który pogłębi rozważania o roli mitologizacji w utworach.

Zadanie

Napisz plan (konspekt) swojej wypowiedzi uwzględniający jej główne części.

Wstęp

Rozwiniecie

Zakończenie

→ Przykładowa
realizacja
zadania
(konspekt),
s. 202–203

Temat 5. (z cytatem) – przykładowa realizacja

Wypowiedź pisemna z komentarzami

Co dla jednych jest podłoga, to dla innych staje się sufitem. [...] jak niedużo zostaje z człowieka, gdy odjść od niego wszystko, co mówią o nim inni. [...] Jest się takim, jak myślą ludzie, nie jak myślimy o sobie my, jest się takim, jak miejsce, w którym się jest. (Zofia Natkowska)

Punktem wyjścia swoich rozważań o sposobach widzenia świata w dziele literackim z perspektywy różnych postaci uczy fragment tekstu Zofii Natkowskiej.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innych utworów literackich
- wybranego kontekstu.

WSTĘP

ROZWINIĘCIE

Heraklit z Efezu twierdził, że wszystko płynie, świat jest w ciągłym ruchu, Parmenides z Elei zaś uważało, że świat stoi w miejscu, jest niezmienny. Dwóch starożytnych filozofów i zupełnie kontrastowe punkty widzenia wskazują, że na postrzeganie rzeczywistości, zjawisk, ludzi, idei wpływają perspektywa patrzącego. Podobny pogląd został zaprezentowany w cytatzie pochodzący z utworu Zofii Natkowskiej: *Co dla jednych jest podłoga, to dla innych staje się sufitem.* Słowa te wskazują na poznanącję względność, z której wynika, że wszystko zależy od perspektywy patrzącego, jego sposobu myślenia o świecie, sytuacji życiowej, doświadczeń i potrzeb. Według Natkowskiej także wiedza o człowieku jest relatywna, ponieważ jego wizunele społeczny jest kształtyowany przez opinie otoczenia. To obcy tworzą obraz danej osoby, na który składają się często nieprawdziwe i sprzeczne poglądy, więc prawdą jest, że *niedużo zostaje z człowiekiem, gdy odjść od niego wszystko, co mówią o nim inni.* Zofia Natkowska zauważa również, że jest się takim, jak myślą ludzie, nie jak myślimy o sobie my, jest się takim, jak miejsce, w którym się jest. Zawarte w tych słowach przekonanie odzwierciedla wpływ społeczeństwa na jednostkę, dążenie do jej zdefiniowania zgodnie z przyjętymi normami moralnymi i światopoglądem. Można zatem powiedzieć, że społeczeństwa tworzą różne przekonania na temat rzeczywistości i ograniczają wolność jednostki. Tym samym czynią ją istotą złożoną, niepodlegającą jednoznaczny, prostym ocenom.

Wprowadzenie do tematu z wykorzystaniem kontekstu filozoficznego oraz z interpretacją cytatu

Zajęcie stanowiska

Argument 1.

Odwodzenie do lektury obowiązkowej – Procesu Franza Kafki – z uwzględnieniem informacji o ukształcaniu tekstu

Zetknienie się jednostki z obcymi dla niej sposobami poznawania i rozumienia rzeczywistości sprawia, że gubi pewność poznanączną, traci poczucie wolności. Możemy się o tym przekonać podczas lektury Procesu Franza Kafki, powieści parabolicznej, która daje wiele możliwości interpretacyjnych. Autor poprzez ukazanie głównego bohatera Józefa K. (everyman, z którym może się utożsamiać każdy z czytelników) w świecie absurdalnych zdarzeń (niespodziewane aresztowanie, błędzenie po salach sądu, szukanie wyjścia z trudnej sytuacji, bezsilność wobec wymiaru sprawiedliwości i życia) podkreślił niejednoznaczność sytuacji i rzeczywistości. Józef K. nie rozumiał swojej winy, ponieważ nie znał sądu, który go skazał, a gdy postanowił dąć się prawdy, czekało go jedynie błędzenie bez możliwości odkrycia zasad działania wymiaru sprawiedliwości. Dla niego sąd był okrutny, choć inni tak go nie postrzegali. Jak miał zatem pojąć, czy jest winien i jaką kara go czeka, skoro życie skazało go na poruszanie się po omacku w relatywnej rzeczywistości wykreowanej na labirynt z pogranicza幻awy i snu? Świat absurdu, w który wkramczamy, czytając powieść, wyraźnie nam pokazuje, że nic nie jest jednoznaczne i takie samo dla wszystkich. Bardzo dobrze oddaje to przypowieść o odzwiernym, którą opowiada Józefowi K. ksiądz. W ten sposób uczy bohatera, aby nie zwracał uwagi na mylne oceny, ślady i „mniemania”, bo nie trzeba wszystkiego uważać za prawdę. Ostrzega Józefa K.

przed złudzeniami związanymi z postrzeganiem sądu i świata (samo przybycie bohatera do katedry według Józefa K. wynikało z jego wolnej woli, według księdza – z woli sądu). Nie wierzmy w to, co widzimy i co nam się zdaje prawdą – takie przestępstwie kieruje do nas Franz Kafka na kartach swojej powieści.

Determinizm społeczny sprawia, że człowiek przyjmuje różne maski, podlega nieustannym wpływom otoczenia, które go zniewala, a każda z jego społecznych kreacji przedstawia inną prawdę o nim. Witold Gombrowicz w powieści *Ferdydurke*, wykorzystując konwencję groteski i ukazując bohatera – Józja – w absurdalnych sytuacjach, dowodzi, że życie człowieka opiera się na nieustannej walce między chęcią stworzenia własnej Formy a koniecznością obrony przed Formą cudzą, w którą wtłaczają nas inni po-przez, jak to nazywa autor, przyprawianie gęby. Dzięki ukazaniu postaci w różnych zaskakujących sytuacjach (np. pojedynek na miny między Miętusem a Syfonom) obrazuje wzajemne oddziaływanie. Według Gombrowicza każdy człowiek niczym w krzywym zwierciadle odbiła się w świadomości innego człowieka, który pragnie go zdefiniować, wtłoczyć we własne o nim wyobrażenie. Nigdy nie będzie to obraz prawdziwy, zawsze będzie podlegać mniej lub bardziej zamierzemu zniekształceniu. Gęba w ujęciu Gombrowiczkowym staje się reprezentantem osobowości człowieka, jego tożsamości, ale zafatowaną. Ponadto nie tylko inni przyprowadzają człowieku gębe – każdy przyprawia ją sobie sam, tkwi w różnych formach (zakłada je niczym maski), np. Miętus – ucznia niepokornego, Syfon – prymusa. Podobnie dzieje się z nauczycielami tkwiącymi w formach belfrów. Od Formy i gęby nie da się uciec. Choć Józio buntuje się wobec nich, nie chce być postrzegany przez innych jak uczeń czy dziecko, okazuje się bezsilny, jego walka z Formą o zachowanie indywidualizmu to walka bezcelowa, albowiem nie ma ucieczki przed gębą, jak tylko w inną gębę.

Utwór Gombrowicza pokazuje, że „ja” każdego z nas od nas nie zależy. Jesteśmy zniewalani przez Formę, którą albo narzucają nam inni, albo sami przyjmujemy, aby dobrze wypaść, a tym samym, parafrując słowa Natkowskiej, jesteśmy tacy, jak myślą o nas inni, jak miejsca, w których przebywamy. Nasz wizerunek staje się własnością społeczną warunkowaną różnymi punktami widzenia.

W kontekście przyjmowania Formy na potrzeby stworzenia wizerunku wzbudzającego podziw otoczenia ciekawą lekturą jest *Moralność pani Dulskiej* Gabrielli Zapołskiej. Podtytuł tego dzieła: *Tragifarsa kolurńska* dostarcza nam ważnych informacji. W utworze znajdujemy bowiem zarówno elementy komiczne, satyryczne, wręcz karykaturalne, jak i budzące przerażenie. Świat przedstawiony w *Moralności pani Dulskiej* jest zbudowany na pozorach, w którym nie ma miejsca na choćby próbę bycia autentycznym. Tytułowa bohaterka to przykład typowego filistra, czyli osoby, dla której liczy się uznanie, nieposzlakowana opinia. Dulska jest hipokrytką, oscylującą między dwiema skontrastowanymi formami: publiczną ukazującą ją jako wzór gospodyni, przykładowej matki i żony oraz domowej, w ramach której staje się krzykliwym tyranem próbującym podporządkować sobie całą rodzinę zgodnie z zasadą: *Na to mamy cztery ściany i sufit, aby brudy swoje prąć w domu i aby nikt o nich nie wiedział*. I Dulska skwapliwie pierze „brudy” w domu, aby utrzymać dobre imię rodzinny, nie gardzi przy tym działańiami nietycznymi (przyzwala na romans Zbyszka z Hanką, byleby tylko mieć syna pod kontrolą; gdy okazuje się, że dziewczyna jest w ciąży, a Zbyszek deklaruje, że się z nią ożeni, praci stżącej, aby zniknęła i nie narażała Dulskich na skandal), których, rzecz jasna, w tle społecznym nie aprobuje.

Jako czytelnicy *Moralności pani Dulskiej* przekonujemy się, że można manipulować prawdą, wpływać na to, jak inni będą nas postrzegać. Przedstawione w utworze w karykaturalny sposób postacie mogą się wydawać jednoznaczne, pozbawione złożoności, jednak sposób ich kreacji jest zbiegiem celowym – utwór prezentuje bowiem pesymistyczną refleksję na temat natury społecznej, zgubny wpływ konwenansów na sposób postrzegania świata i kształtowanie postaw.

Wniosek cząstkowy

Argument 2.

Odwodzenie do *Ferdydurke* Witolda Gombrowicza z uwzględnieniem informacji o ukształtowaniu tekstu

Przywołanie cytatu

Wniosek cząstkowy

Odwodzenie do *Moralności pani Dulskiej* Gabrielli Zapołskiej z uwzględnieniem informacji o ukształtowaniu tekstu

Wprowadzenie cytatu

Wniosek cząstkowy

DZIAŁ 2. Matura pisemna – poziom rozszerzony

ROZWINIĘCIE

ZAKOŃCZENIE

Wiele sposobów widzenia świata i człowieka sprawia, że nikogo tak do końca nie można poznąć, jesteśmy skazani na fragmentarność poznawczą, co uwiadczamy się m.in. podczas lektury *Lalki Bolesława Prusa*. W tej powieści dojrzałego realizmu autor zastosował ciekawe zabiegi, dzięki którym oglądamy świat przedstawiony z różnych perspektyw. W utworze występuje dwóch narratorów: trzecioosobowy oraz pierwszoosobowy, którym jest Ignacy Rzecki (rozdział *Pamiętnik starego subiekta* zawierający wspomnienia, retrospekcję i refleksje Rzeckiego). Główny bohater powieści, Wokulski, pojawia się dopiero w czwartym rozdziale powieści, początkowo poznamy go dzięki *Pamiętnikowi starego subiekta* – wyfaniający się z nich wizerunek głównego bohatera jest pozbawiony obiektywizmu, przefiltrowany przez przyjacielską relację. Z dalszych rozdziałów pamiętnikarskich Rzeckiego dowiadujemy się, że jest zaniepokojony uczuciem przyjaciela do arystokratki, chciaby go wyswatać ze Stawską. Obraz głównego bohatera i jego uczucia do arystokratki tworzymy jednak także dzięki samemu Wokulskiemu, jego wypowiedziom na własny temat oraz opiniom wyrażanym przez innych bohaterów – nie brakuje tu krytyki i drwiny (wszystkie punkty widzenia są zdeterminowane siecią społecznych zależności, skonstruowanych stereotypów).

Dzięki zastosowaniu techniki punktów widzenia Prus pokazał, że to, *Co dla jednych jest podrogą, to dla innych staje się sufitem*. W utworze tym uwarunkowania społeczne mają duży wpływ na sposób widzenia świata, determinują punkty widzenia (choć są wyjątki od tej reguły – arystokrata Ochocki). Istnieje wiele prawd na temat jednego człowieka, mniej lub bardziej zgodych z tym, z czym się on same identyfikuje.

Osobowość, temperament, wiek, pochodzenie społeczne, dotychczasowa wiedza i doświadczenie są czynnikami warunkującymi sposób patrzenia na świat, dlatego nie ma jednej prawdy o rzeczywistości. Wymienione determinanty sprawiają, że ludzie wkładają różne maski, odgrywają role lepszych, piękniejszych, mądrzejszych lub przyjmują role narzucone im przez otoczenie.

John Lock, oświeceniowy angielski filozof, porównuje umysł człowieka do „czystej karty” (*tabula rasa*), która zostaje zapisana dopiero poprzez naukę i życiowe doświadczenia. Jednak przedstawione w dzisiejszych literackich sposoby widzenia świata z różnych perspektyw, za pomocą różnych zabiegów literackich (np. groteska, karykatura, parabola, polifoniczna narracja) pokazują, że ogromny udział w zapelnianiu tej „czystej karty” mają inni ludzie poprzez tworzenie wzajemnych zależności, które ich definiują, a wtedy *Jest się takim, jak myślą ludzie, nie jak myślimy o sobie my, jest się takim, jak miejsce, w którym się jest*. Prus, ukazując losy Wokulskiego, dowodzi, że pełne poznanie człowieka nie jest możliwe, a zatem każdy ze sposobów patrzenia na świat jest tylko mniej lub bardziej trafnym fragmentem prawdy.

Argument 3.

Kontekst literacki
– *Lalka* Bolesława
Prusa z uwzględnieniem informacji o ukształtowaniu tekstu

Wniosek cząstkowy

Wnioski końcowe uwzględniające kontekst filozoficzny oraz refleksje

Kryteria oceny wypowiedzi pisemnej

Prezentowana praca została oceniona we wszystkich kryteriach na maksymalną liczbę punktów.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 p. – wypracowanie w całości spełnia formalne warunki:

- znajduje się w nim odwołanie do utworów literackich: lektury obowiązkowej z listy zamieszczonej w arkuszu egzaminacyjnym – Procesu Franza Kafki, dwóch innych utworów literackich: *Ferdynurke* Witolda Gombrowicza oraz *Moralność pani Dulskiej* Gabrieli Zapolskiej
- w całości dotyczy problemu wskazanego w poleceniu
- jest wypowiedzią argumentacyjną
- nie zawiera błędu kardynalnego.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 16 p.

- przywołane utwory zostały wykorzystane w pełni funkcjonalnie: *Proces* (niejednoznaczność rzeczywistości, w której znalazły się bohater, w powieści o charakterze parabolycznym), *Ferdynurke* (zniewolenie poprzez Formę, którą albo narzucają nam inni, albo sami przyjmujemy), *Moralność pani Dulskiej* (kontrastowe wizerunki bohaterki na użytku publicznym i prywatnym, ukazujące względność prawdy, manipulacje)
- funkcjonalnie wykorzystano konteksty interpretacyjne: literacki i teoretycznliteracki – *Lalka* Bolesława Prusa (różne strategie narracyjne i ich wpływ na ocenę bohaterów), *Moralność pani Dulskiej* Gabrieli Zapolskiej (poglębianie omawianej lektury poprzez funkcjonalne ujęcie pojęć: *tragifarska kulturska, karykatura*) oraz filozoficzny – odwołanie do teorii „czystej karty” Johna Locka
- bogata argumentacja
- funkcjonalność omówionych dzieł literackich i wykorzystane konteksty interpretacyjne (uczeń wykazuje się wiedzą przedmiotową i kontekstową) świadczą o erudycji zdającego.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura, spójność, styl

- 3a. Struktura wypowiedzi: 3 p. – elementy treściowe zostały w całej pracy zorganizowane problemowo; podział wypowiedzi poprawny zarówno w skali ogólnej, jak i w zakresie struktury akapitów; zamysł kompozycyjny zrealizowany w sposób wyrazisty i konsekwentny.
- 3b. Spójność wypowiedzi: 3 p. – wywód w całości uporządkowany i spójny.
- 3c. Styl wypowiedzi: 1 p. – adekwatny do sytuacji komunikacyjnej, jednorodny.

4. Język wypowiedzi

- 4a. Zakres i poprawność środków językowych: 7 p. – szeroki zakres środków językowych (różnicowana składnia, leksyka) umożliwiających pełną i swobodną realizację tematu.
- 4b. Poprawność ortograficzna: 2 p. – praca bez błędów ortograficznych.
- 4c. Poprawność interpunkcyjna: 2 p. – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Temat 6. (z cytatem) – ćwiczenia krok po kroku

Poszukaj motywów i kontekstów

app.nowa
terazmatura.pl
Kod: WID9GJ
Katalog motywów:
Fatum

Przeznaczenie wełnonem tajemnicy osłonięte trzyma w dłoni kołczan z tysiącem trafów, którymi uderza w ludzi i rzuca nimi jak piłkami po świecie przestrzeni i po świecie zdarzeń. (Eliza Orzeszkowa)

Rozważ, jaką rolę w kreacji świata przedstawionego oraz bohatera odgrywa przeznaczenie. Punktem wyjścia do rozważań uczyń fragment tekstu Elizy Orzeszkowej.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epiczkiego albo dramatycznego
- innych utworów literackich
- wybranego kontekstu.

Krok 1. Czynności wstępne

- Przeczytaj uważnie temat, który składa się z cytatu i polecenia. Zastanów się, czego dotyczy zawarty w nim problem.
- Zinterpretuj przytoczony cytat – jego sens uczyń punktem wyjścia do rozważań na temat roli przeznaczenia w kreacji świata przedstawionego oraz bohatera.
- Postaw pytania, na które odpowiedzi pozwolą Ci zgłębić problem sformułowany w temacie: Czym jest przeznaczenie? Jaką rolę odgrywa w życiu ludzi? Czy przed przeznaczeniem można uciec? Jaka jest rola motywu przeznaczenia w utworach?
- Zwróć uwagę, że w temacie wskazano cztery elementy, które musisz uwzględnić w swojej pracy: odwołanie do lektury obowiązkowej, odwołanie do utworów z dwóch różnych epok oraz kontekst.
- Zastanów się, do której lektury obowiązkowej oraz do jakich utworów literackich z dwóch różnych epok odwołasz się, aby określić rolę przeznaczenia w kreacji świata przedstawionego oraz bohatera.
- Zastanów się, który kontekst pozwoli Ci pogłębić rozważania.

Wstępne rozpoznanie problemu

Ćwiczenie 1.

Zapoznaj się z przytoczoną definicją słownikową słowa *przeznaczenie*.

przeznaczenie

1. «praktyczny cel, do którego coś jest przeznaczone, zakwalifikowane, któremu dana rzecz służy»
2. «powołanie, postannictwo»
3. «nieunikniona przyszłość, nieuchronna konieczność nadziejścia, stania się czegoś»

Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/sjp/przeznaczenie;2511687.html> [dostęp: 11.05.2022].

1.1. Która z podanych definicji słowa *przeznaczenie* będzie właściwa dla rozważań związanych z problemem wskazanym w poleceniu? Uzasadnij swój wybór.

1.2. Czy *przeznaczenie* i antyczne *fatum* to pojęcia synonimiczne? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 2.

Wyjaśnij znaczenie zwrotu: *być igraszką losu*. Rozważ, czy można jego sens odnieść do wymowy cytatu poprzedzającego temat wypracowania.

Krok 2. Interpretacja problemu**Wybór lektury obowiązkowej oraz dwóch innych utworów****Ćwiczenie 3.**

3.1. Wyjaśnij, w jaki sposób Lajos i Edyp, bohaterowie mitu o rodzie Labdakidów, próbowali przeciwstawić się przeznaczeniu i czy udało im się to osiągnąć.

Sprawdź
w Vademecum
PR
Antygona,
s. 61–66

3.2. Rozważ, czy fatum kierujące losami bohaterów Antygony Sofoklesa miało wpływ na przejęcie *katharsis* przez widzów tragedii.

Ćwiczenie 4.

Przeczytaj zamieszczony niżej fragment utworu.

Adam Mickiewicz

Dziady część IV

GUSTAW

(z żalem)

O nie! nas Bóg urządził ku wspólnemu życiu,
Jednakowa nam gwiazda świeciła w powiciu,
Równi, choć różnych zdarzeń wykształceni ciekiem,

DZIAŁ 2. Matura pisemna – poziom rozszerzony

Postawą sobie bliscy, jednostajni wiekiem,
Ten sam powab we wszystkim, toż samo niechcenie,

Też same w myślach składnie i w czuciach płomienie.
Gdy nas wszędzie tożsamość łączy niedościgła,
Bóg osnuł przyszłe węzły,
(*z żalem największym*)
a tyś je rozstrzygła!

Adam Mickiewicz, *Dziody* cz. IV, [w:] tegoż, *Dziody*, Warszawa 1994.

Wyjaśnij, co według Gustawa świadczy o miłosnym przeznaczeniu.

.....
.....
.....
.....
.....

Ćwiczenie 5.

Przeczytaj fragment z artykułu Tadeusza Kotarbińskiego oraz cytat z *Lalki* będący refleksją Ignacego Rzeckiego.

Cóż twierdzą fataliści? Twierdzą [...], że od niczych działań nic w przyszłości nie zależy, ponieważ wszystko jest z góry wyznaczone przez przyczyny wcześniejsze od naszych postanowień [...].

Tadeusz Kotarbiński, *Fatalizm*, <https://filozofuj.eu/tadeusz-kotarbinski-fatalizm/>
(dostęp: 29.06.2022).

Marionek!... Wszystko marionek!... Zdaje im się, że robią, co chcą, a robią tylko, co im każe sprężyna, taka ślepa jak one...

Bolesław Prus, *Lalka*, wydanie I elektroniczne, Wrocław 2019.

Rozważ, czy słowa Rzeckiego świadczą o tym, że bohater *Lalki* Bolesława Prusa był fatalistą. W odpowiedzi odnieś się do poglądu Tadeusza Kotarbińskiego.

.....
.....
.....
.....

Ćwiczenie 6.

Uzupełnij zdanie. Wybierz odpowiedź spośród oznaczonych literami A i B oraz odpowiedź spośród oznaczonych literami C i D.

Proces Franza Kafki jest powieścią o charakterze A/B, ponieważ sytuacja głównego bohatera, Józefa K., ukazuje, że przeznaczeniem jednostki jest C/D.

A. symboliczny	C. nieustanna walka ze złem
B. paraboliczny	D. zmaganie się z rzeczywistością zakończone śmiercią

Wykorzystanie kontekstów

Ćwiczenie 7.

Przeczytaj podany fragment utworu.

Jan Kochanowski

Tren XI

[...]

Nieznajomy wróg jakis mieszka ludzkie rzeczy,
Nie mając ani dobrych, ani złych na pieczy¹.
Kiedy jego duch wienie², żaden nie uleże³;
Praw li, krzyw li, bez braku każdego dosięże.

Jan Kochanowski, *Tren XI*, [w:] tegoż, *Treny*, Kraków 1978.

¹ Na pieczy – na uwadze.

² Jego duch wienie – gdzie jego (złego losu) duch powieje.

³ Nie uleże – nie uchowa się.

7.1. Odwołując się do fragmentu *Trenu XI*, wyjaśnij, czy na los człowieka mają wpływ jego postępowanie i postawa moralna. Uzasadnij swoją odpowiedź.

7.2. Wyjaśnij, jaką postawę wobec losu zaprezentował Jan Kochanowski w *Trenie XIX*.

Ćwiczenie 8.

Na podstawie znajomości *Makbeta* Williama Szekspira sformułuj argument i kontrargument, w których odniesiesz się do opinii, że losem Makbeta kieruje przeznaczenie, które musi się wypełnić.

Argument:

Kontrargument:

Podsumowanie i sformułowanie wniosków

Ćwiczenie 9.

Przeczytaj podany fragment utworu.

Denis Diderot

Kubuś Fatalista i jego pan

Kubuś nie uznawał występu ani cnoty; utrzymywał, że człowiek ma naturę szczęśliwą albo nieszczęśliwą. Kiedy słyszał słowo nagroda lub kara, wzruszał ramionami. Wedle niego, nagroda jest zachętą dla dobrych, kara postrachem złych. Czymże mogą być innym, powiada, skoro nie istnieje wolność i skoro los nasz zapisany jest w górze. Wierzył, iż człowiek kroczy ku chwale lub hańbie z tą samą koniecznością, z jaką kula, która by miała świadomość siebie samej, stacza się po spadzistości.

Gdybyśmy znali tańcuch przyczyn i skutków tworzących życie człowieka od chwili narodzin aż do ostatniego tchnienia, zyskalibyśmy pewność, iż czynić jedynie to, co musiał.

Denis Diderot, *Kubuś Fatalista / jego pan*, tłum. Tadeusz Boy-Żeleński, Warszawa 2018.

Czy zgadzasz się ze stwierdzeniem Kubusia fatalisty, że wolność nie istnieje, a to, co nas spotyka na świecie, dobrego i zego, zapisane jest w górze? Uzasadnij swoją odpowiedź, odwołując się do przytoczonego fragmentu utworu oraz przykładu wybranego bohatera literackiego.

Krok 3. Przygotowanie do napisania wypracowania

Konspekt wypracowania

Ćwiczenie 10.

Napisz plan (konspekt) swojej wypowiedzi uwzględniający jej główne części.

Wstęp

Rozwijanie

Zakończenie

→ Rozwiązań zadani,
s. 203-206

Temat 7. (z cytatem) do samodzielnej realizacji + WSKAŻÓWKI

Dowiedz się,
jak zmierzyć
się z zadaniem

app nowa
literatura.pl
Kod: XHDE61

film z rozwiązaniami
zadania:

Jak przygotować
wywiad wypowiedź
argumentacyjną?

W ujęciu antropologicznym prawda historyczna rysuje się w co najmniej dwóch perspektywach: po pierwsze możemy mówić o prawdzie faktograficznej, tj. o zgodności tekstu z dostępnymi źródłami wiedzy o danym zagadnieniu, oraz o prawdzie stricte antropologicznej, czyli takiej, która odpowiada modelowi człowieka opisywanej epoki. (Anna Gomóta)

Rozważ, w jaki sposób prawda historyczna wpływa na obraz świata ukazany w literaturze. Punktem wyjścia rozważań uczyń fragment tekstu Anny Gomóty.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innych utworów literackich
- wybranego kontekstu.

Wskazówka

CZYNNOŚCI WSTĘPNE

1. Przeczytaj temat – zwróć uwagę, że składa się on z cytatu i polecenia.
2. Przeanalizuj zacytowany fragment tekstu – na jakie aspekty przedstawiania prawdy historycznej w utworach zwraca uwagę Anna Gomóta (W jaki sposób definiuje prawdę historyczną w tekstach? Jak prawda historyczna może przejawiać się w utworach? Jak wpływa na kreacje postaci i ich losy?).

Analiza cytatu

W zacytowanym fragmencie tekstu Anna Gomóta zwraca uwagę na ujęcie antropologiczne dotyczące obecności prawdy historycznej w tekście. To oznacza, że prawda historyczna w utworach dotyczy wiedzy o człowieku w ujęciu kulturowym, a także refleksji o pochodzeniu człowieka, o dziejach i kulturze, która ukształtowała jednostki i społeczeństwa. Autorka wskazuje przy tym na dwie perspektywy obecności tak rozumianej prawdy historycznej. Są to:

- prawda faktograficzna, czyli zgodność tekstu z dostępymi źródłami wiedzy o danym zagadnieniu – czyli taki sposób jej obecności w tekście, który wymaga odwołania się do konkretnych źródeł, faktów, wydarzeń wykorzystanych w danym dziale literackim
- prawda stricte antropologiczna, czyli taka, która odpowiada modelowi człowieka opisywanej epoki – jego życiu, wpływowi uwarunkowań kulturowych oraz zachowaniom indywidualnym i społecznym.

3. Zwróć uwagę, że fragment tekstu Anny Gomóty masz uczynić punktem wyjścia swoich rozważań. Sens cytatu powinien ukierunkować Twoją pracę (zauważ, że zgodnie z cytatem w swoich rozważaniach musisz uwzględnić zarówno fakty historyczne, jak i postawy bohaterów).
4. Wypisz z tematu słowa oddające istotę problemu – zastęp je wyrazami oraz sformułowaniami bliżkoznaczonymi – wykorzystasz je w tworzeniu wprowadzenia do wypowiedzi.
5. Zauważ, że w poleceniu wskazano cztery elementy obowiązkowe, które musisz uwzględnić w swojej pracy (wskazuje je na nie czasownik operacyjny odwołać się). Są to:
 - odwołanie do lektury obowiązkowej
 - odwołanie do utworów literackich z dwóch różnych epok
 - odwołanie do kontekstu.

Zajęcie stanowiska wobec problemu

6. Zajmij stanowisko wobec zagadnienia sformułowanego w temacie.
 - Jeżeli masz pewność, że przyjęte przez Ciebie stanowisko jest słusne, sformułuj tezę lub założenie wstępne.
 - Jeżeli masz wątpliwości, czy określone przez Ciebie stanowisko jest słusne, sformułuj hipotezę.
 - Pamiętaj, że argumenty, przykłady i konteksty, które zawsze w rozwinięciu, muszą potwierdzać Twoje stanowisko.

ANALIZA I INTERPRETACJA UTWORÓW, WYBÓR KONTEKSTU

Propozycje utworów literackich, w których obecne są obydwa aspekty prawdy historycznej

- *Mistrz i Małgorzata* Michała Bulhakowa – faktografia to realia Rosji sowieckiej w latach 20. i 30. XX wieku, a także historia Poncjusza Piłata w powieści Mistrza; aspekty antropologiczne są obecne w zachowaniach bohaterów (sytuacja Mistrza jako przykład losów literatów w komunistycznej Rosji).
- *Potop* Henryka Sienkiewicza – faktografia to realia Rzeczypospolitej z czasów najazdu Szwedów, w tym potopu w 1655 roku; aspekty antropologiczne uwidoczniają się w zachowaniach bohaterów (szlachta – Kmicic, Wołodyjowski, Zagłoba; arystokraci – Radziwiłłowie).
- *Odprawa posłów greckich* Jana Kochanowskiego – faktografia to realia XVI-wiecznej Rzeczypospolitej w kreacji świata; aspekty antropologiczne są widoczne w postawach bohaterów (Antenor, Aleksander).
- *Noc listopadowa* Stanisława Wyspiańskiego – faktografia jest związana z wybuchem powstania listopadowego; aspekty antropologiczne są obecne w zachowaniach bohaterów (podchorążych, przywódców powstania).
- Możesz uwzględnić również któryś ze znanych Ci esejów literackich Zbigniewa Herberta, w których autor sięga po fakty z historii i kultury starożytnej, średniowiecznej, np. *Akropol*, *Siena*.

Sprawdź
w Vademeum
PR
np. *Mistrz i Małgorzata*,
s. 330–333

Sprawdź
w Vademeum
PR
np. *Potop*,
s. 238–245

7. Zastanów się, w których utworach mamy do czynienia z wykorzystaniem prawdy historycznej w rozumieniu wynikającym z cytatu Anny Gomóły (pamiętaj, że wybranie utworów pod kątem cytatu pozwoli Ci funkcjonalnie je wykorzystać).

Konteksty proponowane do realizacji tematu

- Odwołanie się do faktów historycznych, które stanowią podstawę konstruowania fabuły i wydarzeń w danym dziele literackim.
- Kontekst kulturowy, który pozwoli poszerzyć rozważania o różne aspekty dotyczące np. obyczajowości w danej epoce, w tym zachowań ludzi, norm i zwyczajów.
- Kontekst literacki, czyli odwołanie się do dodatkowych dzieł lub dzieła literackiego, które w sposób funkcjonalny pogłębi rozważania o wydarzeniach lub postawach bohaterów w tekstu stanowiących podstawę argumentacji.

8. Pamiętaj, że kontekst to element wypowiedzi pogłębiający rozważania w ich podstawowym zakresie. Odwołaj się zatem do wybranego kontekstu w taki sposób, aby wnosił on dodatkową wiedzę o danym zagadnieniu.

PRZYGOTOWANIE DO PISANIA WYPRACOWANIA

9. Twój praca powinna oznaczać się wyraźnym zamistem kompozycyjnym, który ułatwi zrozumienie zaprezentowanego wydruku. Przemyśl kompozycję, którą chcesz zastosować.
 - Możesz przedstawiać wybrane zagadnienie, w odniesieniu do cytatu, analizując równocześnie elementy faktograficzne i antropologiczne w kolejno prezentowanych dziełach.
 - Możesz zastosować układ problemowy, analizując najpierw aspekt faktograficzny wpływu historii na świat dzieła literackiego, a następnie w drugiej części pracy – aspekt antropologiczny tego zagadnienia w analizowanych utworach.
10. Przygotuj w brudnopisie konspekt wypracowania – dzięki temu podczas pisania pracy łatwiej Ci będzie zadbać o zrealizowanie zaplanowanej kompozycji wypowiedzi.
11. Pamiętaj, że każdą z lektur użytych w argumentacji należy wykorzystać w pełni funkcjonalnie – musisz wykazać, że historia wpływa na świat wykreowany w wybranym przez Ciebie dziele w sposób dwójaki: po pierwsze, poprzez faktografię, czyli miejsca i wydarzenia znajdujące potwierdzenie w faktach historycznych, po drugie, poprzez kreację postaci zgodną z kulturowymi uwarunkowaniami.
12. Nie zapomnij o konieczności odwołania się do kontekstu – w omawianym temacie naturalny będzie kontekst historyczny, który pozwoli weryfikować wiedzę faktograficzną. Kontekst kulturowy pogłębi natomiast Twoje rozważania o obyczajowości.

DZIAŁ 2. Matura pisemna – poziom rozszerzony

Zadanie

Napisz plan (konspekt) swojej wypowiedzi uwzględniający jej główne części.

Wstęp

Wstęp	
Rozwinięcie	
Zakończenie	

3

**Arkusze
maturalne –
poziom
podstawowy**

Arkusz 1. do samodzielnego rozwiązania + WSKAŻÓWKI

Część 1. Język polski w użyciu

Przeczytaj uważnie teksty, a następnie wykonaj zadania umieszczone pod nimi. Odpowiadaj tylko na podstawie tekstu i tylko własnymi słowami – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Uziej tylu odpowiedzi, o ile Cię poproszono.

Tekst 1.

Ryszard Mordarski

O istocie miłości

[...] [P]rawdziwa miłość do drugiej osoby umożliwia człowiekowi kochanie nie tylko wszystkich ludzi, lecz także całego stworzonego świata. Kochający prawdziwie nie potrafi być niczym wrogiem, dostrzega bowiem wszystko jako dobre i piękne. Afirmuje cały świat, bo chce afirmować kogoś, kogo ukochał. E. Fromm¹ powiada, że: „miłość nie jest zasadniczo stosunkiem do jakiejś określonej osoby; jest ona postawa, pewną właściwością charakteru, która określa stosunek człowieka do świata w ogóle, a nie do jednego obiektu miłości. (...) Jeżeli naprawdę kocham jakąś osobę, kocham wszystkich, kocham świat, kocham życie”. [...]

Ale kochać, to jednocześnie pragnąć, aby osoba kochana uznała moją miłość, dzieliła ją i odwzajemniała, w ten sposób, aby kochając, odczuwać także, że się jest kochanym. Patrząc na to z drugiej strony można powiedzieć, że miłość to ciągłe oddawanie tego, co otrzymujemy od osoby, która nas kocha. Ze swojej natury bowiem miłość nie jest nigdy czymś jednostkowym i jednokierunkowym. Rozgrywa się zawsze pomiędzy dwoma zaangażowanymi w siebie osobami. Jest pomiędzy – osobową relacją wzajemności prowadzącą do wspólnoty. Wzajemność, tak jak wierność i odpowiedzialność, należy do istoty miłości. Gdy jest ona głęboko osadzona w dobru, łączy w sobie miłość – pożądanie i miłość – zyczliwość. Ale wzajemność nie jest jakimś bytem pojawiającym się obok dwóch kochających się osób. Tkwi w osobie tak, że jest najbardziej osobistym wkitadem w miłość. Zależy też w równym stopniu od obu kochających się osób. Wzajemne i pełne oddanie się osób buduje wspólnotę, a miłość musi mieć strukturę wspólnoty, aby przetrwać. Gdy możemy drugiemu zaufać, być go pewnym, oprzeć się na nim w chwilach trudnych, wtedy miłość staje się stałą cnotą, niosącą radość i pokój.

Natomiast miłość nieodwzajemniona łączy się ze smutkiem, przykrością i cierpieniem. Wynika to z tego, że miłość nie dąży nigdy do izolacji i samotności, lecz zawsze do wzajemności i zjednoczenia. Dlatego brak wzajemności raczej zniekształca i wypacza miłość. Tak więc, jak powiada K. Wojtyła, „skazana jest naprzód na wegetację w swoim podmiocie, a później na stopniowe konanie. Nieraz nawet konając sprawia, że wraz z nią obumiera również sama zdolność miłowania. Nie zawsze jednak dochodzi do tej skrajności”.

Pomimo tego, musimy powiedzieć jednak, że ryzyko nieszczęścia i smutku może grozić tylko tym, którzy w ogóle decydują się kochać. Jest nawet tak, że cierpienia zaczynają się przytarływać tylko człowiekowi kochającemu. Jest on nawet czasami bardzo nieszczęśliwy, wydany na cierpienie, bezbronny i staby.

Ale nawet człowiek, który kocha nieszczęśliwie i bez wzajemności, paradoksalnie jest szczęśliwy od tego, kto wcale nie kocha. Bowiem sam fakt kochania powoduje, że otrzymuje się w udziale i zachowuje chociaż częstkę osoby ukochanej. Niekochający nie posiada zaś nic. Nawet nieszczęśliwa miłość potrafi przekazać obojętność, samotność i rozerwanie, a nawet wyzwolić człowieka ku drugiej osobie i sprawdzić jakiś rodzaj szczęścia. Prawdziwym przeciwieństwem miłości nie jest wcale nienawiść, lecz obojętność, umieszczająca człowieka w pustce, gdzie nic nie ma sensu. Niektórzy twierdzą, że na tym właśnie polega istota piekła: istnieć jak najdalej od innych w rozpaczliwej obojętności płynącej z braku miłości. Tylko ktoś, kto jest całkowicie niezdolny do kochania, uwolniony jest od smutku i wszelkiego cierpienia. Dlatego nawet człowiek, który kocha nieszczęśliwie, jest szczęśliwszy od tego, kto w ogóle nie potrafi kochać.

Ryszard Mordarski, *O istocie miłości*, https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/7420/Mordarski_O_istocie_001.pdf?sequence=1&isAllowed=y [dostęp: 1.05.2022].

¹ Erich Fromm – niemiecki filozof, socjolog, psycholog i psychoanalityk.

Tekst 2.

Krzysztof Szymborski

Chemia miłościdaj tyl-
Udzie-stkich
zgiem,
togoś-
reślo-
ka do
chamwza-
ugiej
a nas
Roz-
ową
ją-
ko-
też
pół-
go
ośća to
nia.
ta,
na-
nakm,
ko
tz-
le
ji
u
st
t-
j

Nadmiar sceptycznej refleksji zepsuć może najgłębsze romantyczne uczucie, toteż chyba mało kto żałował, że przez stulecia uczeni, których fascynacja zjawiskami natury zdawała się nie mieć granic, wykazywali zadziwiającą powściągliwość w badaniach fenomenu miłości. Ekspertami w tej dziedzinie byli poeci, pisarze i artyści; oni to głównie kształcili nasze poglądy na temat miłości, która opisywana była jako ekstaza i tortura, niewola i wyzwolenie, główny sens naszej egzystencji, a także przyczyna samobójstw. Taktowna dyskrecja naukowców była jednak rezultatem nie tyle delikatności uczuć, co raczej bezradności; najbardziej intensywna emocja znana człowiekowi umykała bowiem ścisłej naukowej analizie. Psycholodzy znacznie więcej uwagi poświęcali uczuciom strachu, złości czy agresji. W warunkach laboratoryjnych łatwiej jest oczywiście badany obiekt nastraszyć — i zmierzyć jego tętno, poziom adrenaliny we krwi czy aktywność gruczołów potowych — niż skonczyć przedmiot obserwacji do zakochania się. [...]

Do niedawna zatem nauki przyrodnicze zachowywały powściągliwe milczenie na temat istoty romantycznej pasji. Czaszy się jednak zmieniły i w ostatnich latach miłość stała się przedmiotem skoncentrowanego zainteresowania neurobiologów, biochemików, antropologów, etologów, przedstawicieli ewolucyjnej psychologii oraz innych nieromantycznych mózgowców. [...]

Dzięki nowoczesnym eksperymentalnym metodom jesteśmy dziś w stanie zatrwać do żywego, działającego mózgu i sprawdzić, w jakich jego obszarach lokalizowane są centra kontroli najrozmaitszych funkcji. Używając techniki „mapowania” aktywności mózgu [...] uczeni — tacy jak Richard Davidson z Uniwersytetu Wisconsin — znaleźli rejon mózgu będący ośrodkiem miłości. Jest nim, jak się okazuje, część przedomózgów stanowiąca element tzw. układu limbicznego, obejmującego [...] najstarsze struktury mózgu. Choć na pierwszy rzut oka może się wydawać, że nie ma w tym nic niezwykłego, jest w owym odkryciu coś paradoksalnego. Stynny badacz życia szypmannów Frans de Waal uważa na przykład, że miłość jest uczuciem specyficznie ludzkim i z ewolucyjnego punktu widzenia całkowicie nowym. Szypmanny, o których mowa kto wie więcej niż on, posiadają, jego zdaniem, pewien rudimentarny¹ system moralny i elementarne poczucie sprawiedliwości, zdradzają objawy współczucia i sympatii, odczuwają życzliwość wobec wybranych osobników swego gatunku — ale nie są zdolne do miłości. Zdaniem niektórych humanistów, cała koncepcja romantycznej miłości jest wyłącznie tworem kultury, a jej początki sięgają zaledwie dwunastego wieku, kiedy to modne stały się romanse rycerskie oraz idealna tzw. miłość dworna (*amour courtois*²). Jeśli jednak miłość jest rzeczywiście biologiczną nowością, to dlaczego jej „siedziba” nie jest kora mózgowa, tylko „ewolucyjnie antyczny” układ limbiczny? Na pytanie to istnieją co najmniej dwie sensowne odpowiedzi: po pierwsze, natura jest oszczędna i potrafi znakomicie używać archaicznych narzędzi do pełnienia nowych ewolucyjnie zadań; po drugie, nie wszystko, co dotyczy miłości, ogranicza się do „gadziej” części naszego mózgu. Także i wyższe funkcje mózgowe odgrywają w niej swoją rolę. We wczesnej fazie miłosnego zauroczenia układ limbiczny jest szczególnie zaangażowany i fakt ten ma pewne konsekwencje fizjologiczne. Zespół reakcji towarzyszący wczesnym stadium zakochania — przyspieszenie bicia serca, skurcz żołądka czy „gesia skórka” — są trudne do odróżnienia od stanu przerażenia, wywołanego np. przez atak dzikiego zwierzęcia. Wynika to po prostu z bliskiego sąsiedztwa rozmaitych rejonów mózgu odpowiedzialnych za emocje [...].

Krzysztof Szymborski, Chemia miłości, <http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3692>

[dostęp: 1.05.2022].

¹ Rudimentarny — podstawowy.² Amour courtois — wyrażenie określające w średniowieczu sposób kochania swojego partnera z uprzejmością, szacunkiem i uczciwością.

DZIAŁ 3. ARKUSZE MISTRZOWSKIE – POZIOM PODSTAWOWY**Zadanie 1. (0–1)**

Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń odnoszących się do obu tekstów. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, lub F – jeśli jest fałszywe.

1.	Autorzy obu tekstów podejmują temat zdolności do kochania.	P	F
2.	W obu tekstach jest mowa o konsekwencjach nieszczęśliwej miłości.	P	F

Wskazówki

- Zwróć uwagę, że stwierdzenia odnoszą się do obu tekstów. Pamiętaj, że informacje w tekście nie muszą być wyrażone wprost.
- Aby zweryfikować prawdziwość pierwszego zdania, przeczytaj raz jeszcze uważnie następujące fragmenty tekstu:
 - W tekście 1. pierwszy akapit oraz dwa ostatnie zdania tekstu.
 - W tekście 2. od słów *Stymny bodacz...* do słów *Zdaniem niektórych humanistów*.
- Zbadanie prawdziwości drugiego zdania najłatwiej zacząć od tekstu 2. Przeczytaj jego treść w poszukiwaniu wzmianki o nieszczęśliwej miłości.

Zadanie 2. (0–1)

Ryszard Mordarski podkreśla korzyści płynące z przeżywania miłości. Czy w drugim tekście również rozwinięto refleksje na temat tego aspektu? Odpowiedź uzasadnij na podstawie tekstu Krzysztofa Szymborskiego.

Wskazówki

Przeczytaj uważnie treść tekstu drugiego, aby zweryfikować, czy Krzysztof Szymborski wymienia korzyści wynikające z przeżywania miłości, czy może koncentruje się na innych aspektach tego zagadnienia. Pamiętaj, że odpowiedź musisz uzasadnić.

Zadanie 3. (0–1)

Krzysztof Szymborski twierdzi, że znawcami miłości byli poeci, pisarze i artyści, którzy *kształcili nasze poglądy na temat miłości*. Czy sąd ten znajduje potwierdzenie w tekście Ryszarda Mordarskiego? Odpowiedź uzasadnij.

Wskazówki

Przeanalizuj uważnie tekst Ryszarda Mordarskiego. Zwróć uwagę, na czym słowa autor powołuje się, aby zaprezentować poglądy na temat miłości. W tym celu odszukaj w tekście zacytowane wypowiedzi i ustal, kim byli ich autorzy. Czy któryś z nich należał do grona poetów, pisarzy i artystów? Jeśli tak, to określ, czy poglądy tej osoby mogły wpływać na postrzeganie miłości przez ludzi.

Zadanie 4. (0–1)

Jaki wniosek na temat miłości można wysnuć po przeczytaniu obu tekstów? Wybierz stwierdzenie spośród podanych (A–C) i uzasadnij swój wybór, odwołując się do obu tekstów.

- A. Miłość jest podstawową potrzebą człowieka, jest największym motorem ludzkich działań, ludzie jej pragną, poszukują, są szczęśliwi, gdy ją „znajdują”. (Maria Jankowska)
- B. Inaczej miłość postrzegają humaniści z kręgu socjologii, filozofii czy psychologii, a całkowicie odmienne poglądy o miłości wygłaszały przedstawiciele nauk przyrodniczych i ścisłych. (Monika Wasilionek)
- C. Naukowcy rozkładają miłość na czynniki pierwsze i raczą nas rewelacjami o przyczynach, które wywodzą stan zakochania. (Kazimierz Pytko)

Wybór:

Uzasadnienie:

.....

.....

.....

.....

.....

Wskazówki

Przeczytaj zamieszczone stwierdzenia i wybierz to, którym można podsumować treść obu tekstów. W tym celu najpierw wyklucz te stwierdzenia, które nie pasują do żadnego z tekstów, oraz te, które odnoszą się do treści tylko jednego z nich. Ułatwieniem może być postawienie sobie pytań pomocniczych, np.

- Czy w obu tekstach jest mowa o wielkiej roli miłości w ludzkim życiu? (A)
- Czy każdy tekst prezentuje odmienny sposób postrzegania miłości? (B)
- Czy autorzy obu tekstów piszą o naukowych przyczynach miłości? (C)

Pamiętaj, że w uzasadnieniu odpowiedzi musisz odwołać się do obu tekstów.

Zadanie 5. (0–2)

Czy paradoksy związane z miłością, o których piszą obaj autorzy, dotyczą jednakowych aspektów tego uczucia? Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do obu tekstów.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wskazówki

Przypomnij sobie, czym jest paradoks, i wyszukaj fragmenty tekstów, w których informacje mają paradoksalny charakter. Szczególnie uważnie prześledź treść ostatniego akapitu w każdym z tekstów. Pojawiają się tam słowa *paradoksalne/paradoksalny*. Zwróć uwagę, do czego się one odnoszą. Sformułuj odpowiedź, w której uzasadnisz, że przygotowane przez autorów treści wykazują sprzeczność z tym, co wydaje się oczywiste w sposobach myślenia o miłości.

Zadanie 6. (0–4)

Na podstawie obu tekstów napisz notatkę syntetyzującą na temat: miłość jako uczucie nieustannie intrygujące ludzi. Twoja wypowiedź powinna liczyć 60–90 wyrazów.

Uwaga: w ocenie wypowiedzi będzie brana pod uwagę poprawność językowa, ortograficzną i interpunkcyjną.

Wskazówki

- Pamiętaj, że notatka syntetyzująca jest formą zwięzłego przedstawienia informacji istotnych dla obu tekstów.
- Zwróć uwagę na temat notatki syntetyzującej sformułowany w poleceniu.
- Prześledź swoje odpowiedzi do wcześniejszych zadań – pomogą Ci one uporządkować wnioski.
- Zastanów się w kontekście treści obu tekstów, co świadczy o tym, że miłość intryguje ludzi – jakie przykłady ludzkich działań przywołane przez autorów o tym świadczą.

Jak zacząć?

- Notatkę zacznij od podania informacji, czy autorzy ukazali te same aspekty miłości, czy też ich rozważania różnią się pod tym względem.

Jak zaprezentować podobieństwo/różnicę w poglądach?

- Przedstaw, co łączy oba teksty. Przywołaj przykłady, które o tym świadczą. Następnie napisz, czym teksty różnią się od siebie.
- Skorzystaj z podanych sformułowań.

Autorzy obu tekstów podjęli problem... / W obu tekstu poruszony jest temat... / Tematem obu tekstów jest...

Autor pierwszego tekstu uważa, że...

Swój pogląd uzasadnia...

Autor drugiego tekstu zgadza się z autorem tekstu pierwszego (lub ma odmienne, przeciwnie zdanie)

Pierwszy autor przyznaje, że... – podobnie drugi z autorów twierdzi, że...

Jak podsumować wnioski?

- Napisz, w jaki sposób oba teksty potwierdzają stwierdzenie zawarte w temacie, że miłość jest uczuciem nieustannie intrygującym ludzi.
- Pamiętaj, że Twoja notatka powinna liczyć od 60 do 90 wyrazów, należy ją napisać tekstem ciągłym.
- Zadbaj o poprawność językową, ortograficzną i interpunkcyjną wypowiedzi.

Część 2. Test historycznoliteracki**Zadanie 7. (0–2)**

Zapoznaj się z podanym fragmentem utworu Jacka Kaczmarskiego.

Jacek Kaczmarski

Kasandra

Nic się nie kończy prostym „tak” lub „nie”
Nie na darmo giną wojownicy;
Dlatego mówię: To początek końca [...]

Już mrówcza fala toczy się po polu,
Gdzie niewzruszenie tkwi Czerwony Koń.
Ach, jakbym chciała być jak oni, być jak oni!
Ach, jak mi ciążą to, co czuję, to, co wiem...

Jacek Kaczmarski, *Kasandra*, [w:] tegoż, *Miedzy nami. Wiersze zebrane*, Warszawa 2017.

7.1. Wyjaśnij, na czym polega tragiczny Kasandry. W odpowiedzi odwołaj się do znajomości mitologii oraz przytoczonego fragmentu utworu Jacka Kaczmarskiego.

Wskazówki

- Przypomnij sobie, kim była Kasandra, co przepowiedziała mieszkańców Troi, jak Trojanie zareagowali na słowa dżewczyny, jaki los spotkał Troję.
- Następnie zwróć uwagę na kreację Kasandry w utworze Jacka Kaczmarskiego – w jaki sposób wyraża tragiczny sytuacji.
- Zastanów się zwłaszcza nad treścią dwóch ostatnich wersów przytoczonego fragmentu w kontekście wydarzeń wojny trojańskiej, do których odwołują się słowa: *giną wojownicy, początek końca, Czerwony Koń*.

7.2. Wyjaśnij znaczenie związku frazeologicznego *koń trojański*.

koń trojański –

Wskazówki

- Przypomnij sobie, jaką rolę odegrał drewniany koń, którego Grecy podarowali Trojanom, i jakie znaczenie sformułowania *koń trojański* zostało utrwalone w języku.
- W razie trudności z przypomnieniem sobie tych treści możesz skojarzyć, co w informatyce określa się mianem *trojana*, czyli konia trojańskiego, a następnie ustalić, skąd wzięto się to znaczenie, jaki ma związek z wydarzeniami wojny trojańskiej.

DZIAŁ 3. ARKUSZE MATURALNE – POZIOM PODSTAWOWY**Zadanie 8. (0–2)**

Zapoznaj się z fragmentem *Pieśni XXIV* i fraszką *Ku muzom* Jana Kochanowskiego.

Tekst 1.

Jan Kochanowski

Pieśń XXIV

Niezwykłym i nie leda¹ piórem opatrzony
Poleć precz, poeta, ze dwojej złożony
Natury: ani ja już przebywać na ziemi
Więcej będę, a większy² nad zazdrość, ludnemi

Miasty wzgardzę. On, w równym szczęściu urodzony,
On ja, jako mię zowiesz, wielce ulubiony
Mój Myszkowski³, nie umrę ani mię czarnymi
Styks niewesoła zamknie odnogami swymi. [...]

O mnie Moskwa i będą wiedzieć Tatarowie,
I różnego mieszkańców świata Anglikowie;
Mnie Niemiec i waleczny Hiszpan, mnie poznają,
Którzy głęboki strumień Tybrowy piją. [...]

Jan Kochanowski, *Pieśń XXIV*, [w:] tegoż, *Dzieła polskie*, t. 1, Warszawa 1976.

¹ Nie leda – nie lada, niezwykłym.

² Większy – większy.

³ Myszkowski – przyjaciel i mecenas Kochanowskiego.

Tekst 2.

Jan Kochanowski

Ku Muzom

Panny, które na wielkim Parnasie¹ mieszkacie,
A ippokreńska rosą² włosy swe maczacie,
Jeslim się wam zachować jako żyw statecznie,
Ani mam wolej z wami rozłączać się wiecznie;
Jesli królom nie zajrzę³ perel ani złota,
A milsza mi daleko niż pieniądze cnota⁴;
Jesli nie chcę, żebyście komu pochlebiały
Albo na mię u ludzi niewdzięcznych żebrały;
Proszę, niech ze mną za raz me rymy nie giną,
Ale kiedy ja umrę, ony niechaj styną.

Jan Kochanowski, *Ku Muzom*, [w:] tegoż, *Fraszki*, Kraków 1991.

¹ Parnas – siedziba muz.

² Ippokreńska rosa – woda ze źródła Hippokrene.

³ Nie zajrzę – nie zazdroszę.

⁴ Cnota – postawa stoicka wyróżniająca się rozumnym działaniem, spokojem wewnętrznym, dystansem wobec zmiennych okoliczności losu.

8.1. Podaj, jaki motyw łączy fraszkę *Ku Muzom* i fragment *Pieśni XXIV Jana Kochanowskiego*, i wyjaśnij – odwołując się do obu utworów – czy został on zrealizowany w ten sam sposób.

Motyw:

Wyjaśnienie:

Wskazówki

- Przefaluj treść obu tekstów – co jest tematem każdego z nich, jaki motyw znany ze starożytności został w nich zrealizowany.
- Ustal, czy postawy podmiotów liryycznych wobec tego, o czym mówią, są takie same, czy się czymś różnią.
- W ustaleniu podobieństw pomoże Ci ponowne przeczytanie w tekście 1. dwóch pierwszych linijek pierwszej zwrotki i dwóch ostatnich drugiej zwrotki oraz dwóch ostatnich wersów tekstu 2.
- Aby natomiast określić różnice, w pierwszym z utworów zwróć uwagę na słowa: *ani ja już przebywać na ziemi / Więcej będę, a większy nad zazdrość, ludnemi / Miasty wzgardzę*. Zestaw je z następującym fragmentem drugiego tekstu: *Proszę, niech ze mną za raz me rymy nie ginąq. / Ale kiedy ja umrę, ony niechaj stynąq.*
- Pamiętaj, że w odpowiedzi musisz odwołać się do obu tekstów.

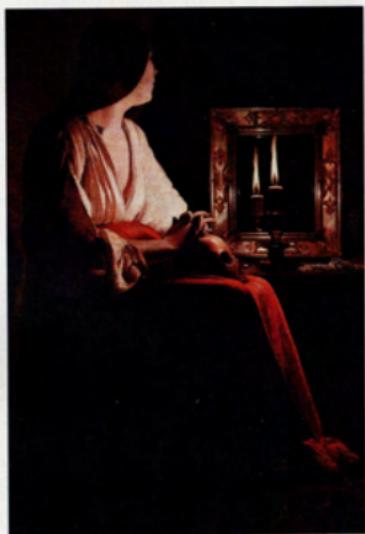
8.2. Uzasadnij, że oba utwory realizują renesansowy postulat powrotu do źródeł.

Wskazówki

- Przypomnij sobie, co oznacza w odniesieniu do czasów renesansu hasło powrotu do źródeł – do jakiej tradycji zwracali się renesansowi humaniści, w jaki sposób to czynili. Zauważ, że postulat powrotu do źródła polega nie tylko na nawiązaniu do dorobku starożytnych, lecz także na swobodzie twórczej, zmianie sposobu myślenia o człowieku i świecie.
- Następnie przeanalizuj oba teksty – o czym mówi podmiot liryyczny w każdym z utworów, co jest dla niego wartością, czym się w życiu kieruje.
- Pamiętaj, że w odpowiedzi musisz odwołać się do obu utworów.

Zadanie 9. (0–1)

Zapoznaj się z poniższymi dziełami.

Georges de La Tour, *Maria Magdalena pokutującca*, 1594–1595

Hieronim Morsztyn

[...]

Oj, nie masz ci na świecie nic zdradnym trwałe,
wszelka rzecz bywszy, ginie, śmierć koniec wszystkiego.
Więc i czas odmienności tysiąc z sobą rodzi,
z których tysiąc frasunków¹ na czelka przychodzi.
Noc i dzień prędko bieży a śmierć następuje,
za tą ostatni termin²; niech się kto chce czuje.

Hieronim Morsztyn, *Światowa Rozkosz z Ochmiotrem swoim i ze dwunastą
swych służebnych panien*, Warszawa 1995.

¹ Frasunek – zmartwienie.

² Termin – wyrok.

Nazwij motyw, który został wykorzystany w obu teksthach, oraz wyjaśnij, jak został zrealizowany w obu dziełach.

Wskazówki

- Przyjrzyj się obrazowi. Zwróć uwagę na przedstawione na nim rekwizyty (leżący na kolanach kobiety oraz stojące na stoliku po prawej stronie) – zastanów się, z czym się kojarzą, w realizacji jakiego motywów pojawiają się tego rodzaju przedmioty, jakie przestanie wnoszą.
- Określ temat utworu Morsztyna – do jakich obrazów odwołuje się podmiot liryczny, aby wyrazić refleksje związane z podjętym zagadnieniem. Zwróć szczególną uwagę na dwie pierwsze linijki wiersza – pomyśl, jak możesz ująć ich treść własnymi słowami. Pomoże Ci to przypomnieć sobie motyw, który został wykorzystany w tym utworze.
- Pamiętaj, że w odpowiedzi należy wyjaśnić, jak motyw został zrealizowany w obu dziełach.

Zadanie 10. (0–1)

Przeczytaj podany fragment *Dziadów* cz. III.

Adam Mickiewicz

***Dziady* cz. III**

KS. PIOTR

Ach, Panie, już widzę krzyż – ach, jak długo, długo
 Musi go nosić – Panie, złituj się nad stugą.
 Daj mu siły, bo w drodze upadnie i skona –
 Krzyż ma długie na całą Europę ramiona,
 Z trzech wyschłych ludów, jak z trzech twardych drzew ukuty. –
 Już wieka; już mój Naród na tronie pokutę –
 Rzekł: „Pragnę” – Rakus octem, Borus żółcią poi,
 A matka Wolność u nóg zapłakana stoi.
 Patrz – oto żołdak Moskal z kopią przyskoczył
 I krew niewinną mego narodu wytoczył.
 Cóż zrobić, najgupszy, najsroższy z siepaczy!
 On jeden poprawi się i Bóg mu przebaczy!

Adam Mickiewicz, *Dziady* cz. III, [w:] tegoż, *Dziady*, Warszawa 1998.

Podaj nazwę koncepcji losów narodu polskiego, która pojawia się w widzeniu Księcia Piotra. Wyjaśnij, na czym ona polega. W odpowiedzi odwołaj się do załączonego fragmentu oraz znajomości całego utworu.

Wskazówki

- Przeanalizuj podany fragment utworu oraz przypomnij sobie całą scenę widzenia Księcia Piotra. Czego ta wizja dotyczy? Do kogo został w niej porównany naród polski i jaką ma odegrać rolę?
- Zauważ, że polecenie zawiera dwa elementy – musisz nazwać koncepcję, która pojawia się w widzeniu Księcia Piotra, oraz wyjaśnić, na czym ona polega.

Zadanie 11. (0–1)

Uzasadnij na podstawie znanych Ci fragmentów *Potopu* Henryka Sienkiewicza, że powieść ta realizuje hasło *ku pokrzepieniu serc*.

DZIAŁ 3. ARKUSZE NATURALNE – POZIOM PODSTAWOWY**Wskazówki**

- Przypomnij sobie elementy świata przedstawionego powieści – czas, w którym dzieje się akcja, miejsca akcji, główny temat utworu – jakich wydarzeń historycznych dotyczy.
- Zauważ, że *Potop* jest powieścią historyczną, a więc odwołuje się do wydarzeń, które dla autora są czasem przeszły – jak myślisz, dlaczego Sienkiewicz sięgał do tych akurat wydarzeń. Zestaw je z sytuacją Polaków w II połowie XIX w.

Zadanie 12. (0–2)

Przeczytaj fragment wiersza Kazimierza Przerwy-Tetmajera.

Kazimierz Przerwa-Tetmajer

***Evviva l'arte!*¹**

[...]

Evviva l'arte! Niechaj pasie brzuchy
niedźwiedzi filistrów naród! My, artyści,
my, którym często na chleb braknie suchy,
my, do jesiennych tak podobni liści,
i tak wykrzykiem: gdy wszystko nic warte,
evviva l'arte!

Evviva l'arte! Duma naszym bogiem,
sława nam słońcem, nam, królem bez ziemi,
możemy z głodu skonać gdzieś pod progiem,
ale jak orły z skrzydły złamanemi –
więc naprzód! Cóż jest prócz sławy co warte?
[...]

Kazimierz Przerwa-Tetmajer, *Evviva l'arte!*, [w:] Antologia liryki Młodej Polski, Wrocław 1990.

¹ *Evviva l'arte* (wł.) – niech żyje sztuka.

Oceń prawdziwość stwierdzeń odnoszących się do przytoczonego fragmentu wiersza. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Z wiersza wynika, że artyści zazdroczą filistrom sytości i dostatku.	P	F
2.	Utwór ukazuje sytuację artystów, którzy są nieprzystosowani do życia w świecie przyziemnych mieszczańskich wartości.	P	F
3.	Wykrzyknięcie <i>evviva l'arte</i> zostało użyte, aby podkreślić przekonanie o wyjątkowości artysty i najwyższej wartości sztuki.	P	F

Wskazówki

Przeanalizuj przytoczone fragmenty wiersza *Evviva l'arte!*. Zwróć szczególną uwagę na dwa pierwsze wersy utworu. Ustal, w jaki sposób zostały w wierszu ukazane sytuacja artysty i rola sztuki; jakich środków wyrazu użył podmiot liryczny, aby wyrazić swoje stanowisko. Następnie oceń stwierdzenia na podstawie zebranych wniosków.

Zadanie 13. (0–1)

Na podstawie znajomości *Przedwiośnia* Stefana Żeromskiego ułóż w porządku chronologicznym wymienione niżej wydarzenia z życia Cezarego Baryki. Wpisz litery (A–E) w kratki we właściwej kolejności.

- A. Marsz z pochodem rewolucjonistów na Belweder.
- B. Śmierć Karoliny.
- C. Udział w wojnie polsko-bolszewickiej.
- D. Nawiązanie romansu z Laurą Kościeniecką.
- E. Pobyt w Chtłodku.

Kolejność	Wydarzenie
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

Wskazówki

- Zadanie to sprawdza znajomość treści lektury obowiązkowej poznawanej w całości.
- Aby poprawnie ułożyć wydarzenia z życia Cezarego Baryki w porządku chronologicznym, warto przypomnieć sobie trzy główne etapy życia bohatera: 1. Dzieciństwo i młodość, 2. Powrót do Polski, 3. Działalność polityczna i społeczna.

Zadanie 14. (0–2)

Przeczytaj podaną definicję oraz wiersz Leopolda Staffa.

Tekst 1.**Klasycyzm**

[...] Z pojęciem sztuki klasycznej wiąże się cechy takie, jak: harmonię, proporcje, antropocentryzm, wiarę w jedność dobra i piękna [...], skłonność do idealizacji i widzenia świata poprzez problemy uniwersalne, nawiązywanie do ponadczasowego ideału estetycznego, wiarę w możliwość zbudowania harmonijnego obrazu świata.

Anna Nasitowska, Klasycyzm, [w:] *Słownik literatury polskiej XX wieku*, red. Alina Brodzka, Mirosława Puchalska, Małgorzata Semczuk, Anna Sobolewska, Ewa Szary-Matywiecka, Wrocław 1993.

Tekst 2.

Leopold Staff

Odys

Niech cię nie niepokoją
Cierpienia two i błędы.
Wszędzy są drogi proste,
Lecz i manowce są wszędzy.

O to chodzi jedynie,
By naprzód wciąż iść śmiało,
Bo zawsze się dochodzi
Gdzie indziej, niż się chciało.

Zostanie kamień z napisem:
Tu leży taki a taki.
Każdy z nas jest Odysem,
Co wraca do swej Italii.

(Dzielić muz, 1958)

Leopold Staff, Odys, [w:] tegoż, Poezje zebrane, Warszawa 1967.

Uzasadnij, że wiersz Leopolda Staffa jest przykładem klasycyzmu w poezji XX wieku. W odpowiedzi odwołaj się do podanej definicji słownikowej oraz wiersza Odys.

Wskazówki

- Przeanalizuj podaną definicję słownikową, a następnie odnieś założenia klasycyzmu do wiersza Staffa.
- Jakie założenia klasycyzmu dostrzegasz w wierszu? Zwróć uwagę na jego tytuł, problematykę, budowę oraz wymowę.

DZIAŁ 3. ARKUSZE NATURALNE – POZIOM PODSTAWOWY

Zadanie 15. (0–2)

Zapoznaj się z plakatem do powieści George'a Orwella *Rok 1984*.

Michał Stępień

Na plakacie za pomocą różnych elementów graficznych przedstawiono interpretację powieści George'a Orwella. Wybierz dwa elementy graficzne i wyjaśnij ich sens w kontekście problematyki powieści *Rok 1984*.

Wskazówki

- Przypomnij sobie treść lektury *Rok 1984*. Przyjrzyj się rozwiązaniom graficznym zastosowanym na plakacie (dobór kolorów, elementy ilustracyjne, krój liter).
- Zastanów się, w jaki sposób te rozwiązania korespondują z treścią lektury. Wybierz dwa elementy i zinterpretuj je w kontekście utworu George'a Orwella.

Zadanie 16. (0–1)

Przeczytaj zamieszczony poniżej fragment opowiadania Andrzeja Stasiuka.

Andrzej Stasiuk

Miejsce

Gdy niedawno otwarto wschodnią granicę, zaczęły się tutaj zjawiać potomkowie budowniczych pięćdziesiąt lat temu, przemocą albo podstępem, wysiedleni z rodzinnej wsi. Stare kobiety przestępowały próg cerkwi, wchodziły do nawy, klekały na gliniastym klepisku, bo podłogi już dawno nie było, żegnały się i bity poktony. Komu? Ołtarz stał koślawo, wsparty o ścianę, ze wsparcia nie pozostała nawet ślad. Tabernakulum z wyrywanymi drzwiczками przypominało odrapaną skrzynkę. Części ikon, tych najważniejszych: Chrystusa, Matki Bożej, św. Mikołaja, nie było. Inne, te z wyższych szeregów ikonostasu, tonęły w ciemności, spęcznione od wilgoci, trudne do rozróżnienia. Zapach wnętrza był zapachem piwnicy. Lecz kobiety klekały.

Albo ten starzec, którego przywiozła rodzina mieszkająca kilkanaście kilometrów dalej. Siedział wyprostowany na krześle ustawionym w środku zwykłego chłopskiego wozu. Myślałem, że to z uszowania wożono go tak uroczystie. Lecz dwóch mężczyzn musiło go zdjąć i wniesić razem z krzesłem do cerkwi. Był sparaliżowany. Jego dziewięćdziesięcioletni umysł zachował jednak jasność.

– Panie, byłem na Syberii, byłem w Kazachstanie [...]. Mój ojciec w 95 roku pomagał zmieniać tutaj dach. Gont przykrywali blachą. A potem mnie tutaj chrzciли.

Szedłem później obok wozu, a stary człowiek wskazywał miejsca, gdzie stały domy, wymieniał imiona, opowiadał okruchy jakichś zdarzeń. Jechał przez wieś, która istniała w jego pamięci. Ani czas, ani ogień, ani kruczość nie miały do niej dostępu. W końcu, na pożegnanie, uśmiechnął się trochę kpiąco. Jego twarz przypominała zwarzone mrozem jabłko. I powiedział z prawie wesotym bąknięciem w oku:

– No, właściwie to można by już umierać.

Andrzej Stasiuk, *Miejsce*, [w:] tegoż, *Opowieści galicyjskie*, Wołówiec 2012.

Na podstawie podanego fragmentu opowiadania Andrzeja Stasiuka wyjaśnij, co wiąże ludzi z miejscami, które kiedyś musieli porzucić.

Wskazówki

Przypomnij sobie problematykę opowiadania Andrzeja Stasiuka. Rozważ, jak postrzegają rzeczywistość ludzie wracający po latach do dawnych miejsc porzuconych nie z własnej woli. Jak widzą zrujnowaną cerkiew, domy we wsi? Zwróć szczególną uwagę na zachowanie starego człowieka.

DZIAŁ 3. ARKUSZE Maturalne – POZIOM PODSTAWOWY**Część 3. Wypracowanie****Zadanie 17. (0–35)**

Zapoznaj się z listą lektur obowiązkowych

app.nowa
literatURA.pl
Kod: SSAYXE

Poszukaj motywów i kontekstów

app.nowa
literatURA.pl
Kod: WYCTZB
Katalog motywów:
Labirynt

Poszukaj motywów i kontekstów

app.nowa
literatURA.pl
Kod: 8XRMU4
Katalog motywów:
Miłość

Wybierz jeden z poniższych tematów i napisz wypracowanie.

- W wypracowaniu rozważ problem podany w temacie. Przedstaw również swoje zdanie i je uzasadnij.
- W rozoważaniach przedstaw argumenty, odwołując się do utworów literackich (lektury obowiązkowej i innego utworu) oraz do wybranych kontekstów (co najmniej dwóch spośród np.: historyczno-literackiego, literackiego, biograficznego, kulturowego, religijnego, mitologicznego, biblijnego, historycznego, filozoficznego, egzystencjalnego, politycznego, społecznego).
- Jednym z utworów literackich musi być lektura obowiązkowa wybrana spośród lektur wymienionych w arkuszu egzaminacyjnym.
- Twoja praca powinna liczyć co najmniej 300 wyrazów.

Temat 1.

Człowiek w labiryncie życia.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki
- wybranych kontekstów.

Temat 2.

Miłość jako siła ocalająca przed złem, ale niekiedy wobec niego bezsilna.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki
- wybranych kontekstów.

Wskazówki

1. Przeczytaj uważnie wybrany temat. Zauważ, że w wypracowaniu musisz koniecznie uwzględnić cztery elementy:
 - odwołać się do dwóch utworów literackich: lektury obowiązkowej z listy zamieszczonej w arkuszu i innego utworu (może to być również lektura obowiązkowa)
 - przywołać dwa konteksty pogłębiające rozumienie omawianych utworów – możesz wybrać m.in. kontekst literacki czy kulturowy (i odnieść się do dodatkowego utworu lub dzieła sztuki), historyczny czy społeczny (być może któryś z omawianych przez Ciebie utworów możesz przywołać właśnie w kontekście wydarzeń historycznych czy realiów społecznych). Skorzystaj z tabeli **Konteksty na maturze** na stronie 6.
2. Zaznacz w temacie słowa oddające istotę problemu, który należy rozważyć w wypracowaniu. Wypisz do nich wyrazy blikoznaczne.
3. Zajmij stanowisko wobec problemu postawionego w temacie i sformułuj tezę lub założenie wstępne albo (w razie wątpliwości, czy dane stanowisko jest stuzsne) hipotezę.
4. Pamiętaj, że przykłady z utworów i konteksty, którymi się postużysz, muszą potwierdzać Twoje stanowisko.
5. Jeśli decydujesz się na pierwszy z tematów, przypomnij sobie, w których lekturach obowiązkowych ukazano motyw labiryntu (np. w opowiadaniu Olgi Tokarczuk *Profesor Andrew w Warszawie*, w *Lolce Bolesława Prusa, w Zbrodni i karze Fiodora Dostojewskiego*). Jaki jest wymiar labiryntu w wybranej przez Ciebie lekturze? Topograficzny (zagubienie w mieście), społeczny (trudne relacje międzyludzkie) czy może labirynt jest metaforecznym przedstawieniem duszy lub umysłu bohatera? Określ uczucia postaci, które znalazły się w labiryncie (zagubienie, samotność, dezorientacja, poczucie niezrozumienia). Czy możliwe jest wyjście z tej pułapki? Jeśli tak, to co może być wybawieniem dla uwiezionej?
6. Gdy wybierzesz drugi temat, przypomnij sobie, w których lekturach obowiązkowych bohaterowie dzięki sile miłosci mogli przezwyciężyć zło (np. duchowa przemiana Raskolnikowa pod wpływem miłości Soni w *Zbrodni i karze Fiodora Dostojewskiego* oraz Kmicica dzięki miłości Oleńki w *Potpicie Henryka Sienkiewicza*). Zastanów się także, które z lektur pokazują, że choć miłość pozwala przetrwać w nieludzkich warunkach, to jednak nawet tak silne uczucie jest niewystarczające, aby przeciwstawić się zлу i przynieść ocalenie (np. w *Zdążyć przed Panem Bogiem Hanną Krall*). Które konkretne sytuacje opisane w utworach świadczą o tym, że miłość chroni przed złem, samotnością,

strachem, że pozwala zapomnieć o śmierci czy upodleniu? Czy zatem z zebranych przez Ciebie przykładów wynika, że miłość jest siłą zdolną ocalić przed złem, czy tylko może przynieść ukojenie?

7. Po scharakteryzowaniu postaw bohaterów każdego z przywołanych utworów sformułuj wnioski częściowe. Pamiętaj o uwzględnieniu własnych refeleksji.

8. W zakończeniu pracy sformułuj wnioski końcowe. Upewnij się, że wynikają one z Twoich wcześniejszych rozważań i są zgodne ze stanowiskiem przedstawionym we wstępie.

KONSPEKT

Arkusz 2. do samodzielnego rozwiązania

Część 1. Język polski w użyciu

Przeczytaj uważnie teksty, a następnie wykonaj zadania umieszczone pod nimi. Odpowiadaj tylko na podstawie tekstów i tylko własnymi słowami – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzie- laj tylu odpowiedzi, o ile Cię poproszono.

Tekst 1.

Jakub Chabik

Inteligentne miasto dla cyfrowych ludzi

[...] Termin „inteligentne miasto” (*smart city*) powstał w latach 70. ubiegłego wieku, ale bardziej jako postulat niż opis rzeczywistości. Latające taksówki, przesuwające się na rolikach chodniki, listonosze dostarczający helikopterami przesyłki do skrzynek – te wizje już były, brakowało natomiast technologii. Koncepcja *smart city* dojrzała więc w miarę pojawiania się kolejnych rozwiązań technicznych; bodaj pierwszym jej praktycznym przejawem, zastosowanym na masową skalę, były zie- lone fale, pozwalające na płynny ruch samochodów na głównych arteriach miast.

Sytuację radykalnie zmieniły miniaturyzacja urządzeń, rozwój łączności bezprzewodowej oraz przetwarzanie w chmurze. W ręках obywatele pojawiły się smartfony. Rozmiary czujników temperatury, zanieczyszczeń i ruchu tak zmalały, że można je umieścić dostosowane wszędzie. Moduły geo- lokalizacyjne (określające położenie z dokładnością do metra czy dwóch) oraz moduły łączności za pomocą sieci telefonii komórkowej zostały zestandardyzowane i mogły być dzisiaj wykorzystywane nawet w hulajnodze i rowerze. [...]

Czym więc dzisiaj jest inteligentne miasto? To miejsce, w którym technologie wykorzystywane są, aby podnosić jakość życia. Wymieńmy główne elementy: wszechobecność urządzeń elektronicznych – czujniki, smartfony mieszkańców, kamery; zbieranie danych – na temat powietrza, ruchu, temperatury, zanieczyszczeń, osób; wnioskowanie – inteligentne miasto nie tylko gromadzi dane, lecz także analizuje je w szerszym kontekście; sterowanie – *smart city* także optymalizuje swoje dzia- łanie (np. ruch uliczny, monitoring) na podstawie algorytmów i danych.

W wymiarze ludzkim inteligentne miasto to takie dostosowanie przestrzeni miejskiej, aby wspie- rać zdrowe życie, dobre samopoczucie, komfort, tworzenie i utrzymanie wspólnot oraz bezpieczeństwo mieszkańców. Ten humanistyczny wymiar *smart city* ma kluczowe znaczenie – každa technolo- gia służy jakiemuś dobru wyższemu, a w tym przypadku jest to dobrostan mieszkańców. [...]

Raport ONZ na temat miast nie pozostawia złudzeń: 68% światowej populacji w roku 2050 będzie w nich mieszkać. Bez inteligencji zaszytej w czujnikach, aplikacjach i centrach danych aglomeracje staną się miejscami po prostu niezdarnymi do życia. Wizja koniecznych zmian, płynąca z raportu ONZ, koncentruje się na kilku czynnikach. Pierwszy to inteligentny transport. Miasta chcą, by miliony ludzi codziennie przemieszczających się pomiędzy domem a pracą robiły to w sposobie szybki, bezpieczny i przyjazny dla środowiska. Zamiast prywatnych samochodów – metro, autobusy i tram- waje. Zamiast parkowania na ulicach – zostawianie samochodu na obrzeżach i podróz pociągiem podmiejskim [...]. [...]

Mieszkańcy polskich metropolii mieli okazję w ostatnich miesiącach poznać z bliska siętę inteli- gentnych miast. Na ulicach największych z nich zarośli się od elektrycznych hulajnóg. Ściągamy z in- ternetu apkę, znajdujemy najbliższe urządzenie, rejestrujemy się, podając numer karty kredytowej, skanujemy kod QR na kierownicy – i jedziemy! [...]

Ale hulajnogi to dopiero początek. [...] W kolejce są skutery i samochody, a prognozy do roku 2025 mówią o ponadwukrotnym wzroście liczby dostępnych pojazdów. [...] Oprócz oczywistych korzyści środowiskowych (mniej spalin i emisji CO₂) rozwiązanie takie ma dodatkowy atut zdrowotny – stano- wi okazję do ruchu. [...]

Mobilność ostatniej mili jak w soczewce pokazuje, że rozwiązania cyfrowego miasta muszą uwzględniać dwa szalone ważne elementy: ludzi oraz przedsiębiorstwa. Ci pierwsi zainteresowani są jak najprostszym i jak najszerzym korzystaniem z udogodnień w swoim miejscu zamieszkania.

Ale potrzebują do tego tzw. kompetencji cyfrowych. [...] Dla wielu mieszkańców polskich miast – seniorów, gorzej wykształconych, mniej zamożnych – będą to bariery trudne do pokonania.

Jakub Chabik, *Inteligentne miasto dla cyfrowych ludzi*, https://www.projektpulsar.pl/technologia/2100325_1_inteligentne-miasto-dla-cyfrowych-ludzi.read [dostęp: 14.06.2022].

Tekst 2.

Rafał Pikuła

City w czasach Google. Szanse i zagrożenia

Jak będzie wyglądać miasto przyszłości? Autorzy i reżyserzy science fiction, futurologi i architekci marzyciele od dziesiątek lat przedstawiają coraz ciekawsze wizje. Jak na razie możemy obserwować, jak współczesne miasta stają się coraz bardziej nowoczesne i inteligentne. Do futurystycznego Singapuru dochodzi Songdo. Być może pierwsze prawdziwe *smart city*. Powinniśmy się cieszyć?

Choć miasto wciąż jest w budowie – [...] już budzi zainteresowanie całego świata. Dla południowokoreańskich małych miast ma być symbolem ich technologicznej potęgi, powodem do dumy i udaną inwestycję, nie tylko wizerunkową. Songdo ma konkurować z takimi megalopolis, jak Szanghaj, Hongkong czy Singapur.

Południowokoreańskie miasto przyszłości wciąż się rozwija – implementowane są kolejne rozwiązania, mające na celu poprawienie bezpieczeństwa i wygody mieszkańców. Tych jest już ponad 60 tysięcy, nie licząc dojeżdżających i pracowników sezonowych. Całe miasto jest idealnie skomunikowane [...] i jest non stop on-line. Do miejskiej i globalnej sieci podłączone są szpitale, urzędy, zakłady pracy, biurowce, mieszkania. Większość budynków i obiektów budowanego jest z troską o naturę. Ekologia jest tutaj dominującą ideologią. Zautomatyzowane są nie tylko systemy oczyszczania miasta, monitorowania i zabezpieczenia przestrzeni, lecz także procedury medyczne, edukacyjne i administracyjne. [...]

Nowocześnie, ekologicznie, pięknie? Miasta przyszłości mogą też przerządzić. Zdaniem niektórych filozofów i socjologów lokalizacje takie jak Songdo mogą być antyutopiami, jak z Orwella.

System analizujący zachowania ludzi na ulicach, roboty patrolujące szkoły i kosze na śmieci wyposażone w hotspot i wyświetlacze z najnowszymi wiadomościami. W świecie nowoczesnych technologii zawsze jest moment, gdy rozwój staje się przekleństwem. Światowi producenci nowych technologii dostarczają coraz więcej nowych rozwiązań, które mają zastosowanie na ulicach inteligentnych miast. Wszystkie mają założenia dbać o bezpieczeństwo ludzi i utatować im życie. Jednak czy nie za dużo w tym wszystkim inwigilacji i śledzenia naszych poczynań? [...]

Przestrzeń miejska, w założeniu wspólna i otwarta dla wszystkich, może stać się obecnie areną sprzedanych z jej charakterem ograniczeń. Wszelkie kamery, elementy kontroli, wirtualne blokady i cyfrowe mury – to wszystko może być tylko współczesną wersją średniowiecznych twierdz. Nowoczesne rozwiązania – łączące za pomocą sieci człowieka i miasta – są dobrym rozwiązaniem w stabilnym, demokratycznym, idealistycznym systemie, gdzie społeczeństwo obywatelskie jest normą.

O ile ufa mogę, że technologie w Songdo mogą realnie służyć poprawie bezpieczeństwa i wygody mieszkańców, to już mam wątpliwości, czy systemy tam sprawdzone i przeniesione do innych miast będą służyć obywatelom.

Tym, co jeszcze nie tak dawno przyciągało ludzi do miast, była obietnica anonimowości. W miastach przyszłości, gdzie na każdym kroku będziemy zostawać swoje cyfrowe ślady, anonimowość będzie przeszłośćą. Wielce prawdopodobne, że wzrost zakazów, kamer, strażników daje tylko złudne poczucie bycia dobrze strzeżonym. Istotne wydaje się więc, aby obok technologicznej rewolucji była także rewolucja obywatelska. Niestety, jak już wiemy, natura inżynierii zmienia się dużo szybciej niż natura człowieka.

Nasza ucieczka od wolności w stronę bezpieczeństwa może skończyć się katastrofą. Co jeśli do cyfrowego szkieletu miasta podłączą się cyberterroryści? Co jeśli w wirtualny układ wkradnie się wirus? Dziś te pytania zbywane są przez wierzących w postęp polityków i inżynierów. Zapominamy, że tyle o sobie (i o swoich wynioskach) wiemy, ile nas (je) sprawdzono.

Rafał Pikuła, *City w czasach Google. Szanse i zagrożenia*, <https://www.komputerswiat.pl/artykuly/redakcyjne/city-w-czasach-google-szanse-i-zagrozenia/vp1hybc> [dostęp: 14.06.2022].

DZIAŁ 3. ARKUSZE MATURALNE – POZIOM PODSTAWOWY**Zadanie 1. (0–1)**

Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń odnoszących się do obu tekstów. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Autorzy obu tekstów zwracają uwagę na ekologiczne aspekty rozwoju smart city.	P	F
2.	W obu teksthach jest mowa o potencjalnych problemach mieszkańców inteligentnych miast.	P	F

Zadanie 2. (0–1)

Rafał Piętka stwierdza, że współcześnie w miastach wprowadza się rozwiązania typowe dla smart city. Czy w tekście Jakuba Chabika znajdujesz potwierdzenie tego sądu? Uzasadnij swoją odpowiedź.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 3. (0–2)

Rozstrzygnij, czy obaj autorzy tekstu uważają, że inteligentne miasta przyszłości powinny mieć wymiar humanistyczny. Uzasadnij swoją odpowiedź, odwołując się do obu tekstów.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 4. (0–1)

Wyjaśnij, dlaczego Rafał Piętka, autor drugiego tekstu, użył w odniesieniu do miast przyszłości określenia *antyutopia*.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 5. (0-1)

Jakie znaczenie dla tekstu drugiego ma kończące go zdanie: *Zapominamy, że tyle o sobie (i o swoich wynalazkach) wiemy, ile nas (je) sprawdzono?* Odpowiedź uzasadnij.

Zadanie 6. (0–4)

Na podstawie obu tekstów napisz notatkę syntetyzującą na temat: dobrostan człowieka w mieście przyszłości. Twoja wypowiedź powinna liczyć 60–90 wyrazów.

Uwaga: w ocenie wypowiedzi będzie brana pod uwagę poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna.

Część 2. Test historycznoliteracki

Zadanie 7. (0–2)

Zapoznaj się z fragmentem *Antygony* Sofoklesa.

Sofokles

Antygona

CHÓR

[...]

Tak już od wieków w Labdakidów domy
Po dawnych gromach nowe godzą gromy.
Bóle minionych pokoleń
Nie niosą ulg i wyzwoleni.
I ledwie stonce promienie rozpostrze
Ponad ostatnią odnogą rodzeństwa,
A już bóstwo krwawych podcina ją ostrze,
Obtęd i szatu przekleństwa.

Sofokles, *Antygona*, tłum. Kazimierz Morawski, Warszawa 1998.

Jaką rolę w *Antygone* odgrywa fatum? W odpowiedzi odwołaj się do przytoczonego fragmentu, całej tragedii Sofoklesa oraz do mitu o rodzie Labdakidów.

Zadanie 8. (0–1)

Przeczytaj podany fragment *Rozmowy mistrza Polikarpa ze Śmiercią*.

Rozmowa mistrza Polikarpa ze Śmiercią

Lubo¹ stary, lubo młody,
Każdemu ma kosa zgodzi²;
Bądź ubodzy i bogaci,
Szypty³ ma kosa potraci;
Wojewody i cześnik⁴;
Wszytki świeckie⁵ mistostniki,
Bądź księżata albo grabie⁶,
Wszytki ja pobierzę k sobie⁷.
Ja z króla koronę semknię⁸,
Za włosy ji⁹ pod kość wemknę¹⁰;
Też bywam w cesarskiej sieni,
Zimie, lecie i w jesieni.
Filozofy i gwiazdarze¹¹,
Wszytki na swej stawiam sparze¹²;

¹ Lubo – czy.

² Zgodzi – dogodzi.

³ Szypty – wszystkich.

⁴ Cześnik – cześnicy, czyli urzędnicy na średniowiecznym dworze.

⁵ Świeckie – świeckie.

⁶ Grabie – hrabiowie.

⁷ Pobierzę k sobie – zabiorę do siebie.

⁸ Semknię – zdejmę.

⁹ Ji – jemu.

¹⁰ Wemknę – włożę.

¹¹ Gwiazdarze – astronomowie.

¹² Sparze – szparze, tu: widoku.

Rzemieślniki, kupce i oracze,
Każdy przed mą kosa skacze;
Wszytki zradźce¹³ i lifniki¹⁴,
Zostawię je nieboszczyki.

¹³ Zradźce – zdrajcy.

¹⁴ Lifniki – lichwiarze, czyli osoby pobierające wysokie odsetki od pożyczonych kwot.

Rozmowa mistrza Polikarpa ze Śmiercią, [w:] Wiesław Wydra, Wojciech Ryszard Rzepka, Chrestomedia staropolska. Teksty do roku 1543, Wrocław 1995.

Nazwij motyw ukazany w podanym fragmencie *Rozmowy mistrza Polikarpa ze Śmiercią* i wyjaśnij jego funkcję w utworze.

Zadanie 9. (0–2)

Przeczytaj podany fragment *Dziadów* cz. III.

Adam Mickiewicz

Dziady cz. III

ŻEGOTA

Gdy Bóg wygnął grzesznika z rajskiego ogrodu,
Nie chciał przecie, ażeby człowiek umarł z głodu;
I rozkazał aniołom zboże przysposobić
I rozsypać ziarnami po drodze człowieka.
Przyszedł Adam, znalazł ją, obejrzał z daleka
I odszedł; bo nie wiedział, co zbożem robić.
Aż w nocy przyszedł diabeł mądry i tak rzecze:
„Niedaremnie tu Pan Bóg rozsypał garść żyta,
Musi tu być w tych ziarnach jakaś moc ukryta;
Schowajmy je, nim człowiek ich wartość docieczce”.
Zrobił rogiem rów w ziemi i nasypał żytem,
Naplwał i ziemią nakrył, i przybił kopytem; –
Dumny i rad, że Boże zamiary przeniknął,
Catym gardłem rozśmiaślał się i ryknął, i zniknął.
Aż tu wiosną, na wielkie diabła zadziwienie,
Wyrasta trawa, kwiecie, kłosy i nasienie.
O wy! co tylko na świat idziecie z północą,
Chytrłość rozumem, a złość nazywacie mocą;
Kto z was wiarę i wolność znajdzie i zagrzebie,
Myśli Boga oszukać – oszuka sam siebie.

Adam Mickiewicz, *Dziady* cz. III, [w:] tegoż, *Dziady*, Warszawa 1998.

9.1. Wyjaśnij, jaką rolę w dramacie Adama Mickiewicza odgrywa bajka opowiedziana przez Żegotę.

DZIAŁ 3. ARKUSZE Maturalne – poziom podstawowy

9.2. Każdemu z podanych cytatów (A–C) przyporządkuj bohatera (1–4) z Dziadów cz. III, który wyowiada przytoczone słowa. Wpisz w odpowiednie miejsca w tabeli numer bohatera.

1. Konrad
2. Ksiądz Piotr
3. Wysocki
4. Nowosilcow

Cytat	Bohater
A. [...] Nasz naród jak lawa, Z wierzchu zimna i twarda, sucha i plugawa, Lecz wewnętrznego ognia sta lat nie wygiebi; Piękajmy na tę skorupę i zstąpmy do głębi.	
B. Nazywam się Milion – bo za milijony Kocham i cierpię katusze.	
C. Z matki obcej; krew jego dawne bohatery, A imię jego będzie czterdzieści i cztery.	

Zadanie 10. (0–2)

Przeczytaj fragment *Lalki* Bolesława Prusa.

Bolesław Prus

Lalka

Kiedy przyszliśmy do mego mieszkania i podano samowar, odezwałem się:

– Powiedz mi, doktor, ale szczerze, co myślisz o Stachu?... Bo on mnie niepokoi. Widzę, że od roku rzuca się na jakieś po prostu awantury... Ten wyjazd do Bułgarii, a dziś ten magazyn... spółka... powóz... Jestdziwna zmiana w jego charakterze...

– Nie widzę zmiany – odpisał Szuman. – Był to zawsze człowiek czynu, który, co mu przyszło do głowy czy do serca, wykonywał natychmiast. Postanowił wejść do uniwersytetu i wszedł, postanowił zrobić majątek i zrobić. Więc jeżeli wymyślił jakieś głupstwo, to także się nie cofnie i zrobi głupstwo kapitalne. Taki już charakter.

– Z tym wszystkim – wtrąciłem – widzę w jego postępowaniu wiele sprzeczności...

– Nic dziwnego – przerwał doktor. – Stopiło się w nim dwo ludzi: romantyk sprzed roku sześćdziesiątego i pozytywista z siedemdziesiątego. To, co dla patrzących jest sprzeczne, w nim samym jest najzupełniej konsekwentne.

Bolesław Prus, *Lalka*, wydanie I elektroniczne, Wrocław 2019.

10.1. Uzasadnij, że słowa doktora Szumana stanowią charakterystykę Stanisława Wokulskiego. W odpowiedzi odwołaj się do losów bohatera powieści Bolesława Prusa.

10.2. Uzasadnij, że *Lalka* Bolesława Prusa jest powieścią realistyczną. W odpowiedzi odwołaj się do znajomości powieści.

Zadanie 11. (0–2)

Przeczytaj sonet Jana Kasprowicza.

Jan Kasprowicz

Sonet I (Z chatupy)

Chaty rzędem na piaszczystych wzgórkach;
 Za chatami krępy sad wiśniowy;
 Wierzyby siwe poschylaty głowy
 Przy stodotach, przy niskich obórkach.

Płot się wali; plotun na podwórkach;
 Tu rzą konie, ryczą chude krowy,
 Tam się zwija dziewczek wieniec zdrowy
 W kraśnych chustkach, w koralowych sznurkach.

Szare chaty! nędzne chłopskie chaty!
 Jak się z wami zrosło moje życie,
 Jak wy, proste, jak wy, bez rozkoszy...

Dziś wy dla mnie wspomnień skarb bogaty,
 Ale wspomnienia, co łąwią obficie –
 Hej! czy przyjdzie czas, co tzy te spłoszy?!

Jan Kasprowicz, Sonet I (Z chatupy), [w:] Antologia liryki Młodej Polski, Wrocław 1990.

11.1. Uzasadnij, że Kasprowicz ukazał wieś w Sonecie I w sposób realistyczny. W odpowiedzi podaj przykłady z utworu.

.....

.....

.....

11.2. Uzupełnij tabelę. Każdy ze wskazanych w tabeli środków stylistycznych zilustruj przykładem z tekstu i określ jego funkcję.

Nazwa środka stylistycznego	Przykład	Funkcja
apostrofa		
uosobienie		

DZIAŁ 3. ARKUSZE MATURALNE – POZIOM PODSTAWOWY**Zadanie 12. (0–1)**

Obejrzyj obraz Umberta Boccioniego *Ulica wchodzi do domu*.

Umberto Boccioni, *Ulica wchodzi do domu*, 1911

Uzasadnij, że obraz Umberta Boccioniego *Ulica wchodzi do domu* oddaje atmosferę dwudziestolecia międzywojennego. W odpowiedzi odwotaj się do obrazu oraz wiedzy o epoce.

Zadanie 13. (0–2)

Przeczytaj podany fragment reportażu.

Hanna Krall

Zdążyć przed Panem Bogiem

Widziałem kiedyś na Żelaznej zbiegówisko. Ludzie tłoczyli się na ulicy dookoła beczki – zwyczajnej drewnianej beczki, na której stał Żyd. Był stary, niski i miał długą brodę.

Przy nim stało dwóch niemieckich oficerów. (Dwóch pięknych, rostynych mężczyzn przy małym, zgarbionym Żydzie). I ci Niemcy wielkimi krawieckimi nożyczkami obcinali Żydowi po kawałeczkach jego długą brodę, zaśmiewając się do rozpuku. [...]

Wtedy zrozumiałem, że najważniejsze ze wszystkiego jest nie dać wepchnąć się na beczkę. Nigdy, przez nikogo.

Hanna Krall, *Zdążyć przed Panem Bogiem*, Kraków 2008.

13.1. Wyjaśnij znaczenie sformułowania *najważniejsze ze wszystkiego jest nie dać wepchnąć się na beczkę w kontekście całego utworu Hanny Krall.*

13.2. Wyjaśnij znaczenie tytułu reportażu Hanny Krall *Zdążyć przed Panem Bogiem*, odwołując się do treści utworu oraz do działalności Marka Edelmana.

Zadanie 14. (0-1)

Uzupełnij tabelę. Do każdego z podanych opisów (1-4) przyporządkuj bohatera *Dżumy* (A-F). Wpisz właściwą literę w odpowiednie miejsce tabeli.

Bohaterowie

- A. Raymond Rambert
- B. Jean Tarrou
- C. Rentier Cottard
- D. Joseph Grand
- E. Ojciec Paneloux
- F. Bernard Rieux

	Opis postaci	Bohater
1.	Epidemię przyjmuje z ulgą, nie pomaga chorym, nie interesuje go praca w formacjach sanitarnych.	
2.	Pracuje jako sekretarz formacji sanitarnych, a jednocześnie stara się nie zaniedbywać pracy w urzędzie.	
3.	Uważa, że dżuma nie jest jego sprawą, chce wyjechać z miasta, ale ostatecznie pozostaje i pomaga w walce z epidemią.	
4.	Uważa, że za wszelką cenę trzeba stawać w obronie człowieka, i jako organizator oddziałów sanitarnych ofiarnie walczy z dżumą.	

DZIAŁ 3. ARKUSZE MATURALNE – POZIOM PODSTAWOWY**Zadanie 15. (0–1)**

Przeczytaj podany fragment tekstu.

Pisarz zdaje się bronić [...] dwóch rzeczy zagrożonych przez kapitalizm. Po pierwsze, wartości wyższych – etyki, refleksyjności, umiejętności życia własnym, a nie narzuconym rytmem, niezależności od pieniądza, pamięci o zasadach, które obowiązują każdego niezależnie od majątku. Po drugie, broni stabszych – tych, którzy przegrywają z okoniami i rekiniami rynku [...].

Przemysław Czapliński, *Raport o stanie przyziemnym („Prawo prerii” M. Nowakowskiego)*, [w:] tegoż, *Ruchome marginesy. Szkice o literaturze lat 90.*, Kraków 2002.

Rozstrzygnij, czy opinia Przemysława Czaplińskiego znajduje potwierdzenie w opowiadaniu Górg Edek. W uzasadnieniu odwołaj się do opinii badacza oraz opowiadania Marka Nowakowskiego.

Zadanie 16. (0–1)

Przeczytaj podany wiersz Wisławy Szymborskiej.

Wisława Szymborska

Pochwała złego o sobie mniemania

Myszotów nie ma sobie nic do zarzucenia.
Skrupuły obce są czarnej panterze.
Nie wątpią o słuszności czynów swych piranie.
Grzechotnik aprobuje siebie bez zastrzeżeń.

Samokrytyczny szakal nie istnieje.
Szarańcza, aligator, trychina i giez
żyją jak żyją i rade są z tego.

Sto kilogramów waży serce orki,
ale pod innym względem lekkie jest.

Nic bardziej zwierzęcego
niż czyste sumienie
na trzeciej planecie od Słońca.

Wisława Szymborska, *Pochwała złego o sobie mniemania*, [w:] tejże, *Wiersze wybrane*, Kraków 2005.

W wyjaśnij, na czym polega ironia zastosowana w wierszu Wisławy Szymborskiej *Pochwała złego o sobie mniemania*.

Część 3. Wypracowanie

Zadanie 17. (0–35)

Wybierz jeden z poniższych tematów i napisz wypracowanie.

- W wypracowaniu rozważ problem podany w temacie. Przedstaw również swoje zdanie i je uzasadnij.
 - W rozważaniach przedstaw argumenty, odwołując się do utworów literackich (lekture obowiązkowej i innego utworu) oraz do wybranych kontekstów (co najmniej dwóch spośród np.: historyczno-literackiego, literackiego, biograficznego, kulturowego, religijnego, mitologicznego, biblijnego, historycznego, filozoficznego, egzystencjalnego, politycznego, społecznego).
 - Jednym z utworów literackich musi być lektura obowiązkowa wybrana spośród lektur wymienionych w arkuszu egzaminacyjnym.
 - Twoja praca powinna liczyć co najmniej 300 wyrazów.

Zapoznaj się
z listą lektur
obowiązkowych

app.nowa
benzomatura.pl
Kod: SSAYXE

ROU. SANTAL

Temat 1.

Od bierności do buntu – postawy człowieka wobec problemów rzeczywistości, w której żyje.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
 - innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki
 - wybranych kontekstów.

Temat 2.

Samotność źródłem niezależności i wolności.

W pracy odwołaj się do

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epiciego albo dramatycznego
 - innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki
 - wybranych kontekstów.

KONSPEKT

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Połącz więcej

app.nowa
literatura.pl
Kod: JXGC6R

**Dodatkowe
arkusze**

→ Rozwiążanie
arkusa,
s. 212–218

4

Arkusze maturalne – poziom rozszerzony

Arkusz 1. do samodzielnego rozwiązania + WSKAŻÓWKI

Zapoznaj się
z listą lektur
obowiązkowych

app.nova
literaturna.pl
Kod: CA6PCN

Wybierz **jeden** z poniższych tematów i napisz wypracowanie.

- W pracy rozważ **problem** podany w temacie.
- W rozważaniach przedstaw **argumenty**, odwołując się do **utworów literackich** (wybranej lektury obowiązkowej oraz utworów z dwóch różnych epok) oraz do wybranego **kontekstu** (np. historyczno-literackiego, literackiego, biograficznego, kulturowego, mitologicznego, biblijnego, religijnego, historycznego, filozoficznego, egzystencjalnego, politycznego, społecznego).
- W wypracowaniu odwołaj się zarówno do problematyki utworów, jak i do sposobów przedstawienia danego problemu w utworze.
- Jednym z utworów literackich musi być **lektura obowiązkowa**. Jeżeli w temacie wskazano tytuł lektury obowiązkowej, to odwołaj się do tej lektury. Jeżeli w temacie nie wskazano tytułu lektury obowiązkowej, to wybierz ją spośród lektur wymienionych na liście zamieszczonej w arkuszu egzaminacyjnym.
- W wypracowaniu przedstaw **swoje zdanie i je uzasadnij**.
- Twoja praca powinna liczyć co najmniej **400 wyrazów**.

Temat 1.

W świecie gatunków literackich. Rozważ, jakie znaczenie w konstrukcji świata przedstawionego w dziele literackim ma jego gatunek.

W pracy odwołaj się do:

- *Hamleta* Williama Szekspira
- innych utworów literackich
- wybranego kontekstu.

Wskazówki

ANALIZA TEMATU

1. Przeczytaj temat – zwróć uwagę, że składa się on z dwóch wypowiedzeń: pierwsze ukierunkowuje na zagadnienie, drugie informuje o czynnościach, które masz wykonać.
2. Zgodnie z polecienniem należy rozważyć, w jaki sposób gatunek literacki wpływa na obraz świata ukazany w utworze.
3. Przypomnij sobie, jakie były początki literatury – jakiego podziału na rodzaje literackie dokonali starożytni, jakimi gatunkami się posługiwali, jakie było ich przeznaczenie, jakie normy precyzovaly ich kształt (np. tragedia antyczna – zasada trzech jedności, zasada decorum, na scenie nie więcej niż trzech aktorów, obecność chóru, podział na prolog, parados, epejodoniony, stasimony, exodus, losy postaci zdeterminowane przez fatum, wina tragiczna, *katharsis*). Zastanów się, jakie zmiany gatunkach następowały na przestrzeni epok, z czego to wynikało (np. przypomnij sobie, jakie zmiany nastąpiły w tragedii szekspirowskiej).
4. Zauważ, że w poleceniu wskazano cztery elementy obowiązkowe, które musisz uwzględnić w swojej pracy (wskazuje je na nie czasownik operacyjny *odwołaj się*). Są to:
 - odwołanie do lektury obowiązkowej, została ona wskazana w poleceniu (*Hamlet* Williama Szekspira)
 - odwołanie do dwóch innych utworów literackich
 - odwołanie do kontekstu.
5. Pamiętaj, że Twoje rozważania będą dotyczyć zagadnienia teoretyczno-literackiego, jakim jest gatunek literacki. Wybierz zatem taką lekturę, której gatunek potrafisz zdefiniować oraz uzasadnić wpływ jego formy na konstrukcję świata przedstawionego i przestanie dzieła.
6. Pamiętaj, że kontekst to element wypowiedzi pogłębiający rozważania na podstawie przywołanych utworów. Odwołaj się zatem do wybranego kontekstu w taki sposób, aby wnosił on dodatkową wiedzę o danym zagadnieniu. Kontekstem interpretacyjnym może być odwołanie do charakteru twórczości artysty, do epoki, w której dzieło powstało (wiązek twórczości autora z założeniami epoki w zakresie konstruowania fabuły, wydarzeń, motywów i innych elementów świata przedstawionego). Możesz wykorzystać kontekst kulturowy, który pozwoli poszerzyć rozważania o różne aspekty dotyczące na przykład obyczajowości w danej epoce, w tym zachowania ludzi, norm i zwyczajów. Trafny może również okazać się kontekst literacki, czyli odwołanie do dodatkowych dzieł lub dzieła literackiego, które w sposób funkcjonalny pogłębi rozważania o wykorzystaniu gatunku literackiego w danej epoce w teksth stanowiących podstawę argumentacji.

Analiza i interpretacja utworów, wybór kontekstu

7. Zauważ, że w temacie została wskazana lektura obowiązkowa, *Hamlet*. Koniecznie musisz się do niej odwołać w swojej pracy. Zastanów się, w których innych utworach literackich związki między gatunkiem a konstrukcją samego dzieła są wyraziste, to znaczy dobrą gatunku sprzyja odczytaniu wymowy dzieła, wzmacnia ją. Pamiętaj, że uwzględnienie takiego związku pozwoli Ci na funkcjonalne wykorzystanie tekstów literackich i kontekstu – w omawianym temacie naturalny będzie kontekst literacki lub historycznoliteracki.

Lektura obowiązkowa wskazana w poleceniu

- *Hamlet* Williama Szekspira – odejście od reguł antycznej tragedii (możliwość wprowadzenia kontekstu teoretycznoliterackiego) istotnie wpływa na spletnięzenie tragicznych wydarzeń – dramat szekspirowski jako model gatunkowy służący ukazaniu ciągu tragicznych wydarzeń, polegający na łączeniu konwencji, cechujący się synkretyzmem rodzajowym (zdarzenia dramatyczne przeplatane lirycznymi, udramatyzowanymi monologami).

Propozycje utworów literackich do wykorzystania

- *Trening Jana Kochanowskiego* – okoliczności powstania cyklu – śmierć córeczki Jana Kochanowskiego i kryzys światopoglądowy poety (możliwość wprowadzenia kontekstu biograficznego); wybór gatunku znanego w starożytności, nowatorskie zastosowanie reguł obowiązujących dla jednego utworu i przeniesienie ich na cały cykl.
- *Proces Franzu Kafki* – powieść paraboliczna (możliwość wprowadzenia kontekstu teoretycznoliterackiego), w której fabuła jest tylko pretekstem do rozmów o charakterze moralnym i egzystencjalnym.
- *Popiół Henryka Sienkiewicza* – powieść historyczna jako forma ukazania problemów związanych z utratą niepodległości (możliwość wprowadzenia kontekstu historycznego) i podtrzymywania wiary w jej odzyskanie (powieść „ku pokrzesieniu serc”).
- *Imię róży Umberta Eco* – powieść postmodernistyczna, wielopłaszczyznowa i wielotematyczna, co pozwala na stworzenie dzieła otwartego, pełnego znaków kulturowych, symboli i pozwalającego na różne interpretacje; łączenie elementów kultury wysokiej i masowej; fabuła stanowi pretekst do rozmów o charakterze filozoficznym, historycznym.
- *Katedra Jacka Dukaja* – opowiadanie fantastycznonaukowe; pojawiają się w nim elementy onirykczne i symboliczne (np. różnorodność symboliki katedry, symbolika ofiary).

PRZYGOTOWANIE DO PISANIA

Zajęcie stanowiska

8. Po wybraniu utworów i kontekstu zastanów się, jakie zajmiesz stanowisko wobec zagadnienia sformułowanego w temacie (do jakich wniosków doprowadziła Cię wstępna analiza utworów i kontekstu).
 - Jeżeli masz pewność, że przyjęte przez Ciebie stanowisko jest słusze, sformułuj tezę lub założenie wstępne.
 - Jeżeli masz wątpliwości, czy określone przez Ciebie stanowisko jest słusze – sformułuj hipotezę.
 - Pamiętaj, że argumenty, przykłady i kontekst (lub konteksty, jeśli przywołasz ich więcej), które zawsze w rozwińciu, muszą potwierdzać Twoje stanowisko.
9. Twój projekt powinien odznaczać się wyraźnym zamistem kompozycyjnym, który ułatwi zrozumienie zaprezentowanego wydruku. Przemyśl kompozycję, którą chcesz zastosować.
 - Możesz przedstawiać wybrane zagadnienie, analizując utwory zgodnie z rodzajem literackim, jaki reprezentują.
 - Możesz zastosować układ chronologiczny, analizując, jak zmieniały się preferencje gatunkowe w kolejnych epokach i jakie to miało znaczenie dla wymowy dzieł literackich.
10. Przygotuj w brudnopisie konspekt wyprowadzania – dzięki temu podczas pisania pracy łatwiej Ci będzie zadbać o zrealizowanie planu wypowiedzi.
11. Pamiętaj, że każdą z lektur użytych w argumentacji należy wykorzystać w pełni funkcjonalnie – musisz wykazać, że gatunek wpływa na sposób, w jaki został wykreowany świat przedstawiony w wybranych przez Ciebie dziełach.
12. Nie zapomnij o konieczności odwołania się do kontekstu.

Temat 2.

*Duch się w każdym poniewiera,
że czasami dech zapiera;
tak by gdzieś het gnato, gnato,
tak by się nam serce śmiało
do ogromnych wielkich rzeczy
a tu pospolitość skrzeczy [...].*

(Stanisław Wyspiański)

Rozważ, jaką rolę w kreacji świata przedstawionego w dziele literackim odgrywa konfrontowanie marzeń bohatera o jego wielkości z codzinnymi realiami. Punktem wyjścia do rozważań uczyń fragment utworu Stanisława Wyspiańskiego.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innych utworów literackich
- wybranego kontekstu.

Wskazówki**ANALIZA TEMATU**

1. Przeczytaj temat – składa się on z cytatów i polecenia. Zwróć uwagę na to, czego każdy z elementów tematu dotyczy – oba decydują o kierunku i przedmiocie Twoich rozważań.
2. Przeanalizuj cytat pochodzący z *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego. W tym celu przypomnij sobie, kto wypowiada zacytowane słowa, o czym mówi, czego pragnie, z czego to pragnienie wynika.

Analiza cytatów

Zacytowane słowa z *Wesela* wypowiada Poeta, którego pierwotnym był Kazimierz Przerwa-Tetmajer, tworzący utwory przesycone dekadentyzmem. Bohater zwraca uwagę na zderzenie marzeń artysty z realiami codzienności. Twórcy okresu Młodej Polski eksponowali w utworach konflikt między środowiskiem niedocenianych artystów i zamieszanych mieszkańców – filistrów. Warto przypomnieć sobie dekadencję utwory Kazimierza Przerwy-Tetmajera, do których należy na przykład *Koniec wieku XIX*.

3. Zastanów się, jak rozumiesz treść polecenia. Zauważ, że Twoim zadaniem nie jest skupianie się na sytuacji bohaterów literackich, którzy konfrontują swoje marzenia z rzeczywistością, ale rozważenie, jaką rolę w kreacji świata przedstawionego odgrywa zderzenie ich pragnień z rzeczywistością. To oznacza, że musisz określić, w jaki sposób postawy bohaterów, o których będziesz pisać, wpływają na kreację świata указанego w utworze (weź pod uwagę np. sytuacje, fabułę, czas, przestrzeń) oraz jakie jest ich znaczenie dla wymowy danego dzieła (np. jak kreacja Poety w *Weselu* wpisuje się w wymowie młodopolskiego dramatu ukazującego społeczeństwo schyiku wieku). Nie musisz analizować wszystkich elementów świata przedstawionego – wybierz tylko te, które są kluczowe dla danego dzieła literackiego. Tylko wtedy wybrany przez Ciebie utwór zostanie wykorzystany w pełni funkcjonalnie.
4. Zauważ, że w poleceniu wskazano cztery elementy obowiązkowe, które musisz uwzględnić w swojej pracy (wskazuje na nie czasownik operacyjny *odwołaj się*). Są to:
 - odwołanie do lektury obowiązkowej (może to być np. *Wesele*, z którego pochodzi cytat)
 - odwołanie do utworów literackich z dwóch różnych epok
 - odwołanie do kontekstu.

Analiza i interpretacja utworów, wybór kontekstu

5. Przemyśl, do których z utworów literackich, w tym jednej lektury obowiązkowej, odwołasz się, aby rozważyć problem w kontekście cytatu z *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego. Pamiętaj, że uwzględnienie cytowanego fragmentu pozwoli Ci na funkcjonalne wykorzystanie tekstu literackiego i kontekstu.

Propozycje utworów literackich do wykorzystania

- Wesele Stanisława Wyspiańskiego – wyekspresowanie marzeń inteligencji o rzeczach wielkich przy jednocośnej jej bierności w życiu codziennym; ukazanie braku porozumienia między inteligencją a chłopami; skontrastowanie ludomaniów z realiami życia na wsi, nawiązanie do obecnego w sztuce Młodej Polski konfliktu artysta – filistrzy na przykładzie Poety (pierwówzór – Kazimierz Przerwa-Tetmajer, autor dekadencji wierszy Koniec wieku XIX, *Nie wierzę w nic...*, *Hymn do Nirwany* – możliwość wprowadzenia kontekstów literackiego i historyczno-literackiego).
- Zbrodnia i kar Flodora Dostojewskiego – losy Rodiona Raskolnikowa jako studium zbrodni. Na przykładzie bohatera obserwujemy, jak wielki jest wpływ zbrodni na psychikę człowieka. W kreacji świata przedstawionego postać ta stуży ukazaniu złożoności natury ludzkiej oraz mechanizmów, które kierują jej postępowaniem (możliwość wprowadzenia kontekstu egzystencjalnego).
- Poniższa Bovary Gustawa Flauberta – Emma Bovary pod wpływem literatury marzy o wielkiej, romantycznej miłości. Flaubert w ironiczny sposób ukazuje kontrast marzeń Emmy z rzeczywistością. W kreacji świata przedstawionego tematem są niezależność i prawa kobiety w świecie zdominowanym przez mężczyzn (kreacja Emmy w powieści realistycznej famili konwencji obyczajowej), fabuła jest przykładem zderzenia ideałów z rzeczywistością – marzenie Emmy zostaje skontrastowane z realnymi działaniami bohaterki i ich skutkami.
- Przedwojnie Stefana Żeromskiego – Cezary Baryka – kreacja bohatera dynamicznego, który zmienia się w kolejnych częściach powieści; przykład młodego człowieka poszukującego swojej drogi życiowej, pozostającego w niezgodzie ze światem. Tematem jest konfrontowanie marzeń o nowym, lepszym świecie z brutalną wizją rewolucji oraz pragmatyzmem działania.
- Mistrz i Małgorzata Michała Buthakowa – powieść o artyście – Mistrzu, który nie odnajduje się w realiach Rosji sowieckiej. Postać w świecie przedstawionym powieści stуży rozważaniem o sytuacji artysty w państwie totalitarnym. Konfrontacja odbywa się poprzez wykorzystanie konwencji fantastycznej i oniryckiej w zderzeniu z konwencją realistyczną.
- Nie-Boska komedia Zygmunta Krasińskiego – hrabia Henryk jest poeta, który próbuje pogodzić życie ziemskie z poezją poprzez konfrontowanie wizji z realiami. Nie osiąga szczęścia ani w życiu rodzinnym, ani w poezji, klęskę ponosi także jako przywódca aristokratów podczas rewolucji. Przegrana bohatera jest ilustracją poglądów Krasińskiego na temat roli poety i poezji oraz rewolucji (możliwość wprowadzenia kontekstu filozoficznego – prowadniczość).

6. Zauważ, że masz pisać o roli, jaką odgrywają marzenia bohatera o jego wielkości w konfrontacji z rzeczywistością – to oznacza, że do utworów lirycznych możesz odwoać się jedynie jako do kontekstów.

7. Pamiętaj, że kontekst ma pogłębić rozważania w ich podstawowym zakresie, wnosić dodatkową wiedzę o danym zagadnieniu. Kontekst interpretacyjnym może być w tym wypadku wspomniana już w analizie cytatu liryki Kazimierza Przerwy-Tetmajera lub innych poetów, którzy zwracali uwagę na konflikt artysty i mieszczańskiego świata, na przykład Charles'a Baudelaire'a, Arthura Rimbauda (jako pogłębienie rozważań na podstawie Wesoła Wyspiańskiego). Możesz także wykorzystać kontekst filozoficzny, siegając na przykład do filozofii Artura Schopenhauera.

PRZYGOTOWANIE DO PISANIA

Zajęcie stanowiska

8. Po wybraniu utworów i kontekstu zastanów się, jakie zajmiesz stanowisko wobec zagadnienia sformułowanego w temacie (do jakich wniosków doprowadzi Cię wstępna analiza utworów i kontekstu).
 - Jeżeli masz pewności, że przyjęte przez Ciebie stanowisko jest słusze, sformułuj tezę lub założenie wstępne.
 - Jeżeli masz wątpliwości, czy określone przez Ciebie stanowisko jest słusze – sformułuj hipotezę.
 - Pamiętaj, że argumenty, przykłady i kontekst (lub konteksty), które zawsze w rozwinięciu, muszą potwierdzać Twoje stanowisko.
9. Twój praca powinna odnaczać się wyraźnym zamysłem kompozycyjnym, który ułatwia zrozumienie zaprezentowanego wywołu. Przemyśl kompozycję, którą chcesz zastosować.
 - Możesz przedstawiać wybrane zagadnienie, analizując role, jaką w kreacji świata przedstawionego odgrywa konfrontowanie marzeń bohatera o jego wielkości z codzinnymi realiami, omawiając kolejno wybrane utwory.
 - Możesz zastosować układ problemowy, analizując podobieństwa lub różnice w sposobie kreowania postaw bohaterów w wybranych dziełach, akcentując znaczenie tych kreacji dla świata przedstawionego utworów.
10. Przygotuj w brudnopsis konspekt wypracowania – dzięki temu podczas pisania pracy łatwiej Ci będzie zadbać o zrealizowanie planu wypowiedzi.
11. Pamiętaj, że każdą z lektur użytych w argumentacji należy wykorzystać w pełni funkcjonalnie – musisz wykazać, w jaki sposób konfrontowanie marzeń bohatera o jego wielkości z codzinnymi realiami wpływa na sposób kreacji świata przedstawionego w wybranych przez Ciebie dziełach.
12. Nie zapomnij o konieczności odwołania się do kontekstu.

KONSPEKT

Arkusz 2. do samodzielnego rozwiązania

Wybierz **jeden** z poniższych tematów i napisz wypracowanie.

- W pracy rozważ **problem** podany w temacie.
- W rozważaniach przedstaw **argumenty**, odwołując się do **utworów literackich** (wybranej lektury obowiązkowej oraz utworów z dwóch różnych epok) oraz do wybranego **kontekstu** (np. historyczno-literackiego, literackiego, biograficznego, kulturowego, mitologicznego, biblijnego, religijnego, historycznego, filozoficznego, egzystencjalnego, politycznego, społecznego).
- W wypracowaniu odwołaj się zarówno do problematyki utworów, jak i do sposobów przedstawienia danego problemu w utworze.
- Jednym z utworów literackich musi być **lektura obowiązkowa** wybrana spośród lektur zamieszczonych na liście w arkuszu egzaminacyjnym. Jeżeli w temacie wskazano tytuł lektury obowiązkowej, to odwołaj się do tej lektury. Jeżeli w temacie nie wskazano tytułu lektury obowiązkowej, to wybierz ją spośród lektur wymienionych na liście zamieszczonej w arkuszu egzaminacyjnym.
- W wypracowaniu przedstaw **swoje zdanie i je uzasadnij**.
- Twoja praca powinna liczyć co najmniej **400 wyrazów**.

Temat 1.

Narrator – uczestnik zdarzeń i obserwator świata. Rozważ, jaką rolę odgrywa narrator w kształtowaniu obrazu świata w dziele literackim.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innych utworów literackich
- wybranego kontekstu.

Temat 2.

Epoki mijają jak ruchome piaski. Miejsce, w którym stoimy teraz, nie jest tym samym miejscem co poprzednio. (Haruki Murakami)

Rozważ, jaką rolę w kreacji świata przedstawionego w dziele literackim odgrywają czas i przestrzeń. Punktem wyjścia rozważań uczyń słowa Harukiego Murakamiego.

W pracy odwołaj się do:

- znanych Ci fragmentów *Procesu* Franza Kafki
- innych utworów literackich
- wybranego kontekstu.

Zapoznaj się
z listą lektur
obowiązkowych

app.nowa
terazmatura.pl
Kod: CA8PCN

Zobacz
wskazówki

app.nowa
terazmatura.pl
Kod: ZWLBIW

Zobacz
wskazówki

app.nowa
terazmatura.pl
Kod: SEGHM9

KONSKRIPKT

Poćwicz więcej

app.nowa
literatura.pl
Kod: LWXA&C
Dodatkowe
arkusze

→ Rozwiążanie
arkusza,
s. 221–223

Odpowiedzi do zadań i arkuszy

Odpowiedzi**Dział 1. Matura pisemna – odpowiedzi****Część 1. Język polski w użyciu****Test Język polski w użyciu 2. ze wskazówkami – odpowiedzi**

Nr zadania	Przykładowe odpowiedzi / Rozwiązania	Liczba punktów	Zasady oceniania
1.	FAŁSZ PRAWDA PRAWDA	(0–2)	2 p. – trzy poprawne odpowiedzi. 1 p. – dwie poprawne odpowiedzi. 0 p. – jedna poprawna odpowiedź lub odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.
2.	Sąd Piotra Sarzyńskiego „kicz jest jak wirus” nie znajduje potwierdzenia w tekście Wojciecha Hübnera, który mówi o kiczu z innej perspektywy. Hübner zwraca uwagę na to, że kicz jest nierozerwalnie związany ze sztuką, nie wykracza poza nią, czyli nie rozprzestrzenia się jak wirus na inne dziedziny życia.	(0–1)	1 p. – poprawne uzasadnienie. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.
3.	Wojciech Hübner zauważa, że otaczanie się kiczem zaspakaja potrzebę <ul style="list-style-type: none"> ▪ prestiżu, czego przykładem może być obecność w domach malowideł zdobionych złotymi ramami. Lub ▪ posiadania przedmiotów, które subiektywnie uważa się za piękne. 	(0–1)	1 p. – poprawne wyjaśnienie. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.
4.	Tekst Piotra Sarzyńskiego jest napisany stylem publicystycznym, ponieważ, np. <ul style="list-style-type: none"> ▪ zawiera słownictwo wartościujące i nacechowane emocjonalnie, np. „formy estetyczne miafkie, pozbawione oryginalności, konwencjonalne, efekciarskie”; „podszyte badzieliarskim blichtem”; „glupkowaty kult młodości” ▪ występują w nim obrazowe sformułowania charakterystyczne dla stylu potocznego, np. „zły smak i brak gustu hulają już na cęfego”; „kocha też taplać się w kiczu” ▪ występuje modne słownictwo, np. „selfie” ▪ zawiera zdania proste, nieskomplikowane składniowo, łatwe w odbiorze, np. „Kicz jest jak wirus”; „Dziś kicz nas otacza”. 	(0–2)	2 p. – podanie dwóch cech stylu publicystycznego i poparcie każdej z nich przykładem z tekstu. 1 p. – podanie jednej cechy stylu publicystycznego i poparcie jej przykładem z tekstu. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
5.	Oba teksty poruszają temat kiczu, jego definicji i roli w kulturze. Stanowiska autorów wobec zagadnień są jednak inne. Sarzyński stawia wyraźną tezę, zgodnie z którą kicz jest wszechobecny w życiu człowieka i opanowuje różne sfery egzystencji. Autor nie bronii też kiczu i dokonuje jego negatywnej oceny. Hübner natomiast rozważa, czy kicz jest sztuką, i dochodzi do ostatecznego wniosku, że jest to sztuka niska i niewyszukana. Obaj autorzy zgodnie dostrzegają, że kicz jest niezwykle popularny i oddziaływa na współczesną kulturę.		

Zasady oceny notatki syntetyzującej

Z notatką syntetyzującą można uzyskać 4 punkty, w tym 3 punkty za treść i 1 punkt za poprawność językową, ortograficzną i interpunkcyjną.

Treść

	3 p.	2 p.	1 p.	0 p.
		notatka spełnia kryteria A, B i C określone dla 3 p., ALE nie została zachowana dozwolona liczba wyrazów ALBO	notatka spełnia kryteria A, B i C określone dla 2 p., ALE nie została zachowana dozwolona liczba wyrazów ALBO	notatka spełnia kryteria A i C określone dla 1 p., ALE nie została zachowana dozwolona liczba wyrazów ALBO
A. przedstawienie stanowiska każdego autora	notatka przedstawia – oparte na kluczowych dla tematu informacjach – stanowisko każdego autora względem zagadnienia określonego w temacie notatki, odtworzone na podstawie informacji zawartych w tekście, na odpowiednim poziomie uogólnienia	notatka przedstawia – oparte na kluczowych dla tematu informacjach – stanowisko każdego autora względem zagadnienia określonego w temacie notatki, odtworzone na podstawie informacji zawartych w tekście, ale poziom uogólnienia jest zaburzony	notatka przedstawia stanowisko każdego autora względem zagadnienia określonego w temacie notatki, odtworzone na podstawie informacji zawartych w tekście ALBO	notatka nie spełnia żadnego z kryteriów określonych dla 1 p.
B. zestawienie stanowisk obu autorów	w notatce zestawiono stanowiska obu autorów; poprawnie wskazano np. punkty wspólne/rozbieżne albo różnorodność aspektów zagadnienia określonego w temacie notatki ujętych w tekstach obu autorów	w notatce zestawiono stanowiska obu autorów; poprawnie wskazano np. punkty wspólne/rozbieżne albo różnorodność aspektów zagadnienia określonego w temacie notatki ujętych w tekstach obu autorów	stanowisk obu autorów nie zestawiono albo zestawiono je niepoprawnie; nie wskazano np. punktów wspólnych/rozbieżnych albo różnych aspektów zagadnienia określonego w temacie notatki ujętych w tekstach obu autorów	
C. spójność	notatka stanowi logiczną i zorganizowaną całość	notatka stanowi logiczną i zorganizowaną całość ALBO w notatce występują usterki w spójności	notatka stanowi logiczną i zorganizowaną całość ALBO w notatce występują usterki w spójności	
D. długość notatki	60–90 wyrazów	60–90 wyrazów	60–90 wyrazów	

Poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna

1 p. – poprawny zapis, dopuszczalne dwa błędy (językowe, ortograficzne lub interpunkcyjne).

0 p. – trzy i więcej błędów (językowych, ortograficznych lub interpunkcyjnych).

Uwaga: jeżeli w kryterium Treść przyznano 0 p., wówczas nie przyznaje się punktów w kryterium Poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna.

Odpowiedzi**Test Język polski w użyciu 3. do samodzielnego rozwiązania – odpowiedzi**

Nr zadania	Przykładowe odpowiedzi / Rozwiązania	Liczba punktów	Zasady oceniania						
1.	PRAWDA FAŁSZ	(0–1)	1 p. – dwie poprawne odpowiedzi. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.						
2.	Cytat w zakończeniu artykułu służy podsumowaniu wcześniejszych rozważań – wzmacnia i uwiarystodni wnioski autorki tekstu dotyczące niezrozumienia pasji wspinania się, ponieważ jest wypowiedzią udzieloną przez alpinistę. Lub Cytat w zakończeniu wraz z tytułem stanowią klamrę spinającą tekst, ponieważ słowa Moro są odpowiedzią na pytanie zadane w tytule – zawierają wyjaśnienie, z czego może wynikać niezrozumienie pasji miłośników wspinaczki wysokogórskiej przez osoby postronne.	(0–1)	1 p. – wyjaśnienie funkcji cytatu w zakończeniu. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.						
3.	Tak, w tekście Anny Gawlik występuje potwierdzenie tego poglądu – świadczą o tym przytoczone na początku tekstu słowa Jerzego Kukuczki, na podstawie których można wnioskować, że nie wszyscy ludzie są w stanie zrozumieć głód wspinaczki, pasję wiążącą się z niebezpieczeństwem. Lub Nie, autorka drugiego tekstu skupia się na psychicznych motywacjach alpinistów, które omawia szczegółowo, ale ich nie ocenia. Zatem w tekście Anny Gawlik nie można odnaleźć potwierdzenia poglądu, że postronnym ludziom trudno jest zrozumieć pasję alpinistów.	(0–1)	1 p. – poprawne rozstrzygnięcie wraz z uzasadnieniem. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.						
4.	Nie, myśl zawarta w tekście Anny Gawlik nie znajduje potwierdzenia w tekście Dominiki Robak, ponieważ jest w nim mowa o wspinaniu się jako uzależnieniu uwarunkowanym biologicznie. Lub Tak, myśl zawarta w tekście Anny Gawlik znajduje potwierdzenie w tekście Dominiki Robak – świadczą o tym opisana przez autorkę postawa Elizabeth Revol, która – mimo poważnych zdrowotnych konsekwencji wynikających ze wspinania się – w wywiadzie snuła plany o kolejnych wyprawach.	(0–1)	1 p. – poprawne rozstrzygnięcie wraz z uzasadnieniem. 0 p. – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.						
5.	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th>Przykład środka retorycznego</th> <th>Nazwa środka retorycznego</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>„Wyobraźcie sobie”</td> <td>tryb rokazujący (zwrot do odbiorców)</td> </tr> <tr> <td>„oderwanie od posepnej rzeczywistości jest jak głęboki wdech po zbyt długim przebywaniu pod wodą”</td> <td>porównanie</td> </tr> </tbody> </table>	Przykład środka retorycznego	Nazwa środka retorycznego	„Wyobraźcie sobie”	tryb rokazujący (zwrot do odbiorców)	„oderwanie od posepnej rzeczywistości jest jak głęboki wdech po zbyt długim przebywaniu pod wodą”	porównanie	(0–2)	2 p. – podanie dwóch przykładów środków retorycznych i ich nazw. 1 p. – podanie jednego przykładu środka retorycznego i jego nazwy. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
Przykład środka retorycznego	Nazwa środka retorycznego								
„Wyobraźcie sobie”	tryb rokazujący (zwrot do odbiorców)								
„oderwanie od posepnej rzeczywistości jest jak głęboki wdech po zbyt długim przebywaniu pod wodą”	porównanie								

Notatka syntetyzująca (0–4)

6.	Autorzy w obu teksthach podejmują temat wspinaczek wysokogórskich. Analizują – zazwyczaj trudne do zrozumienia przez obserwatorów – przyczyny, dla których ludzie podejmują tak ekstremalne wyzwania. Aby uwiarystodnić przedstawione w swoich teksthach sady, zacytowali wypowiedzi stynnych himalaistów. W pierwszym tekście zostały przedstawione biologiczne uwarunkowania tej pasji. Z tekstu wynika, że wspinanie się jest rodzajem uzależnienia. Autorka drugiego tekstu skupiła się na psychicznych potrzebach człowieka, a przede wszystkim jego pragnieniu wolności i potrzebie przekraczania własnych ograniczeń. Zob. zasady oceniania notatki, s. 175
----	---

Test Język polski w użyciu 4. do samodzielnego rozwiązania – odpowiedzi

Nr zadania	Przykładowe odpowiedzi / Rozwiązania	Liczba punktów	Zasady oceniania
1.	PRAWDA PRAWDA	(0–1)	1 p. – dwie poprawne odpowiedzi. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
2.	Tak, w tekście Mateusza Groena znajduje się potwierdzenie poglądu autorki drugiego tekstu, że język służy młodzieży nie tylko do porozumiewania się. Autor zwraca uwagę, że poprzez język młodzież zaznacza swoją przynależność do grupy, podkreśla wyjątkowość i niezależność oraz wyraża bunt.	(0–1)	1 p. – poprawne rozstrzygnięcie wraz z uzasadnieniem. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
3.	Tak, przykłady slangu młodzieżowego pełnią w obu teksthach taką samą funkcję, ponieważ obrazują zmiany dokonujące się w języku współczesnej młodzieży pod wpływem mediów/internetu oraz podkreślają oryginalność form zrozumiałych przede wszystkim dla tej grupy wiekowej. Lub Nie, Mateusz Groen przywołuje za językoznawcą przykłady slangu młodzieżowego, aby podkreślić ich innowacyjność i ekonomiczność, która wpływa na przenikanie takich wyrazów do polszczyzny ogólniej. Magdalena Wasylewicz natomiast przytoczyła za medianami przykłady slangu młodzieżowego w sposób ironiczny, aby podkreślić ich nadmiar w wypowiedzi oraz wpływ na styl komunikatu.	(0–2)	2 p. – rozstrzygnięcie i poprawne uzasadnienie z odwołaniem do obu teksthów. 1 p. – rozstrzygnięcie i poprawne uzasadnienie z odwołaniem do jednego tekstu. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
4.	D	(0–1)	1 p. – odpowiedź poprawna. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.
5.	Autorka uważa, że tworzenie języka przez młodzież jest czymś naturalnym, gdyż każde nowe pokolenie kształtuje swój język. Jednak zwraca uwagę na to, że istotne byłoby to, aby w kreowaniu własnego sposobu komunikowania się młodzież ludzie dbali o jakość języka, ponieważ to, jakim językiem się posługujemy, świadczy o tym, jakimi jesteśmy ludźmi. Swój sąd autorka wzmacnia cytatem, z którego wynika, że język jest najcenniejszym dobrem kultury, dlatego powinniśmy o niego dbać i uczyć się go cały czas. Lub Autorka tekstu drugiego nie ocenia jednoznacznie języka współczesnej młodzieży. Uważa, że młodzież zawsze tworzy swój język w celu zdefiniowania swojej wyjątkowości i świata, do którego chce należeć. Sygnalizuje jednak, że młodzi ludzie nie powinni zapominać o języku ogólnopolskim, o pięknej polszczyźnie, ponieważ świadczy ona o tym, jaki jest dany człowiek. Na potwierdzenie swojego sądu autorka przytacza słowa Andrzeja Zwolińskiego.	(0–1)	1 p. – poprawne uzasadnienie odpowiedzi. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.
6.	Tematem obu teksthów jest język współczesnej młodzieży. Autorzy charakteryzują go na tle współczesnej polszczyzny i podkreślają, że sposób komunikacji młodych ludzi cechują przede wszystkim: innowacyjność, tamanie norm językowych, choć wyrażenia siebie. Mateusz Groen zwraca uwagę na ekonomiczność tego języka, dążenie do skrótności oraz na rolę emotikonów i gifów w komunikacji. Magdalena Wasylewicz podkreśla, że na rozwój slangu młodzieżowego duży wpływ mają media elektroniczne, które umożliwiają stosowanie elementów graficznych wspominanych u autora pierwszego tekstu. Wyróżnia przy tym pogląd, że warto dbać o kulturę języka, bo jest on wspólnym dobrem. Zob. zasady oceniania notatki, s. 175		

Odpowiedzi**Część 2. Test historycznoliteracki****Test historycznoliteracki 2. do samodzielnego rozwiązania ze wskazówkami – odpowiedzi**

Nr zadania	Przykładowe odpowiedzi / Rozwiązania	Liczba punktów	Zasady oceniania
1.	<p>1. Nie, nie jest zgodny. W Księdze Rodzaju Bóg jest kreatorem tworzącym świat zgodnie z określonym porządkiem. Kolejno wyłanają się siebie i ziemia, dzień i noc oraz wszelkie istoty żywe – w wodzie, powietrzu i na lądzie. W wierszu Baczyńskiego Bóg daje jedynie impuls do powstania świata – uśmiecha się. Energia tego ciepliego, czulego uśmiechu rozpoczyna proces tworzenia, który dzieje się jakby samoistnie, już bez udziału Boga. Zjawiska przechodzącą jedne w drugie, toczą się koło przemian.</p> <p>Lub</p> <p>Tak, jest zgodny, ponieważ w obu tekstuach stwórcą świata jest Bóg, bez którego świat by nie powstał. Bóg rozpoczyna swoje dzieło od ziemi, na której budzi się do życia cała przyroda.</p> <p>Lub</p> <p>Częściowo tak, częściowo nie. Zgodność polega na tym, że w obu tekstuach Bóg jest ukazany jako stwórca świata. Jednak w każdym z nich odgrywa On nieco inną rolę w dziele stworzenia. Według Księgi Rodzaju Bóg jest jedynym twórcą, sam oddziela niebo od ziemi, światło od ciemności, powołuje do życia wszelkie istoty, natomiast w wierszu Baczyńskiego Bóg jedynie inicjuje zmiany, które dzieją się już bez Jego udziału.</p>	(0–1)	1 p. – odpowiedź poprawna, zawierająca rozstrzygnięcie i uzasadnienie z odwołaniem do obu tekstów. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
2.	<p>2.1. Kreon mógł przerażać widza swoją pyczą, uporem, nieumiejętnością dostrzegania własnych błędów, bezwzględnością w chcię utrzymania władzy. Jednocześnie król mógł wywoływać litość, ponieważ za swój upór został surowo ukarany – nieświadomie przyczynił się do śmierci syna i żony. Tragiczne losy Kreona doprowadzały widza do tego, że odczuwał on litość i twogę. Założeniem dobrze skonstruowanej tragedii antycznej było wywołanie w widzu tych silnych emocji, aby następnie mógł się z nich oczyścić – przeżyć <i>katharsis</i>.</p> <p>2.2.</p> <ul style="list-style-type: none"> • zasada trzech jedności, czyli czasu, miejsc i akcji – wydarzenia rozgrzywają się w ciągu jednego dnia, w jednym miejscu (przed pałacem królewskim w Tebach) i koncentrują się wokół jednego wątku (czynu Antygony i jego konsekwencji) • konflikt tragiczny – bohaterowie (Antygona i Kreon) zostają postawieni przed koniecznością wyboru między dwiema równorzędnymi racjami i niezależnie od tego, którą z nich wybiorą, zawsze będzie to miało tragiczne konsekwencje • zasad „decorum” – utwór dotyczy spraw donioskich, ważnych, bohaterowie pochodzą wyłącznie z wyższych sfer (Kreon, Antygona, Ismena), nie eksponuje się brutalnych scen, tylko o nich informuje. 	(0–2)	<p>2.1. 1 p. – odpowiedź poprawna z trafnym uzasadnieniem odnoszącym się do utworu Sofoklesa oraz kategorii <i>katharsis</i>. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p> <p>2.2. 1 p. – poprawne podanie dwóch cech i ilustrowanie każdej z nich przykładem z utworu. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
3.	<p>Fraszka Jana Kochanowskiego nawiązuje do antycznego epigramatu Symonidesa, ponieważ podejmuję ten sam temat – bohatereskiej śmierci w walce o ojczyznę (Termopile, Rzeczpospolita). Oba teksty cechują się zwielżliwością, a osoby mówiące zwracają się bezpośrednio do odbiorców (przechodnia, gościa odwiedzającego mogiły poległych). Mówią o swoim poświęceniu, co sprawia, że ton tekstu jest podniosty, przy jednoczesnej lapidarności charakterystycznej dla napisu nagrobkowego. Utwory obydwu autorów spełniają warunki formy gatunkowej epigramatu o których mowa w definicji, zarówno pod względem treści, jak i budowy.</p>	(0–2)	<p>2 p. – poprawne uzasadnienie z uwzględnieniem treści i formy tekstów. 1 p. – poprawne uzasadnienie z uwzględnieniem treści lub formy tekstu. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>

4.	<p>W przedstawionej scenie bohater stoi przy murze więziennym, na którym napisał, że Gustaw umarł, a narodził się Konrad. Jest to scena o znaczeniu symbolicznym – ukazuje przemianę bohatera romantycznego, który z kochanka, skupionego na miłości do kobiety, staje się bojownikiem poświęcającym się bez reszty walce o wolność ojczyzny. W ten sposób scena zapowiada patriotyczną problematykę III cz. „Dziadów”.</p>	(0–1)	<p>1 p. – wyjaśnienie symbolicznego znaczenia przedstawionej sceny. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
5.	<p>Petersburg przypomina labirynt brudnych, ponurych i obskurnych budynków, z którego nie sposób się wydostać. Mieszkanie głównego bohatera, Rodiona Raskolnikowa, jest ciemne i ciasne, przypomina trumnę. Mieszkańcy żyją w nędzy, głodują, wpadają w nafogi, dopuszczają się przestępstw. Takie miasto sprzyja złym uczynkom, czego przykładem jest zbrodnia Raskolnikowa. To właśnie nędza i niesprawiedliwość panujące w mieście budzą w bohaterze najgorsze instynkty, popychając go do zbrodni dokonanej na lichwiare i jej siostrze.</p>	(0–1)	<p>1 p. – poprawne uzasadnienie z odwołaniem do znajomości powieści. 0 p. – odpowiedź niepefna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
6.	<p>Tak, w obu fragmentach dzieci karmienie dusz ma taką samą funkcję. We fragmencie powieści Reymonta chłopią modlą się za dusze czystcowe oraz przesaźnie wystawiają resztki posiłku dla nich, aby się pożywiły. Dzięki temu żyjący wierzą, że mogą ulżyć doli zmartwych. Podobnie jest we fragmencie dramatu Mickiewicza. Guślarz ofiarowuje ziarnka gorczyca duszom, co ma zapewnić im pomoc, czyle dostanie się do nieba.</p> <p>Lub</p> <p>Nie. We fragmencie powieści Reymonta społeczność zostawia pokarm zmarnym, wierząc, że pomoże zblakłym duszom zaznać spokoju wiecznego, natomiast we fragmencie „Dziadów” cz. II mamy do czynienia z przywoływaniem duchów. W czasie obrędu Guślarz obdarowuje ziarnkami dusz na ich wyraźną prośbę.</p>	(0–2)	<p>2 p. – poprawne uzasadnienie rozstrzygnięcia z odwołaniem do obu fragmentów utworów. 1 p. – poprawne uzasadnienie rozstrzygnięcia z odwołaniem do jednego fragmentu utworu. 0 p. – odpowiedź niepefna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
7.	<p>7.1. Złoty róg był symbolem wezwania do powstania, do czynu. Dźwięk rogu miał podszywać cały naród do walki o niepodległość. Gospodarz wręczył róg Jaśkowi, niestety chłopak go zgubił, schylając się po czapkę z piórami. W ten sposób zaprzepaścił szansę na podjęcie walki.</p> <p>7.2. „Wesele” Stanisława Wyspiańskiego jest dramatem symbolicznym. Szczególnie w aktach II i III autor ukazuje rzeczywistość za pomocą symboli czy fantastycznych wizji. Symboliczne znaczenie mają bohaterowie, osoby dramatu, sceny oraz przedmioty. Na przykład Chochol symbolizuje marazm i stagnację polskiego narodu, niezdolnego do czynu, a złoty róg, który gubi Jasiak, jest symbolem zmarnowanej szansy na zryw narodowowy/woleńczy.</p>	(0–2)	<p>7.1. 1 p. – poprawne wyjaśnienie symboliki złotego rogu oraz konsekwencji sytuacji przedstawionej na zdjęciu. 0 p. – odpowiedź niepefna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p> <p>7.2. 1 p. – poprawne uzasadnienie zawierające odwołanie do utworu. 0 p. – odpowiedź niepoprawna lub niepefna albo brak odpowiedzi.</p>
8.	<p>W „Rzeczy Czarnoleskiej” Julian Tuwim oddaje hołd twórczości Jana Kochanowskiego. Zachwyca się idealną prostotą, harmonią i mądrością cechującymi dzieła poety z Czarnolasu. Słowa Kochanowskiego w mistrzowski sposób oddają sens rzeczy, ponieważ fączą prawdę i piękno.</p>	(0–1)	<p>1 p. – poprawne uzasadnienie z odwołaniem do wiersza. 0 p. – odpowiedź niepefna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
9.	<p>9.1. A2</p>	(0–2)	<p>9.1. 1 p. – odpowiedź poprawna. 0 p. – odpowiedź niepefna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>

Odpowiedzi

	9.2. Syzyf został ukarany wtaczaniem ogromnego głazu na góre, ale nigdy nie udało mu się dokonać pracy, ponieważ tuż przed szczytem kamień zawsze spadał. Wysiłek Syzyfa był skazany na wieczną porażkę, a jednak nie mógł on porzucić zadania. Podobnie misja doktora Rieux zdawała się nie mieć końca i wydawała się daremna w obliczu szalejącej epidemii. Doktor jednak nie przestawał leczyć chorych, wytrwale walczył z rozprzestrzeniającą się chorobą, nie poddawał się, nawet gdy nie widział końca swej misji.		9.2. 1 p. – trafne uzasadnienie z odwołaniem do lektury i mitu o Syzyfie. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.
10.	Motyw świata jako teatru służy ukazaniu miejsca człowieka w wszelkowskiecie i w relacji z Bogiem. Osoba mówiąca wierszu prosi Stwórcę o opiekę nad ludźmi i pomocą, ale jednocześnie nie może uwolnić się od żalu w stosunku do adresata swoich słów. Zał wynika ze świadomości, że ludzie są tylko zabawkami w ręku Boga, a ich los zależy od Jego kaprysów. Nie godzą się jednak na taką zależność, co podmiot liryczny pragnie uświadomić Bogu. W postawie osoby mówiącej widać bunt i niezgodę na boskie wyroki, chcąc przywołania Boga do porządku.	(0–1)	1 p. – poprawne wyjaśnienie motywu świata jako teatru na podstawie utworu. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Zbiór zadań: starożytność (antyk, Biblia), średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm – odpowiedzi

Nr zadania	Przykładowe odpowiedzi / Rozwiązańa	Liczba punktów	Zasady oceniania
1.	<p>1.1. Obraz nawiązuje do sytuacji, w której Orfeusz uzyskał zgodę od Hadesa i Persefony na wyprawdzenie Eurydyki z królestwa podziemi.</p> <p>1.2. Muzyka grana przez Orfeusza umożliwiła mu przekroczenie bram królestwa umarłych i wzruszyła władcę podziemi tak bardzo, że zgodził się, aby Eurydyka opuściła jego krainę.</p>	(0–2)	<p>1.1. 1 p. – odpowiedź poprawna. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p> <p>1.2. 1 p. – poprawne wyjaśnienie. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
2.	Mit o Narcyzie ma charakter uniwersalny – opisane w nim wydarzenia dzieją się w bliżej nieokreślonym miejscu i czasie, który Mircea Eliade określa jako „czas legendarny”, kiedy istoty nadnaturalne ingerowały w życie ludzi. Ponadto objaśnia wpływ ludzkich zachowań na życie, w tym wypadku miłości własnej, zapatrzenia w siebie (narcyzm), i ukazuje ich skutki (miłość własna doprowadziła Narcycza do zguby).	(0–1)	1 p. – poprawne uzasadnienie z odwołaniem do obu tekstów. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
3.	Kreon zaśleplony puchą dokonał niewłaściwej oceny sytuacji, co w konsekwencji doprowadziło do tragicznych skutków – do śmierci jego syna Hajmona i żony Eurydyki. Z przytoczonej wypowiedzi wynika tragiczne rozpoznanie Kreona, który zdał sobie sprawę z mylnych decyzji i ich tragicznych skutków.	(0–1)	1 p. – poprawne wyjaśnienie tragicznego rozpoznania. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.
4.	A2 B4 C3	(0–1)	1 p. – trzy poprawne przyporządkowania. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
5.	PRAWDA FAŁSZ	(0–1)	1 p. – dwie poprawne odpowiedzi. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
6.	Podany fragment Apokalipsy św. Jana ma cechy objawienia, na co wskazują zarówno sposób wykrojenego w nim obrazu końca świata, jak i użyte słownictwo. Osoba mówiąca ujawnia swoją wizję, a wizyjność jest jednym z elementów objawienia. Podkreślają to zastosowane czasowniki: „ujrzalem”, „usłyszałem” oraz powtórzenie określenia „nowe”: „niebo nowe”, „Jeruzalem Nowe”. Ponadto autor uważa, że apokalipsa to nie tylko wizja zagłady, lecz także czas zwycięstwa, nagrody dla sprawiedliwych, wśród których zamieszka Bóg („Oto przybytek Boga z ludźmi: / i zamieszka wraz z nimi”).	(0–2)	2 p. – poprawne uzasadnienie z podaniem przykładu z biblijnej księgi. 1 p. – poprawne uzasadnienie bez podania przykładu z biblijnej księgi. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.
7.	1B 2D 3E 4A	(0–1)	1 p. – poprawne przyporządkowanie wszystkich znaczeń. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
8.	Księga Koheleta ma charakter mądrościowy – w zacytowanym fragmencie mądrzec radzi, aby odrzucić przygnębienie i cieszyć się młodością, która szybko przeminie, i postępować w zgodzie ze sobą. Przestrzega również, że za czyny będziemy sądzeni przez Boga.	(0–1)	1 p. – poprawne uzasadnienie z odwołaniem do tekstu. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Odpowiedzi

9.	Nazwa środka stylistycznego	Przykład z tekstu	Funkcja	(0–2)
	epitet	np. „rozkwitawione miłe narodzenie”; „cięzka moja chwila”; „krwawa godzina”	Podkreślają ból cierpiącej matki na widok męki syna.	2 p. – poprawne uzupełnienie dwóch wierszy tabeli. 1 p. – poprawne uzupełnienie jednego wiersza tabeli. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
	apostrofa / zwrot do adresata	„Posłuchajcie, bracia mila”	Bezpośredni zwrot do ludzi z prośbą o wystrachanie tego, co spotkało matkę.	0 p. – odpowiadź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
10.		W utworze występuje motyw „deesis”, o czym świadczy zaakcentowanie obecności trzech postaci – Chrystusa, Maryi i Jana Chrzciciela. W pierwszej strofie wierni kierują prośby do Matki Bożej, aby wstawiła się za nimi u Syna i wyjednała im łaskę. W drugiej strofie zwracają się do Chrystusa, aby przez wzgląd na Jana Chrzciciela wysłuchał ich modlitw i zapewnił im pobożne życie na ziemi, a po śmierci – zbawienie. Kolejność przywoływanie postaci odpowiada kompozycji stosowanej w ikonografii – Chrystusa przedstawiano w centralnym miejscu, po jego bokach zaś Matkę Boską i Jana Chrzciciela w pozach modlitewnych.	(0–1)	1 p. – poprawne uzasadnienie z odwołaniem do definicji i twierdzenia. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.
11.		Motyw śmierci w obu utworach pełni taką samą funkcję – ukazuje potęgę śmierci i jej władzę nad stworzeniem. W utworze średniowiecznym śmierć wyraźnie triumfuje nad żyjącymi, jest potężna i zdolna pozbawić życia wszystkich ludzi bez względu na ich wiek, stan czy płeć. Na obrazie także zdaje się naśmiewać z zabiegów malarza tworzącego swój portret – sztyderco się uśmiechając, przygrywa mu na skrzypcach, tak jakby chciała go zaprosić do tårta śmierci. Lub Motyw śmierci w obu utworach nie pełni takiej samej funkcji. W utworze średniowiecznym śmierć została ukazana jako bezwzględna władcza wszelkiego stworzenia. Na obrazie, choć śmierć zdaje się kipiąco przygrywać malarzowi na skrzypcach, nie ma władzy nad artystą – twórcą. Mimo że malarz umrze, bo jest istotą śmiertelną, jego dzieło przetrwa. Artysta spogląda odważnie przed siebie, nie boi się śmierci. Można powiedzieć, że obraz przekazuje prawdę o wielkości sztuki, która zapewnia twórcom nieśmiertelność.	(0–1)	1 p. – poprawne rozstrzygnięcie i uzasadnienie z odwołaniem do obu dzieł. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
12.		W zacytowanym fragmencie wykorzystano motyw średniowiecznej sztuki umierania, który pokazywał, jak godnie umierać, aby po śmierci dostąpić zbawienia. Roland przed śmiercią modli się do Boga, prosi Go o przebaczenie. Zafuży za swoje grzechy. Do ostatnich chwil życia jest wierny władczy – królów Karolowi – oraz ojczyste. Po śmierci dusz sztyderco zanosi do raju aniołów wysłani przez Boga.	(0–1)	1 p. – poprawne uzasadnienie z odwołaniem do przytoczonego fragmentu utworu. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.
13.		Tak, zgadzam się z opinią Janusza Pełca na temat trenów. Poeta ukazuje w nich ogrom cierpienia, jaki przyniosła śmierć dziecka, np. ból i tęsknotę w „Trenie VIII”. W „Trenie X” Kochanowski kwestionuje podstawy renesansowej filozofii życia. Wyrasta wątpliwości związane z wiarą, dającego odwołanie się do wierzeń starożytnych Greków, do szczęśliwych wysp, zastanawia się również nad tym, czy Urszula nie przeszła metamorfozy i nie stała się „słówkiem”. Stawia również pytanie o nieśmiertelność duszy, czym podważa fundament wiary chrześcijańskiej.	(0–1)	1 p. – poprawne uzasadnienie z odwołaniem do znajomości wybranych trenów. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
14.		Podmiot liryyczny zachęca do cieszenia się życiem, korzystania z jego uroków z umiarem, bo nikt nie wie, co jutro przyniesie mu zmienny los. Zeleca przy tym, aby wobec nie-spodziewanych odmian losu zachowywać spokój, ponieważ dzięki takiej postawie łatwiej jest mierzyć się z trudnościami i cierpieniem.	(0–1)	1 p. – poprawne uzasadnienie zawierające określenie postawy życiowej. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

15.	Tak, ponieważ z fraszy wynika przesłanie, że wszystko, o co człowiek zabiega na ziemi („Zacność, uroda, moc, pieniądze, sława”), przemija, czylej jest marnością. Kohelet zaś podkreśla, że „wszelkie sprawy” to „marność i pogon za wiatrem”.	(0–1)	1 p. – poprawne uzasadnienie z odwołaniem do obu utworów. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.									
16.	16.1. PRAWDA PRAWDA	(0–2)	16.1. 1 p. – dwie poprawne odpowiedzi. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.									
	16.2.		16.2. 1 p. – zilustrowanie wskazanych w tabeli środków retorycznych przykładami z tekstu i określenie funkcji każdego z nich. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.									
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Nazwa środka retorycznego</th> <th>Przykład z utworu</th> <th>Funkcja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>pytanie retoryczne</td> <td>„Kto wie, jemu czyli tobie / Szczęście chce stużyć?”</td> <td>Sklonienie do refleksji nad sytuacją.</td> </tr> <tr> <td>tryb rozkazujący</td> <td>„Skujmy talerze na talery, skujmy, / A żołnierzowi pie-niądze gotujmy!”,</td> <td>Zwrot nakazujący podjęcie działania. / Funkcja perswazyjna.</td> </tr> </tbody> </table>	Nazwa środka retorycznego	Przykład z utworu	Funkcja	pytanie retoryczne	„Kto wie, jemu czyli tobie / Szczęście chce stużyć?”	Sklonienie do refleksji nad sytuacją.	tryb rozkazujący	„Skujmy talerze na talery, skujmy, / A żołnierzowi pie-niądze gotujmy!”,	Zwrot nakazujący podjęcie działania. / Funkcja perswazyjna.		
Nazwa środka retorycznego	Przykład z utworu	Funkcja										
pytanie retoryczne	„Kto wie, jemu czyli tobie / Szczęście chce stużyć?”	Sklonienie do refleksji nad sytuacją.										
tryb rozkazujący	„Skujmy talerze na talery, skujmy, / A żołnierzowi pie-niądze gotujmy!”,	Zwrot nakazujący podjęcie działania. / Funkcja perswazyjna.										
17.	17.1. Koncept polega na kontrastowym zestawieniu dwóch wizerunków ukochanej i zaakcentowaniu w ten sposób zmienności uczuć wobec wybranek. W pierwszej części utworu poeta przedstawia wyidealizowany obraz ukochanej, w drugiej części ukazuje ją jako postać skrajnie szpetną, odrażającą. 17.2. PRAWDA PRAWDA	(0–2)	17.1. 1 p. – poprawne wyjaśnienie istoty konceptu. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi. 17.2. 1 p. – dwie poprawne odpowiedzi. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.									
18.	Motyw „vanitas” / motyw przemijania / marność (nad marnościami) Wyjaśnienie: Na obrazie Claesza o przemijaniu świadczą umieszczone na stole czaszka, pusty kielich, kaganek, nad którym unosi się dym. Przy stole stoi puste krzesło. Wymownie wzmacniają także pozostałe przedmioty codziennego użytku, które ukazują różne dziedziny ludzkiej działalności (rycina, instrumenty muzyczne, zbroja). Są one pozostałe w niefadzie, tak jakby przed chwilą korzystał z nich człowiek. W wierszu Naborowskiego znakiem przemijania jest upływ czasu wyrażony za pomocą figury koła (tarcza zegara lub koło fortuny) oraz cechujące się krótkością trwania – jak ludzkie życie – zjawiska: dźwięk, cień, dym, wiatr, błyśk, głos, punkt. Wiersz podkreśla niepewność i ulotność ludzkiej egzystencji w porównaniu z wiecznością.	(0–2)	2 p. – poprawne nazwanie motywu wraz z uzasadnieniem odwołującym się do obu dzieł. 1 p. – poprawne nazwanie motywu wraz z uzasadnieniem odwołującym się do jednego dzieła. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.									
19.	PRAWDA FAŁSZ PRAWDA	(0–2)	2 p. – trzy poprawne odpowiedzi. 1 p. – dwie poprawne odpowiedzi. 0 p. – jedna poprawna odpowiedź lub odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.									

Odpowiedzi

20.	<p>Zgadzam się z opinią Janusza Pelca, że sztuka baroku to epoka przeciwieństw idziwności, a jej zadaniem było zaszkodzić odbiorcom. Tezę tę potwierdza przytoczony wiersz Jana Andrzeja Morsztyna, który został zbudowany na paradoksie. Podmiot liryyczny stwierdza, że miłość to cierpienie, jednak mimo bólu, który sprawia to uczucie, człowiek pragnie kochać. Ponadto w utworze występuje wiele charakterystycznych dla literatury baroku środków stylistycznych, np. antyteza (np. „Nie żyąc, jako ogień w sobie czuję”), które wzmacniają zastosowany w utworze paradoks.</p>	(0–1)	<p>1 p. – poprawne uzasadnienie z odwołaniem do wiersza. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>								
21.	<p>21.1. Krasicki wymienia idealne postawy ludzkie, które trudno spotkać w realnym świecie. W puńcu dodaje, że te pozytywne przykłady można włożyć między bajki, bo w życiu jest inaczej – nie ma ludzi doskonałych. W ten sposób wyraża zwątpienie w szlachetność ludzi.</p> <p>21.2. Uznać coś za rzeczą niemożliwą, nieprawdopodobną, wymyszoną.</p>	(0–2)	<p>21.1. 1 p. – poprawne wyjaśnienie z odwołaniem do utworu. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p> <p>21.2. 1 p. – poprawne wyjaśnienie związku frazeologicznego. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>								
22.	<table border="1" data-bbox="236 473 663 877"> <thead> <tr> <th data-bbox="236 473 397 642">Cechy gatunkowe hymnu</th><th data-bbox="397 473 663 642">Przykład z utworu</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="236 642 397 764">Podniosła tematyka – patriotyczna</td><td data-bbox="397 642 663 764"> <p>„Święta miłości kochanej ojczyzny [...]”.</p> <p>„Byłe cię można wspomóc, byle wspierać, / Nie żał życia w nędzy, nie żał i umierać”.</p> </td></tr> <tr> <td data-bbox="236 764 397 811">Bezpośrednie zwroty do adresata</td><td data-bbox="397 764 663 811"> <p>„Święta miłości kochanej ojczyzny [...]”.</p> </td></tr> <tr> <td data-bbox="236 811 397 877">Paralelizmy, powtórzenia</td><td data-bbox="397 811 663 877"> <p>„Dla ciebie zdjadę smakując trucizny, / Dla ciebie więzy, pęta niezelżywne”.</p> </td></tr> </tbody> </table>	Cechy gatunkowe hymnu	Przykład z utworu	Podniosła tematyka – patriotyczna	<p>„Święta miłości kochanej ojczyzny [...]”.</p> <p>„Byłe cię można wspomóc, byle wspierać, / Nie żał życia w nędzy, nie żał i umierać”.</p>	Bezpośrednie zwroty do adresata	<p>„Święta miłości kochanej ojczyzny [...]”.</p>	Paralelizmy, powtórzenia	<p>„Dla ciebie zdjadę smakując trucizny, / Dla ciebie więzy, pęta niezelżywne”.</p>	(0–2)	<p>2 p. – określenie trzech cech gatunkowych hymnu i zilustrowanie każdej z nich przykładem z utworem. 1 p. – określenie dwóch cech gatunkowych hymnu i zilustrowanie każdej z nich przykładem z utworem. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
Cechy gatunkowe hymnu	Przykład z utworu										
Podniosła tematyka – patriotyczna	<p>„Święta miłości kochanej ojczyzny [...]”.</p> <p>„Byłe cię można wspomóc, byle wspierać, / Nie żał życia w nędzy, nie żał i umierać”.</p>										
Bezpośrednie zwroty do adresata	<p>„Święta miłości kochanej ojczyzny [...]”.</p>										
Paralelizmy, powtórzenia	<p>„Dla ciebie zdjadę smakując trucizny, / Dla ciebie więzy, pęta niezelżywne”.</p>										
23.	<p>Literatura oświeceniowa miała skłaniać odbiorców do refleksji, zastanowienia się nad kwestiami dotyczącymi moralności, o czym wspomina w przytoczonym fragmencie Zdzisław Libera. Baika Ignacego Krasickiego „Malarze” wpisuje się w funkcje literatury, o których pisze badacz. Ma charakter dydaktyczny, obnaża prawdę o naturze ludzkiej – z utworu wynika, że nie warto być uczciwym, ponieważ ludzie oczekują pochlebstw.</p>	(0–1)	<p>1 p. – poprawne uzasadnienie z odwołaniem do obu tekstów. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>								
24.	<p>Tak. Zgadzam się z opinią Jerzego Snopka. Myśliciele epoki uznali rozum za najważniejsze źródło poznania świata i człowieka, a hasta Kartezjusz „Myśl, więc jestem” stało się myślą przewodnią epoki.</p> <p>Lub</p> <p>Nie zgadzam się z opinią Jerzego Snopka, ponieważ obok oświeceniowego racjonalizmu występował również sentymentalizm, który nie polegał na rozumowym poznaniu świata, ale podkreślał rolę uczuć i przeżyć w życiu człowieka i jego bliskość z naturą.</p>	(0–1)	<p>1 p. – poprawne uzasadnienie z odwołaniem do wiedzy o epoce. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>								

25.	<p>Tak, motto wpisuje się w światopogląd epoki romantyzmu. Podkreśla, że poznanie rzeczywistości jest możliwe dzięki sercu i intuicji, czyli zakładka patrzenie na świat „oczyma duszy”. Taki sposób poznawania rzeczywistości był charakterystyczny dla romantyków. W przeciwnieństwie do ludzi oświecenia, którzy do poznania świata wykorzystywali rozum (racjonalizm) i doświadczenie (empiryzm), romantycy do zgłębiania wiedzy o świecie wykorzystywali intuicję i serce. Wierzyli, że wrażliwe jednostki kierujące się czuciem, wiarą i intuicją mają dostęp do prawdy w świecie. „Oczyma duszy” widzi bohaterka ballady „Romantyczność” – Karusia, dziewczyną szaloną na skutek śmierci jej ukochanego Jasia. Bohaterka rozmawia z nim w środku dnia na rynku miasteczka, czym wzbudza zainteresowanie. Obserwując ją ludzie oraz narrator uznają jej zachowanie za naturalne, wierzą, że zmarły chłopak jest przy dziewczynie. Postawa Karusi została w utworze skontrastowana z postawą starca, który poznaje świat za pomocą rozumu (jego postawa jest zgodna ze światopoglądem oświecenia) i twierdzi, że dziewczyna jest szaloną.</p>	(0–2)	<p>2 p. – uzasadnienie stanowiska z odwołaniem do wybranej lektury oraz wiedzy o epoce. 1 p. – uzasadnienie stanowiska z odwołaniem do wybranej lektury albo wiedzy o epoce. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
26.	<p>Tak, krajobrazy przedstawione w obu dziełach skłaniają obserwujących do refleksji – mają charakter kontemplacyjny. Na obrazie Friedricha postacie są odwrócone tyłem do oglądającego, skoncentrowane na widoku, pozostając w bezruchu. Pejzaż – wschodzący księżyc, bezkres morza, tajemnicza nocna sceneria – sprawia, że są zatopieni w rozmyślaniach; obcowanie z naturą sprzyja refleksjom. W sonecie Mickiewicza morze symbolizuje życie – liczne namiotności, emocje, doświadczenia, które przeżywa człowiek. Podmiot literyczny, niczym ludzie z obrazu Friedricha, wsparty o skałę obserwuje piękno natury. Obcowanie z nią ujawnia podmiotowi prawdy dotyczące życia i twórczości poetyczkiej – służy autorefleksji nad własną postawą twórczą, jest źródłem natchnienia, a także podkreśla jego wyjątkowość i nieprzeciętność.</p>	(0–1)	<p>1 p. – poprawne uzasadnienie z odwołaniem do obu dzieł. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
27.	<p>Poeta kieruje przestanie wiersza do sobi współczesnych, którym przez całe życie towarzyszył, tworząc dla nich. Zwraca się również do swoich nielicznych przyjaciół, którzy obdarzyli go sympatią mimo jego dumy. Pozostawia im przestanie, aby krzewili wiedzę, a gdy zajdzie potrzeba – poświęcili się dla ojczyzny. Tak powinni postępować także jego potomni, do których również się zwraca z wiarą, że jego dzieła będą miały wpływ na ich postawy, że dzięki twórczości poety będą doskonalić swoje charakterystyki.</p>	(0–1)	<p>1 p. – poprawne wyjaśnienie. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
28.	<p>Adam Mickiewicz w prezentacji bohaterów sceny „Salon warszawski” zastosował metodę kontrastu, ponieważ bohaterowie zostali podzielni na dwie grupy – towarzystwo stolikowe, które sprzyja władzom carskim, oraz towarzystwo przy drzwiach składające się z młodych Polaków, patriotów. Kontrast polega na tym, że np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bohaterów różni zachowanie – patrioci dyskutują o carskich represjach, krytykują grupę zasiadającą przy stoliku, której przedstawiciele rozmawiają o życiu towarzyskim, udanych balach organizowanych przez Nowosiłcową i o literaturze • bohaterowie różnią się w poglądach na temat literatury, ponieważ grupa przy drzwiach żyje sprawami narodowymi – Adolf opowiada historię Cichowskiego, która według zgromadzonej przy stoliku elity nie nadaje się na temat do opisania • bohaterowie różnią się wyglądem i sposobem bycia – towarzystwo stolikowe to elegancko ubrane damy i oficerowie, rozmawiają po francusku, a towarzystwo przy drzwiach to skromni studenci, prześladowani spiskowcy. 	(0–2)	<p>2 p. – sformułowanie dwóch poprawnych argumentów. 1 p. – sformułowanie jednego poprawnego argumentu. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>

Odpowiedzi

29.	1B 2A 3D	(0-1)	1 p. – poprawne przyporządkowanie wszystkich wizji. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
30.	Tak, stwierdzenie Stendhala, zgodnie z którym powieść jest niczym zwierciadło, w odniesieniu do dzieła Bolesława Prusa jest słuszne. „Laika” jest powieścią dojrzałego realizmu – odzwierciedla świat takim, jakim jest. Uwidocznia się to m.in. w precyzyjnym, fotograficznym opisaniu szczegółów, np. wyglądu ulicy, przejeżdżających pojazdów, osób pijących kawę, hotelu i ludzi, którzy się w nim znajdują. W całej powieści występuje wiele realnych miejsc i obiektów, które są wierne opisane, np. Powiśle, Łazienki Królewskie czy Krakowskie Przedmieście.	(0-1)	1 p. – poprawne uzasadnienie z odwołaniem do fragmentu oraz całej powieści. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
31.	Tytuł „Zbrodnia i kara” nawiązuje do dwóch najważniejszych motywów powieści. Główny bohater utworu Rodion Raskolnikow z premedytacją zabija lichwiarkę, ponieważ sądzi, że przez takich ludzi jak ona świat jest zły. Uważa siebie za kogoś lepszego, jest przekonany, że jego nikczemny czyn jest dobrem dla wszystkich ludzi. Po dokonaniu zbrodni bohater popada w obłęd, nie jest w stanie normalnie funkcjonować, choruje, targają nim wyrzuty sumienia. Przynaje się do zbrodni, pragnie oczyszczenia duchowego. Ponosi karę, ale ostatecznie odnosi zwycięstwo – dzięki mitości do Soni i wierze w zbawicką moc Ewangelii bohater odzyskuje sens życia i się nawraca.	(0-1)	1 p. – poprawne zinterpretowanie tytułu w kontekście powieści. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
32.	32.1. PRAWDA PRAWDA 32.2. Tak, zgadzam się z opinią badacza. Arystokratów łączą przywileje, bogactwo, które pozwala im na życie w luksusie, w rzeczywistości jednak spotkania tej grupy społecznej są zdominowane przez sztuczność zachowań (tak jak sztuczne są zachowania aktorów w teatrze), utarte konwenanse. Choć podejmują działalność filantropijną (panna Izabela, hrabina Joanna), czynią to bardziej dla własnego dobrego samopoczucia, a nie w celu udzielenia realnej pomocy biednym. Lub Nie, nie zgadzam się z opinią badacza. Co prawda arystokrację łączą w głównej mierze przywileje i konwenanse, jednak wywodzący się z tej grupy Julian Ochocki nie realizuje charakterystycznego dla tej warstwy społecznej modelu życia (unika życia towarzyskiego, nie chodzi do teatru, nie traci czasu na towarzyskie pogawędkи). Zainteresowania naukowe (marzy o stworzeniu maszyny latającej), poglądy na kwestie społeczne (jest zwolennikiem pracy u podstaw), wiara w postęp czynią go pozytywistą.	(0-2)	32.1. 1 p. – dwie poprawne odpowiedzi. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi. 32.2. 1 p. – poprawne uzasadnienie z odwołaniem do powieści. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.
33.	Podobieństwa, np.: <ul style="list-style-type: none">• Oba utwory mają charakter apelu skierowanego do młodych.• W obu utworach młodość jest postrzegana jako wartość. Różnice, np.: <ul style="list-style-type: none">• W „Odzie do młodości” negatywnie został oceniony dorobek minionych pokoleń, w „Do młodych” dorobek starszych pokoleń jest ukazany jako wartość.• Wypowiedź podmiotu lirycznego w „Odzie do młodości” jest nacechowana buntem, wypowiedź podmiotu lirycznego w wierszu „Do młodych” cechuje się mądrością i spokojem.	(0-2)	2 p. – wskazanie jednego podobieństwa i jednej różnicy. 1 p. – wskazanie jednego podobieństwa albo jednej różnicy. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Zbiór zadań: Młoda Polska, 20-lecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r. – odpowiedzi

Nr zadania	Przykładowe odpowiedzi / Rozwiązańa	Liczba punktów	Zasady oceniania
1.	Adresatem słów podmiotu liryckiego jest serce. Podmiot liryyczny zwraca się do niego formami czasowników w trybie rozkazującym: „konaj”, „milcz”, „umieraj”, a także pytaniem retorycznym: „po co żyć ci dalej?”, które podkreśla konieczność umierania. W wierszu dominuje słownictwo o zabarwieniu negatywnym, związane ze śmiercią i rezygnacją z życia („nigdy się nie iść”, „przepali”), tym samym wyraża postawę zniechęcenia charakterystyczną dla dekadentyzmu.	(0–1)	1 p. – poprawne uzasadnienie funkcji zastosowanego słownictwa. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.
2.	Sebastian Bauman do oddania przestania „Wesela” wykorzystał na plakacie m.in. postać Stańczyka oraz róg. Stańczyk – błazen na dworze władców polskich, znany z poczucia humoru i ciepłego języka – w dramacie Wyspiańskiego jest symbolem mądrości i postawy patriotycznej. Stańczyk objawia się Dzienikarzowi, jest jego wyrazem sumienia – Dzienikarz jako inteligent i patriota powinien przewodzić narodowi, tymczasem jest krytyczny wobec niego, nie wierzy w jego potencjał. Złoty róg zaś symbol walki, narodowego zrywu, ma wezwać do czynu zastygłe w marzimie społeczeństwo. Wernyhora wręcza go Gospodarzowi, a ten powierza róg Jaśkowi, który go gubi, schylając się po czapkę z piórami. Jasiek nie sprostał zadaniu, okazał się niedożrzały i nieodpowiedzialny, zmarnował szansę na walkę o wolność narodu.	(0–2)	2 p. – poprawne wyjaśnienie sensu dwóch elementów graficznych w kontekście problematyki dramatu. 1 p. – poprawne wyjaśnienie sensu jednego elementu graficznego w kontekście problematyki dramatu. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.
3.	A1	(0–1)	1 p. – odpowiedź poprawna. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
4.	Postawa jest nacechowana optymizmem – podmiot liryyczny, choć ma świadomość przemijania życia, chwali świat słownymi: „Nic mi, świecie, pięknościowej zmarcić niezdolne!”, określa swoją duszę jako „weselną”, wobec zmiennych kolei losu zachowuje dystans: „Przez wieczność już nie było mnie przed dniem narodzin, / A mążdżec dawno uczył mnie, żem jest śmiertelny”.	(0–1)	1 p. – rozstrzygnięcie poparte uzasadnieniem zawierającym przykłady z utworu. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
5.	Bohater doznał bolesnego rozzarowania Polską, ponieważ po przybyciu do kraju szybko się przekonał, że wziz szklanych domów roztaczana przez jego ojca jest mrzonką. Polska okazała się krajem kontrastów. Cezary dostrzegł tu brak troski o biedote, którą ani ziemiaństwo, ani rząd się nie zajmuje. Rozczarował się również zachowawczością Gajowca.	(0–1)	1 p. – poprawne wyjaśnienie z odwołaniem do znajomości powieści. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.
6.	Atmosfera panująca w Nawloci nawiązuje do nastroju dworku w Soplicowie, ponieważ w obu miejscowościach celebruje się posłki składające się z różnorodnych potraw (są one swego rodzaju rytuałami), pije znakomitą, aromatyczną kawę z podgrzewaną śmietanką.	(0–1)	1 p. – poprawne uzasadnienie z odwołaniem do obu utworów. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
7.	Nawiązanie do biblijnej Ewangelii wg św. Jana sprawia, że poeta zwraca się do Boga o Słowo poetyckie, które miałyby taką samą siłę oddziaływanego jak Słowo Boskie. Poeta nie prosi o inne dary, tylko o dar tworzenia i oddziaływanego na innych swoją poezją pełną zapalu i gniewu.	(0–1)	1 p. – poprawne wyjaśnienie. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Odpowiedzi

8.	<p>Wiersz Juliana Przybosia oddaje atmosferę dwudziestolecia międzywojennego. Utwór jest pochwałą urbanizacji i nowoczesności. Podmiot liryczny zachwyca się budowlami; „trud człowieczy”, ludzka umiejętność panowania nad materią budzą podziw poety, którego zadaniem jest wychwalanie potęgi człowieka, jego osiągnięć, a nie egzaltacja i stawianie się ponad tłumem. Zachwyt miasta i nowoczesnością wpisuje się w program Awangardy Krakowskiej, której naczelne hasło brzmiało: miasto, masa, maszyna.</p>	(0–1)	<p>1 p. – poprawne uzasadnienie zawierające odwołanie do wiersza oraz wiedzy o epoce. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
9.	<p>Można uznać, że powielenie tego samego kształtu w instalacji Józefa Szajny pełni tę samą funkcję co opisy ludzi przebywających w transporcie do obozu w opowiadaniu Tadeusza Borowskiego. Uwiezionieni w wagonach ludzie są anonimowi, przerażeni, pozbawieni godności. Wszystkich czeka ten sam los – pójdu na śmierć. Takie samo wrażenie wywołują kształty ludzi przedstawione przez Szajnę. Część postaci jest bez twarzy, niektóre sylwetki zostały wyklejone fotografiami ludzi. Potegują u odbiorcy niepokój i podkreślają okrucieństwo wyrządzone ludziom w czasie II wojny światowej.</p>	(0–1)	<p>1 p. – poprawne uzasadnienie z odwołaniem do obu dzieł. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
10.	<p>Z lektury „Innego świata” wynika, że nawet w najtrudniejszych warunkach można ocalić człowieczeństwo. Świadczy o tym postawa więźnia Kostylewia, który przypalał sobie rękę, aby nie pracować dla komunistów, czy decyzja więźniów o podjęciu strajku głodowego, aby odzyskać wolność w ramach amnestii.</p>	(0–2)	<p>2 p. – uzasadnienie z podaniem dwóch przykładów. 1 p. – uzasadnienie z podaniem jednego przykładu. 0 p. – odpowiedź niepoprawna lub brak odpowiedzi.</p>
11.	<p>Tak, można uznać, że wiersz jest próbą przeciwstawienia okupacyjnej rzeczywistości wizji idealnego świata. Wizja świata przedstawiona w wierszu kontrastuje z rzeczywistością okupacyjną, podczas której powstał utwór (pod nim widnieje zapis: Warszawa, 1942). Ukażany w wierszu świat jest idealny, kojarzy się z rajskim ogrodem, jego obraz wyraża pragnienie oderwania się od smutnej rzeczywistości, marzenie o bezpieczeństwie i pokoju. Podmiot liryczny zaznacza, że tego miejsca nie można znaleźć, nie istnieje ono naprawdę.</p>	(0–1)	<p>1 p. – poprawne uzasadnienie stanowiska z odwołaniem do wiersza. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
12.	<p>Powinnością poety jest opisywanie ważnych wydarzeń, pielegnowanie pamięci o poległych. Tylko pamięć utrwalona w poezji może „wzniecać bunt”, przestrzegać przed złem.</p>	(0–1)	<p>1 p. – odpowiedź poprawna. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
13.	<p>Artura można uznać za współczesną wersję romantycznego buntownika, ponieważ tak jak Konrad z „Dziadów” części III, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • jest indywidualistą przekonanym o słuszności swoich poglądów, czującym się kimś lepszym od innych; takie mniemanie o sobie ma też Konrad w monologu zwanym „Wielką Improwizacją” • chce podporządkować sobie rodzinę; Konrad żąda od Boga władzy nad innymi • ponosi kleskę, ginąc z rąk Edka; kleska Konrada polega na milczeniu Boga wobec jego żądań. 	(0–2)	<p>2 p. – poprawne uzasadnienie z podaniem dwóch podobieństw. 1 p. – poprawne uzasadnienie z podaniem jednego podobieństwa. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
14.	<p>Autor w rozmowie z turystą wyraża refleksję na temat przemijania doczesności, ale i nieskończonego trwania natury. W efekcie opowieść związana z historią starej cerkwi staje się źródłem metafizycznej refleksji o przemijaniu i nietrwałości świata.</p>	(0–1)	<p>1 p. – poprawne uzasadnienie z odwołaniem do znajomości opowiadania. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>

<p>15. Realizacja motywu przemijania polega na ukazaniu zmiennych okoliczności życia i ludzkich postaw wobec tego faktu. Podmiot liryyczny zwraca uwagę na skłonność człowieka do przywiązywania się do przedmiotów, planów, czyli aspektów codzienności dających poczucie wygody i bezpieczeństwa, które mogą być mu odebrane w każdej chwili, np. w wyniku takich zagrożeń jak wojna. Podmiot liryyczny zaleca, aby zdystansować się wobec rzeczy i planów (nie nadawać im zbyt wielkiej wartości), ponieważ nie uchronią nas one od przemijania ani od kataklizmów dziejowych. Po przez pytania retoryczne skłania do refleksji nad sposobem myślenia o życiu.</p>	(0–1)	<p>1 p. – poprawne wyjaśnienie realizacji motywu przemijania. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
<p>16.</p> <p>16.1. PRAWDA PRAWDA</p> <p>16.2. W mitologii obol był monetą, którą wkładano zmarłym pod język – dzięki temu w zaświatach mogli zapłacić Charonowi za przewiezienie do krainy zmarłych. „Obol ojczyzny” to symbol ofiary poniesionej za ojczyznę. Epitet „cierpki” uwypukla gorycz doświadczenia młodego człowieka, któremu nie było dane odkryć uroków życia, zaznać słodczych pleszczot.</p>	(0–2)	<p>16.1. 1 p. – dwie poprawne odpowiedzi. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p> <p>16.2. 1 p. – poprawne wyjaśnienie sformułowania. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>

Odpowiedzi**Część 3. Wypracowanie – wypowiedź argumentacyjna – odpowiedzi****Temat 2. – ćwiczenia krok po kroku – odpowiedzi**

Nr ćwi- czenia	Przykładowa odpowiedź														
1.	radość – szczęście, uczucie zadowolenia, spełnienie, pogoda ducha, euforia smutek – rozpacz, zniechęcenie, zał, melancholia, ból, załoba														
2.	<p>a) radość – uskrzydla, dodaje sił, daje nadzieję, motywuje do działania, nakłania do czynienia dobra smutek – wprowadza w stan apatii, przygnębienia, prowadzi do gniewu, odbiera siły, wpływa destrukcyjnie, wywołuje uczucie rezygnacji</p> <p>b) Doświadczenie uczuć jest wpisane w życie człowieka – zarówno tych pozytywnych, wprawiających w euforię, uskrzydlatych, dających szczęście, jak i trudnych, wywołujących smutek, przygnębienie, złość czy gniew. Bywa, że silnie przebywane emocje stają się impulsem do działania, podejmowanego niejako na gorąco, spontanicznie, bez zastanowienia. Uzewnętrznianie radości w postaci czynów i gestów jest pozytywnym sygnałem dla otoczenia. Działania podejmowane pod wpływem smutku często też wiążą się z przykryimi konsekwencjami, które są nieodwracalne.</p>														
3.	Wybór stanowiska: A Uzasadnienie: Radość i smutek to silne, skrajne uczucia, dlatego wpływają na człowieka zarówno pozytywnie, jak i negatywnie – motywują go do działania, skłaniają do podejmowania decyzji, sprawiają, że się zmienia, powodują, że zamknięta się w sobie i traci nadzieję bądź szuka sposobów na odzyskanie równowagi.														
4.	Kmici doświadczył smutku, gdy znalazł kompanów zabitych w wyniku starcia z Butrymami. W konsekwencji wpadł w gniew i podał się Wólfmontowiczowi. Bohater doświadczył radości, gdy Olenka odwzajemniła jego uczucie. Chciał się dla niej zmienić.														
5.	Miłość do Olenki sprawiła, że Kmici – z nieokrzesanego, niekiedy bezrefleksyjnego młodzieńca – stał się świadomym swoich powinności patriotą. Przykłady postępowania: - po odkryciu oszustwa Janusza Radziwiłła, mimo trudnej sytuacji, porzucił służbę u księcia, zmienił nazwisko, by się zrehabilitować i walczyć w obronie ojczyzny - uratował Anusie Borzobochatą - przyczynił się do obrony Jasnej Góry - uratował króla Jana Kazimierza - przedkładał dobro ojczysty nad dobro własne (zrezygnował z możliwości spotkania z Olenką, by walczyć w obronie kraju)														
6.	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Utwór</th> <th>Bohater</th> <th>Postawa bohatera spowodowana doświadczaniem radości i smutku</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>mit o De-meter i Ko-rze (Perse-fonie)</td> <td>bogini Demeter</td> <td>Demeter jest radosna tylko wtedy, gdy przebywa z nią Kora – wówczas przyroda rozwijała, nastąpiło wiosna, lato. Gdy zblża się czas odejścia córki, matkę ogarnia smutek – nadchodzi jesień. Zimą życie na ziemi zamiera, bo Demeter rozpaczła z powodu rozłąki.</td> </tr> <tr> <td>Bolesław Prus „Lalka”</td> <td>Stanisław Wokulski</td> <td>Pod wpływem złudnych nadziei, związanych z okazywaną przez Izabelę przychylnością, przepelniąły radością i szczęściem Wokulski uszczęśliwiał innych ludzi, np. zorganizował lokum dla dziewczyny, której nigdy nie umieścił w magdalence, zapewnił jej środki do życia. Kiedy zrozumiał, że nie ma szans na wzajemność ze stroną Łęckiej, popadł w rozpacz, wyczołał się z życia, naprawiodobrodziej popełnił samobójstwo.</td> </tr> <tr> <td>Adam Mickiewicz „Pan Tadeusz”</td> <td>Jacek Soplica / ks. Robak</td> <td>Młody Jacek Soplica – pozbawiony przez Stolnika możliwości poślubienia ukochanej – wpadł w rozpacz i gniew. Działał pod wpływem emocji i dokonał zbrodni. Aby odpokutować swoje czyny, wstąpił do zakonu i widział pokorne życie mnicha oraz angażował się w sprawy narodowe kraju.</td> </tr> </tbody> </table>			Utwór	Bohater	Postawa bohatera spowodowana doświadczaniem radości i smutku	mit o De-meter i Ko-rze (Perse-fonie)	bogini Demeter	Demeter jest radosna tylko wtedy, gdy przebywa z nią Kora – wówczas przyroda rozwijała, nastąpiło wiosna, lato. Gdy zblża się czas odejścia córki, matkę ogarnia smutek – nadchodzi jesień. Zimą życie na ziemi zamiera, bo Demeter rozpaczła z powodu rozłąki.	Bolesław Prus „Lalka”	Stanisław Wokulski	Pod wpływem złudnych nadziei, związanych z okazywaną przez Izabelę przychylnością, przepelniąły radością i szczęściem Wokulski uszczęśliwiał innych ludzi, np. zorganizował lokum dla dziewczyny, której nigdy nie umieścił w magdalence, zapewnił jej środki do życia. Kiedy zrozumiał, że nie ma szans na wzajemność ze stroną Łęckiej, popadł w rozpacz, wyczołał się z życia, naprawiodobrodziej popełnił samobójstwo.	Adam Mickiewicz „Pan Tadeusz”	Jacek Soplica / ks. Robak	Młody Jacek Soplica – pozbawiony przez Stolnika możliwości poślubienia ukochanej – wpadł w rozpacz i gniew. Działał pod wpływem emocji i dokonał zbrodni. Aby odpokutować swoje czyny, wstąpił do zakonu i widział pokorne życie mnicha oraz angażował się w sprawy narodowe kraju.
Utwór	Bohater	Postawa bohatera spowodowana doświadczaniem radości i smutku													
mit o De-meter i Ko-rze (Perse-fonie)	bogini Demeter	Demeter jest radosna tylko wtedy, gdy przebywa z nią Kora – wówczas przyroda rozwijała, nastąpiło wiosna, lato. Gdy zblża się czas odejścia córki, matkę ogarnia smutek – nadchodzi jesień. Zimą życie na ziemi zamiera, bo Demeter rozpaczła z powodu rozłąki.													
Bolesław Prus „Lalka”	Stanisław Wokulski	Pod wpływem złudnych nadziei, związanych z okazywaną przez Izabelę przychylnością, przepelniąły radością i szczęściem Wokulski uszczęśliwiał innych ludzi, np. zorganizował lokum dla dziewczyny, której nigdy nie umieścił w magdalence, zapewnił jej środki do życia. Kiedy zrozumiał, że nie ma szans na wzajemność ze stroną Łęckiej, popadł w rozpacz, wyczołał się z życia, naprawiodobrodziej popełnił samobójstwo.													
Adam Mickiewicz „Pan Tadeusz”	Jacek Soplica / ks. Robak	Młody Jacek Soplica – pozbawiony przez Stolnika możliwości poślubienia ukochanej – wpadł w rozpacz i gniew. Działał pod wpływem emocji i dokonał zbrodni. Aby odpokutować swoje czyny, wstąpił do zakonu i widział pokorne życie mnicha oraz angażował się w sprawy narodowe kraju.													
7.	„Potop”, podobnie jak cała „Trylogia”, zgodnie z zamiarem autora miał zrealizować ideę „ku pokrzeniu serc”. Choć Sienkiewicz w powieści pięknował wady narodowe, to jednocześnie ukazał Polaków jako ludzi szlachetnych, gotowych do czynu i poświęceń, pokonujących trudności, czego przykładem jest Kmici. Taka wizja historii dla Polaków żyjących w czasach zaborów, doświadczających represji, dawała pocieszenie w chwilach smutku, przywracała nadzieję na odzyskanie własnego państwa.														

8.	a)	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center; padding: 2px;">Dzieło</th><th style="text-align: center; padding: 2px;">Sytuacja przedstawiona na obrazie</th><th style="text-align: center; padding: 2px;">Kolorystyka</th><th style="text-align: center; padding: 2px;">Nastrój</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="padding: 2px;">Józef Mehoffer, „Dziwny ogród”</td><td style="padding: 2px;">spacer w ogrodzie pełnym letnich kolorów</td><td style="padding: 2px;">zielień, żółć, czerwień, granat, biały</td><td style="padding: 2px;">spokoju, radości, sielanki,</td></tr> <tr> <td style="padding: 2px;">Jacek Malczewski, „Śmierć”</td><td style="padding: 2px;">spotkanie ze śmiercią</td><td style="padding: 2px;">odcienie brązu, czerni i granatu</td><td style="padding: 2px;">smutku, rezygnacji, żałoby</td></tr> </tbody> </table>	Dzieło	Sytuacja przedstawiona na obrazie	Kolorystyka	Nastrój	Józef Mehoffer, „Dziwny ogród”	spacer w ogrodzie pełnym letnich kolorów	zielień, żółć, czerwień, granat, biały	spokoju, radości, sielanki,	Jacek Malczewski, „Śmierć”	spotkanie ze śmiercią	odcienie brązu, czerni i granatu	smutku, rezygnacji, żałoby
Dzieło	Sytuacja przedstawiona na obrazie	Kolorystyka	Nastrój											
Józef Mehoffer, „Dziwny ogród”	spacer w ogrodzie pełnym letnich kolorów	zielień, żółć, czerwień, granat, biały	spokoju, radości, sielanki,											
Jacek Malczewski, „Śmierć”	spotkanie ze śmiercią	odcienie brązu, czerni i granatu	smutku, rezygnacji, żałoby											
	b) Obraz Mehoffera swoim nastrojem odpowiada radości Demeter spowodowanej powrotem Kory – ogród został namalowany żywymi, intensywnymi barwami, kojarzy się z obfitością, życiem, przeżywaniem dobrych chwil. Obraz Malczewskiego koresponduje ze smutkiem Demeter, przeżywaniem żałoby – ciemne barwy (brąz, granat, czarn) i ich odcienie kojarzą się z zamierającą przyrodą, rozpaczą matki. Temat śmierci uwypukla ogrom cierpienia związanyego ze strata.													
9.	np. C Uzasadnienie: Uczucia potrafią wymknąć się spod kontroli i pokierować ludzkimi czynami, które mogą prowadzić zarówno do pozytywnego przebiegu zdarzeń, jak i negatywnego – to dlatego warto mieć na uwadze, że nasze postępowanie wiąże się z konsekwencjami.													
10.	<p style="text-align: center;">Przykładowa realizacja zadania (konspekt)</p> <p>Temat: Od radości do smutku. Jak emocje wpływają na życie człowieka?</p> <p>W pracy odwołaj się do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego • innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki • wybranych kontekstów. <p>WSTĘP Wprowadzenie Doświadczanie uczuć jest wpisane w życie człowieka – zarówno tych pozytywnych, wprawiających w euforię, uskrzydlatujących, dających szczęście, jak i trudnych, wywołujących smutek, przynieśenie, złość czy gniew. Bywa, że silnie pożądane emocje stają się impulsem do działania, podejmowanego niejako na gorąco, spontanicznie, bez zastanowienia. Uzewnetrznanie radości w postaci czynów i gestów jest pozytywnym sygnałem dla otoczenia. Działania podejmowane pod wpływem smutku i niekiedy wynikającego z niego gniewu obrazują siłę tych uczuć, często też wiążą się z przykryimi konsekwencjami, które w skutkach są nieodwracalne. Zajęcie stanowiska: Emocje – zarówno radość, jak i smutek – wpływają na decyzje podejmowane przez człowieka, a zarazem wiążą się z pozytywnymi lub negatywnymi konsekwencjami. W literaturze możemy odnaleźć wiele przykładów wpływu radości i smutku na życie bohaterów.</p> <p>ROZWINIECIE – część argumentacyjna Odwołanie do lektury obowiązkowej – „Potop” Henryka Sienkiewicza</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kreatywnego bohatera „Potopu” Henryka Sienkiewicza – Kmicić jako przykład bohatera działającego pod wpływem skrajnych emocji i ponoszącego konsekwencje swoich czynów. <ol style="list-style-type: none"> a) Odwzajemnienie uczuć przez Olenkę sprawia, że Kmicić promienia się ze szczęścia, jest gotowy zmienić się dla ukochanej. b) Smutek i rozpacz związane ze śmiercią kompanów popychają bohatera ku działaniom niewłaściwym – pod wpływem gniewu podejmuje decyzję o zemście na szlachcie z Wołmontowicz (spaleniu zaścianka i wymordowanie części mieszkańców), w konsekwencji traci przychylność Olenki. c) Miłość do Billewiczówny sprawia, że bohater zmienia się, pragnie odkupić winy (zarówno te wynikające z porywczego postępowania, jak i te, które mu przypisano) – staje się świadomym patriota, dokonuje wielkich czynów, przyczynia się do obrony Jasnej Góry, ratuje króla. 2. Kontekst historyczno-literacki – „ku pokrzepieniu serc” <ol style="list-style-type: none"> 2. Idea „ku pokrzepieniu serc” – potrzeba stworzenia powieści, która dawałaby narodowi żyjącemu pod zaborami nadzieję na odzyskanie własnego kraju. a) Zmienność losów Kmicića – doświadczanie na przemian smutku, gniewu i radości sprzyja konstrukcji powieści i zgadnie z zamysłem pisarza realizującą ideę „ku pokrzepieniu serc” – prowadzi czytelników od smutku do radości, przywraca nadzieję. <p>Wniosek cząstkowy: Losy Kmicića dowodzą, że silne, skrajne uczucia wpływają na życie zarówno pozytywnie, jak i negatywnie. Miłość była dla Kmicića źródłem radości, sprawiała, że chciał stać się lepszym człowiekiem. Smutek przerodził się w gniew, doprowadził do czynów impulsywnych i nieprzemyślanych. Miłość spowodowała jednak, że bohater przemienił się i dzięki bohateriskim czynom odzyskał przychylność ukochanej oraz radość.</p>													

Odpowiedzi

Odwołanie do innego utworu literackiego – mit o Demeter i Korce

3. Demeter jako matka doświadczająca szczęścia i rozpacz.

- a) Porwanie Kory przez Hadesa wywołuje smutek Demeter. Konsekwencją rozpacz bogini jest zamieranie natury, symbolicznie obrazujące utratę nadziei.
- b) Powrót Kory sprawia, że Demeter odzucza radość, dzięki czemu natura odradza się, nastąpią wiosna i lato, które kojarzą się z życiem.

Kontekst kulturowy – malarstwo symboliczne

4. W sztukach plastycznych występują środki wyrazu, które służą oddaniu nastroju dzieł.

- a) Obraz Mehoffera koresponduje z radością Demeter związaną z powrotem Kory – ogród został namalowany żywymi, intensywnymi barwami, kojarzy się z obfitością, życiem, przeżywaniem dobrych chwil.
- b) Obraz Malczewskiego odpowiada smutkowi Demeter – ciemne barwy (brąz, granat, czern) i ich odcieniu kojarzą się z zamierającą przyrodą, rozpaczą matki. Temat śmierci uwypukla ogrom cierpienia związanego ze stratą.

Wniosk cząstkowy: Mit o Demeter w dosłownym znaczeniu objasnia cykliczność pór roku. Jako ponadczasowa opowieść symbolicznie ukazuje siłę skrajnych uczuć i ich wpływ na człowieka – zarówno pozytywny, jak i negatywny. Także inne dziedziny sztuki posługują się uniwersalnymi środkami wyrazu, które w jednoznaczny sposób oddają gamę uczuć, co świadczy o tym, jak ważną rolę odgrywają emocje w życiu człowieka.

ZAKOŃCZENIE

Wnioski końcowe

Radość i smutek to uczucia skrajne, będące nieodłączną częścią ludzkiej egzystencji. Wiążą się z dobrymi przeżyciami, takimi jak doświadczanie miłości, dobra, oraz trudnymi, na przykład utratą kogoś bliskiego, lękiem przed tym, co nieuchronne. Silnie przeywane, mogą skłaniać do podejmowania nie zawsze właściwych decyzji, dlatego tak ważne jest, aby przewidywać konsekwencje swoich czynów i dokonywać takich wybórów, które nie przysporzą cierpienia innym.

Temat 3. do samodzielnej realizacji + WSKAZÓWKI – przykładowy konspekt

Przykładowa realizacja zadania (konspekt)

Temat: Jakie postawy wobec zła może przyjąć człowiek?

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki
- wybranych kontekstów.

WSTĘP

Wprowadzenie

Zło dotyka ludzi na różne sposoby: w wymiarze indywidualnym np. w postaci choroby, utraty bliskiej osoby, bądź w wymiarze ogólnoludzkim, społecznym jako doświadczanie głodu, epidemii, wojny. Za każdym razem trudne okoliczności życiowe prowokują do postawienia pytania o sens cierpienia, jego celowość; wywołują rozmaite uczucia, np. gniew, rozpacz, strach, rezygnację, akceptację, prowadzą do przyjęcia różnych postaw, zmieniając sposób myślenia. Sprawiają też, że ludzie, którzy swoje dotychczasowe życie opierali na jasno definiowanych wartościach, zachowują się w sposób nieprzewidywalny.

Zajęcie stanowiska: Moim zdaniem ludzie wobec zła przyjmują różne postawy. W zależności od sytuacji życiowej, wyznawanych wartości czy odporności psychicznej podejmują z nim walkę, ignorują jego obecność bądź zajmują postawę obserwatora.

ROZWINIĘCIE – część argumentacyjna

Odwołanie do lektury obowiązkowej – „Dżuma” Alberta Camusa

1. „Dżuma” to powieść parabola, którą należy odczytywać nie tylko dosłownie, lecz także przenośnie – jako roduzaj przypowieści, w której bohaterowie i zdarzenia mają charakter uniwersalny, służą ukazaniu zachowań i praw rządzących ludzką egzystencją (kontekst teoretyczno-literacki). Tytułowa epidemia jest synonimem zła, które można rozumieć na wiele sposobów:

- a) jako chorobę, epidemię,
- b) jako kataklizm,
- c) jako siłę tkwiącą w człowieku,
- d) jako wydarzenie dziejowe – np. wojnę.

2. Na kartach powieści Albert Camus ukazał różne postawy bohaterów wobec epidemii.

- a) Poprzez kreacje bohaterów Bernarda Rieux, Jeana Tarrou Camus ukazał w powieści egzystencjalistyczne spojrzenie na człowieka (**kontekst filozoficzny**). Zgodnie z założeniami tego nurtu filozoficznego nie ma Boga, człowiek zaś żyje w absurdalnym świecie i jest odpowiedzialny za swoje czyny. Jedynymi godnymi postawami, które może w tej sytuacji przyjąć, są postawy Syzyfa (zgodzić się na swój los i robić to, co trzeba) lub Prometeusza (buntować się w imieniu słabszych). Doktor Rieux to lekarz z misją. Jako ateista jest przekonany, że obowiązkiem człowieka jest walczyć ze złem i w tej walce nie ustawiać. Mimo osobistych problemów, niechęci mieszkańców Oranu oraz wafnego zmęczenia pracuje po dwadzieścia godzin dziennie (w podejmowanych wobec epidemii działańach jest jak Syzyf). Jean Tarrou z dzieciństwa wyniósł przekonanie, że zawsze należy stać po stronie słabszych (ojciec tego bohatera był zastępcą prokuratora generalnego, skazywał ludzi na śmierć). To on organizuje ochotnicze oddziały sanitarne (wobec epidemii przyjmuje postawę Prometeusza).

b) Przemiana bohatera

Bohater ojciec Paneloux to postać, która w obliczu zła przechodzi przemianę. Początkowo nieczęstu moralista, głoszący starożystą ideę Boga sprawiedliwego i karzącego (dzumę postrzega jako karę bożą), po śmierci niewinnego dziecka (synka pana Othona) dokonuje rewizji swoich poglądów. Zaczyna postrzegać epidemię jako wyzwanie, z którym należy się zmierzyć (to sprawdzian dla ludzi). Zmiana postawy szczególnie ujawnia się w dwóch kazaniach wygłoszonych przez duchownego. W pierwszym dominuje oskarżycielski ton wobec mieszkańców Oranu, w drugim z kolei jezuita utożsamia się z cierpiącymi. Po przemianie dołącza do oddziałów sanitarnych.

c) Obserwator, człowiek obyczajny na krzywdę innych

Postawa rentiera Cottarda, przestępca, który przed wybuchem epidemii obawiał się aresztowania i w związku z tym próbował popełnić samobójstwo, dowodzi, że otaczające ludzi zło może wzmacniać cechy negatywne. Cottard dostrzegi w dzurnie możliwości uniknięcia kary oraz okazję do prowadzenia nielegalnych interesów. Cottard kontraformista, który dzięki zлу osiąga osobiste korzyści.

Wniosek cząstkowy: Przywołani bohaterowie przyjmują różne postawy wobec zła – niektóre z nich można ocenić jako pozytywne, niektóre – jako negatywne. Doktor Rieux swoim postępowaniem przypomina Syzyfa – walczący z zarazą, Tarrou zaś jest jak Prometheus – jego postawa wynika z buntu przeciwko ojcu, a zarazem przekonania, że słabszym należy pomagać. Można powiedzieć, że wspomniani bohaterowie – dzięki heroicznym czynom, których się podejmują – są swietymi za życia, ludźmi biorącymi odpowiedzialność za siebie. Na uwagę zasługuje także postawa Paneloux – początkowo surowy duchowny, po śmierci synka sędzięgo Othona przemienia się, zmienia perspektywę postrzegania epidemii, szuka sposobu na ułatwienie wierzącym zaakceptowania cierpienia. Jednoznacznie negatywną postacią pozostaje Cottard, który po zakończeniu epidemii popada w szalenstwo, oddaje straży, ostatecznie zostaje aresztowany.

Odwodzenie do innego utworu literackiego – „Zdążyć przed Panem Bogiem” Hannы Krall

3. „Zdążyć przed Panem Bogiem” Hannы Krall to lektura, która ze względu na swój charakter (literatura faktu) szczególnie skierana do refleksji na temat postaw ludzi wobec zła – (**przywołanie kontekstu historycznego**) – przebieg powstania w getcie warszawskim (rozpoczęło się 19 kwietnia 1943 r., trwało do 16 maja 1943 r.).

- a) Relacja Marka Edelmana, jednego z przywódców powstania, dotycząca przebiegu zdarzeń w getcie oraz różnych zachowań i postaw jego mieszkańców w obliczu zagłady (masowe wywózki do Treblinki, choroby, brud, epidemie, doświadczanie głodu prowadzące do zachowań nieludzkich – kanibalizmu, samobójstwa, walka o numerki życia, famancie nog pacjentom przez pielęgniarki, aby uchronić ich przed śmiercią, podawanie trucizny dzieciom, śluby młodych osób, ludzie, którzy spokojnie idą na śmierć bez podjęcia walki).

4. Postawy mieszkańców getta wobec zagłady

W wywiadzie z Hanną Krall Marek Edelman opowiedział o różnych postawach mieszkańców getta wobec zła – zagłady, w tym o sobie:

a) Ucieczka przed złem

Mordechaj Anielewicz – młody, ambitny chłopak, został komendantem Żydowskiej Organizacji Bojowej; popełnił samobójstwo, wraz z nim wiele innych osób.

b) Śmierć na polu walki

Michał Klepfisz – jeden z uczestników powstania, zasłonił swoim ciałem karabin maszynowy, dzięki czemu umożliwił ucieczkę grupy Edelmana.

c) Oddanie życia dla innych

Pola Lifszyc – Żydówka, która została wyprowadzona przez Edelmana z Umschlagplatzu, wróciła do transportu śmierci, by zginąć razem z matką.

d) Godność straconych

Ludzie wywozeni do obozów – nie stawiali oporu, umierają bez heroizmu, Edelman bronii ich przed zarzutem, że „szli jak barany na śmierć”; zwraca uwagę na spokój i godność straconych.

e) Walka do końca

Marek Edelman – w czasie powstania członek Żydowskiej Organizacji Bojowej, gonięcy szpitala – miał przepustkę upoważniającą do przejścia na stronę aryjską, wyprowadzał ludzi; bierność oznaczała dla niego śmierć, walczył o godność, choć wiedział, że w tej walce nie chodzi o pokonanie wroga, ale o „wybór sposobu umierania” (z historii Źyla, którego Niemcy postawili na bęcze, by obciągnąć mu brodę i uzynić pośmieliniskiem, zapamiętał, że „najważniejsze dla wszystkiego jest nie dać wepchnąć się na bęczkę”). Po wojnie – lekarz, walczy o życie ludzi („każde życie kończy się tym samym, ale chodzi o odroczenie wyroku”).

Odpowiedzi

Wniosek cząstkowy: Losy osób, o których opowiadał Marek Edelman, dowodzą, że w obliczu zła ludzie potrafią przyjąć bardzo różne postawy. Ze względu na przynależność dzieła do literatury faktu trudno podać ocenę postawy osób, które zdecydowały się na samobójstwo (Anielewicz). Pozabawiony patosu, rzeczywym opisem działań Poli Lifszyc (dokonata czynu podobnego do Korczaka) oraz wspomnieniu wielu innych osób – zarówno Michała Klepfiszego ginącego w walce, jak i ludzi, którzy zgadzili się na śmierć – są dla współczesnych swego rodzaju kartą pamięci. Przypominają, że wojna jest złem niewyobrażalnym, przed którym nie każdy potrafi się bronić.

ZAKOŃCZENIE

Wnioski końcowe

Przywołane historie bohaterów „Dzumy” Alberta Camusa oraz ofiar wojny, których losy zostały upamiętnione dzięki wywiadowi przeprowadzonemu przez Hannę Krall z Markiem Edelmanem, świadczą o tym, że człowiek w obliczu zła jest nieprzewidywalny i może przyjąć różne postawy: od poddania się, bierości bądź skupienia się na swoim losie aż do heroizmu i poświęcenia. Bohaterstwo może wybierać różne oblicza. Wszystko zależy od okoliczności oraz predyspozycji psychicznych człowieka, wyznawanych przez niego wartości, choć te ostatnie w obliczu takich doświadczeń jak zło wojny mogą stracić sens. Lektura przywołanych dzieł skłania do refleksji nad naturą zła i usiądami, ze na mierze własnych możliwości trzeba z nim walczyć, aby świat stawał się lepszy.

Temat 4. do samodzielnej realizacji + WSKAZÓWKI – przykładowy konspekt

Przykładowa realizacja zadania (konspekt)

Temat: W jaki sposób władza wpływa na człowieka?

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epiczkiego albo dramatycznego
- innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki
- wybranych kontekstów.

WSTĘP

Wprowadzenie – osadzenie zagadnienia w kontekście historycznoliterackim

Sprawowanie władzy wiąże się z odpowiedzialnością. Wymaga siły charakteru, stanowczości, mądrości. Sprawujący władzę jednak nie zawsze wyróżniają się tymi cechami, wykorzystują swoją pozycję w różnych celach. W literaturze występuje różna wizerunki władców – często są one związane ze światopoglądem epoki bądź okolicznościami powstania dzieła. W utworach średniowiecza odnajdujemy wzorcowe wizerunki władców, które wpisują się w parenetyczny charakter literatury tego okresu, pełnią funkcję dydaktyczną. Król Karol z „Pieśni o Rolandzie” wykorzystuje władzę, aby walczyć o ojczyznę i poddanych. Król Bolesław Szczodry przedstawiony w „Kronice polskiej”. Anonim jest władcą wyrozumiałym, okazującym poddanym hojnność. Władca Priam z renesansowego utworu „Odprowa postów greckich” wykazuje się w ważnych sprawach niezdecydowanym, podejmuje niewłaściwą decyzję w kwestii Heleny, ale z pieśni chorą: „Wy, którzy pospolita rzeszą władcacie” dowiadujemy się, jakie są oczekiwania wobec władców – ma stać na straży dobra państwa. Utwory epoki romantyzmu, powstałe w czasach zaborów, pokazują wizerunki władców, którzy opierają swoje rządy na tyranii. Choć w „Dziadach” części III Adama Mickiewicza car nie występuje bezpośrednio, to odróżnia go z tortury Polaków, jego prawa ręka, Nowosilcow, chcąc się przypodobać władcę, zwiększa represje na podległym mu obszarze.

Zajęcia stanowiska: Uważam, że władza znacznie częściej ma negatywny wpływ na człowieka niż pozytywny. Wywołuje poczucie przewagi nad innymi, obawę przed utratą autorytetu, prowadzi do pychy, staje się narzędziem do zaspakajania własnych ambicji i potrzeb. W literaturze można znaleźć wiele kreacji władców, którzy swoją pozycję wykorzystywali do realizacji własnych, egoistycznych celów.

ROZWINIĘCIE – część argumentacyjna

Odwołanie do lektury obowiązkowej – „Makbet” Williama Szekspira, osadzenie utworu w kontekście historycznym

1. Władza była źródłem pragnienia, które wyzwalały mroczne strony natury ludzkiej. Przykładem bohatera literackiego, który w celu zdobycia władzy był zdolny do najgorszych czynów, jest tytułowy bohater dramatu Williama Szekspira „Makbet” (inspiracją do napisania „Makbeta” była dla Szekspira historia. Autor sięgał między innymi do „Kronik Anglii, Szkocji i Irlandii”, w których opisano panującego w Szkocji w XI wieku króla Makbeta).
- a) Makbet początkowo był oddanym królowi Dunkanowi wodzem, dla którego ważne były takie wartości jak odwaga, waleczność i honor.
- b) Przepowiednie czarownic zapowiadające mu wielką przyszłość i częściowo ich szybkie spełnienie się (Makbet został tanem Kawdoru) sprawiły, że w bohaterze obudziła się żądza władzy.
- c) Nadmierna ambicja, podsycana przez żonę, popchnęła bohatera do zbrodni – królobójstwa.
- d) Nadrzędnym celem stało się utrzymanie władzy za wszelką cenę. Makbet opanowany obsesją rządzenia i negatywnymi emocjami (lękem przed zemstą zabitych) stawał się coraz bardziej bezwzględny. Prowadził rządy tyrana, dokonał kolejnych zbrodni (zabił m.in. przyjaciela Banka), szukał uspokojenia u Czarownic.

- e) Konsekwencja podporządkowania życia pragnieniu władzy była też coraz większa samotność bohatera – przestały się dla niego liczyć relacje, na wieść o śmierci żony zareagował z obojętnością.
 f) Wybrana droga zbrodni doprowadziła Makbeta do zyciowej katastrofy – bohater poniósł odpowiedzialność za swoje decyzje.

Wniosek cząstkowy: Analiza negatywnej przemiany Makbeta skłania do refleksji nad wpływem władzy na człowieka. Jej pragnienie sprawia, że zasady moralne przestają się liczyć, zło zaczyna dominować nad naturą ludzką, a w konsekwencji prowadzi do zguby.

Odwodzenie do innego utworu literackiego – „Antygona” Sofoklesa

2. Władza sprawia, że człowiek staje się zamknięty na racie innych, za wszelką cenę dąży do utrzymania swojego autorytetu. Przykładem bohatera, którego losy ilustrują takie postępowanie, jest Kreon.
 a) Bohater został władcą po bratobójczej walce o tron stoczonej przez Polinejkesa i Eteoklesa z rodu Labda-kidów, nad którym ciągnąła klatwa.
 b) Uznał Polinejkesa za zdrajcę i zabronił jego pochówku pod groźbą kary.
 c) Decyzji tej sprzeciwiała się Antygona, siostra poległych, która uważała, że – zgodnie z prawem boskim – zmarłemu należy się pogrzeb (dzievczyna dokonała pochówku brata).
 d) Kreon wydał wyrok na Antygonę, ukochaną jego syna Hajmona – kazał ją zamurować żywcem. Nie przyjmował argumentów syna, by cofnąć karę, w swojej decyzji był nieprzejednany, ponieważ obawiał się utraty autorytetu.
 e) W rezultacie swoich decyzji – zgodnie z przepowiednią wróżby Tejrezasza – stracił najbliższych: Hajmona i zrozpaczoną po śmierci syna żonę Eurydykę. Zbyt późno zrozumiał, że popełnił błąd.

Osadzenie zagadnienia w kontekście filozoficznym

3. Starożytni Grecy byli przekonani, że ludzkiem losem kieruje fatum. Życie człowieka jest realizacją tego, co zostało mu przeznaczone. W tym kontekście ani Antygona, ani Kreon nie mogli postąpić inaczej. Działania Kreona można rozpatrywać w kategoriach ironii tragicznej – bohater nie miał pełnej wiedzy o swojej sytuacji, czynami doprowadził do nieuchronnej katastrofy.

Wniosek cząstkowy: Kreon przeciwstawił odwiecznym prawom boskim, reprezentowanym przez Antygonę, prawa ludzkie, które sam ustanowił. Choć jest postacią tragiczną, to jednak można powiedzieć, że zgubiły go pcha i upór, brak umiejętności otwarcia się na racie innych.

ZAKOŃCZENIE

Wnioski końcowe

Analiza postaw przywołanych przykładów bohaterów literackich potwierdza, że władza negatywnie wpływa na ludzi, wydobywa z nich najgorsze cechy i sprawia, że odrzucają powszechnie uznawane wartości, tracąc szerszą perspektywę spojrzenia na okoliczności. W rezultacie jako ludzie ponoszą kłeskę. Choć przywołane utwory ukazują inne koncepcje życia ludzkiego (Makbet ponosi odpowiedzialność za swoje czyny, Kreon jest postacią tragiczną), to w postawach opisanych bohaterów uwidoczniły się skłonności do przedkładania władzy ponad wszystko, pycha, nieliczenie się z innymi. Sadzę, że niezależnie od fatum takie postawy władców powzbawią ich człowieczeństwa, a zatem docelowo mogą skutkować tylko negatywnymi konsekwencjami.

Temat 5. do samodzielnnej realizacji + WSKAZÓWKI – przykładowy konspekt

Przykładowa realizacja zadania (konspekt)

Temat: Poświęcenie, walka, praca. Różne sposoby manifestowania miłości do ojczyzny.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epiczkiego albo dramatycznego
- innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki
- wybranych kontekstów.

WSTĘP

Wprowadzenie

Ojczyzna to miejsce, w którym żyjemy, ludzie, z którymi tworzymy wspólnotę, wartości, z którymi się utożsamiamy. To również przestrzeń, w której czujemy się bezpiecznie i gdzie mieszkają nasi najbliżsi. Z ojczyzną łączą nas silne więzi emocjonalne – kochamy ją, troszczymy się o jej dobro, staramy się ją chronić. O tym, czym jest dla nas ojczyzna, najczęściej jednak dowiadujemy się w chwilach grożącego jej niebezpieczeństwa. To wtedy uczucia do rodzinnego kraju intensyfikują się i skłaniają nas do największych nawet poświęceń w imię jej dobra.

Zajęcie stanowiska: Miłość do ojczyzny można okazywać na różne sposoby: poprzez walkę i poświęcenie życia w czasie zagrożenia jej bezpieczeństwa, poprzez szukanie rozwijających poprawiających sytuację w kraju, także przez codzienną pracę, dzięki której może się rozwijać gospodarczo.

ROZWINIĘCIE – część argumentacyjna

Odwodzenie do lektury obowiązkowej – „Przedwiośnie” Stefana Żeromskiego

1. Troska o ojczyznę i odbudowę kraju po odzyskaniu niepodległości to tematy, które można odnaleźć w powieści Stefana Żeromskiego.

a) Głównym tematem utworu jest odbudowa państwa polskiego po odzyskaniu niepodległości.

b) Te koncepcje odkrywamy przez pryzmat losów głównego bohatera, Cezarego Baryki. Poznajemy też realia życia różnych warstw społecznych, ich obyczajowość i mentalność oraz sytuację w ówczesnej Polsce. Jesteśmy świadkami dojrzewania bohatera i jego przemiany.

Odpowiedzi

c) „Przedwiośnie” to powieść zadająca pytania o przyszłość niepodległej Polski. Przedstawia pesymistyczny obraz rzeczywistości społeczno-politycznej odrodzonego kraju, jest jej diagnozą, wyrazem zaniepokojenia stanem ojczysty oraz próbą poszukiwania możliwych dróg jej rozwoju.

d) W utworze zostały zaprezentowane różne koncepcje odbudowy Polski po odzyskaniu niepodległości. Należą do nich: utopijna wizja szkłanych domów, program stopniowych przemian Szymona Gajowca wierzącego w możliwość naprawy polskiej rzeczywistości na drodze szeroko zakrojonych reform oraz program rewolucji społecznej komunistów.

Wniosek cząstkowy: Powieść jest wyrazem troski i odpowiedzialności za kraj, dlatego zostały w niej zawarte różne wizje odbudowy państwa. Jednak żadna z przedstawionych koncepcji nie jest idealna.

Odwodzenie do innego utworu literackiego – „Laika” Bolesława Prusa

2. Po klęsce powstania styczniowego i propagujących walkę narodowowyzwoleńczą ideałów romantyzmu pozytywiści uznali pracę za główne kryterium wartości człowieka i miernik patriotyzmu.

a) W postwie głównego bohatera, Stanisława Wokulskiego, widoczne jest ścieranie się tendencji romantycznych i pozytywistycznych. W młodości swoją miłość do ojczyzny udowodnił, biorąc udział w konspiracyjnych działańach przed powstaniem i walcząc w powstaniu styczniowym, natomiast po powrocie z zesłańia, po pokonaniu wielu trudności (ostracyzm społeczny, bieda) i zdobyciu pokaźnego majątku, zrozumiał, jaką wartość dla społeczeństwa ma praca.

b) Jako człowiek o dużej wrażliwości dostrzegł, że praca może być remedium na nadzieję i brak perspektywy najbliższej ludności Warszawy. Praca była więc dla Wokulskiego sposobem na przeprowadzenie zmian społecznych.

c) Wokulski rozumiał, że rozwój kraju jest uzależniony od postępu gospodarczego, dlatego podejmował działania w celu ożywienia rodzimego handlu i zwiększenia zysków polskich przedsiębiorców (spółka do handlu ze wschodem).

Wniosek cząstkowy: Choć działania Wokulskiego inspirowane były w dużej mierze miłością do panny Łęckiej, to ich wymiar był z całą pewnością patriotyczny (przemyślana Wokulskiego o sytuacji ojczysty podczas spaceru po Powiślu).

Osadzenie zagadnienia w kontekstach literackim i historycznym

3. Często jednak sytuacja ojczysty skłania ludzi do podjęcia otwartej i bezpośredniej walki. Walkę taką podjęli bohaterowie utworu Elizy Orzeszkowej „Gloria victis”. Zwykli młodzicy chłopcy – przyrodnik i humanista Maryś Tarłowski i jego przyjaciel Jagmin, święty jedździec i odważny żołnierz – poszli do powstania styczniowego z miłością do ojczysty i poczucia obowiązku wobec niej. Obaj wykazali się odwagą i bohaterstwem, obaj zginęli wraz z innymi spoczęli we wspólnej mogile. Jednak mogila ta po latach, stała się miejscem zapomnianym przez ludzi, bowiem czas zatarł ślady ofiary bohaterów. Obowiązkiem potomnych jest przekazywanie pamięci o tych, którzy oddali swoje życie ojczyste.

ZAKOŃCZENIE

Wnioski końcowe

Czas i okoliczności decydują o tym, w jaki sposób ludzie okazują miłość do ojczysty. Są sytuacje, w których miłość tę trzeba udowodnić w zbrojnej walce, i takie, które wymagają poświęcenia samego siebie, a nawet osobistego szczęścia i życia. Są też czasy, kiedy miłość do ojczysty można okazywać poprzez zwykłą codzienną pracę oraz niesienie pomocy potrzebującym.

Temat 6. do samodzielnej realizacji + WSKAŻÓWKI – przykładowy konspekt

Przykładowa realizacja zadania (konspekt)

Temat: Człowiek szukający ocalenia. Co może uratować ludzkie życie, człowieczeństwo, godność...?

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki
- wybranych kontekstów.

WSTĘP

Wprowadzenie

Życie ludzkie jest nieprzewidywalne, rządzi się swoimi prawami i często trudno zrozumieć zdarzenia, jakie mają miejsce. Często człowiek znajduje się w sytuacjach krańcowych, w których ujawnia się z instynkt przetrwania, dlatego zmuszony zostaje do konfrontacji wartości, jakimi się dotąd kierował, z bolesną rzeczywistością. Często w dążeniu o zachowanie życia człowiek wypiera się swojego systemu etycznego, potem jednak nie może się z tym pogodzić. Walka o ocalenie siebie jest bowiem równoznaczna z dążeniem do zachowania niezbywalnych wartości budujących człowieczeństwo, bez których życie wewnętrzne nie jest możliwe. O ocaleniu można mówić w aspekcie moralnym i psychologicznym, o probie dochowania wierności wyznawanym wartościom milmo niesprzyjających okoliczności, bądź w aspekcie biologicznym, który wiąże się z walką o przetrwanie, z dostosowaniem się do brutalnej rzeczywistości.

Zajęcie stanowiska: Sytuacja graniczna – la bezpośrednio zagráżająca życiu – zmusza człowieka do podjęcia trudnych wybór, weryfikuje system wartości, prowadzi do ustalenia priorytetów życiowych. Literatura daje przykłady bohaterów, którzy w sytuacjach trudnych odnajdują nadzieję na ocalenie.

ROZWINIĘCIE – część argumentacyjna

Odwofanie do lektury obowiązkowej – „Proszę państwa do gazu” Tadeusza Borowskiego, osadzenie utworu w kontekstach biograficznym i historycznym

1. O życiu w czasach zagłady mówi opowiadanie Tadeusza Borowskiego. Rzeczywistość obozową poznajemy dzięki relacji narratora – Tadeusza, który jednocześnie jest uczestnikiem i obserwatorem wydarzeń. Autor wyposażył go nie tylko w swoje imię, lecz także w elementy biografii. Narrator prezentuje subiektywną wizję czasów okupacji II wojny światowej, pozbawioną patosu.

2. Omówienie zachowań mieszkańców obozu.

a) Obóz jest jak osobne państwo – aby w nim przetrwać, ocalić swoje życie w aspekcie biologicznego przetrwania, trzeba wyzbić się współczucia.

b) Mieszkańcy obozu poddają się panującym w nim regułom, nie protestują przeciwko bestialstwu, współpracując z okupantem, ich życie, funkcjonowanie sprawdza się do zaspokajania podstawowych instynktów (głównie do zaspakajania głodu) i traktowania przyjeżdżających więźniów jak towar, dzięki któremu osiągną korzyści (transport Sosnowiec-Będzin ocenają jako dobry, bogaty) – człowiek złagowany.

c) Narrator nie wnika w motywacje psychologiczne współwietniów (np. Francuza Henrego, który twierdzi, że najgorzej nie wnika w motywacje psychologiczne współwietniów (np. Francuza Henrega, który twierdzi, że kolejne transporty) opisuje ich działania jako reakcje na bodźce zewnętrzne (behawioryzm), nie ocenia postępowania. Sam uczestniczy w rozłożaniu transportu.

Osadzenie zagadnienia w kontekstach literackim

3. „Inny świat” Gustawa Herlinga-Grudzińskiego jest świadectwem tego, że walka o człowieczeństwo w wyniszczających warunkach radzieckiego fagra wiąże się z niemal nadludzkim wysiłkiem.

a) Michaił Kostylew jest przykadem bohatera, który stopniowo wyzwała się spod władzy totalitarnej.

b) Po skazaniu na karę 10 lat lagru bohater postanawia kierować się litością – uczciami, które będziego wiążą ze światem wolnych ludzi. Kiedy na skutek okrutnych okoliczności musi się jej wyrzec w imię walki o własne przetrwanie, odnajduje nadzieję dzięki książkom. Czytanie daje mu poczucie wewnętrznzej wolności i siły do buntu wobec systemu – dla niego stanowi wartość ocalającą. Za tę wolność jednak musi zapłacić najwyższą cenę – cierpieniem (opala ręce w ogniu) i męczeńską śmiercią.

c) Bohater traci życie, ale ocalenie własnej godności ceni dużo bardziej. Jego dobrowolna mąka świadczy o tym, że ocalił człowieczeństwo.

Wniosek cząstkowy: Utwory obozowe ukazują przed wszystkim destrukcyjny wpływ niemieckich obozów koncentracyjnych na człowieka, nie tylko okrucieństwo obozowych strażników wobec więźniów i grozę Holokaustu, lecz także mechanizmy obronne. Borowski opisuje człowieka złagowanego, czyli takiego, który aby przetrwać, w pełni podporządkowuje się obozowym regułom.

Odwofanie do innego utworu literackiego – „Zbrodni i kary” Fiódora Dostojewskiego

4. Powieść Fiódora Dostojewskiego wprowadza czytelnika w świat nędzy ludzkiej – nie tylko tej dosłownej, materialnej, lecz także tej ukazującej bankructwo wewnętrzne człowieka.

a) Wśród bohaterów powieści to Sonia Marmieladowa niesie ocalenie innym, swoje własne upatruje zaś w Boga.

b) Sonia jest bohaterką, której postawa ocaliła innych (np. przyrodnie rodzeństwo, Rodiona Raskolnikowa). Postawa pokornej bohaterki stanowi kontrast wobec postępowania Raskolnikowa. W obliczu niewyobrażalnej nędzy swoich bliskich postanawia uczyć się z siebie ofiar (przymuszoną przez macochę, by choć przynieść trochę pieniędzy na jedzenie). Na dnie upodlenia, otoczonego pogardą i odrzuceniem społecznym, mogła ocalić swą duszę od upadku moralnego dzięki głębokiej wierze.

c) Sonia jest rzeczniką postawy wiary. Bohaterka ma wpływ na przemianę Raskolnikowa, który ostatecznie wraca do ludzkiej uchu – miłości i wiary („zmartwychnowanie” bohatera podczas pobytu na katorze).

Wniosek cząstkowy: Dostojewski polemizuje z laickim i racjonalnym światopoglądem. Pokazuje, że wiara jest wartością ocalającą człowieczeństwo, a istota zredukowana do czystego rozumu, pozbawiona wartości etycznych, jest symbolem upadku.

Osadzenie zagadnienia w kontekście literackim

5. Odwofanie do sensu wiersza „Wyroki” Krzysztofa Kamila Baczyńskiego.

Podmiot iryjyczny wyraża przekonanie o ocalającej sile miłości. Miłość staje się odpowiedzią na „gruzu” i „ciemność” wojny – jest azylem, który chroni kochanków przed wojenną rzeczywistością i pozwala im zachować człowieczeństwo. Stanowi jedyny pewny punkt odniesienia w niestabilnym świecie, który został zobrazowany za pomocą metafory rzeki – „wilgotną słiskiej”.

Wniosek cząstkowy: Wiersz Krzysztofa Kamila Baczyńskiego to deklaracja miłości i wyraz postawy człowieka wobec doświadczenia wojny. Uczucie przeciwstawione zniszczeniu, zagrożeniu i niepewności otaczającego świata daje siłę do życia w nieludzkich czasach.

ZAKOŃCZENIE

Wnioski końcowe

Analiza postaw bohaterów przedstawionych w sytuacjach trudnych ukazuje, że ocalenie siebie i innych jest jednym z najtrudniejszych doświadczeń człowieka. Etyczne postępowanie w upadających warunkach skrajnego ubóstwa lub podczas wyniszczającej pracy, w obliczu powszechnej śmierci, jest zawsze związane z dilemma moralnym i nadludzkim wysiłkiem. Postawy bohaterów opowiadają Tadeusza Borowskiego, oddane w sposób behawioralny, pokazują, że ocalenia szukano poprzez przystosowanie się do nieludzkich warunków. Losy bohaterów literackich świadczą również o tym, że na przykład miłość i wiara, o czym przekonuje los Soni Marmieladowej. Natomiast człowiek w obliczu wojny szuka dla siebie ocalenia w miłości i godności ludzkiej, co potwierdza sens wiersza Krzysztofa Kamila Baczyńskiego.

Odpowiedzi**Dział 2. Matura pisemna – poziom rozszerzony****Wypracowanie****Temat 2. – Ćwiczenia krok po kroku – odpowiedzi**

Nr ćwi- czenia	Przykładowa odpowiedź		
1.	Wspomnienie – upamiętnienie, pamięć, echo wydarzeń, retrospekcja, reminiscencje.		
2.	miejsce – ocalenie w pamięci miejsca, które odgrywało w życiu ludzi ważną rolę osoba – upamiętnienie jej czynów i dokonan, aby stanowiły inspirację dla przyszłych pokoleń zdarzenie – ukazanie wpływu przeszłości, historii na bieg wydarzeń, podejmowane decyzje; uzasadnienie aktualnej sytuacji, świadectwo, przestępcość		
3.	W zacytowanym fragmencie słownictwo wartościujące dotyczy kupców ze sklepów cynamonowych i samych sklepów, które narrator określa jako „nęiące”. Wspominani ludzie w wyobrażni narratora, gdy byli dzieckiem,jawili się jako osoby niezwykłe, o czym świadczą epityty: „starych i pełnych godności kupców”. Opis ich zachowania również zawiera elementy wartościujące: spuszczone oczy i dyskretnie milczenie wskazują na oddanie klientom, pokorę wobec nich. Dla wspominającego także miejsce przywoływane z pamięci było wyjątkowe, pełne tajemnic, intrygujących, o czym świadczą metafora: „zdającą zasłonek z tajemnic” i nagromadzone epityty wartościujące: „rzadkie i zakazane druki”, „tajnych klubów”, „tajemnic dręczących i upojnych”.		
4.	Jerzy Kwiatkowski słusznie zauważyl, że w opowiadaniach Brunona Schulza występuje oniryzm, który wyróżnia na tle innych utworów tę wspomnieniową narrację o rodzinach, rodzinnym domu i mieście. W „Sklepach cynamonowych” wykreowany świat jest widziany oczami wrażliwego, ciekawego świata dziecka, którego wspomnienia przesiąknięte są baśniowymi, nirealnymi, niejednokrotnie absurdalnymi obrazami niczym ze snu. Widziana przez niego rzeczywistość przypomina sen, surrealistyczne sytuacje są związane m.in. z ojcem, który raz jest filozofem, magiem, prorokiem i demigurem, innym razem przeistacza się w sepa, karakana. Józef krąży po mieścisku przypominającym labirynt, otacza go rzeczywistość z pogranicza jawy i snu, czas jest względny – przeszłość, teraźniejszość i przyszłość przenikają się, wszystko jest onirycznie zdeformowane i zniekształcone.		
5.	Sposób wprowadzenia wspomnień do utworu	Autor i tytuł	Znaczenie w kreacji świata przedstawionego
	wywiad	Hanna Krall „Dzający przed Panem Bogiem”	Sposób relacjonowania okrucieństw wojny skłania do refleksji na temat sposobu mówienia o czasach zagłady. Edeleman unika patosu, jego relacja jest pozbawiona chronologii, oddaje brutalność czasu wojny, przypomina o strachu, aktach kanibalizmu, odarciu z godności, postawach odwagi (dziewczyna, która zdecydowała się zginąć razem z matką).
	spowiedź przed- śmiertna	Adam Mickiewicz „Pan Tadeusz”	Dzięki spowiedzi Jacka Soplicy poznajemy jego przeszłość i jej wpływ na dalsze losy tej postaci. Wyznanie bohatera wpływa na rozwój wydarzeń – prowadzi do pojednania z Gerwazym, przynosi Jackowi Soplicy spokój i przebaczenie. Na podstawie spowiedzi ks. Robaka poznajemy także nawyki szlachty i magnatów, ich wzajemne relacje i stosunek do ojczyzny.
6.	Sposób wprowadzenia wspomnień do utworu	Autor i tytuł	Znaczenie w kreacji świata przedstawionego
	wprowadzenie do utworu ducha dziewczyny wywołanego podczas obrzędu dziadów	Adam Mickiewicz „Dziady” cz. II	Bohaterka z żalem wspomina swoje przewinienia, przyznaje się do kpin z uczuć innych, zwierza się ze swej przeszłości, aby zyskać zbawienie. Jej wspomnienia stanowią przestępęgi, pouczenie dla żyjących, wzmacniają wymowę utworu.
	wprowadze- nie do utworu postaci	Stanisław Wyspiański „Wesele”	Każda ze zjaw pokazuje się innej osobie, np. Dziennikarzowi objawia się Stańczyk, błazen Jagiellonów – postać ta jest wspomnieniem czasów świetności Polski, symbolizuje

	fantastycznych – „osób dramatu”, duchów postaci obecnych w świadomości narodowej Polaków	troskę o ojczyznę, demaskuje nadmierny krytyczym konserwatystów wobec narodu, zarażanie zwątpieniem. Rycerz (Zawisza Czarny) odwiedzający Poetę jest wspomnieniem dawniej potęgi Polski, wyrazem tęsknoty poety dekadenta za romantyczną wizją poety wiejszcza. Upór przypomina Dziadów o rzezi galicyjskiej, wyraża niewiarę w autentyczność pojednania panów i ludu. Dzięki przywołaniu zjaw Wyspiański ukazuje polskie społeczeństwo w perspektywie historycznej i dokonuje jego diagnozy.
7.	Wspomnienia dookreślają status podmiotu lirycznego – jest tufaczem, który w otoczeniu egzotycznej przyrody wspomina ojczyznę. Wspomnieniem tym towarzyszy nostalgia, o której świadczy zakorczenie utworu: „W takiej ciszy! – tak ucho natężam ciekawie, / Ze stysząbym głos z Litwy. – Jedźmy, nikt nie woła!”.	
8.	Pomnik ukazany na fotografii jest usytuowany w otwartej przestrzeni. Liczba par butów w realistyczny sposób przypomina o skali wojskowych zbrodni, jest swoistą przestrogią dla potomnych, aby tworzyli świat, w którym nie dojdzie do ludobójstwa.	
9.	W opowiadaniu wspomnienia niosą wiedzę na temat doświadczeń życiowych starego człowieka, ale też są gloryfikowane, bowiem skłaniają bohatera do przemyśleń na temat ich niezłomności – nikt wspomnień nie zniszczy – pokonają czas, przestrzeń i nieprzyjazne warunki.	
10.	Tak, zgadzam się z tym, że wspomnienia wpływają na kreację świata przedstawionego w utworze. Mitołogizują miniona rzeczywistość i nadają jej uniwersalny charakter, wprowadzając treści światopoglądowe, sprzyjają pogłębieniu charakterystyki bohaterów, zrozumieniu ich motywacji oraz wyborów, ukazując wpływ przeszłych wydarzeń na życie tych, którzy odeszli, i tym samym stają się przestrogią dla współczesnego świata.	
11.	Przykładowa realizacja zadania (konspekt) Temat: Wspomnienia – źródło i tworzywo literackie. Rozważ, jakie znaczenie w kreacji świata przedstawionego w dziele literackim mają wspomnienia. W pracy odwołaj się do: • wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego • innych utworów literackich • wybranego kontekstu.	
WSTĘP Wprowadzenie Wspomnienia pozwalają odtworzyć przeszłość. Mogą one dotyczyć osób, etapu życia, miejsc, ważnych osobistych przeżyci lub wydarzeń, wywoływać pozytywne lub negatywne skojarzenia. Twórcy wielokrotnie wykorzystują je w kreacji świata przedstawionego w dziele. Nadają im różny kształt – ich obecność ujawnia się w retrospekcji, monologach lub zwierzeniach bohaterów, relacjach, spowiedziach, snach, wyobrażeniach czy poprzez opowieść na przykład z perspektywy upersonifikowanej przyrody, będącej świadkiem minionych wydarzeń. Zajęcia stanowiska: Wspomnienia zwracają uwagę odbiorców dzieł na rolę pamięci. Ukirunkowują uwagę na te aspekty minionego czasu, które powinny skłonić do refleksji nad przemijaniem ludzi i miejsc, wybiorami dokonywanymi przez upamiętnianych bohaterów i konsekwencjami ich czynów.		
ROZWINIĘCIE – część argumentacyjna Odwołanie do lektury obowiązkowej – opowiadanie „Sklepy cynamonowe” Brunona Schulza 1. Wspomnienia narratora dotyczące dzieciństwa mają charakter onirycki, dzięki czemu świat wykreowany w utworze jawi się jako baśniowy. a) Wędruшка narratora po mieście w zimową noc staje się magicznym spacerem po labiryntycie, któremu towarzyszą doznania zmysłowe – fiołkowy zapach powietrza, świetlisto, fascynujące niebo. b) Narrator wspomina sklepy cynamonowe jako tajemnicze i ekscytuujące miejsca, w których można było spotkać niezwykłych kupców – jawią się oni w pamięci jako osoby obdarzone mądrością. c) Kreśli obraz dawnego nauczyciela rysunku jako postaci ezoterycznej, mieszkającej w pełnym tajemniczych zakamarków domostwie, oraz powrotów z lekcji, gdy wraz z kolegami tracił poczucie czasu. d) Przywołuje z pamięci także jazdę dorożką, wywołującą wzruszenie rozmowę z zaprzęgniętym koniem oraz towarzyszące temu doświadczeniu uczucie szczęścia i lekkości. Wniosek cząstkowy: Wspomnienia narratora w „Sklepach cynamonowych” oddają obraz miasta przetworzony przez wyobraźnię chłopca, która sprawia, że kreowana rzeczywistość jawi się jako świat na pograniczu jawy i snu, zyskuje mityczny charakter, kojarzy się z ultraconą arkadią, w której realny upływ czasu nie gra roli. Tak ukształtowana w dziele rzeczywistość skłania do tworzenia w pamięci własnych dziecięcych, pełnych magii chwil, które dawały szczęście i poczucie bezpieczeństwa.		

Odpowiedzi

Odwofania do innego utworu – „Gloria victimis” Elizy Orzeszkowej

2. Dzięki upersonifikowaniu przyrody Orzeszkowa nadaje wspomnieniom o powstańcach uniwersalny i wzajemny charakter.
- a) W utworze przyroda odgrywa ważną rolę – drzewa i kwiaty (dąb, świerk, dzwonki liliowe) opowiadają wiatrowi o dokonaniach powstańców i w ten sposób stają się swoistym strażnikiem pamięci.
- b) Z opowieści zantropomorfizowanych istot czytelnik dowiaduje się o postawach i dokonaniach walczących (pełni zaparu, gotowi do poświęcenia się za ojczyzne).
- c) Powstanczy zostają porównani do antycznych i biblijnych bohaterów (Jagmin – Herkules, Archanioł, Traugutt – Leonidas, Chrystus), czemu sprzyja zabieg stylizacji biblijnej i mitologicznej.
- d) Refleksjonir nad czynami powstańców towarzyszy smutek związany z brakiem cieci dla nich w miejscu, w którym stracili życie („Vae victimis” – „Biada zwyciężonym”).
- e) Wiele o ich dokonaniach zanosi światu wiatr poprzez okrzyk „Gloria victimis!” – „Chwała zwyciężonym”. W ten sposób oddaje cześć poległym.

Wniosek częstkowski: Przyroda jako potężna siła, strażnik wartości, niczym w utworach epoki

romantyzmu, utrwała w pamięci czyny powstańców w miejscu, w którym polegli. Liczne środki stylistyczne obecne w wypowiedziach nadają wspomnieniom patetyczny ton, sprawiają, że dokonania obrońców ojczyzny zostają uwznośnione.

Kontekst literacki – „Miejsce” Andrzeja Stasiaka

3. Podstawa relacji narratora stanowi wspomnienie miejsca, w którym dawnej stała cerkiew (została przeniesiona do muzeum).
- a) Narrator – przybysz opisuje dawną świątynię jako „prostokąt szarej, gliniastej ziemi”, który w naturalnym krajobrazie kojarzy się z „platkiem zdartej skdry”; teraz to miejsce jest zagarnięte przez naturę.
- b) Degradacja cerkwi nie jest świadectwem braku wiary, ale wysiedlenia dawnych mieszkańców wsi.
- c) Narrator zwraca uwagę na role pamięci – cerkiew w dawnym miejscu trwa dzięki wspomnieniom wysiedlonych, którzy po otwarciu granic mogą odwiedzać wieś (przyjezdne kobiety oddają świętemu dla nich miejscu cześć, 90-latek sparaliżowany starzec odwiedzając dawną świątynię, odtwarzając topografię wsi, istniejącą już tylko w jego pamięci).

Wniosek częstkowski: Rejestrowanemu przez narratora destrukcyjnemu wpływowi historii i czasu na miejsce, w którym dawnej stała cerkiew, zostaje przeciwstawiona pamięć wysiedlonych mieszkańców. Ich wspomnienia sprawiają, że świątynia trwa, zostaje ocalona, opiera się upływowi czasu.

Odwofanie do innego utworu – „Zdążyć przed Panem Bogiem” Hannы Krall

4. Wspomnienia z życia w getcie podczas drugiej wojny światowej będące podstawą wywiadu „Zdążyć przed Panem Bogiem” są formą świadectwa upamiętniającego ofiary wojny.
- a) Relacja Marka Edelmana jest pozbawiona patosu, ma cechy języka mówionego, obfituje w emocjonalne wtrącania, cechuje się surowością, a niekiedy brutalizmem obrazowania.
- b) We wspomnieniach lekarz opowiada o ludziach, którzy ustawiali się na Umschlagplatzu, aby dostać bochen chleba.
- c) Przywołuje budzące przeżeranie fakty – wspomina o wygrodzianej kobiecie, która próbowała zjeść ciało zmarłego dziecka.
- d) Podaje przykłady odwagi i wierności wartościom – opowiada o dziewczynie, która mogła przeczyć, jednak zdecydowała się pojechać z matką do Treblinki.
- e) Upomina się o cześć dla tych, którzy bez podjęcia walki szli na śmierć – dostrzega heroizm ich postawy.
- f) Ukazuje wpływ wspomnień na własne życie – jako lekarz prowadzi grę z Bogiem o każde ludzkie życie.

Wniosek częstkowski: Wspomnienia Marka Edelmana kreują świat brutalny, pełen jednostkowych tragedii, niestety odwołujący się do faktów. Sposób odtwarzania przeszłości przez lekarza, żywych, obrazowy, jest poruszającym świadectwem o czasach wojny, uświadadamia, jak ważne jest pamiętanie o tych, którzy stali się ofiarami zbrodni, jest lekcją dla nas wszystkich, aby historia się nie powtarzała.

Kontekst kulturowy – Pomnik „Buty na brzegu Dunaju”

5. Pomnik „Buty na brzegu Dunaju” został odsłonięty w 2005 roku i upamiętnia ofiary Holokaustu.
- a) Jest umiejscowiony w otwartej przestrzeni.
- b) Podstawa kreacji wspomnienia masowej zagłady tworzy 60 par butów odlanych z brązu, większych i mniejszych, damskich i męskich, usytuowanych na nabrzeżu Dunaju – w ten sposób obrzucają ostatnie chwile życia ofiar zbrodni.
- c) To niezwykłe obrazowe i w pewnym sensie dosłowne, namacalne rozwiązywanie uzmysławia skalę tragedii bardziej niż naukowe relacje o liczbach poległych. Sprawia, że śmierć przestaje być anonimowa.

Wniosek częstkowski: Pomnik jako wspomnienie wykreowane w miejscu zbrodni pozwala zrewitalizować sobie grozę ostatnich chwil życia tych, którzy zginęli. Buty symbolicznie dają świadectwo przerażenia i bezsilności, ich widok skłania do refleksji na temat wartości życia i jego kruchości.

ZAKOŃCZENIE**Wnioski końcowe**

Włączenie wspomnień w strukturę utworu literackiego czy też uczynienie ich tematem dzieła istotnie wpływa na kreację świata przedstawionego. Dobór środków wyrazu zastosowanych we wspomnieniach wzmacnia ich sugestywność (oniryckie wizje, metaforyczne obrazy w „Sklepie cynamonowych” upamiętniające młodość i związane z nią miejsca; niemal baśniowe, poetyckie wspomnienia dokonały powstarców styczniowych, przywołane w opowieściach zantropomorfizowanej przyrody w „Gloria victis”; obrazowe porównanie do „płatka zdartej skóry” miejsca zniszczonego przez historię i poddanego destrukcji czasu w opowiadaniu „Miejsce”; zsubiektywizowana, niekiedy nacechowana brutalizmem wypowiedź Marka Edelmana jako świadectwo czasów zagłady; prosta, porażająco dosłownością forma pomnika „Buty na brzegu Dunaju”). Wspomnienia jako tworzące literackie skłaniają do wieloaspektowej refleksji na temat własnego istnienia w wymiarze jednostkowym i społecznym. Uświadamiają nieuchronność przemianowania oraz pobudzają do zastanowienia się, kogo i co oraz w jaki sposób chcielibyśmy ocalić we własnej pamięci, jaki status chcielibyśmy nadać tym wspomnieniom, jakich środków wyrazu użyć, aby przetrwać próbę czasu.

Temat 3. do samodzielnej realizacji + WSKAZÓWKI – odpowiedzi**Przykładowa realizacja zadania (konspekt)**

Temat: Obecność motywów w dziełach jako sięganie po tradycję literacką. Rozważ, jaką rolę w kreacji świata przedstawionego w utworze odgrywa motyw literacki.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innych utworów literackich
- wybranego kontekstu.

WSTĘP**Wprowadzenie**

Tradycja literacka to wszelkie dokonania twórców minionych epok, które mają wpływ na kształt dzieł powstających w kolejnych okresach. Wpływ ten uwidocznia się w wykorzystaniu konwencji artystycznej czy formy gatunkowej lub w obecności motywów. Artysta może kontynuować utrwalone rozwiązania, twórczo je przekształcać bądź z nimi polemizować.

Zajęcie stanowiska: Wykorzystywanie w kreacji świata przedstawionego motywów literackich utrwalonych we wcześniejszych epokach pozwala na odczytanie dzieł w szerszej perspektywie. Sprzyja także nadaniu motywom nowych znaczeń – dokonaniu ich reinterpretacji, wzbogaceniu tradycji literackiej o nowe możliwości odczytania.

ROZWINIĘCIE – część argumentacyjna

Odwolanie do lektury obowiązkowej – „Mistrz i Małgorzata” Michaiła Bułhakowa

Przywołanie kontekstu bibilnego

1. Biblia jako źródło licznych motywów literackich i inspiracji dla artystów kolejnych epok.
 - a) Motyw dobra i zła jako podstawa tradycji chrześcijańskiej – zło jest przeciwieństwem dobra, prowadzi ludzi do złych uczynków, do kleścia.
 - b) Biblijna Ewa namówiona przez szatanę – wbrew woli Boga – zerwała owoc z drzewa poznania dobra i zła, w ten sposób przyczyniła się do triumfu zła; w wyniku grzechu nieposuszeństwa pierwsi ludzie zostali wygnani z raju.
 - c) Bóg pozwolił szatanowi poddać bogobojnego Hioba próbie wiary. Hiob utracił majątek, dzieci, zachorował na tręd, lecz nie wyrzekł się Boga.
2. Motyw dobra i zła w powieści Michaiła Bułhakowa jest reinterpretacją biblijnego motywu, istotną dla zrozumienia przeistania powieści, skłaniającą do refleksji nad naturą człowieka, w której zło jest wpisane.
 - a) Powieść poprzedza motto z „Fausta” Goethego: „...Więc kimże w końcu jesteś? – Jam częścią tej siły, która wiecznie zła pragnąć, / wiecznie czyni dobro” – nawiązuje ono do charakteru misji Wolanda i jego grupy w Moskwie w XX wieku.
 - b) W świecie przedstawionym w utworze to Woland i jego świata demaskują zło ludzi: pazerność (np. Alojzego Mogarycza, który doniósł na Mistrza i zajął jego mieszkanie; Nikanora Iwanowicza Bosego, prezesa spółdzielni, który przyjmuje tapówki; widzów występu w teatrze Varieté), niewierność (Arkadiusz Apolinaryczerw Siemplejarow), wykorzystywanie przywilejów w związku z zajmowanym stanowiskiem (Lichodiejk) i inne ludzkie słabości.
 - c) Wątek Poncjusza Piłata – zdrada dokonana przez Judeę przyczynia się do wydania wyroku na Jezusie, który twierdzi, że ludzie są dobrzy, zło czynią zaś ci, którzy są nieszczęśliwi.
 - d) Woland uwalnia Małgorzatę i Mistrza od ich dotychczasowego życia; uwalnia także Poncjusza Piłata.

Wniosek cząstkowy: Bułhakow dokonał w powieści „Mistrz i Małgorzata” reinterpretacji motywu dobra i zła. Postępując się konwencją groteskową, pokazał, że to nie diabeł jest wcieleniem zła, lecz ludzie, mieszkańców sowieckiej Moskwy – donosiciele, szpiedzy, którzy zdradzają dla korzyści finansowych czy lepszego mieszkania.

Odpowiedzi

Odwolanie do innego utworu – „Makbet” Williama Szekspira

3. Sposób wykorzystania motywu dobra i zła w „Makbicie” służy wykreowaniu świata przedstawionego jako ciąg tragicznych zdarzeń, uruchomionych przez zło obudzone w tytułowym bohaterze.
- Makbet, początkowo szlachetny wódz wierny królowi, w wyniku przepowiedni czarownic ulega żądzy władzy, podejmuje decyzję o zabiciu króla Duncan.
 - Począwszy od aktu II w każdym kolejnym jesteśmy świadkami zbrodni, za którymi stoi Makbet. Bohater po objęciu władzy staje się tyranem, który bez skrupułów dokonuje rozlewu krwi, prowadzi rządy oparte na terrorze, tropi spiski, byle tylko utrzymać władzę.

Wniosek cząstkowy: Wykorzystanie w dramacie motywu dobra i zła w kreacji świata przedstawionego nadaje dynamikę tragedii. Szekspir pokazał, że zło jest częścią ludzkiej natury. Człowiek ma jednak wolną wolę i nic nie zwalnia go z odpowiedzialności za popełnione czyny. Jeśli ulegnie namiętnościom, poniesie kleszę. Dobre nie zawsze zwycięża.

Odwolanie do innego utworu – „Nie-Boska komedia” Zygmunta Krasińskiego

4. Wykorzystanie w dramacie motywu dobra i zła wpisuje się w kreację świata przedstawionego w wymiarze jednostkowym i społecznym – walka dobra ze złem o duszę bohatera łączy wszystkie części dramatu.
- W dwóch pierwszych częściach hrabia Henryk, znudzony codziennym życiem rodzinnym, ucieka w idealny świat poezji, ducha; ulega silnom szatańskim, które zsyfują mu Dziewicę uosabiającą miłość idealną. W ten sposób bohater przyczynia się do tragedii rodzinnej (zona popada w obłęd, syn w wyniku przekleństwa poezji zaczyna tracić wzrok).
 - Anioł Stróż podpowiada Henrykowi, że tylko miłość bliźniego może stanowić lekarstwo na zatruwającego zło, zrodzonego przez romantyczny kult indywidualizmu i poezji (polemika z romantyczną koncepcją poety i poezji). Bohater ulega jednak wizji orfa symbolizującego marzenia o sławie rycerskiej (romantyczny indywidualizm, grzech psychy, pragnienie wielkości), rozpoznaje swoje przeznaczenie, którym jest misja społeczna i polityczna. W kolejnych częściach staje na czele szlachty i arystokratów walczących z rewolucjonistami.
 - Obóz rewolucjonistów przypomina piekło z poematu Dantego – to przestrzeń zła, zepsucia moralnego i chaosu. Rewolucjonisi chcą zniszczyć stary świat i stworzyć nowy, bez Boga, bez tradycji. Motywacje osób biorących udział w tym przewróceniu są z gruntu zła, a na takiej podstawie niemożliwe jest budowanie nowego, sprawiedliwego świata.
 - Po klesie arystokratów (w czasie obrony Okopów Trójcy Świętej ginie syn Hrabiego, Orcio, bohater zaś w obliczu kleski rzuca się w przepaść). Pankracemu ukazuje się karzący Chrystus, rewolucjonista ginie – boska interwencja zapobiega zлу, zagładzie ludzkości.

Wniosek cząstkowy: Krasiński wykorzystał w kreacji świata przedstawionego w „Nie-Boskiej komedii” motyw dobra i zła, aby podjąć polemikę z romantyczną koncepcją poety i poezji oraz aby ukazać zgubne, destrukcyjne skutki rewolucji jako sposobu wprowadzania zmian w świecie (finał dramatu nawiązuje do powiedzianek). Epitet „nie-Boska” wskazuje, że to ludzie czyniąc зло, kształtują rzeczywistość, ich działania są jednak sprzeczne z boskim planem.

ZAKOŃCZENIE

Wnioski końcowe

Odwodzenie do tradycji literackiej poprzez wykorzystanie utrwalonych kulturowo motywów literackich wpływa na kreację świata przedstawionego w utworach. Analiza obecności motywu dobra i zła w tekstuach różnych epok pokazuje, że jako element świata przedstawionego w dziele motyw ten jest nośnikiem istotnych treści, uniwersalizuje przeštanie utworów, skłania do refleksji nad istnieniem wartości moralnych w cywilizowanym świecie oraz pokazuje prawdę o człowieku, ludzkie zachowania i wartości w ponadczasowym wymiarze.

Temat 4. ze wskazaną lekturą do samodzielnej realizacji + WSKAŻÓWKI – odpowiedzi

Przykładowa realizacja zadania (konspekt)

Temat: Rozważ, jaką funkcję w utworze literackim pełni mitologizacja świata przedstawionego.

W pracy odwołaj się do:

- Weseła Stanisława Wyspiańskiego
- innych utworów literackich
- wybranego kontekstu.

WSTĘP

Wprowadzenie – osadzenie zagadnienia w kontekście kulturowym

Mit to uniwersalna kategoria kultury, tworzenie mitów jest zaś charakterystyczne dla każdej zbiorowości. Tworzenie mitów, a także odwoływanie się do mitów już istniejących i związanych z nimi archetypów, określamy mianem mitologizacji. Mitologizacja świata jest procesem ciągłym, wynikającym z dążenia człowieka do zaspokajania jego duchowych potrzeb. Służy także dążeniu do odkrywania korzeni, poszukiwania własnego rodowodu zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i zbiorowym, ale też utrwalaniu wiary w niezmiennność duchowych wartości i nadawaniu sensu rzeczywistości.

Zajęcie stanowiska: Funkcją mitologizacji świata przedstawionego w literaturze jest takie jego przekształcanie, aby nabrał on cech wzajemności i kojarząc się z ważnymi dla człowieka wartościami czy wydarzeniami, stał się swego rodzaju sacram.

ROZWIĘSICIE – część argumentacyjna**Odwofanie do lektury obowiązkowej wskazanej w poleceniu – „Wesele” Stanisława Wyspiańskiego**

1. W dramacie Wyspiański wykorzystuje mitologizację, aby podkreślić stereotypowe myślenie Polaków na swój temat.
2. Polska wieś to ostoja spokoju i sielanki.
 - a) Pan Młody wieś traktuje powierzchownie. Jest to dla niego miejsce spokojne i bezpieczne, zachwycia się urokami życia z dala od miasta. Powierzchownie traktuje również mieszkańców Bronowic, nie dostrzega ich wad i konfliktów.
 - b) Podobne wyobrażenie o wsi ma również Dziennikarz, dla którego wieś jest piękna i spokojna, oddalona od konfliktów i wojen.
 - c) W dramacie Wyspiański rozprawia się z narodowymi mitami, ukazuje wady tak chłopów, jak i inteligencji, obraża ich niezdolność do zbrojnego czynu, rozprawia się z mitem przywódczej roli inteligencji (demitylogizacja).

Wniosek cząstkowy: Mitologizacja świata przedstawionego położyła w dramacie Wyspiańskiego do podjęcia dyskusji nad narodowym charakterem Polaków. Autor ukazał polskie społeczeństwo jako zamknięte w kregu narodowych mitów, niezdolne do współdziałania, wewnętrznie podzielone, a przez to niezdolne do czynu.

Wprowadzenie kontekstu historyczno-literackiego

3. Mitologizacja, której funkcja jest próba powrotu do duchowej ojczyzny, często wykorzystywana była przez twórców epoki romantyzmu.

a) Przykładem może stanowić twórczość Adama Mickiewicza, w którego dziełach mitologizacji dotyczy „kraj lat dziecięcych”, Litwa – kraj utracony, który istnieje już tylko we wspomnieniach. Pojawiła się ona również w „Sonetach krymskich” oraz w „Panu Tadeuszu”, w którym odegrała szczególną rolę.
 b) Ukażano w epoce Litwę to ojczyzna swojskości, kraju, który „zawsze zostanie piękny i czysty jak pierwsze kochanie”, kraj ludzi dobrych, kultywujących tradycje i zwyczaje swoich przodków. Taki mitologizowany obraz utracone ojczyzny, zacierający granicę między snem dzieciństwa a rzeczywistością, miał wypełniać duchową pustkę „nieproszonych gości”, emigrantów-wyganiaczy, koić ich tęsknotę.

Odwofanie do innego utworu – „Sklepy cynamonowe” Brunona Schulza

4. Bruno Schulz w opowiadaniu „Sklepy cynamonowe” pragnie docieć źródło cech narodu.
 - a) Tworzy własną, prywatną mitologię, własne mityczny rodowód, który pozwoliłby mu odnaleźć prawdę o sobie samym. Odnajduje ją w arkadii dzieciństwa. To właśnie w niej pragnie schronić się przed zagrożeniami płynącymi ze współczesnego, zdehumanizowanego świata.
 - b) Mitologizowaniem dzieciństwa jest dążeniem do odzyskania utraconego raju. Raj ten rzadzi się logiką marzeń sennych, gdzie zaciera się granica między tym, co realne, a tym, co wymarzone.
 - c) Mitologizacji w „Sklepach cynamonowych” ulega także postać ojca. Ten z pozoru zwykły patriarchalny, żydowski kupiec staje się w oczach syna nowym demurem, starożytnym jedrcem, magiem, filozofem, postacią poszukującą w życiu fantastyki i mistyczmu. Mit ojca jako wielkiego eksperymentatora służy ukazaniu poszukiwania przez człowieka sensu życia i pragnienia ucieczki od nieaprobowanej rzeczywistości, od małomiasteczkowej atmosfery, od utartych norm i schematów.

Wniosek cząstkowy: Mitologizacja dokonuje się tu przez odksztalcianie i przetwarzanie rzeczywistości, a nie przez jej odtwarzanie i naśladowanie. Widoczne jest szczególnie w opisie onirycznej podróży dorosła, podczas której to, co zwykle i codzienne, staje się niezwykłe i fascynujące. Podróż ta urasta do symbolu powrotu do szczęśliwego czasu, w którym wszystko wydawało się proste i oczywiste.

Odwofanie do innego utworu – „Madame” Antoniego Libery

5. Ukażanie mitologizacji przeszłości we współczesnej powieści Antoniego Libery pt. „Madame”.
 - a) Bohater utworu uważa, że urodził się za późno, w niewłaściwych czasach. Nie akceptuje sierniżnej rzeczywistości PRL-u i pragnie od niej uciec w przeszłość, czasy zdecydowanie lepsze niż te, w których żyje.
 - b) Mitologizuje więc miniony czas, który staje się dla niego niemal złotym wiekiem. Tęskni za przeszłością i żyje nią, dlatego też pragnie poznąć ówianą tajemnicą przeszłości Madame.

Wniosek cząstkowy: Dopiero zdobyte doświadczenia pozwalają bohaterowi przekonać się, że to właśnie upływu czasu powoduje, że ludzie ubarwiają przeszłość, mają skłonność do jej mitologizacji. Zrozumiał to po latach, gdy zobaczył, że on sam i jego relacja z Madame dla młodszych roczników uczniów jego szkoły też stały się mitem.

ZAKOŃCZENIE**Wnioski końcowe**

Można przyjąć, że podstawową funkcją mitologizacji świata przedstawionego w utworach literackich jest dążenie do wyjaśnienia i uzasadnienia przez mit niepokojów, pragnień, obaw i tęsknot charakterystycznych nie tylko dla jednostek, lecz także dla zbiorowości. Naturą człowieka jest bowiem dążenie do tworzenia własnego porządku świata, a mit staje się jego realizacją, często inspirowaną przeszłością.

Temat 6. (z cytatem) – ćwiczenia krok po kroku – odpowiedzi

Nr ćwiczenia	Przykładowa odpowiedź
1.	1.1. Dla rozważań związanych z problemem zawartym w temacie właściwa jest trzecia definicja ze słownika, ponieważ w utworach literackich tajemnica ludzkiej egzystencji często była wyjaśniana właśnie wpływem nieuchronnej konieczności, czy też z góry zdeterminowanej przyszłości.

Odpowiedzi

	1.2. Przeznaczenie to konieczność, z góry przewidziana przyszłość człowieka, a więc antyczne fatum jest synonimem przeznaczenia, ponieważ dla starożytnych oznaczało nieuchronność ludzkiego losu, który musiał się urzeczywistnić, człowiek nie miał wpływu na zmianę biegu wydarzeń.
2.	Zwrot „być igrajką losu” oznacza brak wpływu człowieka na jego życie, wskazuje na działanie siły wyższej, która bawi się życiem każdego, czyni je nieprzewidywalnym. Sens tego zwrotu można odnieść do wymowy cytatów z noweli Elizy Orzeszkowej. Wynika z niego, że los człowieka jest tajemniczą skrywaną przez przeznaczenie, które wedleug nieznanego człowiekowski reguł decyduje o zdarzeniach mających stać się jego udziałem.
3.	3.1. Lajos, władca Teb, został ostrzeżony przez wycornię, że zginie z ręki własnego syna, który w wyniku tego ożeni się z własną matką. Chcąc uniknąć przeznaczenia, Lajos kazał porzucić nowo narodzonego syna w górach. Jednak dziecko zostało odnalezione przez pasterzy i wychowane przez władców Koryntu. Dziecikiem tym był Edyp. Gdy dorósł i poznał los przewidziany dla niego przez wycornię, postanowił nie dopuścić do jego spełnienia. Porzucił władców Koryntu, których uważa za swoich rodziców. W drodze wdał się w bójkę z napotkany podróżnym, którym był jego prawdziwy ojciec – Lajos. Nie zdał sobie z tego sprawy, Edyp zabił ojca i przybył do Teb, gdzie poślubił Jokastę – swoją matkę. Tak więc obaj bohaterowie, mimo że starali się uniknąć przeznaczenia, nie zdolali go oszukać i nieświadomie doprowadzili do jego spełnienia. 3.2. Celem tragedii antycznej było przeżycie przez widza „katharsis”, czyli oczyszczenia duchowego doznanego pod wpływem uczuć litości i trwogi związanych z losami bohaterów utworu. Reguły tych losów był tragiczny wynikający z konfliktu tragicznego (Antygona) lub tragicznego zbladania (Kreon). Tragizm bohaterów był potegowany przez fatum, które sprawiało, że nie mogli uniknąć przeznaczenia. Świadomość wpływu fatum na nieuchronny koniec bohaterów tragedii z pewnością oddziaływała na doznanie „katharsis” – doświadczenie oczyszczających uczuć: litości dla nieszczęścia bohatera i trwogi związanej z uświadomieniem sobie nieuchronności losu determinującego ludzkie życie.
4.	Gustaw twierdzi, że jego spotkanie z ukochaną było zrzadzeniem boskim, oboje urodzili się pod tą samą gwiazdą, łączyły ich podobieństwo dusz i upodobań. Taka wynikająca z przeznaczenia miłość jest siłą nierozerwalną, a zdrada winą nie do wybaczenia.
5.	Słowa Rzeckiego odzwierciedlają pogląd wyrażony przez Tadeusza Kotarbińskiego. Bohater jest fatalista, który jest przekonany, że ludzie nie mają wpływu na swój los, są marionetkami w rękach wyższej siły rządzącej się nieznanymi prawami, często wpływającą na życie bez żadnego planu. Słowa subiekta stanowią odwołanie do toposu teatru świata, w którym ludzie grają swoje role niczym bezwolne marionetki.
6.	BD
7.	7.1. Na los człowieka wywiera wpływ przeznaczenie, nazywane w utworze „nieznajomym wrogiem”. Zyska ono na niego zdarzenia, także nieszcześcią, bez względu na to, czy człowiek jest dobry, zły, czy postępuje moralnie, czy też nie. Człowiek swoim postępowaniem nie jest więc w stanie zasłużyć sobie na dobry lub zły los, ponieważ jest on z góry przesądzony. 7.2. W „Trenie XIX” Jan Kochanowski zaprezentował postawę pogodzenia się z losem. W utworze tym przywołał sen, w którym pojawiła się jego zmarła matka i udzieliła mu napomnienia, aby zgodnością i akceptacją przyjmował to, co przynosi mu życie.
8.	Argument: Losem Makbeta kieruje przeznaczenie, o czym świadczy spełnienie się przepowiedni wiedźm. Makbet został królem Szkocji. Kontrargument: Przeznaczenie nie miało wpływu na los Makbeta. Przepowiednie wiedźm obudziły w nim żądzę władzy i nadmierną ambicję, które sprawiły, że dokonał zbrodni, aby osiągnąć cel. Makbet miał wybór, ale uległ złu.
9.	Słowa Kubusia fatalisty nawiązują do przeznaczenia – siły wyższej, która decyduje o wszystkim, co spotyka człowieka w jego życiu. Kierowanie się tą dewizą pozwala na zachowanie dystansu wobec życia, bo zgodnie z nią nie należy niczym się przejmować, skoro nasz los jest z góry przesądzony i nie mamy na niego żadnego wpływu, a wszystko, co się wydarza w życiu człowieka, nie jest przypadkowe. Potwierdzeniem tych słów są również losy innych bohaterów literackich, np. Edyty, który chciał wpływać na swoje przeznaczenie, jednak to, co było mu zapisane, spełniło się.

10.	Przykładowa realizacja zadania (konsept)
	<p>Temat: <i>Przeznaczenie welonem tajemnicy osłonięte trzyma w dłoni kołczan z tysiącem trąb, którymi uderza w ludzi i rzuca nimi jak piłkami po świecie przestrzeni i po świecie zdarzeń. (Eliza Orzeszkowa)</i></p> <p>Rozważ, jaką rolę w kreacji świata przedstawionego oraz bohatera odgrywa przeznaczenie. Punktem wyjścia do rozważań uczyń fragment tekstu Elizy Orzeszkowej.</p> <p>W pracy odwołaj się do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego • innych utworów literackich • wybranego kontekstu. <p>WSTĘP Wprowadzenie Niezrozumiałe, nieprzewidziane kolejne losu, zdarzenia, które spotykają człowieka często wbrew jego woli, od najdawniejszych czasów zastanawiały i prowokowały do zgłębiania tajemnic ludzkiej egzystencji. To, co w starożytności utożsamiano z Mojarami czy też z fatom, to przeznaczenie kierujące postępowaniem człowieka. Do takiej interpretacji przeznaczenia nawiązują słowa Elizy Orzeszkowej pochodzące z noweli „Gloria victimis”. Zgodnie z ich wymową los – według nieznanych człowiekowi reguł – decyduje o przebiegu jego życia; jest zagadką, której rozwiązywanie nie sposób poznać, dlatego próby znalezienia odpowiedzi na pytanie, dlaczego coś się dzieje tak, a nie inaczej, pozostają bez odpowiedzi, są „welonem tajemnicy osłonięte”.</p> <p>Zajęcie stanowiska: Problem przeznaczenia jako zagadnienie nurtujące ludzi od dawna jest obecny w literaturze i w zależności od światopoglądu epoki, w której dane dzieło powstało, lub przekonań autora wpływa na sposób kreacji świata przedstawionego w utworze.</p> <p>ROZWINIĘCIE – część argumentacyjna Odwofanie do lektury obowiązkowej – „Antygona” Sofoklesa</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sofokles w „Antygona” ukazuje człowieka jako jednostkę tragiczną, której losem kieruje fatum – przeznaczenie. Jest ono nieunkiowne, wszelkie działania podejmowane przez bohaterów są wobec niego daremne. a) Postawienie tytułu bohaterki w sytuacji tragicznego wyboru między wiernością prawom boskim a stanowionym przez człowieka z góry przesądza o jej klęsce (każdy wybór będzie miał tragiczne konsekwencje). b) Tragiczne zблżdzenie Kreona, który swoimi decyzjami doprowadza do śmierci najbliższych, stanowi dopełnienie obrazu ludzkiego losu zdeterminowanego przez fatum. c) Kontekst filozoficzny – Krecja świata przedstawione w „Antygone” odzwierciedla przekonania starożytnych Greków dotyczące wpływu sił nadprzyrodzonych na ludzkie życie. <p>Wniosek cząstkowy: Determinujący wpływ przeznaczenia na życie człowieka, ukazany w tragedii antycznej, przynosi fatalistyczna wizję egzystencji – wybory człowieka tylko z pozoru są wolne, od własnego losu bowiem nie da się uciec (ironia tragiczna). Konsekwencją fatum jest tragiczny zdrzeź i ludzi, skutkujący przeżyciem „katharsis” przez widza.</p> <p>Odwofanie do innego utworu – „Laïka” Bolesława Prusa</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Fatalizm poglądów Ignacego Rzeckiego odzwierciedla pesymistyczną koncepcję świata przedstawionego w powieści. a) Świat ludzi to teatr marionetek, którym się tylko wydaje, że znają sens i cel swojego życia i same o nim decydują. b) Wykorzystanie toposu świata jako teatru w narracji prowadzonej przez Rzeckiego służy do zobrazowania refleksji bohatera na temat praw rządzących światem, ludzkich starań i dążeń – marionetkami są bohaterowie zdeterminowani przez społeczeństwo, w którym żyją. c) Wokulski przez długi czas świadomie kształtał swoje życie, osiągał sukcesy. Jednak gdy zakochał się w Izabeli, podporządkował jej wszystkie swoje działania. Stał się bezwolny niczym nakręcana laïka, odkąd starał się zainponować ukochanej. <p>Wniosek cząstkowy: Wyróżona na kartach powieści koncepcja świata jako teatru niesie pesymistyczne przestanie, z którego wynika, że o ludzkich losach decydują siły wyższa lub otoczenie, podejmowane działania niczego nie zmienia, nie mamy gwarancji, że dzięki naszym staraniom świat stanie się lepszy, a my szczęśliwi.</p> <p>Kontekst literacki – „Makbet” Williama Szekspira</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Obecność toposu „theatrum mundi” w dramacie Szekspira w kontekście losów tytułowego bohatera skłania do zastanowienia się, czy rzeczywiście życie ludzkie jest zdeterminowane przez siły wyższe, czy jednak człowiek sam ponosi odpowiedzialność za swoje czyny. a) Tytułowy bohater, początkowo wierny królowi, pod wpływem przepowiedni wiedźm, które wywróżyły mu, że zostanie królem, wkroczył na drogę zbrodni – w ten sposób doszedł do upragnionej władzy. b) Osiągnięcie celu nie przyniosło mu szczęścia – owładnął coraz większą obsesją, dokonał kolejnych zbrodni, aby za wszelką cenę utrzymać panowanie.

c) W monologu, który wygłosił przed klęską, porównał życie do gry na scenie – człowiek jest tylko aktorem, któremu przez chwilę się wydaje, że może coś osiągnąć, a w docelowej perspektywie jego działania nie mają znaczenia. Moim zdaniem Makbet był odpowiedzialny za zbrodnie, których dokonał, przepowiadnie wiedzą tylko obudziły ciemną stronę jego natury.

Odwofanie do innego utworu – „Proces” Franza Kafki

4. Zdeterminowanie losu człowieka przez czynniki od niego niezależne jest jednym z tematów po-dejmowanych przez literaturę XX wieku.
 - a) „Proces” to powieść parabolą ukazująca sytuację człowieka zmagającego się z losem (winą człowieka jest istnienie, sądem – świat, procesem – życie, wyrokiem – śmierć).
 - b) Tragizm losów Józefa K. polega na tym, że nie ma on zadnego wpływu na postępowanie sądowne, które wytoczono przeciwko niemu.
 - c) Bezskuteczne próby docieć prawdy, ale błędzi, na co wskazuje kreacja przestrzeni w utworze jako labiryntu podkreślającego zagubienie.
 - d) Proces Józefa K. przypomina rozpoznawaną maszynę, której żadne starania nie są w stanie zatrzymać.

Wniosek cząstkowy: Józef K. jest uosobieniem losów każdego człowieka (everyman), który zmaga się z absurdami świata, przeżywa lęki, próbuje zrozumieć zaistniałą sytuację. Z powieści wynika przesłanie, że każdy przychodzi na świat winny, na nic nie ma wpływu i niczego nie może zmienić.

ZAKOŃCZENIE

Wnioski końcowe

Przeznaczenie, fatum, los czy „Niezajomy wróg”, jak określił to Jan Kochanowski w „Trenie XI”, jako kategorie wykorzystane w kreacji świata w utworach sprawiają, że człowiek jawi się jako „boże igrzyisko”. Niezależnie od koncepcji świata i filozofii życia przedstawionej w dziele eksponowanie roli przeznaczenia służyło odnalezieniu odpowiedzi na odwieczne egzystencjalne pytania człowieka o jego los, o sens istnienia w świecie. Twórcy w swoich utworach wykorzystywali różne kreacje bohaterów, którzy zmagali się z przeznaczeniem – chcieli je poznac (Makbet), przeczytać (Edyp) albo zrozumieć (Józef K.). Podejmowane próby wpłygnięcia na swój los okazały się jednak daremne, ponieważ przeznaczenie jest „welonem tajemnicy osłonięte”.

Temat 7. (z cytatem) do samodzielnej realizacji + wskazówki – odpowiedzi

Przykładowa realizacja zadania (konspekt)

Temat:

W ujęciu antropologicznym prawda historyczna rysuje się w co najmniej dwóch perspektywach: po pierwsze możemy mówić o prawdziwe faktograficznej, tj. o zgodności tekstu z dostępymi źródłami wiedzy o danym zagadnieniu, oraz o prawdziwe stricte antropologicznej, czyli takiej, która odpowiada modelowi człowieka opisywanej epoki. (Anna Gomóra)

Rozważ, w jaki sposób prawda historyczna wpływa na obraz świata ukazany w literaturze. Punktem wyjścia rozważań uzyń fragment tekstu Anny Gomóry.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innych utworów literackich
- wybranego kontekstu.

WSTĘP

Wprowadzenie

Faktografia i antropologia jako dwa sposoby obecności historii w literaturze służą kreacji świata literackiego i fikcji literackiej. Dostarczają czytelnikom wiedzy o realiach minionych czasów, przybliżają przeszłość w aspekcie kulturowym, pozwalając zrozumieć wpływ dziejów na losy postaci.

Zajęcie stanowiska: Prawda historyczna obecna w dziełach literackich jest źródłem refleksji o postawach bohaterów, polityce, obyczajowości i moralności.

ROZWINIĘCIE – część argumentacyjna

Odwofanie do lektury obowiązkowej – „Potop” Henryka Sienkiewicza

1. Świat w „Potopie” Henryka Sienkiewicza jako historyczny moment w dziejach Polski.

- a) Respektowanie prawdy historycznej lub jej reinterpretacji są podstawowymi wyznacznikami fabuty (np. zdrada magnatów pod Ujściem, obrona Jasnej Góry – fakty historyczne, ich przebieg – wydarzenia prawdopodobne).
- b) Kreacje bohaterów osadzone w realiach XVII-wiecznej Polski ukazują różne, często skrajnie przeciwwstawne postawy: buta magnacka Radziwiłłów, warcholstwo szlachty, hulaszczny tryb życia Andrzeja Kmicica, patriotyczne postawy Wołodyjowskiego i Czarneckiego, bohaterstwo Babinicza.

Wniosek cząstkowy: Wpływ prawdy historycznej na kreację świata w „Potopie” jest widoczny w elementach faktograficznych i antropologicznych (zmienność losów Kmicica – od sytuacji załamania do przemiany i odzyskania nadziei). Tak wykorzystana prawda historyczna sprzyja konstrukcji powieści i zgodnie z zamysłem pisarza realizuje ideę „ku pokrzepieniu serc” (**kontekst historyczny**).

Przykładowa realizacja zadania (konspekt)

Odrodzenie do innego utworu – „Odrodzenie posłów greckich” Jana Kochanowskiego

2. Historia w mitycznym kostiumie w „Odrodzeniu posłów greckich” Jana Kochanowskiego.
- a) Elementy faktograficzne w kreacji świata w czasie wojny trojaskiej nawiązują do realiów Polski szlacheckiej – narada trojańska wzorowana na obradach polskich sejmów.
 - b) Okoliczności premiery „Odrodzenia posłów greckich” jako kontekst dla faktograficznego oddziaływanego prawdy historycznej na obraz świata w dramacie (kontekst historyczny – tragedia została wystawiona w obecności króla Stefana Batorego, dającego do wojny z Moskwą, na krótko przed rozpoczęciem obrad sejmu, który miał zdecydować o podjęciu działań zbrojnych).
 - c) Postawy bohaterów charakterystyczne dla XVI-wiecznej szlachty – antropologiczny wpływ prawdy historycznej na świat dzieła: patriotyzm i szlachetność Antenora, realizowanie własnych pragnień przez Aleksandra.

Wniosek cząstkowy: Oddziaływanie prawdy historycznej na kreację świata w „Odrodzeniu posłów greckich” ma wymiar faktograficzny i antropologiczny. Wskazuje, że losy państwa, jego dobro zależą nie tylko od sytuacji politycznej, lecz także od ludzkich postaw, od moralności rządzących i poddanych.

Odrodzenie do innego utworu – „Noc listopadowa” Stanisława Wyspiańskiego

3. Dramatyczne dzieje polskich zrywów narodowych w „Nocy listopadowej” Stanisława Wyspiańskiego.
- a) Miejscia historyczne i ich znaczenie dla kreacji przestrzeni w dramacie (np. Belwedera zamieszkiwany przez księdza Konstantego, pomnik Jana III Sobieskiego, przed którym zbiera się część entuzjastycznych, lecz działających w sposób nieprzemysłany, spiskowców), okoliczności powstającego zrywu – elementy faktograficzne.
 - b) Bohaterowie wzorowani na postaciach historycznych (np. Piotr Wysocki, gen. Chłopicki, Joachim Lelewel, wielki książę Konstanty) poprzez wyznaczone role i zachowania wprowadzają klimat powstania oraz eksponują związane z nim dilematy moralne: czy wałczyć zbrojnie w obronie ojczyzny, czy – jak radzi Lelewelowi umierający ojciec – dążyć do niepodległości drogą pokojową.

Wniosek cząstkowy: Prawda historyczna zarówno w wymiarze faktograficznym, jak i antropologicznym pozwala na kreację świata pełnego sprzecznych racji i konfliktów wobec potrzeby zrywu narodowego.

ZAKOŃCZENIE
Wniosek końcowy

Prawda historyczna jest obecna w dziełach literackich w wymiarze faktograficznym i antropologicznym. Wpływ na różne sposoby kreowania świata – poprzez ukazywanie faktów oraz wydarzeń prawdopodobnych – zarówno z udziałem postaci historycznych, jak i fikcyjnych. Antropologiczny aspekt prawdy historycznej sprzyja kreowaniu postaci oddających kulturowy obraz epoki, z której pochodzą bohaterowie, przybliża czytelnikom ich motywację, skłania do snucia refeleksji na temat oddziaływanego historii na życie człowieka.

Dział 3. Arkusze maturalne – poziom podstawowy

Arkusz 1. do samodzielnego rozwiązania + WSKAZÓWKI – odpowiedzi

Część 1. Język polski w użyciu

Nr zadania	Przykładowe odpowiedzi / Rozwiązania	Liczba punktów	Zasady oceniania
1.	PRAWDA PRAWDA	(0–1)	1 p. – dwie poprawne odpowiedzi. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
2.	W drugim tekście autor nie skupia się na ukazaniu korzyści wynikających z odczuwania miłości – wspomina o literackich i kulturowych obrazach tego uczucia i związanych z nim stanach emocjonalnych, ale głównie koncentruje się na ukazaniu biologicznych uwarunkowań miłości i reakcjach świadczących o zakochaniu.	(0–1)	1 p. – poprawne rozstrzygnięcie wraz z uzasadnieniem. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
3.	Tak, w tekście Ryszarda Mordarskiego sąd ten znajduje potwierdzenie, ponieważ autor przywołuje pogląd Karola Wojtyły, który jako papież, ale także pisarz dowodził, że przezywanie miłości nieodwzajemionej wiąże się z cierpieniem, a niekiedy nawet zabija w człowieku zdolność do przezywania tego uczucia. Lub Nie, Mordarski rozważa istotę miłości w kontekście etycznym i filozoficznym i nie ukazuje poglądów artystów,	(0–1)	1 p. – poprawne rozstrzygnięcie wraz z uzasadnieniem. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Odpowiedzi

Nr zadania	Przykładowe odpowiedzi / Rozwiązania	Liczba punktów	Zasady oceniania
	pisarzy i poetów w tej kwestii. Przywołuję co prawda poglądy Karola Wojtyły na temat miłości, ale nie jako poety czy pisarza, ale duchownego – etyka i filozofa. Podobnie przywołuję filozoficzne spojrzenie na miłość zaprezentowane przez Ericha Fromma, lecz nie pisze o wpływie tych poglądów na ludzi.		
4.	Wybór: B Uzasadnienie: Obaj autorzy w swoich tekstach piszą o miłości, która inaczej jest postrzegana przez humanistów i przedstawicieli nauk ścisłych. Szymborski przedstawia poglądy biologów i chemików, którzy rozpatrują miłość w kategorii procesów zachodzących w mózgu, a Mordarski przywołuje poglądy Ericha Fromma i Karola Wojtyły – humanistów postrzegających miłość jako uczucie natury duchowej.	(0–1)	1 p. – właściwy wybór stwierdzenia i uzasadnienie z odwołaniem do obu tekstu. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
5.	Paradoksy, o których piszą autorzy w kontekście miłości, nie dotyczą tego samego. Mordarski pisze o zaskakującej sprzeczności związanej z tym, że nieszczęśliwa miłość takie wzbogaca człowieka i czyni go szczęśliwym, bo najgorszy jest brak tego uczucia, doświadczanie obojętności. Paradoks, o którym pisze Szymborski, to zaskakujące stwierdzenie, że najnowsze postrzeganie miłości jako procesu biologicznego wiąże się z funkcjonowaniem najstarszych struktur mózgu.	(0–2)	2 p. – odpowiedź uzasadniona trafnym odwołaniem do obu tekstu. 1 p. – odpowiedź uzasadniona trafnym odwołaniem do jednego tekstu. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Notatka syntetyzująca (0–4)

6. Ryszard Mordarski i Krzysztof Szymborski pokazują, że miłość od dawna interesowała ludzi różnych profesji: filozofów, artystów i naukowców, którzy ją badali i podejmowali próby jej schakteryzowania. Autor tekstu „O istocie miłości” pisze o niej jako o uczuciu duchowym, opartym na wzajemności, wartości w życiu człowieka. Z kolei autor tekstu „Chemia miłości” skupia się na naukowym podejściu do tego uczucia – przywołując informacje o biologicznych aspektach miłości, której ośrodkiem są najstarsze struktury mózgu. Z obu tekstów wynika, że temat miłości i zdolności jej odczuwania intriguje ludzi.
Zob. zasady oceniania notatki na s. 175

Część 2. Test historycznoliteracki

Nr zadania	Przykładowe odpowiedzi / Rozwiązania	Liczba punktów	Zasady oceniania
7.	7.1. Kassandra została obdarowana przez zakochanego w niej Apolla darem wieszczenia. Dziewczyna nie odwzajemniała jego miłości, dlatego bóg rzucił na nią klątwę, w wyniku której nikt nie wierzył jej przepowiedniom. Tragizm tej postaci polega na tym, że miała świadomość przyszłych zdarzeń (ataku na Troję), ale nie mogła im zapobiec, musiała żyć ze świadomością zbliżającej się katastrofy, co we fragmencie utworu Jacka Kaczmarskiego zostało wyrażone słowami: „Ach, jak mi ciążę to, co czuję, to, co wiem...”. 7.2. koń trojański – ukryte niebezpieczeństwo, podstęp	(0–2)	7.1. 1 p. – poprawna odpowiedź wraz z odwołaniem do mitologii i utworu Jacka Kaczmarskiego. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi. 7.2. 1 p. – poprawne wyjaśnienie związku frazeologicznego. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.
8.	8.1. Motyw: „exegi monumentum” / „non omnis moriar”. Wyjaśnienie: motyw ten nie został zrealizowany w ten sam sposób, ponieważ we fragmencie pieśni podmiot liryczny jest pewien swego talentu i ma świadomość, że jego dzieła przetrwają, a we fraszce prosi Muzy o to, aby jego dzieła zapewniły mu wieczną sławę.	(0–2)	8.1. 1 p. – poprawne podanie motywu wraz z wyjaśnieniem odwołującym się do obu utworów. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

<p>8.</p> <p>Oba utwory realizują postulat powroto do źródeł, czyli powroto do tradycji antycznej w sposobie myślenia o świecie i człowieku. W pierwszym utworze wypowiada się podmiot liryyczny świadomy swojej twórczej wolności i jej wartości (perspektywa antropocentryczna). Podmiot liryyczny we fraszce prezentuje postawę zgodną ze starożytną filozofią stoicką (wartością jest dla niego cnota, nie ma wygórowanych ambicji, zachowuje spokój).</p>	<p>8.2.</p> <p>1 p. – poprawna odpowiedź. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
<p>9.</p> <p>W obu teksthach pojawia się biblijny motyw marności/„vanitas”, nietrwałości i przemijalności życia. Malarz nawiązuje do tego motywu, wykorzystując w obrazie symbole nietrwałości i zludności życia – płomień świecy, który łatwo zgasić, i jego odbicie w lustrze oraz symbol przemijania: śmierci – czaszkę trzymaną na kolankach przez postać przedstawioną na obrazie. Barokowy poeta natomiast wskazuje na nietrwałość życia, które nieuchronnie zmierza ku śmierci, przez porównanie życia do dnia, a śmierci do szybko nadchodzącej nocy.</p>	<p>(0–1)</p> <p>1 p. – poprawne podanie motywu wraz z wyjaśnieniem odwołującym się do obu dzieł. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
<p>10.</p> <p>Koncepcja, która pojawia się w widzeniu Księcia Piotra, to mesjanizm. W scenie V Książę Piotr doświadcza wizji, w której dzieje Polski zostały przedstawione na wzór męki Chrystusa. Idea mesjanizmu głosiła zbawienie ludzkości za sprawą jednostki lub grupy wybranej przez Boga, np. uczniowie i studenci niewinnie cierpią, lecz ich cierplenie przyczyni się do zbawienia świata, tak jak Chrystus zmartwychwstał, tak naród może się odrodzić i odzyskać wolność. Przekonanie, że dziejami kieruje Opatrzność, nadawało metafizyczny sens wydarzeniom historycznym, ratowało ludzi przed zwątpieniem.</p>	<p>(0–1)</p> <p>1 p. – nazwanie koncepcji i wyjaśnienie, na czym ona polega w widzeniu Księcia Piotra. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
<p>11.</p> <p>„Potop” jest powieścią napisaną „ku pokrzepieniu serc”, ponieważ w czasach, w których żył Sienkiewicz, Polska była pod zaborami, dlatego potrzebowała mobilizacji do działania i podtrzymywania ducha w narodzie. Pisarz przypomina Polakom o wielkich czynach ich przodków, bohaterstwie i zwycięstwach w zmagańach ze Szwedami. W powieści zostały wykreowani wielcy bohaterowie, np. Kmicic, który mimo że dopuszcza się zdrady, postanawia odkupić swoje winy, przechodzi przemianę wewnętrzną i staje się rycerzem oddanym sprawie ojczyzny.</p>	<p>(0–1)</p> <p>1 p. – poprawne uzasadnienie zawierające odwołanie do fragmentów powieści. 0 p. – odpowiedź niepełna, niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
<p>12.</p> <p>FAŁSZ PRAWDA PRAWDA</p>	<p>(0–2)</p> <p>2 p. – trzy poprawne odpowiedzi. 1 p. – dwie poprawne odpowiedzi. 0 p. – jedna poprawna odpowiedź lub odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
<p>13.</p> <p>1C 2D 3B 4E 5A</p>	<p>(0–1)</p> <p>1 p. – ułożenie wydarzeń w porządku chronologicznym. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
<p>14.</p> <p>Tak, wiersz jest przykładem klasycyzmu w poezji XX w. W myśl definicji w utworze można dostrzec ideaty harmonii charakterystyczne dla dzieł klasycznych. Wiersz ukazuje akceptację błędów ludzkich i śmierci jako zgodnych z naturą człowieka (stoicyzm). Staff przywołuje klasyczny motyw „homo viator” (człowieka wędrowca), wiążąc go z mitycznym bohaterem – Odysusem. Ponadto wiersz Staffa posiada klasyczne wyznaczniki liryczności, np. rym i rytm, które uzupełniają stoicką wymowę utworu, tworząc obraz harmonijnego życia, jak sugeruje definicja.</p>	<p>(0–2)</p> <p>2 p. – poprawne uzasadnienie zawierające odwołanie do wiersza i definicji. 1 p. – poprawne uzasadnienie zawierające odwołanie do wiersza albo definicji. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>

Odpowiedzi

<p>15.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oko symbolizuje nieustanną inwigilację, której byli poddawani mieszkańcy Londynu. Władza Wielkiego Brata była nieograniczona, a napis WIELKI BRAT PATRZY widniał niemal w każdym miejscu. • Zegar na plakacie sugeruje, że bohaterowie byli przez cały czas podgladani i indoktrynowani. • Czerwone tło plakatu oraz cyfra 4 stylizowana na symbol SS nasuwają skojarzenie z totalitaryzmem – władzą sprawowaną przez Wielkiego Brata. 	<p>(0–2)</p> <p>2 p. – poprawne wyjaśnienie sensu dwóch elementów graficznych w kontekście problematyki powieści. 1 p. – poprawne wyjaśnienie sensu jednego elementu graficznego w kontekście problematyki powieści. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
<p>16.</p> <p>Tym, co wiąże ludzi z miejscami, które musieli porzucić, jest pamięć. To dzięki niej miejsca takie jak to, w którym dawniej stała cerkiew, wciąż żyją. Pamięć sprawia, że kobiety w zrujnowanej przestrzeni nadal widzą świątynię i się modlą, a stary człowiek, jadąc przez wieś, postrzega ją przez przymat przeszłości (tak jak wyglądała przed laty). Pamięć ma więc funkcję rekonstrukcyjną – odtwarza przeszłość miejsc i ludzi.</p>	<p>(0–1)</p> <p>1 p. – poprawne wyjaśnienie. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>

Część 3. Wypracowanie

Przykładowa realizacja zadania (konspekt)	
Temat 1. (0–35)	
Człowiek w labiryncie życia.	
<p>W pracy odwołaj się do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego • innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki • wybranych kontekstów. 	
<p>WSTĘP Wprowadzenie</p> <p>Labirynt to budowla składająca się z sieci połączonych korytarzy. Pełni on różne funkcje, jednak najczęściej jest kojarzony z zagubieniem, próbą wydostania się z kłopotliwej sytuacji, a także ze skomplikowaną relacją, w której trudno jest znaleźć stałe punkty odniesienia. Labirynt może być metaforecznym przedstawieniem duszy lub życia, wyrażeniem poszukiwań prawdy o świecie i sobie samym, odkrywaniem tajemnic, symbolem próby znalezienia wyjścia z opresyjnej sytuacji.</p> <p>Zajęcie stanowiska: Labirynt jako element świata przedstawionego w dziełach wprowadza nowe, niedoświetlone znaczenia, obrazuje sytuację człowieka w świecie, jego zmagań z rzeczywistością oraz możliwości poznawcze. W obrazowy sposób ukazuje złożoność istotnych doświadczeń.</p>	
<p>ROZWINIĘCIE</p> <p>Odwodlanie do lektury obowiązkowej – „Profesor Andrews w Warszawie” Olgi Tokarczuk</p> <p>1. Labirynt jako przestrzeń miasta może obrazować geograficzne i wewnętrzne zagubienie bohatera.</p> <ol style="list-style-type: none"> a) Profesor obcojęzyczew przyjeżdża do Warszawy, aby wygłosić wykład. Na lotnisku odbiera go przewodniczka, która nazywa Beatrycze (nawiązanie do „Boskiej komedii” Dantego: profesor przebywa w Warszawie trzy dni i trzy noce – tyle, ile Dante w piekle). b) W kolejnych dniach pobytu bohater doświadcza niezrozumiałych dla niego absurdów rzeczywistości, jak np. brak kontaktu z przewodniczką, niedziałające telefony, czółgi na ulicach, brak towaru w sklepach, głód, niemożność porozumienia się w obcym języku, kolejki po wigiliijnego karpia. c) Wędrowka bez mapy (nie można jej kupić) to błędzenie ulicami, na których stoją podobne do siebie bloki, znajdują się liczne tajemnicze tunele i przejścia. Doświadczenie temu towarzyszy narastające poczucie bezradności i osamotnienia (wiedza profesora nijak się przydaje w universum miasta). Warszawa staje się labiryntem topograficznym, kulturowym, a także ontologicznym. d) Uzyskanie pomocy od przypadkowo spotkanego mężczyzny (zaprasza bohatera do domu, częstuje kolacją i trunkiem) to etap poprzedzający wydostanie się z labiryntu. <p>Wniosek cząstkowy: Doświadczenie profesora obnażało słabość koncepcji psychologicznych, na których Andrews opierał swoją pewność siebie. Wędrowka po labiryncie zniewolonego miasta w poszukiwaniu drogi do wolności to doświadczenie ukazujące wieloznaczność rzeczywistości i uczące wobec niej pokory.</p>	

Kontekst literacki – „Do fraszek” Jana Kochanowskiego

2. Labirynt jako metafora ludzkiego umysłu może obrazować pułapki myślowe, których człowiek doświadcza, żyjąc w przekonaniu, że poznanie obiektywnej prawdy o świecie jest możliwe.
 a) W utworze „Do fraszek” Jan Kochanowski odzadra swoim czytelnikom dociekanie prawdy i szukania jej w jego wierszach – są one jak labirynt pełen mylących ścieżek, z którego wydostać się nie sposób nawet przy pomocy Ariadny.

- b) Poeta stwierdza, że umysł człowieka jest zagadkowy i nie da się go całkowicie poznać, jedyne, co można zrobić, to pogodzić się z tym faktem i przyjąć to, co przynosi los. To przekonanie jest zgodne ze światopoglądem mistrza renesansu. Zafakada on patrzenie na rzeczywistość z perspektywy doczesnej egzystencji człowieka. Zaleca stoickie pogodzenie się z tymi czynnikami, na które człowiek nie ma wpływu.

Wniosek cząstkowy: Uказanie ludzkiego dążenia do prawdy jako błądzenia po labiryncie skłania do refleksji nad możliwościami poznawczymi człowieka i do przyjęcia postawy akceptacji wobec tego faktu.

Odwodzenie do innego utworu literackiego – „Zbrodnia i kara” Fiodora Dostojewskiego

3. Kreacja przestrzeni miasta jako labiryntu służy ukazaniu zepsucia moralnego i zgubienia jego mieszkańców.

- a) Petersburg ukazany w powieści to brudne, duszne, skrywające wiele tajemnic miasto. Jego topografia przypomina labirynt niekończących się uliczek, którymi wędruje Raskolnikow.
 b) Dla Rodiona miasto jest „trumną za życiem”, uosobieniem zła, które ludzie czynią sobie nawzajem.
 c) Wrażliwy na krzywdę innych bohater dokonuje zbrodni na lichwiarce w przekonaniu, że w ten sposób przyczyni się do poprawy sytuacji ludzkości.
 d) Rezultatem zbrodni są wyrzuty sumienia – życie bohatera przypomina labirynt, w którym są tylko złe wyjścia.
 e) Wydostanie się z przestrzeni zła następuje dzięki miłości do Soni i wewnętrznej przemianie (to Sonia uświadomiła Rodionowi absurdalność popełnionego morderstwa i czyn ten uznała za grzech, za który należy odpokutować; w ten sposób skłoniła bohatera do przyznania się do winy).

Wniosek cząstkowy: Dzięki przemianie wewnętrznej bohaterów udaje się wydostać z labiryntu będącego symbolem zła z życiem, błądzenia, podejmowania niewłaściwych decyzji. Mimo że Raskolników swoim czynem nie naprawił świata, to odrodził się moralnie.

Kontekst literacki – „Laalka” Bolesława Prusa

4. Labirynt może w symboliczny sposób odzwierciedlać skomplikowaną i niejednoznaczna relację dwójga ludzi.

- a) Wokulski, zaślonyj uczuciem, idealizuje swoją wybrankę Izabę. Fascynacja arystokratką jest motorem jego działań. Czyni wszystko, aby zyskać jej przychylność (np. organizuje oklaski dla Rossiego po przedstawieniu). Dzaje się nie dostrzegać, że relacja z Izabą otoczoną adoratorami jest pełna pułapek.
 b) Odzycie charakteru relacji łączącej Łęcką ze Starskim sprawia, że bohater przez chwilę dzaje się budzić z miłościowego zaślepienia. Podczas wyjazdu do Paryża snuje refleksje o wybrance, przypomina sobie kające o niej opinie, nabiera dystansu („zdawało mu się, że znalazł jakąś nitkę, która może wyprowadzić go z labiryntu”), odsuwa od siebie wspomnienia, myśla o pozostaaniu w Paryżu na stałe.

Wniosek cząstkowy: Romantyczna miłość Wokulskiego do Łęckiej sprawiła, że bohater – dojrzały mężczyzna – znalazł się w emocjonalnej pułapce, swoistym labiryncie, który wpłynął na kształt jego życia, uwiązał go i w rezultacie najprawdopodobniej doprowadził do tragedii.

ZAKOŃCZENIE**Wnioski końcowe**

Metafora labiryntu trafiła odnosić się do ludzkiego życia – pozwala ukazać jego złożoność i niejednoznaczność w sposób wielowymiarowy (labirynt jako podstawa refleksji na temat możliwości poznania prawdy, odwiedzenie zła, niewłaściwych wyborów, skomplikowana relacja) oraz zobrazować związane z tym dylematy i odczucia, np. zgubienie, niepokój, niepewność. Przywołane przez mnie przykłady potwierdzają, że rzadko zdarza się w rzeczywistości nič Ariadny, dzięki której życiowa wędrówka byłaby prosta i bezpieczna.

Przykładowa realizacja zadania (konspekt)**Temat 2. (0–35)**

Miłość jako siła ocalająca przed złem, ale niekiedy wobec niego bezsilna.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki
- wybranych kontekstów.

WSTĘP**Wprowadzenie do tematu – osadzenie zagadnienia w kontekście filozoficznym**

„Świat bez miłości nie mógłby istnieć ani jednego dnia dłużej” – słowa Ericha Fromma podkreślają potęgę miłości i role, jaką to uczucie odgrywa w życiu ludzi. Filozof uważa, że świat zbudowany jest właśnie na tej wartości, ponieważ miłość to nie tylko głębokie uczucie do drugiej osoby, lecz także silna więź łącząca ludzi spokrewnionych izych zupełnie obcych, ale wyznających takie same wartości czy ideaty, np. miłość do ojczyzny. Na miłości zbudowany jest świat, to ona jest jego filarem. Uczucie to wyzwala od zła, czyni ludzi lepszymi, pomaga przezwyciężyć najgorsze tragedie, a jego brak to krok do zagłady i wszelkich nieszczęść.

Zajęcie stanowiska: Miłość wyzwala od zła, pomaga o nim zapomnieć, ale niekiedy jest zbyt słaba, aby je przezwyciężyć.

Odpowiedzi

ROZWINIĘCIE – część argumentacyjna

Odwołanie do lektury obowiązkowej – „Zdążyć przed Panem Bogiem” Hanny Krall

1. Brak miłości do bliźniego był przyczyną wielu wojen i śmierci niewinnych ludzi. Doświadczanie tego uczucia pomagało mieszkańcom getta choć na chwilę zapomnieć o okrutnych okolicznościach, w których przyszło im żyć.

- Ludzie w getcie dążyli do tego, aby być razem, bo miłość ocalała przed samotnością, strachem, pozwalała choć na chwilę zapomnieć o szerzącym się zлу, o wszelobecnej śmierci.
- Starali się normalnie żyć, np. prosili rabina o udzielenie ślubu.
- Uwięzieni w getcie chcieli być komus potrzebni i mieć poczucie, że ktoś się o nich troszczy: „O to właśnie chodziło: żeby był ktoś, kto gotów jest zasłonić twój brzuch własną ręką, jeśli zajdzie potrzeba”.
- Miłość jest siłą świadcząca o zwycięstwie człowieczeństwa niezależnie od jej charakteru – wspomnienie Tenenbaumowej, która oddała corze „numerek na życie”, czy Frydrycha, który ukrył córkę poza murami getta – oboje pokonali zło, ich dzieci przeżyły.

Wniosek cząstkowy: Miłość pozwalała przetrwać okrutny czas w getcie, jednak nawet silne uczucie okazywało się niewystarczające, aby przeciwstawić się zlu, nie zapewniało ocalenia. Żydzi wiedzieli, że ci, którzy zostali wywiezieni, już nie wrócą, i mieli świadomość, że czeka ich taki sam los.

Odwołanie do innego utworu literackiego – „Zbrodnia i kara” Fiódora Dostojewskiego

2. Miłość potrafi wyzwolić od zła. Mógł się o tym przekonać główny bohater powieści Fiódora Dostojewskiego – Rodion Raskolnikow.

- Rodion Raskolnikow – student prawa, wrażliwy, współczeszący biednym, nihilista; w jego postawie uwiadcznia się pycha, uważa siebie za jednostkę wybitną.
- Dopuszcza się zbrodni, aby sprawdzić samego siebie. Jego nikczemny czyn to forma protestu przeciw niesprawiedliwości świata. Na ofiarę wybiera Alonę Iwanowną, lichwiarkę, która według Rodiona jest uosobieniem zla i wyższości biednych oraz słabych. Jest pewny, że jego czyn nie jest zbrodnią, że tym morderstwem przyczyni się do dobra ogólna.
- Po dokonaniu zbrodni bohater popada w obłed, choruje, nie jest w stanie normalnie funkcjonować, targają nim potworne wyrzuty sumienia, pragnie zmiany, oczyszczenia duchowego.
- Miłość do Soni oraz jej głęboka wiara mają dla Raskolnikowa ogromne znaczenie. Bohater przyznaje się do winy, pragnie oczyszczenia i przemiany.
- W czasie katorgi na Syberii bohater przechodzi przemianę, a wszystko to dzięki sile miłości i wsparciu ukochanej Soni.

Wniosek cząstkowy: Miłość pomaga przezwyciężyć zło, wpływa na pozytywną przemianę bohaterów. Dzięki miłości Soni i jej wierze w Ewangelię udało się nawrócić mordercę, który żałował popełnionej zbrodni.

Konteksty literackie: „Skapiec” Moliera i „Potop” Henryka Sienkiewicza

3. W literaturze nie brakuje przykładów miłości jako siły ocalającej przed złem.

- Uczucie Elizy i Walerego oraz Kleanta i Marianny, bohaterów „Skapca” Moliera, pozwala zniweczyć knownia Harpagona, dla którego liczą się tylko pieniądze, a nie szczęście własnych dzieci.
- W „Potopie” Henryka Sienkiewicza miłość Kmicica do Oleńki Billewiczówny pozwoliła bohaterowi, uznanemu za zdrajcę i rozbójnika, pokonać trudności, przyczyniła się do jego duchowej przemiany.

ZAKOŃCZENIE

Wnioski końcowe

Jaką moc ma miłość? Jak wynika z powyższej argumentacji, miłość potrafi być siłą ocalającą od zła, czego przykładem są losy Rodiona i Soni oraz Kmicica i Oleńki, ale też również uczuciem bezsilnym wobec zła, co potwierdzają przykłady bohaterów repertuaru „Zdążyć przed Panem Bogiem”. Jednak ci bohaterowie dzięki miłości potrafili znośić okrucieństwa życia w getcie. Jak stwierdził Marek Edelman, miłość w getcie wiązała się z troską, wiernością i lojalnością. Sprawiała, że uwięzieni dawali sobie wsparcie, mogli emocjonalnie odgrodzić się od zła.

Arkusz 2. do samodzielnego rozwiązyania – odpowiedzi

Część 1. Język polski w użyciu

Nr zadania	Przykładowe odpowiedzi / Rozwiązania	Liczba punktów	Zasady oceniania
1.	PRAWDA PRAWDA	(0–1)	1 p. – dwie poprawne odpowiedzi. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.
2.	Tak, Jakub Chabik – podobnie jak Rafał Pikuła – twierdzi, że we współczesnych miastach, mimo że nie są to jeszcze typowe „smart city”, można znaleźć rozwiązania charakterystyczne dla inteligentnych miast przyszłości, takie jak: – elektryczne hulajnogi do użytku mieszkańców miast – sterowanie ruchem ulicznym na podstawie algorytmów	(0–1)	1 p. – poprawne rozstrzygnięcie wraz z uzasadnieniem. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.

	<ul style="list-style-type: none"> - stosowanie modułów geolokalizacyjnych - tworzenie centrów danych analizujących jakość powietrza, ruchu, temperatury i możliwości pojawienia się zanieczyszczeń - masowość użycia smartfonów i kamer zapewniających bezpieczeństwo. 		
3.	Tak, w obu tekstach znajdujemy potwierdzenie sądu, że „smart city” powinny mieć wymiar humanistyczny. Jakub Chabik stwierdza, że inteligentne miasta muszą być przede wszystkim miejscami przyjaznymi człowiekowi, a więc zapewniać mu komfort życia, zdrowie i poczucie bezpieczeństwa. Dbałość o bezpieczeństwo i wygodę mieszkańców nowych miast podkreśla także Rafał Pikuła, który zwraca uwagę, że w „smart city” podstawową wartością związaną z dobrem człowieka powinna być ekologia.	(0–2)	<p>2 p. – poprawne rozstrzygnięcie z trafnym uzasadnieniem odwołującym się do obu tekstów.</p> <p>1 p. – poprawne rozstrzygnięcie z trafnym uzasadnieniem odwołującym się do jednego tekstu.</p> <p>0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
4.	Termin „antyutopia” użyty w odniesieniu do miasta przyszłości jest trafny. Rafał Pikuła obawia się, że inteligentne miasta mogą przyczynić się do stworzenia społeczeństwa podobnego do tego, jakie opisał G. Orwell w przedstawiającym antyutopijną rzeczywistość „Roku 1984”. Rafał Pikuła uważa, że rozwój technologii, założenia mających służyć mieszkańcom inteligentnych miast, może niezamierzone lub celowo doprowadzić do ograniczenia wolności człowieka, ciągłej inwigilacji, pozbawić go anonimowości i indywidualności.	(0–1)	<p>1 p. – poprawne wyjaśnienie.</p> <p>0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
5.	Zdanie to stanowi podsumowanie wcześniej wyróżnionych przez Rafała Pikułę wątpliwości dotyczących życia w „smart city”. Autor stwierdza, że skoro jako ludzie niewiele możemy powiedzieć o sobie, dopóki nie sprawdzimy się w konkretnej sytuacji, to również nie jesteśmy w stanie przewidzieć, jakie będą wynalezione przez nas inteligentne miasta i konsekwencje ich zamieszkiwania dla człowieka. Przekonamy się o tym dopiero wtedy, gdy miasta te staną się powszechnie.	(0–1)	<p>1 p. – odpowiedź poprawna.</p> <p>0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>

Notatka syntetyzująca (0–4)

6. Autorzy obu tekstu podejmują temat tworzenia inteligentnych miast przyszłości i ich znaczenia dla człowieka. Jakub Chabik i Rafał Pikuła zgadzają się, że do powstania takich miast przyczyniają się zaawansowane technologie. Obaj podzielają pogląd, że powinny one służyć dobru i bezpieczeństwu człowieka oraz komfortowi jego życia. Jednak Rafał Pikuła obawia się, że nowoczesna technologia zostanie w „smart city” wykorzystana przeciw człowiekowi i doprowadzi do inwigilacji mieszkańców, ograniczania ich wolności i indywidualności, a Jakub Chabik zwraca uwagę na potencjalne trudności mieszkańców poważowanych kompetencji cyfrowych. Autorzy nie rozstrzygają, jakie będą inteligentne miasta przyszłości.

Zob. zasady oceny notatki syntetyzującej na s. 175

Część 2. Test historycznoliteracki

Nr zadania	Przykładowe odpowiedzi / Rozwiązania	Liczba punktów	Zasady oceniania
7.	W zycytowanym fragmencie Chór przypomina o fatum ciążący nad rodem Labdańskim i podkreśla, że ludzki los jest fałszywem win i cierpien, nie da się uciec od przeznaczenia, czego potwierdzeniem jest historia rodu Labdańskich. Przepowiednia, że Edyp zabije swojego ojca Lajosa i ożeni się z matką Jokastą, musiała się spełnić, mimo że Edyp robił wszystko, aby tego uniknąć. Nad losami bohaterów tragedii Sofoklesa także ciąży fatum. Tejreziasz przepowiadła śmierć Hajmona jako karę za śmierć Antygony. Przepowiednia spełnia się – Hajmon sam przebiją się mieczem.	(0–2)	<p>2 p. – odpowiedź poprawna z odwołaniem do fragmentu „Antygony”, znajomości całej tragedii Sofoklesa oraz do mitu o rodzie Labdańskich.</p> <p>1 p. – odpowiedź poprawna z odwołaniem do fragmentu „Antygony”, znajomości całej tragedii Sofoklesa lub do mitu o rodzie Labdańskich.</p> <p>0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>

Odpowiedzi

8.	<p>Motyw „danse macabre”, tańca śmierci. Motyw ten, ukazujący śmierć, która zaprasza do tańca przedstawicieli różnych grup społecznych, przypominał o tym, że każdy człowiek kiedyś umrze, że wszyscy ludzie są równi wobec śmierci, bez względu na zajmowane stanowisko czy pochodzenie.</p>	(0–1)	<p>1 p. – poprawne nazwanie motywu i wyjaśnienie jego funkcji. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>									
9.	<p>9.1. Bajka opowiedziana przez Żegotę daje współwięznom nadzieję na wolność i pokonanie cara. Diabeł jest alegorią, uosobieniem cara, który próbuje zniszczyć młodych patriotów – ich symbolem w bajce jest ziarno. Działania diabła-zaborcy są bezskuteczne, wiąsną (symbol zwycięstwa, odrodzenia) odrożni się nie tylko przyroda, lecz także ucisniony, zniewolony kraj.</p> <p>9.2. A3 B1 C2</p>	(0–2)	<p>9.1. 1 p. – poprawne wyjaśnienie roli bajki. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p> <p>9.2. 1 p. – poprawne przyporządkowanie bohaterów do cytowań. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>									
10.	<p>10.1. Szuman trafnie charakteryzuje Stanisława Wokulskiego jako człowieka, który ma cechy romantyka i pozytywisty. O romantycznej naturze bohatera świadczy jego miłość do Izabeli Łęckiej – Wokulski idealizuje obiekt swoich uczuć (realizuje wzorzec miłości znany z literatury romantycznej). Jako pozytywista bohater jest człowiekiem czynu. Zdobył majątek ciężką pracą, jest miłośnikiem nauki i techniki, angażuje się w pomoc potrzebującym.</p> <p>10.2. „Lalka” jest powieścią realistyczną, ponieważ: <ul style="list-style-type: none"> • ukazuje realia epoki, w której dzieje się akcja utworu, np. losy bohaterów są osadzone w realiach społecznych i obyczajowych Warszawy II połowy XIX w. • występują realne miejsca i obiekty oraz ich wierne opisy, np. Powiśle, Łazienki Królewskie, Krakowskie Przedmieście • bohaterowie odwzorowują charakterystyki i motywacje zachowania autentycznych postaci, przedstawicieli warstw społecznych (np. arystokracji, mieszczaństwa). </p>	(0–2)	<p>10.1. 1 p. – poprawne uzasadnienie słów z odwołaniem do losów bohatera. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p> <p>10.2. 1 p. – poprawne uzasadnienie z odwołaniem do znajomości powieści. 0 p. – odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>									
11.	<p>11.1. Autor przedstawił wieś w sposób realistyczny, o czym świadczy wyeksponowanie brzydoty i niedzy wiejskiej rzeczywistości. Wskazują na to takie elementy przestrzeni, jak zaniedbane podwórka, niskie obórkи, walący się płot, wychudły krowy. Realizm przedstawienia wsi został ponadto wzmacniony za pomocą epitetów wartościujących, np. „szare chaty”, „nędzne chaty”, „krępy sad”.</p> <p>11.2.</p> <table border="1" data-bbox="246 1133 656 1414"> <thead> <tr> <th data-bbox="246 1133 349 1195">Nazwa środka stylistycznego</th><th data-bbox="349 1133 451 1195">Przykład</th><th data-bbox="451 1133 656 1195">Funkcja</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="246 1195 349 1317">apostrofa</td><td data-bbox="349 1195 451 1317">„Szare chaty!”</td><td data-bbox="451 1195 656 1317">Podnosi rangę ubogich wiejskich chat, z którymi wiążą się wspomnienia podmiotu lirycznego.</td></tr> <tr> <td data-bbox="246 1317 349 1414">uosobienie</td><td data-bbox="349 1317 451 1414">„Wierzby siwe poschylały głowy”</td><td data-bbox="451 1317 656 1414">Nobilizuje element wiejskiego krajobrazu, świadczy o emocjach podmiotu lirycznego związanych ze wspomnianym miejscem.</td></tr> </tbody> </table>	Nazwa środka stylistycznego	Przykład	Funkcja	apostrofa	„Szare chaty!”	Podnosi rangę ubogich wiejskich chat, z którymi wiążą się wspomnienia podmiotu lirycznego.	uosobienie	„Wierzby siwe poschylały głowy”	Nobilizuje element wiejskiego krajobrazu, świadczy o emocjach podmiotu lirycznego związanych ze wspomnianym miejscem.	(0–2)	<p>11.1. 1 p. – uzasadnienie z odwołaniem do treści utworu. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p> <p>11.2. 1 p. – zilustrowanie każdego ze wskazanych środków stylistycznych przykładem z tekstu i określenie jego funkcji. 0 p. – odpowiedź niepełna lub niepoprawna albo brak odpowiedzi.</p>
Nazwa środka stylistycznego	Przykład	Funkcja										
apostrofa	„Szare chaty!”	Podnosi rangę ubogich wiejskich chat, z którymi wiążą się wspomnienia podmiotu lirycznego.										
uosobienie	„Wierzby siwe poschylały głowy”	Nobilizuje element wiejskiego krajobrazu, świadczy o emocjach podmiotu lirycznego związanych ze wspomnianym miejscem.										

12.	Obraz oddaje atmosferę epoki, ponieważ przedstawiona jest na nim część miasta: ruchliwa ulica, budynki, wiele postaci. Wszystko sprawia wrażenie dynamiki, ruchu, gwaru. Dwudziestolecie międzywojenne charakteryzowała fascynacja rozwojem cywilizacyjnym, techniką, dlatego twórcy w swoich dziełach realizowali hasło epoki: miasto, masa, maszyna, ponieważ czuli się częścią masy ludzkiej i aglomeracji miejskiej.	(0–1)
13.	<p>13.1. Słowa te można potraktować jako motto zyciowe Marka Edelmana. Odnoszą się do tego, by walczyć o swoją godność bez względu na wszystko. Beczka jest symbolem hańby, upokorzenia człowieka, zatem należy zrobić wszystko, aby zachować godność, np. walczyć w powstaniu w getcie i godnie umrzeć z bronią w ręku niż dać się „wepchnąć na beczkę”.</p> <p>13.2. Tytuł reportażu Hanny Krall nawiązuje do działalności Marka Edelmana, który w czasie wojny jako szpitalny gonięcy ratował ludzi idących do transportu, a po wojnie jako lekarz przeprowadzał skomplikowane, nowatorskie operacje ratujące ludziom życie – w ten sposób osiągnął „plomień życia ludzkiego”, „odraczał wyrok” śmierci.</p>	(0–2)
14.	1C 2D 3A 4B	(0–1)
15.	Tak, opinia Przemysława Czaplińskiego znajduje potwierdzenie w opowiadaniu Nowakowskiego, ponieważ sympatia narratora jest po stronie kierowcy malucha, który w sytuacji na parkingu został potraktowany w sposób grubiański przez kierowcę jeżdżącego lepszym i większym samochodem, mimo że usiłował w sposób kulturalny bronić swoich praw do miejsca parkingowego. Pokazany tam triumf siły i bezczelności prowadzi do wniosku, że ludzie, którzy pamiętają o zasadach, przegrywają w starciu z „rekinami” rodzącymi się kapitalizmu – współczesnymi Edkami – takimi jak kierowca forda.	(0–1)
16.	Ironia polega na ukazaniu zwierząt w kontekście refleksji na temat postępowania, zachowań właściwych człowieków, takich jak doświadczanie skrupułów, ocenianie słuszności swoich czynów, aprobowanie podjętych decyzji. Zwierzęta żyją w zgodzie z naturą, mają „czyste sumienia”, dlatego poeta w ten sposób przewrotnie chwali człowieka za zdolność złego myślenia o sobie, która świadczy o umiejętności odróżniania dobra od zła.	(0–1)

Część 3. Wypracowanie

Przykładowa realizacja zadania (konspekt)

Temat 1. (0–35)

Od bierności do buntu – postawy człowieka wobec problemów rzeczywistości, w której żyje.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epiczkiego albo dramatycznego
- innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki
- wybranych kontekstów.

Odpowiedzi

WSTĘP

Prowadzenie

Przyjęcie aktywnej postawy wobec rzeczywistości to jedno z największych wyzwań człowieka. Bunt wymaga przeciwstawienia się sile wyższej – reprezentowanej przez los, bogów lub Boga – władzy czy przyjętym normom, istniejącym okolicznościom. Bez względu na to, kogo lub czego dotyczy, jest wyrazem odwagi. Bierność uzewnetrnia się jako przyzwolenie na to, co się dzieje – za brakiem działania często kryje się strach i niewrażliwość w możliwości dokonania zmiany. Bywa też, że druga z wymienionych postaw jest wynikiem konformizmu, czyli bezkrytycznego podporządkowania się obowiązującym normom. Skłonność do buntu często wynika z charakteru człowieka, jego gotowości do poniesienia porażki w imię wyznawanych wartości.

Zajęcie stanowiska: Postawy aktywne wyrażające niezgodę i bunt wiążą się z dokonywaniem bardziej głębokich wybórów, ale spotykają się z większym uznaniem niż uległość, ponieważ często są katalizatorem zmian, dając nadzieję na poprawę sytuacji.

ROZWINIECIE – część argumentacyjna

Odwofanie do lektury obowiązkowej – „Antygona” Sofoklesa

1. Tytułowa bohaterka starożytnej tragedii buntowała się przeciwko ludzkiemu prawu reprezentowanemu przez króla Kreona (władca zakazał pochówku zwłok Polinejkosa).

- a) Dedycka dziewczyna wynikła z wierności wobec prawa boskiego nakazującego pochowanie zmarłych. Mimo świadomości konsekwencji pozostała wierna wyznawany wartościom i pochowaniu brata.
- b) Przeciwwieństwem Antygony jest jej siostra Ismenna, z leku podporządkowana rozkazom władcy.
- c) Antygona, skazana na zamordowanie żywcem, popełniła samobójstwo.

Wniosek cząstkowy: Jako bohaterka tragiczna Antygona była skazana na kłopot (klątwa ciągnąła nad rodem Labdakidów), ale jej bunt budzi szacunek i uznanie, skłania do refleksji nad przyjmowanymi postawami, o czym świadczą nawiązania do egzystencjalnej sytuacji tej postaci w innych tekstuach kultury.

Odwofanie do innego utworu – „Dziadły” części III Adama Mickiewicza

2. Społeczeństwo polskie podzielone ze względu na stosunek do zabory.

- a) W scenie „Salon warszawski” zostały ukazane grupy społeczne na zasadzie kontrastu postaw – zachowujące bierność towarzystwo stolickie, które sprzyja władzom carskim, oraz buntujące się wobec sytuacji towarzystwo przy drzwiach, składające się z młodych Polaków, patriotów.
- b) Patrioci dyskutują o carskich represjach, są zaangażowani w rzeczywistość, nie akceptują przemocy, nienawidzą zaborców, pragają walki.
- c) Tematem rozmów arystokracji, dam i literatów jest życie towarzyskie, udane baile organizowane przez Nowosilcową i literatura (poglądy tej grupy na temat literatury różnią się od poglądów patriotów, uważają, że opowiedziana przez Adolfa historią Cichańskiego nie nadaje się na temat literacki). Ta grupa zachowuje bierność wobec sytuacji Polaków pod zaborem.
- 3. Prometejska postawa Konrada (**kontekst mitologiczny**) wadzącego się z Bogiem o wizję szczęścia ojczyzny wyrazem najwyższego poświęcenia i buntu jednostki w imię dobra narodu.
- a) W monologu zwany Wielką Improwizacją Konrad czyni Boga odpowiedzialnym za cierpienia milionów Polaków poddanych carskim represjom.
- b) Domaga się władz nad ludzkimi duszami w przekonaniu o własnej sprawczości.
- c) Bóg odpowiada na żądanie bohatera miliczeniem, wizje przyszłej zbawczej misji Polski zsyła Księdu Piotrowi.

Wniosek cząstkowy: Przedstawione w utworze postawy bohaterów stawiających opór carskim represjom oraz idea mesjanizmu niewątpliwie nadały martyrologii narodu polskiego wyjątkowe znaczenie. Spełnienie się przepowiedni Księcia Piotra pozwoliło zinterpretować cierpienie Polaków w perspektywie metafizycznej – jako zapowiedź triumfu dobra.

Kontekst literacki – „Inny świat” Gustawa Herlinga-Grudzińskiego

4. Bunt przeciw totalitaryzmu jako narzędzie walki o człowieczeństwo i wolność.

- a) Wyjątkowość postawy Miszy Kostylewa, który z wafasnego cierpienia uczynił narzędzie oporu i buntu przeciwko oprawcom z sowieckiego lagru (przypalał rękę, aby nie pracować dla komunistów, ostatecznie popełnił samobójstwo).
- b) Dedycka więźniów o podjęciu strajku głodowego w celu uwolnienia w ramach amnestii (choć za podjęcie strajku groził sąd, więźniowie podjęli ryzyko zawałczania o wolność – rezultatem ich działania było odzyskanie wolności).

ZAKOŃCZENIE

Wnioski końcowe

Jak wynika z przywołanych przykładów, bunt, choć może prowadzić do negatywnych konsekwencji, jest postawą, która katalizuje zmiany, skłania do refleksji, inspiruje. Nie każdy człowiek jest zdolny do przeciwstawiania się, co może wynikać z różnych uwarunkowań charakterologicznych czy sytuacyjnych. W moim odczuciu nie należy negatywnie oceniać za postawę bierności zwykłszego bohaterów literatury wojennej; także gdy bierność wynika ze strachu o życie i rodzinę. Gorzej, jeśli do przyjęcia postaw akceptujących rzeczywistość skłania kukturartoś, konformizm, wygodnictwo, jak w wypadku osób z towarzystwa stolickiego w „Dziadach” części III. W kontekście takich motywacji postawy buntowników walczących o słuszną sprawę i zagrożone wartości tym bardziej zasługują na wyróżnienie i szacunek oraz sprawiają, że chcielibyśmy w zyciu umieć wykazać się gotowością do przeciwstawiania się zła.

Przykładowa realizacja zadania (konspekt)

Temat 2. (0–35)

Samotność źródłem niezależności i wolności.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epickiego albo dramatycznego
- innego utworu literackiego – może to być również utwór poetycki
- wybranych kontekstów.

WSTĘP
Wprowadzenie

Człowiek z natury jest istotą społeczną, potrzebuje kontaktu z otoczeniem, aby wymieniać myśli, poglądy, dzielić się refleksjami, rozwijać, stawać się lepszym. Wiele osób postrzega samotność jako karę – doświadczenie, które wywołuje smutek, nierzadko zgubną gonytwę myśli i cierpienie. Jednocześnie zdarza się w życiu momenty, że pojawia się potrzeba izolacji od otoczenia, aby zastanowić się nad ważnymi kwestiami, podjąć istotne decyzje, dokonać zmiany. Niekiedy powodem odosobnienia jest poczucie bycia niezrozumiałym przez innych.

Zajęcie stanowiska: Samotność jako wynik świadomego wyboru może być sposobem manifestacji niezależności i wolności jednostki, dążenia do realizacji wybranych przez siebie idei, a także okolicznością umożliwiającą przewartościowanie własnego życia. Wybrana droga nie zawsze przynosi pozytywne konsekwencje.

ROZWINIĘCIE – część argumentacyjna
Odwolanie do lektury obowiązkowej – „Dziady” część III Adama Mickiewicza
1. Samotność Konrada i Księcia Piotra.

- a) Konrad czuje się obco wśród ludzi, którzy go nie rozumieją, bo przewyższa ich mocą swojego talentu, jako indywidualista wybiera samotność.
- b) Samotność daje mu wolność, niezależność i siłę, aby dla szczęścia narodu wadzić się z Bogiem.
- c) Rozwijana w samotności pogarda dla ludzi i pełne puchy przeświadczenie o wszemocach jednostki przyznają się do głębi Konrada.
- d) Ksiądz Piotr – mnich odważnie i bezkompromisowo przeciwstawiający się złu, stający w obronie pokrzywdzonych, wspierający więźniów – w samotności spotyka się z Bogiem, korzy się przed Stwórcą.

Dzięki postawie pełnej pokory doznaje widzenia przyszłych losów Polski.

Konteksty historyczno-literacki i literacki

2. Zgodnie z ideą romantyzmu Mickiewicz kreuje bohaterów wyrastających ponad przeciętność, nieakceptujących zastanionej rzeczywistości, wybierających samotność jako formę walki i buntu.

3. Z podobną kreatcją bohatera możemy spotkać się w „Kordlanie” Juliusza Słowackiego.

- a) Tytułowy bohater w samotności na szczycie góry Mont Blanc mówi o swojej przemianie – wierzy, że zmieni Polaków; ma wizję Polski jako „Winkelrieda narodów”.
- b) Jako uczestnik spisku przeciw carowi postanawia sam dokonać zamachu.
- c) Działania bohatera kończą się niepowodzeniem (trafi do aresztu, ma być poddany publicznej egzekucji, ale jako samotny, romantyczny indywidualista wierzy, że jego ofiara wpłynie na rodaków).

Wniosek cząstkowy: Samotność uwarunkowana indywidualizmem Konrada i Kordiana sprawiła, że stali się bezkompromisowi. Chociaż działały w imię dobra innych, to w wyniku skoncentrowania się na sobie nie osiągnęli zamierzonych celów (Bóg milcząc wobec żądań, próba zabicia cara zakończyła się niepowodzeniem). Inny wymiar miała samotność Księcia Piotra, który w odosobnieniu spotkał się z Bogiem, zachował pokorę i dzięki temu doświadczycy przynoszącego nadzieję objawienia.

Odwolanie do innego utworu – „Pan Tadeusz” Adama Mickiewicza
4. Samotność Jacka Soplicy uznanego za zdrajcę jako droga do duchowej przemiany.

- a) Młody, butny Soplica, pozbawiony możliwości poślubienia córki Stolnika, w napadzie gniewu dokonał zbrodni, przez co został uznany za zdrajcę (zabił Stolnika w czasie ataku Moskali na zamek; w wyniku zajścia Moskale oddali zamek Soplicom).
- b) Poczucie osamotnienia wywołane fałszywym oskarżeniem sprawiło, że bohater dokonał duchowej przemiany.
- c) Stal się pokornym Księdem Robakiem i poświęcił życie dla ojczyzny. Przed śmiercią odbył swoją spowiedź przed Gerwazym i Sędzią Soplicą.
- d) Został zrehabilitowany.

Kontekst literacki – „Potop” Henryka Sienkiewicza
5. Losy Andrzeja Kmicię uznanego za zdrajcę ojczyzny.

- a) Etykieta zdrajcy przylgnęła do bohatera z powodu dochowania wierności Radziwiłłom (Kmicić nie wieǳiał, że został przez księcia oszukany, działał w dobrej wierze).
- b) W wyniku utraty reputacji bohatera, podobnie jak Jacek Soplica, doświadczył odrzucenia przez innych oraz wynikającej z tego faktu samotności.
- c) Przybrał inne nazwisko (Babinicz), aby walczyć w obronie ojczyzny i się zrehabilitować.
- d) Przewartościował swój dotychczasowy styl życia – nauczył się przedkładać interes powszechny nad dobro własne.
- e) Dzięki przemianie odzyskał dobre imię i ukochaną.

Wniosek cząstkowy: Doświadczenie samotności w wyniku odrzucenia przez otoczenie może przyczynić się do refleksji nad własnym postępowaniem, skłonić do podjęcia działań mających na celu naprawę zaistniałej sytuacji. Kreacje Jacka Soplicy i Andrzeja Kmicię potwierdzają, że samotność wynikającą z odrzucenia może być czasem przemiany prowadzącym do poprawy jakości życia.

Odpowiedzi

ZAKOŃCZENIE

Wnioski końcowe

Samotność może być źródłem wolności, niezależności, refleksji nad własnym postępowaniem i dzięki temu droga do duchowej przemiany, która przynosi korzyści w wymiarze jednostkowym i społecznym. Jeśli jednak odosobnienie wiąże się z nadmierną koncentracją na sobie, sprawia, że człowiek – mimo dobrych intencji – traci z oczu dobro innych, zapętała się w sposobie myślenia, zamknięty na inne perspektywy, punkty widzenia i podejmuje decyzje prowadzące do klęski.

Dział 4. Arkusze maturalne – poziom rozszerzony

Arkusz 1. do samodzielnego rozwiązania + WSKAZÓWKI – odpowiedzi

Przykładowa realizacja zadania (konspekt)
Temat 1. (0–35) W świecie gatunków literackich. Rozważ, jakie znaczenie w konstrukcji świata przedstawionego w dziele literackim ma jego gatunek.
W pracy odwołaj się do: • <i>Hamleta</i> Williama Szekspira • innych utworów literackich • wybranego kontekstu.
WSTĘP Wprowadzenie do tematu Literatura zrodziła się z potrzeby snucia opowieści o bogach i bohaterach, wyrażania uczuć, opisywania wrażeń. Starożytni Grecy dostrzegli, że sposób przekazu kształtuje się w zależności od tego, co chcemy powiedzieć, ponieważ między formą a treścią istnieje ściśły związek. Jako spadkobiercy kultury starożytnych przejęliśmy podziały na rodzaje literackie: epike, lirykę i dramat. W ramach każdego z tych rodzajów istnieje wiele gatunków. W literaturze na przestrzeni epok poszczególne gatunki cieszyły się i cieszą różną popularnością. W wielu z nich doszło do ewolucji formy. Zajęcie stanowiska: Wybór gatunku literackiego jest czynnikiem determinującym sposób ukazania problemów i tematów istotnych w danym utworze oraz konstruowania świata przedstawionego.
ROZWIINIĘCIE – część argumentacyjna Odwołanie do lektury obowiązkowej wskazanej w poleceniu – „Hamlet” Williama Szekspira 1. Odejście od konwencji tragedii antycznej (kontekst historyczno-literacki) pozwoliło Williamowi Szekspirowi stworzyć gatunek umożliwiający ukazanie dramatycznych losów jednostek. a) Szekspir zerwał z klasycznąasadą trzech jedności (czasu, miejsca i akcji) – akcja „Hamleta” rozciąga się na około trzy miesiące, dzieje się w różnych miejscach (np. mury zamku, sala tronowa, cmentarz), b) Wprowadził do swojej sztuki sceny zbiorowe (w klasycznym dramacie na scenie mogło przebywać maksymalnie trzech aktorów) zwieńczające dynamicę zdarzeń. c) Dzięki pogłębienniu psychologicznego portretu bohaterów ukazał ich naturę, kierujące nimi żądze, odpowiedzialność za własne decyzje (w przeciwieństwie do bohaterów tragedii antycznej, np. „Antygony” Sofoklesa, których życiem rzadziej fatum, bohaterowie Szekspira mają wolną wolę, do działań skłaniają ich żądze, a nie konflikt tragiczny). Tytułowy bohater jawi się jako postać niejednoznaczna – z jednej strony chce dokonać zemsty na stryju za śmierć ojca, z drugiej strony ma świadomość, że czyn, którego chce się dopuścić, będzie nieodwracalny. Gdy zabija Poloniausa, nie ma takich dilematów. d) Nieobecność chóru – w klasycznej tragedii chó komentował wydarzenia, w tragedii szekspirowskiej brak chóru zwielkocza dynamicę wydarzeń (pieśni przerywały akcję), widz staje się ich interpretatorem. e) Wprowadzenie postaci fantastycznych – w „Hamlecie” pojawia się duch ojca tytulowego bohatera, jego status jest niejasny (tak jak status wiedźm w „Makbetcie” – kontekst literacki), wpływa jednak na działania syna. Wniosek cząstkowy: Dzięki zastosowanym zabiegom tragedia Szekspirowska staje się utworem nowatorskim. Złamanie cech gatunkowych dramatu antycznego, w tym jedności czasu, miejsca i akcji, pozwala na tworzenie dramatu o charakterze uniwersalnym.
Odwołanie do innego utworu – cykl „Treny” Jana Kochanowskiego 2. Tren jako gatunek literacki należy do liryki funeralnej, która wykształciła się w antyku. Jan Kochanowski sięgnął po tę formę gatunkową z powodu śmierci córeczki Urszulki. W trenach ukazał osobistą tragedię i związany z nią kryzys światopoglądowy (kontekst biograficzny). a) Zgodnie z zasadami wypracowanymi przez starożytnych pojedynczy utwór żałobny powinien zawierać stałe elementy: pochwałę zmarłego, ukazanie wielkości poniesionej straty, demonstrację żalu, pocieszenie, dydaktyczne napomnienia. b) Nowatorstwo „Trenów” Jana Kochanowskiego jako cyku polega na tym, że poeta reguły dotyczące konstrukcji pojedynczego utworu dostosował do całego cyku – poszczególne treny odpowiadają etapom żałoby. Ponadto bohaterem utworu uczynił dziecko (w starożytności tego rodzaju utwory były poświęcone osobom dorosłym).

Wniosek cząstkowy: Wykorzystanie przez Kochanowskiego konwencji gatunku liryki funeralnej wpłynęło na konstrukcję cyklu utwórz i pozwoliło stworzyć spójną całość udramatyzowanego wyznania ojca i poety. Przeniesienie reguł przeznaczonych dla pojedynczego trenu na cały cykl uwypukliło wielkość poniesionej straty.

Odwołanie do innego utworu – „Imię róży” Umberto Eco

3. Nadanie dziełu „Imię róży” formy powieści postmodernistycznej zawierającej wiele aluzji, cechującej się zróżnicowaną stylistyką (język charakterystyczny dla średniowiecznych misterczych pism, powieści historycznych i detektywistycznych) pozwoliło autorowi stworzyć utwór wielopłaszczyznowy o zróżnicowanej tematyce, który można czytać na wiele poziomach.
 - a) Fabuła utworu opiera się na zagadce kryminalnej – serii tajemniczych morderstw rządzących opactwo benedyktynskie, związanych z tajemniczą Księgą. Poprzez postacie detektywów (brat Wilhelm z Baszkerville) i jego asystenta (brat Adso) autor kreuje świat przedstawiony jako zespół motywów odsyłających do różnych kontekstów (np. historycznego, kulturowego, bibilnego).
 - b) Autor oddaje klimat epoki średniowiecza – czasy sporu między papieżem a zakonami żebraczymi (tu franciszkanami) o ubóstwo Chrystusa, atmosferę dyskusji o dogmatach wiary, poznaniu rozumowym i poprzecie wiary, tropienia heretyków.
 - c) Rozwiązywanie zagadki kryminalnej prowadzi czytelników do dzieła Arystotelesa – „Poetyki” poświęconej komedii – autor podejmuje rozwijanie o literaturze, o roli śmiechu w kulturze.

Wniosek cząstkowy: Odejście od jednolitości gatunkowej pozwoliło autorowi stworzyć dzieło otwarte i wieloznaczne, łączące elementy kultury wysokiej i kultury masowej. Stworzona w formie zapisu kronikarskiego powieść ma charakter uniwersalny. Kryminalna fabuła stanowi tylko pretekst do rozwijań o charakterze filozoficznym, teologicznym, historycznym.

ZAKOŃCZENIE

Wnioski końcowe

Dobór gatunku literackiego wpływa na sposób kreowania świata przedstawionego w utworze, bohaterów, sytuacji, zdarzeń. Umożliwia także wprowadzanie do dzieła motywów i tematów oraz aluzji literackich. Forma dzieła ukierunkowuje uwagę czytelnika na istotne treści zawarte w utworze, dlatego znajomość cech gatunków literackich ułatwia znalezienie właściwych kierunków interpretacyjnych.

Przykładowa realizacja zadania (konspekt)

Temat 2. (0-35)

*Duch się w każdym poniewiera,
że czasami dech zapiera;
tak by gdzieś het gnoa, gnoa,
tak by się nam serce śmiało
do ogromnych wielkich rzeczy
a tu pospolitość skrzeczy [...].*

(Stanisław Wyspiański)

Rozważ, jaką rolę w kreacji świata przedstawionego w dziele literackim odgrywa konfrontowanie marzeń bohatera o jego wielkości z codzinnymi realiami. Punktem wyjścia do rozważań uczyń fragment utworu Stanisława Wyspiańskiego.

W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej – utworu epiczkiego albo dramatycznego
- innych utwórz literackich
- wybranego kontekstu.

WSTĘP

Wprowadzenie do tematu

Konfrontowanie marzeń o własnej wielkości z codzinnymi realiami, niemożność znalezienia miejsca w społeczeństwie, intensywność przeżyć wewnętrznych doświadczeń, które dookreślają wielu bohaterów literackich i odgrywają istotną rolę w kreacji świata przedstawionego. Przytoczone w temacie wypracowania słowa z młodopolskiego dramatu „Wesele” Stanisława Wyspiańskiego wypowiada Poeta, dekadent, który marzy o „niezwykłych wielkich rzeczach”, ale nie potrafi ich urzeczywistnić. Jego indywidualizm, niemoc jest skontrastowana z wizją romantycznego poety wieszczą, który słowem zapala do czynu.

Zajęcie stanowiska: Postawy bohaterów będących reprezentatywnymi dla swoich czasów postaciami wpływającą na sposób kreacji świata przedstawionego w utworze, są nośnikiem treści istotnych dla zrozumienia tematyki utworu oraz odczytania jego przesłania.

ROZWINIĘCIE – część argumentacyjna

Odwołanie do lektury obowiązkowej – „Wesele” Stanisława Wyspiańskiego

1. Marzenia artystów w konfrontacji z realiami stanowią oś konstrukcyjną zdarzeń przedstawionych w „Wesele” i są źródłem konfliktu dramatycznego, na którego tle Wyspiański ukazał portret polskiego społeczeństwa na przełomie wieków.

Odpowiedzi

- a) Postannictwo romatyczne przegrywa z nieodpowiedzialnością: Gospodarz przekazuje złoty róg Jaśkowi i w ten sposób zaprzepaszcza marzenia o przywództwie inteligencji, która miałaby poprowadzić naród do odzyskania wolności; marzenia Jaśka o bogactwie („postawie se pański dwór”, „nakupile se pawich piór”) w konfrontacji z rzeczywistością prowadzą do zguby i zaprzepaszczenia idei wyzwolenia, której bohater z ludu nie rozumie (gubi złoty róg, kiedy schyla się po czapkę z pawimi piórami).
- b) Ludomania i wizje sielankowej wsi w konfrontacji z jej rzeczywistym obrazem zostają ośmieszone. Wywodzący się z inteligencji Pan Młody marzy o chodzeniu boso jak chłop, Panna Młoda mająca chłopskie pochodzenie odpowiada: „trza być w butach na weselu”. Dziennikarz – intelektualista z Krakowa – pragnie, aby wieś była spokojna i wesoła jak w konwencjonalnych sielankach (jego wyobrażenia o realiach życia na wsi nie przystają do rzeczywistości). Czepiec – chłop z Bronowic – zarzuca Dziennikarzowi, że nie docenia chłopów, traktuje ich protekcjonalnie. Między inteligencją a chłopstwem nie ma porozumienia.
- c) Postać Poety w świecie przedstawionym dramatu stuzi krytyce dekadencji niewiary w sens jakiegokolwiek działania (Rycerz uświadamia Poecie, że powinien tworzyć poezję zaangażowaną). Poeta zdaje sobie sprawę ze zniwelowania, jednak nie potrafi przeciwstawić się „pospolitości” ludzkich zachowań.

Wniosek cząstkowy: Stanisław Wyspiański w swoim dramacie na przykładzie Poety ukazał inteligencję, która nie potrafi stawić czoła rzeczywistości. Marzenia o spokojnej wsi (Pan Młody, Dziennikarz), o wielkim dziele (Poeta), wreszcie o wielkim przywództwie (Gospodarz) w konfrontacji z wiejskimi realiami okazały się niemożliwe do spełnienia. Taki sposób kreacji stuzi wymowie dzieła – stanowi gorzką ocenę społeczeństwa polskiego i istniejących w nim podziałów, których nie zdolny zniwelować nawet młodopolskie śluby w duchu chłopomanii.

Odwołanie do innego utworu – „Nie-Boska komedia” Zygmunta Krasińskiego

2. Hrabia Henryk, bohater „Nie-Boskiej komedii” Zygmunta Krasińskiego, to indywidualista skazany na kleksę. Konstrukcja zdarzeń dramatycznych związanych z postacią bohatera i jego marzeniami dotyczy dwóch płaszczyzn – prywatnej i społecznej. W obu marzenia, wizje hrabiego Henryka przegrywają w konfrontacji z rzeczywistością.
- a) Dramat rodzinny: Henryk jako poeta nie potrafi pogodzić twórczości z rutyną życia codziennego. Porzucza żonę dla „kochanej poety”, Dziewicy. Gdy odkrywa, że jest ona uludą, i postanawia naprawić błąd, jest już za późno: syn Orcio dotknity przekleństwem poezji traci wzrok, żona zostaje poetką, popada w obłęd i umiera. Hrabia przegrywa jako małż i ojciec.
- b) Dramat przywódczy: wykreowanie dwóch adwersarzy – Henryka, którego zadaniem jest obrona utwartego porządku przed rewolucją, oraz Pankracego – przywódcy rewolucjonistów. Podczas rewolucji Henryk staje na czele obozu arystokratów (marzy o wielkości i sławie); jako przywódca ponosi kleksę (przeciwwstawiła się szlachcie i arystokratom, którzy są skłonni poddać się rewolucjonistom).
- c) Dramat o poezji – wykreowanie charakterystycznej dla romantyzmu postaci samotnego, niespełnionego poety. Henryk w kreacji świata przedstawionego dramatu to artysta, który skupia się na swoim indywidualizmie, dlatego jego twórczość to dar szatański, jego poezja nie ma moralnej siły, od prawdy o ludzkiej egzystencji dzieli ją przepaść. Postać Henryka ilustruje otwierającą dramat rozważania Zygmunta Krasińskiego na temat roli poety i poezji.

Kontekst filozoficzny – prowidniczalizm

4. Pogląd filozoficzny, według którego świat został zaplanowany przez Boga i żadne ludzkie działania nie mogą zmienić tego planu. Rewolucjonisi nie osiągną swoich celów, bo nie jest możliwe zakwestionowanie Bożego planu.

Wniosek cząstkowy: Kreacja hrabiego Henryka w „Nie-Boskiej komedii” opiera się na konfrontacji marzeń i działań bohatera z rzeczywistością, wpływa na bieg wydarzeń w utworze, umożliwia wprowadzenie rozważań o roli poety i poezji, ukazanie świata przedstawionego w kontekście filozoficznym.

Odwołanie do innego utworu – „Pani Bovary” Gustawa Flauberta

5. Emma Bovary, główna bohaterka powieści Gustawa Flauberta, dzięki swojej kreacji stała się symbolem postawy określonej jako „bovaryzm”. Sam autor zdefiniował ją jako „zderzenie ideałów romantycznych z małością zastanionej rzeczywistości”.
- a) Bohaterka, ukształtowana przez lekturę utworów romantycznych, czuje się przyłębiona codziennością, marzy o wielkiej, romantycznej miłości, niezwykłych przeżyciach. W rezultacie odczuwa coraz większą niechęć do męża i codziennej rutyny życia, zaczyna romansować z innymi mężczyznami (Leonem, Rudolfem), trwoni majątek i się zadłuża, brニー w kłamstwie (np. przedstawiła mężowi fałszywe dowody zapłaty za lekcje, które służą jej za alibi, gdy romans z Leonem zaczyna wymykać się spod kontroli).
- b) Klekski uczuco wie przypłaca zdrowiem w obliczu problemów finansowych i niespełnienia (obaj kochankowie podjęli decyzyjną o zakończeniu relacji z Emmą) popełniają samobójstwo.

Wniosek cząstkowy: Kreacja Emmy w powieści realistycznej famie konwencje obyczajowe, w krytyczny sposób odnosi się do fałszywej moralności mieszczańskiej.

ZAKOŃCZENIE

Wnioski końcowe

Bohaterowie literatury odgrywają kluczową rolę w kreacji świata przedstawionego. Poprzez ich postawy i losy autorzy wyrażają prześnięcie utworu. Słowa Poety z „Wesela” mówią o konfrontowaniu marzeń bohatera o jego wielkości z codziennymi realiami. Dotyczą one konfliktu ideałów artysty z przyziemnym otoczeniem. Podobny temat wcześniej podjął Zygmunt Krasiński, kreując postać hrabiego Henryka. Losy tytuowej bohaterki powieści Gustawa Flauberta odzwierciedlają problemy obyczajowe oraz psychologiczne aktualne w każdej epoce.

Arkusz 2. do samodzielnego rozwiązania – odpowiedzi

Przykładowa realizacja zadania (konspekt)
Temat 1. (0–35) Narrator – uczestnik zdarzeń i obserwator świata. Rozważ, jaką rolę odgrywa narrator w kształtowaniu obrazu świata w dziele literackim.
W pracy odwołaj się do: <ul style="list-style-type: none"> • wybranej lektury obowiązkowej – utworu epiciego albo dramatycznego • innych utworów literackich • wybranego kontekstu.
WSTĘP Wprowadzenie do tematu z wykorzystaniem kontekstu teoretycznoliterackiego Narrator to skonstruowana przez autora fikcyjna postać opowiadająca o zdarzeniach przedstawionych w dziele literackim. To z jej opowieści wytaniają się i rozwijają świat przedstawiony, czyli fabuła, bohaterowie, tło zdarzeń. Narrator będący uczestnikiem wydarzeń opowiada o świecie przedstawionym przez pryzmat własnych doświadczeń i refleksji. Charakterystyczne dla niego jest posugiwanie się czasownikami w pierwszej osobie liczby pojedynczej (narrator pierwszoosobowy), a jego wypowiedzi cechują się subiektywizmem. Narrator obserwator prezentuje świat przedstawiony z perspektywy osoby znajdującej się poza akcją utworu. Ma nieograniczoną wiedzę, może wniknąć w psychikę bohaterów, którą zna lepiej niż oni. Dla tego typu narracji charakterystyczne jest posugiwanie się czasownikami w trzeciej osobie liczby pojedynczej. Zajęcie stanowiska: Twórcy, kształtując obraz świata przedstawionego, zazwyczaj wykorzystują różne techniki narracyjne, ponieważ każda z perspektyw opowiadającego stuzi w dziele określonym celom.
ROZWINIĘCIE – część argumentacyjna Odwofanie do lektury obowiązkowej – „Laika” Bolesława Prusa 1. Zastosowanie w powieści realistycznej dwóch typów narracji – trzeciosobowej oraz pierwszoosobowej w „Pamiętniku starego subiekta” pozwoliło stworzyć panoramiczny obraz społeczeństwa XIX wieku, ukazać rozwójanie się polskiego kapitalizmu oraz wniknąć w psychikę bohaterów. a) Narrator trzeciosobowy jest wszewiedzący, nie uczestniczy w zdarzeniach, jest ich obserwatorem, uczyca głosu bohaterom, pozwala im wyrażać opinię, dzięki czemu są wielowymiarowymi, niejednoznacznymi postaciami. Polifoniczność narracji umożliwia czytelnikowi poznanie świata przedstawionego w utworze z różnych perspektyw. b.) „Pamiętnik starego subiekta” wzbogaca obraz świata przedstawionego w powieści o osobiste wspomnienia i refleksje Ignacego Rzeckiego. Narracja z perspektywy bohatera stanowi dopełnienie narracji obiektywnego narrata o subiektywną i selektywną interpretację wydarzeń oraz losów Wokulskiego. „Pamiętnik starego subiekta” jest źródłem informacji o sytuacji politycznej i społecznej, wzabogaca perspektywę historyczną powieści. Wniosek cząstkowy: Różne typy narracji zastosowane w powieści Bolesława Prusa ukazują, że nie ma jednej uniwersalnej prawdy o świecie i człowieku, a poznanie jej zawsze jest fragmentaryczne.
Odwofanie do innego utworu – „Mistrz i Małgorzata” Michała Bulhakowa 2. W „Mistrzu i Małgorzacie” Michała Bulhakowa występują różne strategie narracyjne (powieść polifoniczna). a) O zdarzeniach w Moskwie (wątek realistyczny) oraz działaniach Wolanda (wątek fantastyczny) opowiada narrator trzeciosobowy, który wypowiada się językiem potocznym. Zna przeszłość oraz myśli bohaterów i je ocenia, uprzeda fakty, postuluje się ironią, niekiedy przyjmuje perspektywę bohaterów (na przykład Iwana Bezdomnego), dzięki czemu świat przedstawiony jest ukazany w sposób niejednoznaczny. b) W powieści wypowiada się także narrator, który jest swego rodzaju przewodnikiem czytelnika (zwraca się do niego w sposób bezpośredni, np. „Z mna, czytelniku”). c) Narrator opowiadający historię Poncjusza Piłata i Jeszui stanowi odrębną kreację – jest to jakby głos Mistrza jako autora („powieść w powieści”), ale jego powieść przytaczają inni bohaterowie, na przykład Woland, Małgorzata. Ta narracja wyróżnia się kunsztownym językiem. Wniosek cząstkowy: Zróżnicowanie narracji w powieści „Mistrz i Małgorzata” służy paralelizmowi płaszczyzn fabularnych: realistycznej, fantastycznej i historycznej; każda z opowieści skupiona jest wokół problemu dobra i zła.
Odwofanie do innego utworu – „Hamlet” Hanny Krall 3. Zastosowanie w opowiadaniu Hanny Krall „Hamlet” narracji w formie monologu skierowanego do bohatera opowiadania położyło autorce do stworzenia historii Roberta Andrzeja Krauthammera, słynnego pianisty i kompozytora, który jako dziecko okupacji i czas Holokaustu przeżył dzięki babce (ukrywanego w szafie w mieszkaniu po aryjskiej stronie); po wojnie zachował nazwisko Czajkowski; pisanie autobiografii było dla niego formą terapii. a) Geneza tytułu – bohater opowiadania Andrzej Czajkowski był miłośnikiem „Hamleta” Szekspira (w testamencie podarował swoją czaszkę Royal Shakespeare Company, aby po śmierci grać Yoricka). b) Narracja w formie monologu skierowanego do bohatera umożliwiła ukazanie Andrzeja przez pryzmat traumatycznych przeżycia, relacji z innymi ludźmi (szczególnie z matką, która pozostała w getcie z życiowym partnerem; podczas ostatniego spotkania z matką bohater usłyszał zapewnienie, że wróci do niego; przez całe życie czuł się porzucony).

Odpowiedzi

Wniosek cząstkowy: Za pomocą monologu skierowanego do bohatera autorka nadaje tekstu osobisty ton, który umożliwił oddanie przejmującej historii współczesnego, rozdartego wewnętrznie Hamleta, a zarazem Yoricka, do którego czaszki Hamlet kieruje swój monolog o ludzkim losie i znikomości człowieka.

Kontekst teoretycznoliteracki – „Czytający narrator” Olgi Tokarczuk (przemówienie noblowskie)

4. W mowie noblowskiej Olgi Tokarczuk zwraca uwagę na potrzebę opowiadania o szybko zmieniającym się świecie XXI wieku (rozwój mediów społecznościowych; to, co nieopowiedziane, nie istnieje).

- Analizuje istniejące strategie narracyjne, sygnalizuje potrzebę stworzenia nowej strategii.
- Noblistka wprowadza pojęcie „narratora czwartooosobowego” (nie należy go utożsamiać z konstrukcją gramatyczną), który zna myśli i przeczyta wszystkich postaci występujących w utworze, ale posiada umiejętność wykraczania poza horyzont każdej z nich, dostrzegania związków między nimi, podobieństw, scalania ich w całość.

ZAKOŃCZENIE

Wnioski końcowe

Autorzy dążą do jak najbardziej precyzyjnego i uniwersalnego sposobu pisania o świecie. Wprowadzanie do utworu literackiego różnych typów narratora stwarza możliwość ukazania świata przedstawionego z różnych punktów widzenia. Każda z tych perspektyw umożliwia inną odbioru fabuły utworu, wpływa na odczytanie dzieła przez czytelnika. Narratorowi trzecioosobowemu przypisuje się obiektywizm (choć nie zawsze jest on zachowany) dzięki jego nieograniczonej wiedzy na temat bohaterów. Narrator pierwszoosobowy prezentuje swoją subiektywną wersję zdarzeń. Oba typy narracji są jednak perspektywą człowieka – autora, który – jak stwierdziła Olga Tokarczuk – filtryuje fikcję przez swoją świadomość i szuka dla niej jak najlepszej formy wyrazu.

Przykładowa realizacja zadania (konspekt)

Temat 2. (0-35)

Epoki mijają jak ruchome piaski. Miejsce, w którym stojmy teraz, nie jest tym samym miejscem co poprzednio.
(Haruki Murakami)

Rozważ, jaką rolę w kreacji świata przedstawionego w dziele literackim odgrywają czas i przestrzeń. Punktem wyjścia rozważań uczyń słowa Harukiego Murakamiego.

W pracy odwołaj się do:

- znanych Ci fragmentów *Procesu* Franza Kafki
- innych utworów literackich
- wybranego kontekstu.

WSTĘP

Wprowadzenie do tematu

Czas i miejsce to kategorie nierozerwalne ze sobą związane, sytuujące człowieka w mniej lub bardziej dla niego istotnych okolicznościach życiowych, które pragnąby zamknąć w „tu i teraz” albo od siebie oddalić. Upływ czasu – wbrew ludzkiem oczekiwaniom bądź w zgodzie z nimi – sprawia, że przestrzeń ulega przeistoczeniu, ewoluje wraz z biegiem wydarzeń. Dawny kształt historii zdaje się odchodzić do przeszłości. Haruki Murakami wyraźił pogląd: „Epoki mijają jak ruchome piaski. Miejsce, w którym stojmy teraz, nie jest tym samym miejscem co poprzednio”. Tymi słowami podkreślił namacalną przemianalność miejsc i związanych z nimi zdarzeń.

Zajęcie stanowiska: Czas i przestrzeń w dziele literackim są ze sobą ścisłe związane i jako element kreacji świata przedstawionego w utworze sprawiają, że fakt ich przemiany jest różnie postrzegany przez postacie literackie.

ROZWINIĘCIE – część argumentacyjna

Odwodlanie do lektury obowiązkowej wskazanej w poleceniu – wybranych fragmentów „Procesu” Franza Kafki

2. Wydarzenia opisane w „Procesie” rozgrywają się w ciągu jednego roku, w nienazwanym kraju i mieście – wskazane niedookreślenie jest podstawą parabolicznego kreowania świata, które z założenia ma służyć odczytaniu głębszych, uniwersalnych treści wynikających z przestania utworu (**Kontekst teoretycznoliteracki**).

- Bohater Józef K. zostaje uznany za winnego i poddany działaniom sądu (bohater nie zna swojej winy, daremnie próbuje jej docieci).
- Sądzący Józef K., choć dalej może wykonywać obowiązki zawodowe i się przemieszczać, zostaje więźniem otaczającej go przestrzeni. Znajoma ulica, którą bohater premierza w drodze na przesłuchanie, wydaje się go osaczać, staje się obca; klatka schodowa przybiera znamiona tajemniczego labiryntu.
- Upływ czasu, brak postępu w śledztwie nieuchronnie zapowiadają nadciągający proces Józefa K.
- Od momentu oskarżenia Józefa K. – w miarę upływu czasu – świat, który bohater znał, staje się dla niego coraz bardziej obcy, przestrzeń wokół niego jest nieprzyjazna, niesie zagrożenie, osacza bohatera.

Wniosek cząstkowy: Sposób kreacji czasu i przestrzeni w „Procesie” – tak jak niedookreślenie bohatera, Józefa K. (jest everyoneinem) – stłyku budowaniu uniwersalnej wymowy utworu (winą jest samo istnienie, sądem – cały świat, procesem – życie, wyrokiem – śmierć, która dosięgnie każdego).

Odwofanie do innego utworu – „Pan Tadeusz” Adama Mickiewicza

1. „Pan Tadeusz, czyli Ostatni zajazd na Litwie. Historia szlachecka z roku 1811 i 1812” – zawarte w tytule określenie „ostatni” oraz lata (1811 i 1812) w perspektywie czasu i okoliczności powstania dzieła wskazują, że przedstawiony w nim świat przemija, odchodzi do przeszłości.

a) Powrót Tadeusza do rodzinnego domu i nowe spojrzenie na dwór w Soplicowie – bohater ogląda pokoje, obrazy (np. portret Tadeusza Kościuszki), wraca uwagę na stary zegar z kurantem wygrywającym melodię „Mazurka Dąbrowskiego” (miejsce, w którym mieszkają patrioci). Z zaskoczeniem odkrywa, że jego dawny pokój jest przez kogoś zamieszkiwany – konfrontacja czasu, który upłynął od wyjazdu z Soplicowa do powrotu Tadeusza do rodzinnego dworu.

b) Zamek Horeszków – symbol upływu czasu – malownicze ruiny zachwycające artystycznie usposobionego Hrabiego, który przybył do Soplicowa, aby dochodzić swoich praw do zamku. Klucznik Gerwazy, dawny sługa Stolnika Horeszki, wspomina czasy świetności budowli. Stara się zachować miniony obraz w pamięci, ale czas nieubłagany zmienia przestrzeń, z którą wiążą się wspomnienia.

c) Soplicowski dwór i jego okolice – odtworzenie piękna litewskiej przyrody, rytmu pracy i odpoczynku zgodnego z rytem natury, bogactwa zwyczajów szlacheckich, obowiązującej etykiety (stylu życia), atmosfery i świetności dworu jest w utworze pretekstem do refleksji o przemijaniu dawnych szlachetkich tradycji, które wprowadzały ład i harmonię do rzeczywistości.

Wniosek cząstkowy: „Pan Tadeusz” – jako dzieło powstałe po upadku powstania listopadowego – dzięki przedstawionej w utworze wizji czasu i przestrzeni był dla Polaków żyjących pod zaborami źródłem pociechy. Z perspektywy autora sposób kreacji świata przedstawionego (czasu i przestrzeni) stanowił wyraz troski za ojczyzną, do której jako polityczny emigrant nie mógł powrócić (**konteksty historyczny i biograficzny**).

Odwofanie do innego utworu – „Miejsce” Andrzeja Stasiuka

3. Przemianie jest podstawa refleksji o zmieniającej się przestrzeni w opowiadaniu Andrzeja Stasiuka „Miejsce”.

a) Dwa spojrzenia na tę samą przestrzeń: perspektywa turysty oglądającego puste miejsce po przeniesionej cerkwi i perspektywa narratora, który pamięta inną przestrzeń, obecnie pustą, niegdyś zajętą przez budowlę świątyni. Poddane upływowi czasu miejsce, w którym niegdyś znajdowała się cerkiew, przypomina według narratora „piatek zdartej skóry”.

b) Czas i jego nieubłagany upływ stają się źródłem refleksji narratora o przemijaniu (opowieść o dziejach cerkwi, o znaczeniu, jakie odgrywały w życiu dawnej mieszkającej tu społeczności, która została przesiedlona – **kontekst historyczny**).

c) Przestrzeń jako podstawa kreacji świata przedstawionego – połączenie realizmu i mistycyzmu („Mężczyzna zamknął futerak aparatu. / – A w którym miejscu było wejście? – zapytał. / – Tu. Stoi pan na progu”) – odtwarzanie topografii dawnej cerkwi sprawia, że miejsce, w którym istniała, zyskuje duchowy, mistyczny wymiar.

Wniosek cząstkowy: Na skutek mijającego czasu zaciera się pamięć o tym, co wypełniało przestrzeń. W sensie materialnym pozostała tylko pusta, ale nie pusta duchowa. Cerkiew trwa w pamięci dawnych mieszkańców, którzy odwiedzają tożsame z nią miejsce – ich wspomnienia skłaniają narratora do postawienia pytania, czy miejsce w ogóle można przenieść.

ZAKOŃCZENIE

Wnioski końcowe

Czas i przestrzeń to elementy dopełniające się w dziele literackim i jako takie decydujące o wizji świata w utworze. Często w sposób znaczący kształtują wyobrażenie historii („Pan Tadeusz”, „Miejsce”), skłaniają do refleksji o przemijaniu i wartości miejsc, które widzimy inaczej na skutek upływu czasu. To także elementy, które wprowadzają znaczenia uniwersalne do dzieł literackich („Proces”, „Miejsce”). Czas i przestrzeń wpływają na różne sposoby kreowania świata, choć upływ czasu zmienia obraz rzeczywistości i sprawia, że „miejscie, w którym stojmy teraz, nie jest tym samym miejscem co poprzednio” – jak napisał Haruki Murakami.

Wykaz źródeł tekstów

- Apolipsa św. Jana, [w:]** *Primo Świętego Stnego i Nowego Testamentu*, Pallottinum, Poznań 2012; Asnyk Adam, *Do młodych*, [w:] tegoz, Wiersze wybrane, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1988; Baczki Krzysztof Kamił, Elegio... [chłopcu polskiem], [w:] tegoz, Wybrane utwory, t. 2, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1970; Baczki Krzysztof Kamił, Przypowieści, [w:] tegoz, Wybrane poezje, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Wrocław 1989; Barańczak Stanisław, *Jezel' porcelano*, to wyłotanie toku, [w:] tegoz, Wiersze zebrane, Wydawnictwo a5, Kraków 2007; Bogurodzica, [w:] Pocieci pośwy od średniewiecko doボ roku, oprac. Kazimiera Zukowska, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1977; Borowski Tadeusz, *Proszę państwa do gozu*, [w:] tegoz: Wspomnienia, wiersze, opowiadanie, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1974; Bujnicki Tadeusz, *Sarmacko-borowskie świat pono* Zegody, [w:] Sienkiewicz dzisiaj. Eseje o twórczości i estwro Trylogii, oprac. K. Augustyniak, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2016; Bułhakow Michał, Mistrz Morozoffa, thum. Irena Lewandowska, Witold Dąbrowski, Czytelnik, Warszawa 1987; Carnus Albert, Dżuma, thum. Joanna Guze, Polski Instytut Wydawniczy, Warszawa 1957; Chabik Jakub, intelligentne miasto dla cyfrowych ludzi, https://www.projektplus.pl/technologia/2100325_1.intelligentne-miasto-dla-cyfrowych-ludzi.read [dostęp: 14.06.2022]; Czapliński Przemysław, *Raport o stanie przyjemnym* (Prava prelii Novokolskiego), [w:] tegoz, *Ruchome morginesy. Szkoła o literaturze lot 90.*, Znak, Kraków 2002; Diderot Denis, Kubuś Fofalista i jego pan, thum. Tadeusz Bożejewski, Iskry, Warszawa 2018; Eliade Mircea, Aspekty mitu, hum. Piotr Mroćewczyk, Wydawnictwo KR, Warszawa 1998; Encyklopedia kotałicka, t. 6, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1993; Encyklopedia PiW, https://encyklopedia.piw.pl-haslo/Dewis_3891271.html [dostęp: 08.07.2022]; Ewelina według św. Jana, [w:] *Primo Świętego Stnego i Nowego Testamentu*, Pallottinum, Poznań 2012; Gawlik Anna, *Himalojzm - w poszukiwaniu wolności*, <http://www.magazynsuplement.us.edu.pl/himalojzm-poszukiwaniu-wolnosci/> [dostęp: 14.01.2022]; Głowacki Michał, Kostkiewiczowa Teresa, Okopień-Stawiska Aleksandra, Stawiski Janusz, *Stowarzyszenie literackie, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo*, Wrocław 2008; Gomola Anna, *Dzieło literackie wobec wydarzeń historycznych: losy Kotaryzji Radogoszkiej w polskiej prozie XX wieku*, [https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.1218/3046/1/Gomola_Dzieło_literackie_wobec_wydarzen_historycznych.pdf](https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.1218/3046/1/Gomola_Dzieло_literackie_wobec_wydarzen_historycznych.pdf) [dostęp: 15.07.2022]; Grobe Mateusz, *Lacino XII wieku*, czyl język współczesny infodezy, <https://kultura.trompati.pl/Lacino-XII-wieku-czyl-jazyk-wspolczesny-mlodziezni-n154022.html> [dostęp: 10.06.2022]; Herbert Zbigniew, Niemiko się woło, [w:] tegoz, Wiersze zebrane, Wydawnictwo a5, Kraków 2010; Hübner Wojciech, *Kicz szukaj*, czysto szukaj, <https://kempinski.pl/kicz-szukaj-kiczszuk-kiczem> [dostęp: 18.03.2022]; informator o egzaminie maturalnym z języka polskiego przedmiotu o przedmiocie obowiązkowym (część ustna oraz częśc pisanego na poziomie podstawowym) od roku szkolnego 2022/2023, https://gov.pl/images/_EGAZMAN_MATURALNY_OD_2023/informatory/informator_EM2023_jezzyk_polski_PP.pdf [dostęp: 13.07.2022]; Jankowska Maria, *Mileśko (kojo nojnejlejz) sposob wyrożnie siebie*, <https://www.stowarzyszenie.fidejestratlo.pl/Presentations/105.Jankowska.pdf> [dostęp: 15.07.2022]; Jarzębski Jerzy, *Miedzy choszem o formę - Witold Gombrowicz*, [w:] Przeczyt dawno-stolecie, międzydżennego, red. Bolesław Faran, Wiedza Powszechna, Warszawa 1972; Jelenek Adam, *Dzieło w biurowce*, Biuletnik w kulturze (wyd. Wydawnictwo Salwator, Kraków 2007); Kaczmarski Jack, Kołodziej, [w:] tegoz, Miedzy nimi. Wiersze zebrane, Prószkowska 5-ka, Warszawa 2017; Kaczmarski Jack, Łolka, czysto polski pozytywizm, [w:] tegoz, Antologię poezji, Demart Warszawa 2012; Kasprzak Jan, Sonet z charyzu, *Antologia liryki Młodej Polski*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Wrocław 1990; Kochanowski Jan, *No sokołki mogły*, Pieśń XXVIII, [w:] tegoz, Tren, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Kraków 1970; Kochanowski Jan, *Tren XI*, [w:] tegoz, Tren, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Kraków 1978; Komorowski Jarosław, *Wodzibór rozumowany*, czysto widoj i je mieszkaj, podred. ludzik wystawien, <https://www.lazienki-krolewskie.pl/pl/predkujaca/baza-wiedzy/odrodzenie-rozumowanej> [dostęp: 10.05.2022]; Kotarbiński Tadeusz, Fofalista, <https://filozof.eu/tadeusz-kotarbinski-fatalizm/> [dostęp: 25.06.2022]; Kral Hanna, *Zdjęć przed Panem Bogiem*, Wydawnictwo a5, Kraków 2008; Kraski Ignacy, *Hamu do miłości ojczyzny*, [w:] tegoz, Wybór liryk, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Wrocław 1990; Kraski Ignacy, *Komar i mucha*, Molozor, Szczur i kota, [w:] tegoz, Božek, Przywiecsei, satyry, Krajowa Agencja Wydawnicza, Rzeszów 1989; Księga Koheleta, Księga Psalmów, Księga Rodzaju, [w:] *Primo Świętego Stnego i Nowego Testamentu*, Pallottinum, Poznań 2012; Kubala Zygmunt, *Literatura Greków i Rzymian*, Świat Książki, Warszawa 1999; Kwiatoński Jerzy, Dwudziestolecie międzydżennego, Wydawnictwo Naukowe PiW, Warszawa 2001; Loment światopiszy, [w:] *Polski pieśń psałty*. Średniowiec i wiek XVI, red. Juliusz Nowak-Ołtawski, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 1977; Libera Zdzisław, Olalewicz, Państwowe Zakłady Wydawnicze Szkolnych, Warszawa 1967; Mickiewicz Adam, Ajduch, *Styry okrejkowscie*, [w:] tegoz, Wybór poezji, 2, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Wrocław 1997; Mickiewicz Adam, *Dzidoz cz II*, [w:] tegoz, Dzidoz, Prószkowska 5-ka, Warszawa 1998; Mickiewicz Adam, Dzidoz cz IV, [w:] tegoz, Dzidoz, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1994; Mickiewicz Adam, *Odo do miodłości*, Romantyczność, [w:] tegoz, Wybór poezji, 1, L. Alina Brodka, Mirostawa Puchalska, Małgorzata Semczuk, Anna Sobolewska, Ewa Szaryj-Matywiecka, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Kraków 1975; Kraski Ignacy, *Wstęp do bajek*, [w:] tegoz, Božek, Przywiecsei, satyry, Krajowa Agencja Wydawnicza, Rzeszów 1989; Księga Orzeźwia, Księga Przecieków, Księga Rzadkości, [w:] tegoz, Tren, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Warszawa 1970; Szarejko Elżbieta, *Wys*, [w:] tegoz, Opowiadanie, Czytelnik, Warszawa 1979; Osiecka Agnieszka, *Koledy z przemisami*, [w:] tegoz, Alojzy niejednako i wiersze / pośniaki, Prószkowska 5-ka, Warszawa 2010; Paradowski Jan, Mitologiczni, Iskry, Warszawa 1984; Pawełkowska-Jasnorzewska Maria, Norcyz, [w:] tegoz, Wybór poezji, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Kraków 1998; Pełn Janusz, *Boruta - epoka przećwiczenia*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2004; Pełn Janusz, *Treny* (jon Kołaczkowskiego), Czytelnik, Warszawa 1972; Pełn o Rolandzie, przel. Tadeusz Boy-Łeleski [w:] Artykuły francuskiego średniowiecza, red. nauk. Zygmunt Ćerny, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1986; Pełn, Rafał, *Catil, w czasach Google. Szansa i zagrożenie*, <https://www.komputerwslat.pl/artykuly/redakcje/city-w-czasach-google-szansie-i-zagrożenie/vp1hyc> [dostęp: 14.06.2022]. Piwnika Marta, *Miłosz romantyczno*, Wydawnictwo Literackie, Kraków-Wrocław 1984; Pocisk Rzepka, *Compo di Fiori, Piseno posterko*, [w:] tegoz, Wiersze wszystkie, Przepisowy Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2012 Copyright © 1969, 1953, 1968, 2000, 2053 by The Czeslaw Milosz Estate; Mitoz Czesław, Orfeusz i Eurydyka, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2002 Copyright © 1969, 1953, 1969, 2000, 2053 by The Czeslaw Milosz Estate; Mordarski Ryszard, *O istocie miłości*, https://repository.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/7420/Mordarski_O_stocie_001.pdf?sequence=1&t=1&allowEdits=true [dostęp: 01.05.2022]; Morsztyn Hieronim, *Vonitos vonitom et omnis vonitus*, [w:] tegoz, Światowit Rozkosz z Ochmińskim zwinić i ze dwunastą swych słubnych ponieć, wyd. Adam Karpiński, Warszawa 1995; Morsztyn Jan Andrzej, *Cuda miłości*, Niestopek, [w:] tegoz, Wybór poezji, 1, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Wrocław 1997; Mickiewicz Adam, Ajduch, *Styry okrejkowscie*, [w:] tegoz, Wybór poezji, 2, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Kraków 1997; Morsztyn Juliusz, *Wiersze z lat 1920-30*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1977; Murakami Haruki, *Tożska, tożska, tożska*, Warszawa 2006; Nabokow Daniel, *Kritika żywotu*, [w:] tegoz, Poety, Universitas, Kraków 2003; Narkowska Zofia, *Gronica*, Czytelnik, Warszawa 1974; Nasłowska Anna, *Klasyzmy*, [w:] *Ślawni literatury polskie* XX wieku, Alina Brodka, Mirostawa Puchalska, Małgorzata Semczuk, Anna Sobolewska, Ewa Szaryj-Matywiecka, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Wrocław 1999; Orzeszko Elżbieta, *Wys*, [w:] tegoz, Kolekcja poezji, 1, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1990; Przerwa-Tetmajer Kazimierz, *Konoy me serce ...*, [w:] tegoz, Poezje, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1980; Przerwa-Tetmajer Kazimierz, *Efvira l'arte, Widok za Świnicy do Doliny Wierchowic*, [w:] Antologię liryki Młodej Polski, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Wrocław 1990; Przyboż Julian, *Gmochy*, [w:] tegoz, Utwory poetyckie, 1, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1984; Pytko Kazimierz, *Sifra, który znamy tylko w teorii. W proktyce?* Miłosz napis znowu, <https://www.focus.pl/artykuly/kroka-historia-strzaly-amora> [dostęp: 15.07.2022]; Reymont Władysław Stanisław, Chłopi, t. 1 II, Prószkowska 5-ka, Warszawa 1998; Rafał Domika, *Zrozumieć opiniost*? O biologicznych uwronkowaniach pośród sportów ekstremalnych, <https://psychplus.pl/Zrozumieć-opiniost-Biologiczne-uwronkowaniach-pasji-do-sportów-ekstremalnych-blog-pol-1566325437.html> [dostęp: 13.01.2022]; Romszun miszro Polkificio po Śmierci, [w:] Wiesław Wydra, Ryciech Rzadka Rezka, Chrystomis stropolski, Teksty do rys. 154, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Wrocław 1995; Sarzyńska Piotr, *Kicz jest wszesobyczne*, nie tylko w sztuce, <https://www.polityka.pl/tygodnik/polityka/kultura/1687118/kicz-jest-wszesobyczne-nie-tylko-w-sztuce> [dostęp: 10.05.2022]; Schulz Bruno, *Sklepy cymonowym*, [w:] tegoz, Opowiadanie, wybr. esejów i listów, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Wrocław 1998; Sienkiewicz Henryk, *Pot*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1976; Słowiński Julian, *Testament mój*, [w:] tegoz, Wybrane utwory, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Warszawa 2013; Słownik języka polskiego PiW, <https://www.piw.pl/dostep/11.05.2022/>; Snopk Jerzy, *Oświecenie. Szkoła do portretu epoki*, Wydawnictwo Naukowe PiW, Warszawa 1999; Sofokles, Antygona, thum. Kazimierz Morawski, Iskry, Warszawa 1998; Staff Leopold, *Nic i świecie*, [w:] tegoz, Wybór poezji, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Wrocław 1985; Staff Leopold, Odys, [w:] tegoz, Poezje zebrane, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1967; Stasiuk Andrzej, *Miejscie*, [w:] tegoz, Opowieści galicyjskie, Wydawnictwo Czarne, Wolowice 2012; Szymborska Włodzimiera, *Pochwoda zlego o sobie mniemania*, [w:] tegoz, Wiersze wybrane, a5, Kraków 2005 (Twórczość Włodzimierza Szymborskiego Fundacja Włodzimierza Szymborskiego), [Szymborska.org.pl](https://www.szymborska.org.pl/); Szymborski Krzysztof, *Chemio miłości*, <http://www.racionalista.pl/kp.php?3692> [dostęp: 15.05.2022]; Talarowski Adam, Kuziorowianie się etosu tytlerskiego w Police, <https://teologiapolityczna.pl/adam-talarowski-ksztaltoniecie-sie-etosu-tytlerskiego-w-police> [dostęp: 27.06.2024]; T-aperzy nad Wisłą, Potop, https://www.tekstow.pl/aperzy_nad_wisla_potop.html [dostęp: 17.01.2022]; Tuwim Julian, *Prosto o piosenkę*, [w:] tegoz, Wiersze, t. 2, Czytelnik, Warszawa 1966 (Tekst o Fundacji im. Juliana Tuwima i Ireny Tuwim, Warszawa 2006); Tuwim Julian, *Rzecz Czarnoleska*, [w:] tegoz, Wybrane, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Wrocław 1986 (Tekst o Fundacji im. Juliana Tuwima i Ireny Tuwim, Warszawa 2006); Wasilewson Konrad, *Mitosis - rodzaje, rodzaje, etapy, wpływ na zdrowie i ciało*, <https://www.medonet.pl/zdrowie/zdrowie-dla-kazdego/milosc-rozdroze-etapy-wplyw-na-zdrowie-i-cialo,artykul43355110.html> [dostęp: 15.07.2022]; Wasylewicz Magdalena, *Język dzieci i młodzież w dobie nowych mediów - charakterystyka języka*, <https://docplayer.net/802461-Jezyk-dzieci-i-mlodziezy-w-doble-nowych-mediewcharakterystyka-jazyka-wasylewicza.html> [dostęp: 10.06.2022]; Wyspiarski Stanisław, *Wesele*, [w:] tegoz, *Dromyty wybrane*, c. 1, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1972; Zapolska Gabriela, Morońścik poni Duski, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Warszawa 1986; Zeleniak Stefan, *Tadeusz (pseud. Boy)*, Wstęp, [w:] Molier, Sklepik, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Wrocław 1982; Zeleniak Stefan, *Przedwojewie*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, Wrocław 1982.

Nowa teraz matura

I wiesz, jak zdać maturę

Twoje mocne strony

VADEMECUM

powtarzanie wiadomości połączone z rozwiązywaniem zadań typu maturalnego

ZBIÓR ZADAŃ MATURALNYCH. MATURA USTNA

odpowiedzi do zadań jawnych,
realizacje zadań niejawnych

Nowa teraz matura

JĘZYK POLSKI Matura ustna

- przeszyw informacji do matury
- przygotowanie do zadań jawnych
- przygotowanie do realizacji zadań niejawnych
- nowa metoda mówienia

CYFROWE WSPOMAGANIE NAUKI

- **APLIKACJA** – materiały cyfrowe zintegrowane z Vademecum i Zbiorem zadań maturalnych ułatwiające przygotowanie do egzaminu app.nowaterazmatura.pl
- **SERWIS MATURALNY** – wszystkie niezbędne informacje o maturze nowaterazmatura.pl

